Szarvasi

KRÓNIKA

33. szám * 2019

Szarvas Város Baráti Körének vezetősége és kitüntetettjei

Balról: Fodor Mariann, a Kulturális Bizottság tagja, Tusjak Lászlóné, ügyvezető elnök, Zsapkáné Csasztvan Zsuzsanna, elnök. Mótyán Tibor, a Kertberát Kör elnöke, Jelen Ákos, Oborzil Anna, ifj. Bagi László, Barts Miklósné, Babák Mihály polgármester, Uhljár Zita, a Kulturális Bizottság tagja.
Hiányzik a képről: Fekete Péter államtitkár.

Szarvasi Krónika

Közművelődési és helytörténeti folyóirat

33. szám * 2019

Szerkesztőbizottság

Brlás Attila
†Dr. Búzás László
Dr. Kutas Ferenc
Dr. Lipcsei Imre
Dr. Molitorisz Pál
Paraszt Attiláné
Dr. Reszkető Péter
Tatai László

Olvasószerkesztő

Paraszt Attiláné
Sztrehovszki Zsuzsa

Felelős szerkesztő

Dr. Kutas Ferenc

Kiadja a Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma
Szarvas Város Képviselő-testületének támogatásával.
Levélcím: 5540 Szarvas, Hársfa u. 2-4. Telefon 66/214 149
Email: kutasferenc@kutasferenc,hu
Honlap: http://www.szarvasikronika.fw.hu
Adószám 18370834-1-04
Számlaszám: 53900014-13000622
Felelős kiadó: Dr. Demeter László.
Készült Szarvason a Digitális Kalamáris Gyorsnyomdában 250 példányban.
Engedélyszám: III/KUL/154/BÉ/19889, HU ISSN 0239-023X.
Megjelenik minden évben egy alkalommal, május hónapban.

Jelenidőben

Országos kitüntetések

Minősített Könyvtár

Városi Könyvtár, Szarvas

Országosan tizenöt könyvtár érdemelte ki a Minősített Könyvtár elismerést, köztük a Szarvasi Városi Könyvtár is. A minőséget az jelenti, hogy azok a szolgáltatások, amelyek a hagyományosokon túl megjelennek egy könyvtárban, mennyire elégítik ki az olvasóközönség igényeit. Legyenek olyan olvasáshoz kapcsolódó szolgáltatások, amelyek jó irányba befolyásolják a látogatók olvasási szokásait. Kötelező tevékenységei közé tartozik a programok szervezése is. A Városi Könyvtárnak sikerült ezeknek a körét bővíteni olyan foglalkozásokkal, szakkörökkel, amelyek a közösségépítést szolgálják. 2018-ban érezhetően megnőtt a könyvtár látogatottsága. Az olvasóvá neveléshez hatékonyan hozzájárult az átalakult intézmény, amely így több oldalról megközelítve tud szerepet játszani a tudásbázis átadásában. Az olvasás terén egyre inkább a szépirodalom irányába mozdultak el. A Minősített Könyvtári cím használatára a Szarvasi Könyvtár öt évig jogosult.

A Városi Könyvtár munkatársai (balról): Sárközi Józsefné, Fabó Lászlóné, Baginé Tóth Erika könyvtárvezető, Szloszjár Edit, Harencsárné Liska Mária, Erdélyi Tibor, Kovács Ildikó Tímea, Kovácsné Tímár Ildikó

Kiemelkedő Önkormányzat

2002 óta az Európai Mobilitási Hét és Autómentes Nap egyre több emberhez juttatja el a környezetbarát közlekedés üzenetét. A programsorozat célja, hogy a lakosságot az autózás helyett a közösségi közlekedés eszközeinek használatára, kerékpározásra, gyaloglásra ösztönözze. Ebbe a mozgalomba kapcsolódott be, és eredményesen szervezte ezeket a napokat Szarvas Város, 2014-től minden évben elismerő kitüntetést vehetett át a képviselője. A szervezők 2018-ban Szarvas Város Önkormányzatának a Kiemelkedő Önkormányzat díjat ítélték meg.

Életfa Emlékplakett

Erdélyi István elnök-vezérigazgató

A 2019-es nemzeti ünnep, március 15. alkalmából állami kitüntetéseket adtak át a kormány tagjai és tisztségviselői az arra érdemeseknek. A kitüntettek között volt a szarvasi Gallicoop Pulykafeldolgozó Zrt. elnök-vezérigazgatója is, aki az Életfa Emlékplakett bronz fokozata kitüntetésben részesült a pulyka termékpálya fejlődésében elért elévülhetetlen eredményeiért, munkahelyteremtő tevékenységéért, társadalmi szerepvállalásáért. A kitüntetést Nagy István agrárminisztertől vehette át.

Jászai Mari-díj

Lapis Erika színművész

A 2019-es nemzeti ünnep, alkalmából állami kitüntetéseket adtak át a kormány tagjai. Az egyik kitüntetett Lapis Erika, a tatabányai Jászai Mari Színház színművésze, aki Szarvason született. 1995–1999 között a Békéscsabai Evangélikus Gimnázium drámatagozatos diákja volt. 2002–2006-ig a debreceni Csokonai Színház, 2007–2018 között a dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház tagja, de játszott a Madách Színházban és a Békéscsabai Jókai Színházban is. 2017-től a tatabányai Jászai Mari Színház művésze. Sokoldalú színésznő, játszik drámai művekben és vígjátékokban is. Több alkalommal fellépett a szarvasi Vízi Színház színpadán; előadói estjei is voltak az ország számos településén. A díjat Kásler Miklós miniszter és Fekete Péter államtitkár adta át.

A Sárkányhajó Világbajnokság Emlékére

Szitó Szabolcs **Babák Mihály** **Nyerges Miklós**

A Körös Dragon SE két vezetője a Magyar Sárkányhajó Szövetség nevében elismerésül a sárkányhajó sportért végzett fáradhatatlan alkotó, értékteremtő munkáért a szövetség 20 éves fennállásának a Sárkányhajó Világbajnokság Emlékére díjat vehette át. A Sárkányhajó Szövetség úgy ítélte meg, hogy Szarvas Városa sokat tesz a szarvasi sárkányhajózás fejlődéséért, ezért a város Önkormányzatát is díjazta. A díjat Babák Mihály polgármester vette át.

Az év ifi kajakosa; Az év ifi edzője

Az év ifjú kajakosa címet a Magyar Kajak-Kenu Szövetség ítélte oda **Kós Benedek**nek, aki korábban ifjúsági versenyek során ért el kitűnő eredményeket. 2018-ban felért eddigi pályájának csúcsára: az ifjúsági világbajnokságon 500 és 1000 méteren is aranyérmet nyert. Edzőjét, **Nyerges Attilát** három évtizedes sikeres edzői múlt után – évekig Bodonyi Dóra világbajnok és Dombvári Bence többszörös országos bajnok edzője is volt – felkérték a Párizs '24 elnevezésű, 16 tagú válogatott keret edzésére. Feladata ezeknek a kajakosoknak a párizsi olimpiára való felkészítése. A Heraklész-programban „Az év Heraklész edzője” rangsorában a harmadik helyet foglalta el.

Bencsik Gábor tűzoltó főtörzsőrmester

BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság Főigazgatója helytállásáért **ajándéktárgyat és oklevelet** adományozott Bencsik Gábor tűzoltó főtörzsőrmesternek, a Szarvasi Tűzoltóság gépkocsivezetőjének. A szabadnapját töltő tűzoltót egyik ismerőse értesítette, hogy egy békésszentandrási lakásban tűz ütött ki. Azonnal kocsijába ült, és a helyszínre sietett. Miután meggyőződött arról, hogy a lakás tulajdonosa nincs veszélyben, egy kerti locsolócsővel a kezében behatolt az épületbe. A sűrű füstben csak kúszva tudta megközelíteni a tűzfészket. Körülhatárolta és befeketítette, ezzel meg-akadályozta a tűz továbbterjedését.

Békés megyei kitüntetések

Az év kereskedője, szolgáltatója

Tóth Ferenc turisztikai egyéni vállalkozó

A Békés Megyei Kereskedelmi Kamara közgyűlésén elismeréseket adtak át a kereskedelemben és szolgáltatásokban kiemelkedő tevékenységet végző vállalkozásoknak és egyéni vállalkozóknak, köztük a szarvasi Tóth Ferencnek. A kitüntetett évtizedek óta dolgozik Szarvas város turizmusának fejlesztésén. 1992-ben egyik alapító tagja volt a Magyar Turisztikai Egyesületnek, és fennállásáig a Békés megyei tagozat elnökeként tevékenykedett. A Békés Megyei Iparkamara elnökségi tagja. 1994-től a KISOSZ elnökségi tagja.

Békés Megye Amatőr Labdarúgásáért

Klimaj Zoltán labdarúgó

A Szarvasi FC rangidős labdarúgója. Gimnazista korában kezdett el futballozni a szarvasi serdülőcsapatban. Érettségi után a felnőtt csapat stabil tagja lett. Csapatával játszott a megyei I. osztályban, és az NB III-ban is. Középpályásként volt irányító játékos, csatárként a csapat egyik leggólerősebb játékosa. Jelenleg az ismét megyei I. osztályban játszó csapat tagja, s ha szükség van rá, mindig rendelkezésére áll csapatának. Az MLSZ Békés Megyei Igazgatósága a Békés Megye Amatőr Labdarúgásáért kitüntetésben részesítette.

Truczka Tamás utánpótlásedző

A Szarvasi Vasasban kezdett futballozni, az NB II csapataiban, Kecskeméten és Egerben folytatta, majd edzői vizsgát tett. Edzői pályáján az utánpótlás nevelése a feladata. 2013-tól Szarvason a Bozsik-program keretében az U 9-es korosztály nevelésével foglalkozik. Két csoportot tanít és nevel: munkanapokon naponta tart edzést számukra. Számos tehetséges tanítványa került a futballakadémiák valamelyikébe. Tevékenységéért az MLSZ Békés Megyei Igazgatósága **„Bozsik felkészítő edzőként végzett kimagasló munkájáért”** elismerésben részesítette.

Szarvas Város városnapi kitüntetettjei
2018. június 23.

Szarvas Városért

Novodomszky Éva
televíziós műsorvezető

Földesi Zoltán
önkorm. képviselő

Dr. Váradi László
mérnök, főtanácsadó

Közművelődési Díj

Seregi Zoltán
színigazgató

Szemerédi Bernadett
színművész

Nádházy Péter
színművész

Sztrehovszki Zsuzsa
ny. középiskolai tanár

Dr. Búzás László
ny. főigazgató-helyettes
posztumusz díj

Közszolgálati Díj

Kiss Melinda
adócsoport-vezető

Rónyai Ágnes
Gyermekélelmezési
Nkft. ügyvezető

Szarvasi
Mentőállomás

Pedagógiai Díj

Bencsik Tibor
általános iskolai tanár

Litauszky Zoltánné
tanítónő

Mocskonyi Gábor
középiskolai tanár

Tóthné Lipták Erzsébet
középiskolai tanár

Tusjak Mihályné
ny. általános iskolai tanár

Közegészségügyi Díj

Dr. Kozma Manuela
belgyógyász

Dr. Szloszjár Judit
szemész szakorvos

Fülepi Aranka
szakápoló

Tarné Kiss Ilona
asszisztens

Szarvas Város Kulturális Életéért

Ivancsó Viola
zongoratanár

Bohák Péter
műsorvezető

Korbely István
festőművész

Tessedik
Táncegyüttes

Turizmusért Díj

Dr. Szabó Károlyné, a Jókai
Színház művészeti titkára

Bogdán Tamás, a TDM
szervezet elnöke

Lestyan-Goda Judit
ökoturisztikai osztályvezető

Szociális Tevékenységért Díj

Kepenyes Zoltánné
szociális munkatárs

Kelcsi Sarolta gondozási
központ vezetője

Varga Margit
szociálgerontológus

Magyar Máltai Szeretetszolgálat

Magyar Vöröskereszt

Védelmünkért díj

Gyurcsán Tamás
címzetes rendőr-
törzsőrmester

Petruska László
senior rendőr-
százados

Gazdaságfejlesztésért díj

Sándor Andrea
címzetes rendőr-
őrnagy

Oryza Kft.

Szarvas Város Ifjú Tehetsége

Opavszky Márk
kajakozó

Szántosi Dávid
asztaliteniszező

Uhljar Janka
VP Gimnázium

Ifj. Zima János
Műv. Alapiskola

Szrnka Artúr
Szlovák Iskola

Szarvas város kitüntetettjei
2018. május 1. – 2019. április 30.

Szarvas Város Díszpolgára

Medvegy Pálné ny. általános iskolai igazgató

1953-ban született Szarvason. A Szlovák Általános Iskola tanulója volt, majd 1971-ben a békéscsabai Szlovák Gimnáziumban érettségizett. 1975-ben Szegeden szerzett szlovák-orosz szakos általános iskolai tanári oklevelet. Szlovák nemzetisége meghatározta egész életét, munkáját. A tanári diploma megszerzése után 1975-től 1983-ig Szarvason a Szlovák Tanítási Nyelvű Általános Iskolában diákotthoni nevelőként kezdte, tanárként folytatta a pedagógus pályát. 1986-tól igazgatóhelyettes,1993-tól nyugdíjba vonulásáig, közel negyed századon át volt a nagy múltú iskola igazgatója. Vezetése alatt az intézmény a város egyik meghatározó iskolája lett. Iskolavezetői munkája mellett az országos és helyi Szlovák Önkormányzat tisztségviselőjeként tevékenykedett. Munkáját számos hazai és szlovák kitüntetéssel ismerték el. Közöttük van a „Szarvasért" Emlékplakett bronz fokozata, Szarvas Város Pedagógiai Díja, a Kisebbségekért díj, az Eötvös József Emlékérem arany fokozata. Egész munkásságával, személyes példamutatásával mintát adott ahhoz, hogyan lehet a közjó érdekében dolgozni, alkotó közösséget szervezni.

Közművelődési Díj

Sztrehovszki Zsuzsa ny. középiskolai tanár

1932-ben született Szarvason, általános és középiskolát is itt végezte. Orvosnak készült, felvételt nyert az orvosi egyetemre, de a család anyagi helyzete miatt abba kellett hagynia orvosi tanulmányait. Képesítés nélküli tanítóként kezdte pedagógusi pályáját. 1951–1959-ig tanított a Csipkár sori, ill. Berényi úti tanyai iskolákban, közben tanítói képesítővizsgát tett. 1960-tól dolgozott szarvasi általános iskolákban. Bár magyar-könyvtár szakra jelentkezett, az akkori felvételi rendszerben átirányították, és levelező tagozaton magyar-történelem szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett.

1963-tól a Vajda Péter Gimnázium tanára, és hamarosan az iskola egyik

legkedveltebb pedagógusa lett. Nemcsak diákjai, hanem tanártársai is szerették kedvességéért, segítőkészségéért. Kollégáival újjászervezte a gimnázium színjátszókörét, és sok sikeres előadást tartottak. Az 1970-es években teljesült eredeti vágya: a gimnázium könyvtárosává nevezték ki. A tanári melletti könyvtárszoba a magyar szakos tanárok módszertani központja, Sztrehovszki Zsuzsa pedig a tantestület amatőr pszichológusa lett: mindig volt ideje arra, hogy meghallgassa, és tanácsaival ellássa kollégáit. Támasza volt a kezdő magyartanároknak, segítette őket tanácsokkal és szakirodalommal. Az iskolai könyvtár mellett gazdájává vált az iskola Vajda Péter által alapított, dr. Nádor Jenő által rendszerezett és kategorizált „Nagykönyvtárának". Aktív tagja a Vajdás Öregdiákok Baráti Körének, a Kör kiadványainak egyik tanácsadójaként tevékenykedik.

Az 1990-es évek közepén a Szarvasi Krónika szerkesztősége felkérte a folyóirat cikkeinek nyelvi ellenőrzésére. Azóta a folyóirat munkatársa, nyelvi lektora. Szakmai felkészültségéért, rokonszenves emberi tulajdonságaiért, példamutató pedagógiai és közművelődési tevékenységéért Szarvas Város Képviselő-testülete Közművelődési Díjban részesítette.

Dr. Búzás László ny. főiskolai főigazgató-helyettes, szerkesztő

Szarvason született, itt járt iskolába: A Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett, majd elvégezte a tanítóképzőt. 1955-ben Szegeden matematika-fizika szakos általános iskolai tanári; 1979-ben a Politikai Főiskolán középiskolai tanári, 1980-ban egyetemi doktori címet szerzett. 1951–1952 között Szarvason, külterületi iskolában tanított alsó tagozaton, majd összevont 1–8. osztályban. 1952–1962-ig a Békésszentandrási Általános Iskola tanára volt. 1962-ben került Szarvasra, az 1. Sz. Általános Iskola igazgatója lett. 1966-tól a Felsőfokú Óvónőképző Intézetben és jogutódaiban intézeti tanár, tanszékvezető, később főigazgató-helyettes. Innen ment nyugdíjba.

Tevékeny társadalmi életet élt. Tagja volt a Hazafias Népfront Városi Bizottságának, Szarvas Város Baráti Körének. A Szarvasi Óvónőképző Intézet női asztalitenisz-csapatának 25 éven át volt edzője.

1988-ban szervezte meg dr. Tóth Lajos egy indítandó helytörténeti folyóirat szerkesztőségét, amelybe többek között őt is meghívta. A Szarvasi Krónika felelős szerkesztőjének váratlan halála után az ő segítségének is köszönhető, hogy a folyóirat ma is él. Elhatalmasodó betegségéig cikkeivel és az írások lektorálásával vett részt a szerkesztőség munkájában; elsősorban pedagógiai tárgyú helytörténeti írásait közölte a Krónika.

2012 decembere óta már csak lélekben és életrajzi írásával volt köztünk. Fizikailag legyengült állapotban, de szellemi képességeinek visszanyerése

után mondta tollba életrajzát, mely egyéniségének tükre lett, egyben társadalomrajz is: hogyan lett egy akkori ifjú tevékeny tagja 1945 után egy új társadalmi rendnek, hogyan emelkedett a tanyasi tanító a város legmagasabb rendű oktatási intézményének főigazgató-helyettesi pozíciójába. Önéletrajzi írását hat részletben folytatólagosan közli a Szarvasi Krónika. A 4. részt még olvashatta. 2018. június 7-én hunyt el.

Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el. Megkapta többek közt az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, a Munka Érdemrend bronz fokozata, a Szarvas Városért, a Szarvasi Óvónőképző Intézet Emlékplakettje, a Brunszvik Teréz Emlékérem, az Asztalitenisz Sportért, és a Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata kitüntetést. Életművének elismeréseként Szarvas Város Képviselő-testülete posztumusz Közművelődési Díjban részesítette.

A Gál Ferenc Főiskola rektori dicséretei
Szarvasi Pedagógiai Kar

Dr. Lipcsei Imre dékán

Ft. Dr. Kozma Gábor, diakónus, főiskolai tanár, a Gál Ferenc Főiskola rektora dicséretben részesíti a Pedagógiai Kar dékánját a Főiskola fenntartásában eltelt időszak új kihívásai között is elkötelezetten végzett, kiváló oktatói munkájáért; a szarvasi Pedagógiai Kar kiemelkedő teljesítményét eredményező dékáni tevékenységért, valamint a békéscsabai Gazdasági Kar átvételét a Gál Ferenc Főiskola közösségbe való bevezetését irányító, megbízott dékánként ellátott eredményes munkájáért.

Kovács Katalin tanulmányi vezető

Ft. Dr. Kozma Gábor, diakónus, főiskolai tanár, a Gál Ferenc Főiskola rektora dicséretben részesíti a Pedagógiai Kar tanulmányi vezetőjét tekintettel a Gál Ferenc Főiskola fenntartásában eltelt időszak új kihívásai között is elkötelezetten végett, kiváló tanulmányi vezetői munkájáért, az új karokkal bővült főiskolai szervezet tanulmányi rendszerének kiváló eredményeket hozó fejlesztéséért.

Díszokleveles elismerések

Paluskáné Udvarhelyi Judit címzetes aljegyző

Szarvas Város Képviselő-testülete 2018. november 27-i ülésén Díszoklevelet adományozott Paluskáné Udvarhelyi Judit 40 év munkaviszony után nyugdíjba vonuló aljegyzőjének. A díszoklevél mellé a „címzetes aljegyző" címet is megkapta. 2006 óta dolgozott a város aljegyzőjeként. Legfontosabb feladata volt a Képviselő-testület zavartalan munkájának biztosítása. Mintegy 200 testületi ülés előkészítése, több mint hatezer előterjesztés bizonyítja kiváló munkáját.

Lázár Zsolt esperes, lelkész, önkormányzati képviselő

1999-ben érkezett a városba segédlelkészként. Azóta teljesít szolgálatot az Ótemplomi Egyházközségben. Munkája elismeréseként különböző egyházi tisztségeket viselt, 2000-től parókus lelkész, 2012 óta esperes. Egyházi szolgálata mellett 2002-től igazgatóként irányítja az Ótemplomi Szeretetszolgálat munkáját, szervezi az arra rászorulók gondozását. Bekapcsolódott a várospolitikába is: negyedik ciklusát tölti Szarvas Város Képviselő-testületében, az 5. sz. választókörzet képviselője, különböző bizottságainak vezetője; 2014-től vezető tanácsnok. Munkáját Díszoklevéllel ismerték el.

*

A Városi Könyvtár 2018-ban megkapta a Minősített Könyvtár címet. Ebből az alkalomból Szarvas Város Képviselő-testülete Díszoklevéllel jutalmazta a könyvtár vezetőjét és két könyvtárosát.

Baginé Tóth Erika
könyvtárvezető

Fabó Lászlóné Ágota
könyvtáros

Harencsár Lászlóné
könyvtáros

Szobor-díj

Lovász György kirendeltségvezető, szakedző

1963-ban született Szarvason. A helyi főiskolán végzett öntözéses-meliorációs üzemmérnökként. A DATE-n agrármérnöki diplomát szerzett, majd környezetgazdálkodási szakmérnök lett. A szarvasi munkaügyi központban 1996 óta dolgozik. A szarvasi munkaügyi kirendeltséget 2011 márciusa óta vezeti. A karatéval 1981-ben ismerkedett meg. Példaképe shihan Norio Kawasoe volt. Első dan fokozatát is nála szerezte meg 1991-ben, majd 2014-ben 6. dan fokozatot szerzett. 2002-ben a Shotokan Karate-do International Magyarországi Szövetségének elnökévé választották. Mint versenyző és mint vezető is jelentős versenyeredményeket ért el. Sportágában országos jelentőségű szervező munkát végez. Tevékenységéért a Szarvasért Alapítvány Szobor-díjban részesítette.

Díjátadó: az év legjobb sportolói

Balról: 3. helyezett Nyerges Áron kajakos, 1. helyezett Kós Benedek kajakos, 2. helyezett Podani Milán akrobatikus motorsportoló, Nyergesné Janurik Éva (az 1. helyezett Nyerges Aliz sárkányhajós édesanyja), 2. helyezett Török Luca kajakos, 3. helyezett Kovács Zsanett sporttáncos

Az év legjobb sportolói

Nyerges Aliz

A Szarvas és Vidéke hetilap olvasói szerint 2018-ban két ifjúsági korú sportoló fiatal lett az év legjobb sportolója: a nőknél a sárkányhajós *Nyerges Aliz* (688 pont), a férfiaknál a kajakos *Kós Benedek* (751 pont).

Kós Benedek

Egykori sportolók, sportvezetők jutalmazása Szarvason végzett sportmunkájukért

2018 díjazottjai (balról): Sznyida Andrásné Maczik Éva testnevelő gyógytornász, Molnárné Csery Mónika kézilabdázó, Springel Mihályné aerobik edző, Rejtő József sportvezető, Farkas Tamás kajakos és Kiss Zoltán futóatléta. A képről hiányzik Pusztai András kosárlabdázó és Bodnár Béla kosárlabdázó.

Szarvas Város Baráti Körének díjai

Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozata

Fekete Péter államtitkár

Jászai Mari-díjas rendező, a cirkuszművészet megújításáért felelős miniszteri biztos, a Szarvasi Vízi Színház művészeti vezetője, a Magyar Teátrum színházi lap főszerkesztője. Hazai diplomái mellett több neves európai művészeti oktatási intézményben is végzettséget szerzett.

2007–ben hívták Békéscsabára, ahol előbb a színház mellett működő iskola, majd a színház igazgatását bízták rá. Irányítása alatt létrejött a Jókai Színház mellett működő művészeti-oktatási központ, az IBSEN HÁZ, amely az ország egyik legmodernebb stúdiószínházi tere.

2011-ben, az első évadtól a Szarvasi Vízi Színház működtetését, üzemeltetését a Magyar Teátrum Nonprofit Kft. kapta meg, melynek művészeti vezetője. Eredeti ötletei nyomán sikerült elérnie a legfontosabb célt, hogy Szarvas város polgárai magukénak érezzék a Vízi Színházat. Évről évre építkezve országosan, határon túl is sikeres, ismert, népszerű, a műfajok széles skáláját bemutató nyári színházat teremtett Szarvason. Eredeti és merész ötlete volt a házigazdák megnyerése a főként ingyenes, tematikus előadásokra – pl. vers a víz felett; dal a víz felett – ami egyedi közönségszervezési módszer, és összekötő kapocs az előadóművészek és a közönség között. Felismerte, miként lehet menedzselni, kihasználni az egyedi, csodálatos természeti környezetet a Körössel, a mocsárciprusokkal, a nézőteret ölelő bástyákkal. Számos országos, megyei kitüntetése mellett 2013-ban megkapta a Szarvas Város Közművelődéséért Díjat. Tettei és eredményei alapján joggal nevezhetjük Fekete Pétert Szarvas Város barátjának.

Szarvasi Kertbarátok Köre

A kertbarátok szarvasi közössége 1959-ben alakult a Mótyó-zugi iskolaépületben 25 fős létszámmal. Alapítója és vezetője Szalai Mihály, a HAKI akkori igazgatója volt. Működését az egykori Hazafias Népfront helyi szervezete támogatta. Foglakozásaikat főként azért tartották Mótyóban, mert a tagság zöme ott lakott. A megalakult kör célja a kertészkedés hagyományos és új formáinak elsajátítása,

továbbadása, az egyéni ismeretek cseréje. A megalakulást követően egyre nagyobb érdeklődés övezte a lelkes közösséget, és egyre jobban bővült a kertet szerető gazdák köre. Sok városi érdeklődőt is vonzott a körben zajló tevékenység, a szakmai tájékoztatás és a tapasztalatcsere lehetősége, hiszen akkoriban még nem állt rendelkezésre a mindenki számára elérhető szakirodalom, még televízió sem volt.

A kör, a városi érdeklődésre való tekintettel hamarosan beköltözött a Mezőgazdasági Technikumba. Azóta többször változott a székhelye és többször a vezetője. Fenntartója sok éven keresztül a Vajda Péter Művelődési Központ volt. A közösség 1984-ben vette fel Tessedik Sámuel nevét, és 1996-tól önálló szervezetként működik. A kezdetkor megfogalmazott feladatkör évről évre egyre bővült, gazdagodott. Több mint 30 év óta minden évben megrendezik a házi bor- és kolbászversenyt, az őszi helyi és regionális termékbemutatót, valamint a szakmai kirándulásokat. Termékeikkel rangos versenyeken öregbítik Szarvas hírnevét. 1996-ban ők indították el a Szilvanapot, néhány évig társrendezői is voltak. Komoly szakmai kapcsolatot ápolnak számos kertbarát körrel (határon túliakkal is), a szarvasi Méhész Baráti Körrel, a Város- és Környezetvédő Egyesülettel, akikkel közös akciókat szerveznek. Részt vesznek a *„Legszebb konyhakert”* mozgalomban, minden alkalommal kiemelkedő eredménnyel. Évente Tessedik Sámuel sírkertjének tavaszi takarítását is elvégzik. A közösség a Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetségének nyilvántartása szerint Magyarország legidősebb, szervezetten működő kertbarát köre, A kör vezetői: Mótyán Tibor elnök (1989-től), Hajdú Pál titkár (2001-től), Demeter Péter szakmai vezető (1990-től 2019. április 11-én bekövetkezett haláláig).

Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata

Ifj. Bagi László gazdasági mérnök, asztrofotós

1976-ban született. Gazdasági mérnök diplomáját Szegeden szerezte. Szarvason él feleségével és két gyermekükkel, Dániellel és Ádámmal. Mindig fontos szerepet játszott életében az alkotótevékenység. A fotózás, a filmkészítés már gyermekkorában érdekelte, ezekkel édesapja révén ismerkedett meg. Felnőttként az amatőr csillagászat felé fodult érdeklődése, amelyet sikerült összekapcsolnia a fotográfiával. Jelenleg a család és a munka mellett a csillagos égbolt fényképezésével foglalkozik. Az elmúlt tíz év során az éjszakai égboltról készített asztrofotói több kiállításon, hazai és nemzetközi versenyen szerepeltek sikerrel. Rendszeresen megjelennek hazai és külföldi természettudományos médiumokban, nyomtatott formában és

internetes oldalakon. Felvételeit többször publikálta a National Geographic, a Földgömb Magazin, valamint a Meteor Magazin, ahol mélyég-fotóit több alkalommal a hónap felvételének választották. Az elmúlt évek során több mint 20 magyarországi kiállításon találkozhattak az érdeklődők alkotásaival. Rendszeresen tart előadásokat és bemutatókat az asztrofotózásról. Alapító tagja a 2018-ban megalakult Magyar Asztrofotósok Egyesületének, amelynek jelenleg már több mint 100 aktív tagja van. Az egyesület létrehozásának fő célja az amatőr csillagászat és az asztrofotózás megismertetése és népszerűsítése. Ebben a munkában tevékeny része van.

Barts Miklósné idegenforgalmi szakember

1966-ban Budapesten az IBUSZ Utazási Irodában kezdett dolgozni. Számos területen – belföldi és nemzetközi utaztatás, szállásfoglalás, repülőjegy értékesítés – megfordult. A munkájához szükséges ismereteket különböző tanfolyamok elvégzésével szerezte meg. Párjának 2013-ban történt halála után kereste meg ismeretségén keresztül a Baráti Kör Budapesti Csoportját, és lett tagja. Belépése után a csoport kulturális programjába új színt vitt új ötletekkel, javaslatokkal. Amióta tagja a Körnek, megragadó egyénisége, energikus alkata maga köré vonzza az érdeklődőket. Hozzáértéssel, szívvel-lélekkel tervezi és szervezi a csoport számára a programokat. A Budapesti Csoport Kulturális Bizottságának tagja, kulturális programjainak összeállítója, lebonyolításának felelőse. Munkájával nagyban hozzájárul a csoport összetartásához, erősödéséhez. Tevékenysége szinte pótolhatatlanná tette a csoporton belül. Szarvas várost korábbról is ismerte, de a Baráti Kör tagjaként szívéhez nőtt. Ahol csak lehet, felhívja a figyelmet a városra, értékeire, rendezvényeire, nevezetességeire, ezzel is elősegítve minél szélesebb körben ismertségét és elismertségét.

Szarvasért Emléklap

Oborzil Anna és Jelen Ákos középiskolai tanulók

A Vajda Péter Evangélikus Gimnázium 12. A osztályos tanulói. A négy év során szorgalommal végezték iskolai feladataikat, és mindig példamutató magatartásúak voltak. Tanulmányaik mellett mindketten zenélnek, és középfokú nyelvvizsgát szereztek. A kötelező feladatok mellett számos

tanulmányi és egyéb versenyen képviselték az iskolát, ezen keresztül a várost. Ákos tagja volt a Megyei Katasztrófavédelmi versenyen 3. helyezett csapatnak. Anna az evangélikus iskolák Országos Kölcsey Versenyén ért el első helyezést rajzaival. Legnagyobb sikereiket mégis a sárkányhajózás területén érték el. Mindketten tagjai a korosztályos magyar sárkányhajó válogatottnak, a Digi Sport csatornán mindketten elnyerték a Hét Hőse címet. A magyar bajnokságok során mindketten hat aranyérmet szereztek, és nemzetközi versenyeken is képviselték hazánkat. Ákos a 2016-os európa-bajnokságon három aranyérmet, a 2017-es világbajnokságon öt ezüst és egy aranyérmet szerzett. Mindketten tagjai voltak a 2018-ban megrendezett Európa-bajnokságon sikeresen szereplő magyar válogatottnak, ahol Anna három, Ákos két bronzérmet szerzett, amelyek mellé mindkettőjüknek egy ezüstérmet és egy Európa-bajnoki címet is sikerült megszerezniük. Jelenleg a sport mellett érettségi vizsgájukra készülnek, A sikeres vizsgák után Anna a Neumann Egyetem gazdálkodási szakán, Ákos pedig a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rendőrtiszti szakán szeretne továbbtanulni.

A város legnagyobb adófizetői

Január 24-én a város 50 legnagyobb adófizető cégének vezetőit, képviselőit fogadták a város vezetői és Képviselő-testületének tagjai. Elismerő oklevéllel, az első háromnak emléktárggyal köszönték meg, hogy adóforintjaikkal hozzájárultak a város fejlődéséhez. A név- és rangsor a következő:

1. Gallicoop Zrt., 2. Pioneer Hi-Bred Term. Szolg. Zrt., 3. Pannon Ásvány Kft., 4. Szarvasi Vas-Fémipari Zrt., 5. Mol Nyrt., 6. Cool4u Kft. 7. E.On Tiszántúli Áramhálózati Zrt., 8. Alföldi-Hús Zrt., 9. Aufwind Schmack Első Biogáz Kft., 10. Nagyrét Farm Kft., 11. Oryza Kft., 12. Tesco-Global Áruházak Zrt., 13. Swietelsky Magyarország Kft., 14. Szarvasi Medicago Kft., 15. Geomark Kft., 16. Katech Zrt., 17. Telenor Magyarország Zrt., 18. Liget Hotel Kft., 19. Goldfood Kft., 20. Szerencsejáték Zrt., 21. E.On Energiakereskedelmi Kft., 22. Profuma Hungary Kft., 23. Euroaszfalt Kft., 24. Alföldvíz Zrt., 25. Kereskedelmi és Hitelbank Zrt., 26. Lidl Magyarország Bt., 27. Magyar Telekom Nyrt., 28. Szarvasi Agrota-Alcsired Kft., 29. OTP Bank Nyrt., 30. NKM Földgázszolgáltató Zrt., 31. Haltáp Kft., 32. Szarvasi Szakorvosi Kft., 33. Laktárius Kft., 34. Szirén Ruházati Kft., 35. Szarvasi Unitrans Kft., 36. Kardosi Agrár Kft., 37. SPAR Magyarország Kereskedelmi Kft., 38. Biohungaricum Kft., 39. Master Sped Kft., 40. Szarvasi Általános Informatikai Kft., 41. Szarvasi Agrár Zrt., 42. Penny Market Kft., 43. Magyar Posta Zrt., 44. Cool-Airconditional Kft., 45. Hipridium Szolgáltató Kft., 46. Work-Metall Kft., 47. DAKK Dél-Alföldi Közlekedési Zrt., 48. Körös-Szkréper Kft., 49. Vesper Kft., 50. Erste Bank Hungary Nyrt.

Nagy Gergely, a Pioneer Hi-Bred Term. Szolg. Zrt. üzemvezetője, Babák Mihály polgármester, Erdélyi István, a Gallicoop Zrt. elnök-vezérigazgatója

Dr. Búzás László

Az én történelmem

Életrajzi epizódok 5. rész

A 4. részben a szerző a családalapításáról, közös életük kezdeteiről, valamint az 1956-os községbeli eseményekről írt.

Az iskola igazgatója

1958-ban a békésszentandrási iskola igazgatójának mandátuma lejárt. Helyébe engem neveztek ki. Nagy kihívás volt ez számomra, de igyekeztem megfelelni. Az igazgatás alá tartozott az alsó és felső tagozat, a napközi a konyhával, két óvoda és három tanyasi iskola. El kellett látnom az egységek pedagógiai vezetését és ellenőrzését. Az épületek karbantartása és a bútorzat esetleges cseréje is az én feladatom volt. Az alsó tagozatos termekbe bevezettettem a villanyvilágítást, táblacserékre került sor. Az elavult padokat is újra váltottuk át. Ebben az időben vezette be a járási művelődési osztály azt, hogy a legeredményesebben oktató nevelőket jutalomüdülésben és autóbuszos társas kirándulásban részesítette. Tőlünk három nevelő a román tengerparton üdülhetett egy hétig. Én egy másik csoporttal szlovákiai körutazáson vettem részt. Jártunk a Magas-Tátrában, Poprádon, a Csorba-tónál és lanovkával feljutottunk a Lomnici-csúcsra is. Még néhány nevezetesebb városba is eljutottunk. Így Lőcsén, Léván még magyar óvodában és iskolában is jártunk. Eljutottunk Pozsonyig, a régi magyar fővárosig.

1958-ban a tanácstagi választáson az iskola körzetében engem is jelöltek, és meg is választottak tanácstagnak, a végrehajtó bizottságnak is tagja lettem. Ettől kezdve még nagyobb rálátásom volt a község társadalmi, gazdasági és kulturális életére. Rendszeresen részt vettem az üléseken, utána beszámolót tartottam a lakosoknak. Ez az iskola és tanács közti kapcsolat eredményezte, hogy minden jogos kérésünket igyekeztek teljesíteni.

A község fejlődése

Óriási fejlődést jelentett a Vízmű Társulat létrejötte. Hidroglóbuszt építettek, mely hivatva volt a község lakosságának jó ivóvízzel történő ellátására. Nagy munkálatok indultak. A vízvezetéket el kellett juttatni az utcákba, majd a házakba, lakásokba. Jelentős anyagi kiadással járt, de a lakosság ezt vállalta. Hamarosan több házban és lakásban kialakultak az első fürdőszobák és angol wc-k. A helyi Vasipari KTSZ alig győzte a szerelési munkálatokat. Mindezzel párhuzamosan az utcák járdáit betonra cserélték, a kocsiutat pedig bitumennel portalanították.

Egy kellemetlenség is érte a község paraszti rétegét. Megindult itt is – akaratuk ellenére – a mezőgazdaság szocialista átszervezése. Először csak a nincstelen, szegény családok léptek a téeszbe. Földet és állatállományt alig vittek a közösbe. A község tartalék földjén gazdálkodtak. Munkaegységre dolgoztak, de egy évig alig kaptak fizetést. Másodállást kellett vállalniuk. Számukra is jól jött a vízvezeték építése és az utak felújítása. Ezekből lett egy kis keresetük. Évek múlva a kis- és középparasztok léptek a téeszbe, ezzel jelentősen növekedett a földterület és az állatállomány. A szakértelem is bővült, sőt, fiatal, iskolázott agronómusokat is alkalmaztak. 1963-ra szövetkezeti község lettünk. Ez azonban nem volt örömünnep. Minden belépő sajnálta a saját tulajdonát, és a belépést sokféle eszközzel kényszerítették. Mi is rossz híreket kaptunk feleségem szüleitől. Belterületi házhelyeiket külterületivé sorolták át, így nem volt akadálya a kisajátításnak. Elveszítették gyönyörű gyümölcsösüket, csak a házuk maradt meg.

Áthelyezés Szarvasra

1963-ban kértük áthelyezésünket a járási székhelyű község, Szarvas egyik általános iskolájába. Erre az adott okot, hogy a napközi konyha vezetője nyugállományba vonult, és helyébe egy olyan asszonyt neveztek ki, akivel nehezen tudtam együtt dolgozni. Négy elemit végzett, korábban nem volt munkahelye, de rokoni kapcsolatban állt a helyi vezetőkkel. Munkába állt, és hamarosan észrevettem, hogy az adminisztrációs munkában sok hibát vét. Javasoltam, hogy végezze el a 8 általánost a dolgozók iskolájában. Ő ezt zaklatásnak tekintette, feljelentő leveleket írt rólam. Meguntam ezt az állapotot, és kértem áthelyezésünket. Feletteseim megértőek voltak, és kineveztek a szarvasi 1. Sz. Általános Iskola igazgatójának. Szolgálati lakást is kaptunk.

Az 1. Sz. Iskola egyik osztálya és tanári kara, középen Búzás László

Új iskolám alsó és felső tagozatos osztályokkal, nyolcosztályos zenetagozattal, négy óvodával, két napközis csoporttal, valamint konyhával rendelkezett. Nagy iskola volt, kiváló oktatókkal minden szinten helytállt. A zenetagozaton volt két fiú, akik közül az egyik hegedült, a másik gordonkázott. Nagyon tehetségesek voltak. A megyei versenyeken rendszerint ők kapták az első díjat. Felnőtt korukra mindketten zenetanárok lettek. Tanulóink több tanulmányi versenyen is kiválóan szerepeltek.

A mi iskolánk a megyében elsőnek vezette be az éves szakmai munkaterv mellett a nevelési tervet. Járási és megyei vezetőink bázisiskolává neveztek ki minket. Ez azt jelentette, hogy majdnem minden szakmai értekezletet, tanulmányi versenyt, sportrendezvényt nálunk rendeztek meg.

Itt a tanulók már koedukált osztályokba jártak. Úttörőcsapatunk működése azért volt különleges, mert a városi katonai kiegészítő parancsnokság tisztjei patronálást vállaltak. A fiúk szerették a katonai jellegű játékokat, a lányok pedig vöröskeresztesek voltak. Nyári tábort a Balatonnál szerveztünk. A tanári munkát rendkívüli bérfejlesztéssel és jutalmazással honoráltuk. Ezekben az években a televízióban iskolatévé-adásokat is tartottak. Ezekbe mi is be tudtunk kapcsolódni, mert programjukat megküldték azoknak az iskoláknak, akik kérték. Tanítóim és tanáraim kiválasztották a nekik megfelelő részeket. Nagyon érdekes óravezetés volt ez, amihez a gyerekek is hozzászoktak. A járás érdeklődő pedagógusainak bemutatókat is tartottunk, így más iskolában is kezdett elterjedni. Az igazgatói irodában rádióstúdiót is kialakítottunk. Innen műsort tudtunk adni az egyes osztályokba a beépített hangszórók segítségével. A műsorokat hol tanárok, hol gyerekek állították össze.

Nyári tábor a Balatonnál

Érdekes volt az óvodalátogatásom. Az az óvoda is hozzám tartozott, amelyikbe kicsi koromban jártam. Még az én óvónőm is dolgozott, és mindketten örültünk a találkozásnak.

Új munkahelyen

1966-ban felkeresett a helyi Óvónőképző igazgatója, és tanári állást kínált a Képző társadalomtudományi tanszékén. Engedtem a csábításnak, és vállaltam. Szolgálati lakást is kaptam az akkor újonnan épült 16 lakásos intézetiszolgálati lakások egyikében. Ide mindjárt be is költöztünk. Ettől kezdve lakhattam fürdőszobás lakásban.

A régi gimnázium, ill. az új Óvónőképző épülete

Nem könnyű évek következtek. A tanszéken először filozófiát és politikaelméletet kellett tanítanom. Az ehhez szükséges egyetemi végzettséget meg kellett szereznem. Ezért öt éven át havonta 2–3 alkalommal Budapestre, egyetemre jártam konzultációra, és félévenként vizsgáztam. Az ötödik év végére egyetemi diplomát kaptam, és jogosultságot arra, hogy filozófia, etika, politikaelmélet, Magyarország története és művelődéspolitika tárgyakat taníthassam. Ebben az öt évben tanultam és tanítottam egyszerre. Ez megfeszített munka volt.

Egy kis pihenést jelentett, hogy vállaltam a képzőben a női asztalitenisz szakkörben az intézői és edzői munkát. Edzői végzettséget tanfolyamon, a Testnevelési Főiskolán szereztem. Hetente három este a képző tornatermében tartottam az edzéseket. Hétvégeken pedig gyakran jártunk versenyekre. Minden évben akadt néhány kivételes képességű versenyzőm, akikkel a megyei versenyben jó helyezést érhettünk el. Elnyertük a Körös Kupát, a Gyulai Vár-kupát és az Óvónőképző Intézetek közt folyó asztaltenisz-verseny díját, egy nagyon szép serleget. Ez a verseny Szombathelyen zajlott le, amit a Tudományos Diákköri Konferencia alkalmából rendeztek. Ezeket a kupákat ma is őrzi az Óvónőképző a különböző díjai között.

Az egyik győztes csapat

A diákok nagy része vidéki volt, ezért a kollégiumunkban lakott. Elsősorban számukra klubot hoztunk létre, melyet játékokkal is felszereltünk. Itt még mi, tanárok is szívesen játszottunk. Minden tanév végén tanár-diák röplabda mérkőzést szerveztünk. Ez kezdetben a tornateremben, később az udvari pályán zajlott, és nagy érdeklődés kísérte.

Nagy divat volt akkoriban az iskolások őszi mezőgazdasági munkája. Mi tanári kísérettel főleg szőlőszüreten vettünk részt. De voltunk paprika-, paradicsom- és hagymaszedésen is. Ez a munka általában egyhetes volt. A gazdaságok szívesen fogadták a diákokat, és munkájukat díjazták is.

Főiskola és család

Az Óvónőképzőben az első években filozófiát és politikaelméletet tanítottam, később megkaptam a Magyarország története, valamint az etika és művelődéspolitika című tárgyakat is. Ezekből előadásokat és szemináriumokat tartottam. Két féléves tárgyak voltak, melyeket kollokviumi vizsgával zártak. Szakdolgozati konzultációt is vezettem, elsősorban pedagógia tárgykörben segítettem a hallgatók dolgozatának megírását. Ilyen témák kutatásához kedvet kaptam én is. Főleg a felsőoktatás pedagógiája és metodikája érdekelt. Kutatásaim eredményét gyakran publikáltam is. Cikkeim, tanulmányaim jelentek meg a Művelődésügyi Minisztérium kiadványaiban és az évente megjelenő Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményeiben.

Tudományos diákköri konferencián

Mintegy tízévi munkásságom összegzéseként írtam meg doktori disszertációmat. A Budapesti Egyetem pedagógia-pszichológia tanszékén védtem meg dolgozatomat, tettem le doktori szigorlataimat, és 1980-ban egyetemi doktori címet kaptam. Ettől kezdve a hallgatók szakmai kutatásait rendkívüli figyelemmel kísértem. A legtehetségesebbeket országos diákköri konferenciára is felkészítettem. Ezeken az országos rendezvényeken a mi hároméves képzésű főiskolánk diákjai versengtek az ötéves képzésű egyetemek tanulóival. Vállaltuk ezt a nem könnyű feladatot.

A magyarországi óvónőképző főiskolák között gyakori volt a szakmai tanácskozás, amiken hallgatók és tanárok vettek részt. Ezeken való munkánkért gyakran kaptunk minisztériumi dicséretet. Személyes munkásságomat is elismerték, és megkaptam a Munka Érdemrend bronz fokozatát.

Családi körben. Balról jobbra: feleségem, édesanyám, Klári lányom, férje, István, kislányuk Dóri, én és Edit lányom.

Közben *Klári* lányom leérettségizett, és élethivatásként a pedagógus pályát választotta. Elvégezte a felsőfokú óvónőképzőt, majd levelező tagozaton a budapesti Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán tanári szakot szerzett. Ezt kiegészítette a logopédus szakkal. Egyetemi diplomát Szegeden, a József Attila Tudományegyetem filozófia szakán szerzett. Végzettségeinek megfelelően dolgozott óvodában, általános iskola kisegítő tagozatán, majd óvónőképzőben filozófia szaktanár lett. Férjhez ment, férje *Dékán István* agronómus. Hamarosan megszületett első unokánk, *Dóri*, majd két évre rá *Klári*. Édesanyám mint dédmama még sokat foglalkozott velük, segített a háztartásban. Klári második férje *Feller György* számítástechnikus lett. Tőle született harmadik lánya, *Andrea*.

Unokáink sokat voltak velünk, amikor iskolába kerültek, feleségem tanította őket. Sokszor a délutánokat is nálunk töltötték.

Bővül a család. Feleségem, Klári lányom, Edit lányom, kezében második unokám, Klárika, előttük Dóri csodálja a karácsonyfát.

A hatodik, befejező részt a Szarvasi Krónika 34. számában olvashatják.

A „szabadidős” sporttól az ifjúsági világbajnokságig

Mini portré Kós Benedekről

Kós Benedek a szarvasi Vajda Péter Evangélikus Gimnázium végzős tanulója, a 12. A osztályba jár. Írhatnám azt is: olyan, mint az osztálytársai, csakhogy ez nem lenne igaz. Benedek 191 cm magas, karizmai tiszteletet parancsolnak. Kajakos. Ugyanakkor viszonylag csendes, szűkszavú ,visszafogott, szerény. Van mire szerénynek lennie. 9 éves kora óta kajakozik, most hirtelen szárnyra kapta a hír: az ifjúsági VB-n 500 és 1000 méteren egyaránt világbajnok lett. Amikor interjúra kértem, az időpont-egyeztetés nehezen jött össze. Benedek elfoglalt fiatalember: iskola, edzés, külön német, felkészülés az érettségire, a felvételire. Már tudja, mi szeretne lenni. Az interjú végül harmadszori kísérletre „összejött”.

* * *

A kezdetek

– 2000 március 8-án születtem Békéscsabán, de szarvasi vagyok. Édesapukám *Kós Tibor*, tűzoltó, Édesanyukám *Kós Nóra*, pszichológus, testvérem nincs. A Benkában végeztem el az általános iskolát, most pedig a Vajdába járok. Mindig igyekeztem, hogy a sport mellett jól is tanuljak, négyes körül voltam.

A sportolást úszással kezdtem 5–6 éves koromban, de ez nem jött be. Utána sok mindent kipróbáltam. Kis ideig teniszeztem, aztán fociztam. Amikor egyik sem vált be, Apa mondta, hogy próbájuk meg a kajakot, valamikor ő is kajakozott. Megpróbáltam. Kilenc éves voltam, ottragadtam. Köztük voltak a barátaim, játszottunk, beszélgettünk, aztán fokozatosan belecsöppentünk a versenybe. Nem

volt azért ez rögtön nagy szerelem, voltak hullámvölgyek is. Öt éve úgy volt, hogy abbahagyom, de a szüleim átsegítettek. Mondták, hogy később ez jobb lesz. És tényleg jobb lett.

Szarvason két kajakedző dolgozik: *Bátor György* és *Nyerges Attila*. Én Attilánál kezdtem, és nála is maradtam. Akkor még szabadidős voltam, MK-s, azaz mini-kajakos, később átültem a versenykajakra, és igazolt sportoló lettem. Úgy három éve 2016-ban kezdett jobban menni a kajak, amikor Szegeden az ORV-n, ez az Olimpiai Reménységek Versenye, második lettem. A következő évben 1000 méteren párosban mentünk az ifi-EB-re egy tiszaújvárosi fiúval. Nyertünk, az ifi-VB-n másodikok lettünk. Úgy tűnt, hogy ez jövőre, 2018-ra ígéretes lehet.

Versenyző lettem

– A kiválasztódás úgy történik, hogy kisgyerekként sokan kezdünk kajakozni, mert érdekesnek tűnik. Aztán lassacskán elkezdődik a lemorzsolódás. Van, akinek sok az edzés, és nem bírja vagy megunja, van, aki más elfoglaltsága miatt marad távol. 2013-tól már fárasztó edzéseink voltak.

2015-ben kezdtek jönni a komolyabb eredményeim. Először az ORV-n jártam külföldön, a négyesbe ültettek be, „idegen” fiúkkal. A hetedik helyre futottunk be. Ha korábban a válogatón legalább második vagyok, már egyéniben is indulhattam volna.

Az edzések kemények, de Attila igyekszik apró változtatásokkal színessé tenni. Télen többnyire fedett helyen vagyunk: hétfőn reggel evezőspad, délután kondi, kedden délután úszás, szerdán reggel megint úszunk, délután kondizunk meg futunk, csütörtökön úszunk, péntek reggel evezőspad, délután tornatermi edzés. Délelőttönként persze, iskola. Szombaton egy hosszú futás, ha az időjárás megengedi. Attilának nagyon jó programjai vannak, érdekesek, változatosak az edzéseink.

Vízen persze, más. Alapozó edzésként evezünk 20–25 kilométert; a kajakteleptől a szivornyáig meg vissza 12 km, a másik irányban a duzzasztóig oda-vissza 25 km. A versenyekre való felkészülés idején délelőtt-délután edzés. Ezek nagy része intervallumos: Attila megszabja, mikor, mennyi ideig hajtunk, mikor pihenünk. Ha közeledik a verseny, akkor csak rövideket hajtunk, hogy robbanékonyak legyünk. A versenytávot csak közvetlen a versenyek előtt evezzük végig néhányszor. A hosszú távokat nem szeretem, mert az bizony – számomra – unalmas.

Öten-hatan vagyunk az élbolyban, akik végigjártuk a „ranglétrát”. Kezdetben mindenki ún. szabadidős, utána leigazolnak, ha szeretnénk. Ezután jön a kölyök, serdülő, ifi I., ifi II., U 23, végül a felnőtt kategória.

A 2018-as vb-eredményeimet megelőlegezték a korábban párosban elért eredményeink, amikor *Erős Patrik*kal – ő tiszaújvárosi versenyző – 2017-ben az EB-n az ezer párost megnyertük, a VB-n másodikok lettünk.

A két „nagy dobás”

– 2018-ban a lengyelországi Plovdivban rendezték az ifjúsági világbajnokságot július 26-29. között. A válogatón elért eredményeim alapján én képviselhettem Magyarországot kajak egyesben 500 és 1000 méteren is. A versenyre elkísért az edzőm, Nyerges Attila, és a helyszínen izgulták végig a szereplésemet a szüleim is.

Az első két napon az előfutamokat és a középfutamokat rendezték meg. Hat előfutamból előfutamonként 6–6 versenyző jutott a középfutamokba, a négy középfutamból 2–2 a döntőbe. Az első napon az 1000 méter, a másodikon az 500 elő- és középfutamait bonyolították le. Simán vettem az akadályokat, elsőként jutottam be mindkét döntőbe.

Szombaton került sor az 1000 méter döntőjére. Reggeli után Attilával kimentünk a pályára, megtettük a szükséges technikai előkészületeket, majd 20 perces átmozgatás után a rajthelyre eveztem. Legnagyobb ellenfelem egy dán és egy német fiú volt, rájuk kellett figyelni. A rajt jól sikerült, azonnal az élre álltam, csak a dán tudott követni, azt is tudtam, hogy a német 500 méter után elfárad. Így is történt. Azt a pályát eveztem, amit elterveztem. Minden simán ment, nem volt okom változtatni. Amikor célba értem, háromnegyed hajónyi előnyöm volt. Úgy fejeztem ki örömömet, ahogy a nagyok szokták: magasba emeltem az evezőmet, mosolyogtam, és szememmel azonnal keresni kezdtem a szüleimet és Attilát.

Vasárnap rendezték az 500 méteres döntőt. Ez már jóval rövidebb táv, nem nagyon lehet taktikázni. A rajtnál kissé beragadtam, és hátránnyal indultam. Úgy gondoltam, hogy 300 méterig „utazni” kell, aztán hajrázni. Ugyanaz a dán fiú volt az ellenfelem és egy másik német. 250 méternél láttam, hogy előttem vannak. Nem volt mese, teljes erőmmel hajtani kezdtem, és a cél előtt lehajráztam őket.

A legnagyszerűbb érzés az volt, mikor a dobogó felső fokára állhattam Magyarország képviseletében.

Ahogyan az edző látta

Nyerges Attila kajakedző évtizedek óta „szállítja” az utánpótlást a kajak sportnak. Aligha tudná megmondani, hány gyerek kezdett kajakozni a keze alatt: jöttek, megtanultak evezni, aztán sokan elmaradtak. Azt viszont már számontartja, kik értek el olyan eredményeket, amelyeket érdemes megjegyezni. Közülük alighanem Kós Benedek az, aki valóban olyan csúcsra ért, melyre felkapta a fejét az ország kajaksportja: 500 és 1000 méteren is ifjúsági világbajnok lett.

– Ő is úgy kezdett, mint a többiek: viszonylag népes csoportban lapátolt, nem láttam benne semmi különöset. Aztán lassan fogyni kezdtek a gyerekek, maradt közülük 10–15, aztán 6–7, akikre már oda kellett figyelni. Benedek is köztük volt. Négy-öt éve már láttam benne a lehetőséget, mert jó fizikai adottságai lettek, rendszeresen járt az edzésekre, és jó volt a szülői háttér is; támogatták őt minden tekintetben.

Két éve fordult komolyra a dolog. Belenőtt az ifi korosztályba, és ott már felfigyeltek rá. *Erős Patrik* személyében olyan párt kapott, akivel egyre jobb eredményeket értek el.

A versenyzők felkészítése során összehangolt edzésekkel készülünk: csapathajóban is edzenek és versenyeznek, de az egyesre is felkészítjük őket. Így történt ez Benedek esetében is. Azt szokták mondani az eredmé-

nyes versenyzőkre, hogy tehetséges. Én azt mondom, hogy ezzel a fogalommal óvatosan kell bánni. Nem szívesen használom, mert ezzel felesleges terheket rakok a versenyzők vállára. Számtalanszor előfordul, hogy a tehetségesnek kikiáltott versenyző nem hozza az eredményeket, elkedvetlenedik, összeroppan, és elvész a sport számára.

Benedek jó fizikai adottságokkal rendelkezik, kitartó és szorgalmas. Persze ettől még a felkészítése nem volt egyszerű. Először nehezen állt össze a mozgása, nagyon meg kellett dolgozni vele. Lassan jöttek az eredmények, ilyenkor nagyobb energiával dolgozik mindenki.

Nekem az az elvem, hogy a sportolóknak minden területen helyt kell állni. Benedek ebben az évben érettségizik, tehát a sport mellett a legfontosabb a tanulás. Gondolnunk kell arra is: hogyan tovább. Ne adja fel a továbbtanulás lehetőségét, találjuk meg azt a pályát, amely mellett sportolhat is, és a jövője is biztosítva lesz. Szerencsére ezen a téren is helyt tud állni.

A sport terén is fontos a fokozatosság. Mindig kell legyen valamilyen elérhető cél: két év az ifjúsági korosztály, ebben kell jó eredményeket elérni, hogy majd a következő korosztályban is jó eredményeket érjen el. Ezért is állunk rá a különböző távokra az edzéseken. A hosszú távok – 20-25 km – a kitartó evezésre nevelnek, a rövidebb távok a versenysportra.

A cél – természetesen – a versenyeken való jó szereplés. Erre készítjük fel őket. A távlati cél az olimpia, itt 1000 méteres távon versenyeznek. A világbajnokságokon már több táv is szerepel, ezért a 200 és 500 méteres távokra is folyik a felkészítés, és a csapathajókat is meg kell szokniuk.

Az ifjúsági világbajnokságon fantasztikus pályát ment. Az eredmények ismertek: mindkét távon győzött. Az ifjúsági szövetségi kapitány a verseny után megjegyezte: ezzel az idővel az U 23-as korosztály versenyét is megnyerhette volna. Az igazi feladat ezután vár rá: 2019-től már az U 23-as korosztályban versenyez, először együtt a felnőttekkel. Ez lesz az újabb komoly megmérettetés. Azután jöhet a többi!

Díjeső

A kitűnő eredmény nem csupán nagy visszhangot keltett, hanem díjesővel is járt. Az első az 500-as és az 1000 méteren elért eredményért járó **két aranyérem**. Ezt követte az országos elismerés: **Az év ifi kajakosa** cím; edzője, Nyerges Attila **Az év ifi edzője** lett.

Az utolsó elismerés: a Szarvas és Vidéke olvasóinak véleménye szerint 751 ponttal az 1918-as év legjobb szarvasi férfi sportolója, azaz a helyi **Év férfi sportolója** címet nyerte el.

A hab a tortán: interjú a Körös Televízióban, a helyi lapokban és íme: a Szarvasi Krónikában.

Az interjúkat Kutas Ferenc készítette.

Szemelvények a szarvasi oktatás történetéből

Rekviem egy iskoláért

Özv. Fertigné Ploy Hermin igazgató tanítónő

A szarvasi állami elemi iskola története

3. rész

Az 1. részben az iskola előtörténetét és szerkezetét, a másodikban a „tanítótestületet" tagjait és változásait, valamint a tanulók létszámának alakulását ismertette a szerző.

Az iskola elhelyezése és fejlődése

1904-ben, az iskola államosításakor az elemi iskola négy osztálya a polgári iskola két tantermében kapott elhelyezést, két-két osztály összevonásával. 1913-ban a harmadik tanítói állás megszervezése alkalmával az egyik osztály bérhelyiségben, a gr. Csáky-utcai Sonkoly-féle házban, 1916-ban a negyedik osztály a tanítóképző intézet egyik termében lett elhelyezve a felügyelő bizottság szívessége folytán.

1916–17-ben a 23-as honvédek Szarvason való tartózkodása és a polgári iskola épületében való elhelyezése alatt, úgy a polgári, valamint az elemi iskolának a főgimnázium adott hajlékot délutáni tanításra, egyik osztály pedig ebben az évben is a bérhelyiségben volt. 1917 szeptemberében a polgári iskola visszaköltözött saját épületébe, de első osztályának párhuzamosítása miatt az egyik elemi osztály kiszorult onnan, bérhelyiséget szerezni nem volt lehetséges, a tanítóképző időközben internátussal egybekötött tanítónőképzővé alakult át, s átengedhető teremmel nem rendelkezett. Így most már az elemi iskola három osztálya maradt hajlék nélkül, mert a polgári iskola épületében csak egy osztálynak volt tanterme. E nehéz helyzetben az ág. h. ev. egyháztanács segített az állami elemi Iskolán. A „Vörös Kereszt Kórház" elköltözése folytán felszabadult „Központi Iskolá"-jában, melynek tanítói legnagyobbrészt katonai szolgálatot teljesítettek, s az osztályaikat az itthon maradt tanítók összevonni voltak kénytelenek, három tantermet bocsájtott az állami elemi iskola rendelkezésére.

Az 1917–18 tanévben és az 1918–19. tanév elején tehát az ág. h. ev. egyház épületében nyertek oktatást az állami elemi iskola növendékei. Az 1918. év végén bekövetkezett leszerelés után a „Központi Iskola" tanítói hazakerültek, s mivel rögtön megkezdték működésüket, ismét az a veszély fenyegette az állami elemi iskolát, hogy minden helyiség nélkül marad. A téli hónapokban azonban még megoldható volt e nehéz kérdés. Az ág. ev. iskola tanítói – tüzelő anyag hiánya miatt – csak délelőtt tanítottak, s délutáni tanításra készséggel adták át termeiket az állami elemi iskolának. A tavasz be-

álltával azonban az ág. h. ev. iskolában az egész napos tanítás lett bevezetve, s az állami elemi iskolának ismét költöznie kellett.

A gondnokság az ág. h. ev. főgimnázium felügyelő bizottságához fordult, kérve, hogy a gimnázium három tantermét (egyik osztály akkor is a polgári iskolába járt) engedje át az állami elemi iskolának délutáni tanításra, az 1918–19. év hátralevő hónapjaira.

A főgimnázium felügyelősége teljesítette ezen kérelmet, és még a következő 1919–20. és 1920–21. években is hajlékot adott az állami elemi iskolának, utóbbi évben már hat tantermet engedve át délutánonként, mivel időközben a beosztottakkal kilencre emelkedett a tanerők száma, s minden osztály párhuzamos volt. Az egyik osztály a) és b) csoportja hetenként felváltva járt ekkor, vagy délelőtt vagy délután a polgári iskolában még meglevő tantermünkbe, a kilencedik tanerő egyes melléktárgyakat tanított több osztályban. Bizony roppant gondot okozott a célszerű elhelyezés és legalább tűrhető beosztás.

1921 nyarán a gondnokság kérelmére Szarvas község elöljárósága a tulajdonát képező „Iparostanonc Iskolá”-t ígérte oda az állami elemi iskolának délelőtti tanításra, mivel a tanoncoktatáshoz csak a délutáni órákban van szüksége az ott levő tantermekre. Ámde az ott időközben elhelyezett csendőr-tanosztály miatt ez nem valósulhatott meg, és 1921–22 szeptember elején ismét hajlék nélkül maradt volna iskolánk. Ekkor a polgári iskola gondnoksága volt szíves a polgári iskola négy tantermét délutáni tanításra, az ág. h. ev. egyház pedig ismét a „Központi Iskolá”-ban egy kisebb helyiséget tantermül átengedni, a polgári iskolában még fenntartott és sajátunknak tekintett egy terembe pedig délelőtt és délután is járt egy-egy osztály. A 8 osztály közül tehát kettő délelőtt járt iskolába, hat pedig csak délután. Megjegyzendő, hogy a délutáni négy órából – mert a tanítás a takarítás miatt öt óránál tovább nem tarthatott, ősszel és télen még eddig sem – vallásoktatásra órát átengedni nem volt lehetséges, úgy, hogy a vallásórákra külön jártak fel a növendékek délelőttönként egy-egy órára, ami rendtartás és fegyelmezés szempontjából sok nehézséget okozott.

Az 1922–23-ban országszerte beállt létszámcsökkenés a szarvasi állami elemi iskolánál is bekövetkezett, és ebben az évben az első osztály nem volt párhuzamosítható. Ez Páll Mária áthelyezését vonta maga után. 1923-ban özv. Nemesné távozása és 1924-ben Rázusné nyugdíjazása után öt osztálya lett iskolánknak, s így 1922–23-ban, valamint 1923–24-ben minden osztálya polgári iskola épületében kapott elhelyezést, csupán az ág. h. ev. vallásórákat tartották délelőttönként az ág. ev. „Központi Iskolá”-ban.

Az 1923–24. évben a polgári iskola több osztályának párhuzamosítása miatt az eddig délelőttönként is használt tantermét is csak délután vehettük igénybe.

1924–25 szeptemberétől Békés vm. kir. tanfelügyelőjének közbenjárására a község szíves volt átengedni a csendőrtanosztály távozása folytán felszabadult „Iparostanonc Iskola" három tantermét délelőtti tanításra.

Ezen időtől három osztály délelőtt járt iskolába, két osztály pedig délután a polgári iskola épületébe és vallásórákra a „Központi Iskolá"-ba. Csak 1925–26 óta nem vesszük igénybe az utóbbi iskolát. 1925–26. Dóri Basil László távozása óta négy tanerős ismét az állami elemi iskola, és 1926–27-ben három osztály az „Iparostanonc Iskolá"-ba járt délelőtt, és egy osztály a polgári iskola épületébe, 1926–27 óta szintén délelőtt, mert a polgári iskolában is bekövetkezett létszámapadás következtében a párhuzamosítás egyik osztályban sem volt keresztülvihető, és régi tulajdonunkat képező termünk felszabadult. Ezen oknál fogva 1927–28-ban ismét felszabadult az egyik tanterme a polgári iskolának, s bár szertár céljaira nagy szüksége lett volna reá, mégis átengedte azt az állami elemi iskolának, s így 1927–28-ban is május 22-ig két osztály a polgári iskolában, két osztály pedig az „Iparostanonc Iskolá"-ban volt elhelyezve.

Mindezekből kitűnik az állami elemi iskola nehéz helyzete, évek hosszú során járt valóságos kálváriája. Minden 2–3 esztendőben vándorolni volt kénytelen, és alig van Szarvason olyan iskola, mely hosszabb-rövidebb ideig hajlékot ne adott volna az állami elemi iskolának.

Küzdelem az önálló épületért

A vallás- és közoktatási miniszter úr rendelete alapján a kir. tanfelügyelő a gondnoksági elnökkel még 1913-ban keresett megfelelő telket az állami elemi iskola részére, de a bekövetkezett világháború évekre meghiúsította az építkezés tervét. A rendezettebb viszonyok beálltával, de különösen 1925 óta, az iskola gondnoksága a Békés vármegyei közigazgatási bizottság útján szorgalmazta az állami elemi iskola felépítését. 1925 nyarán *Tömörkényi Dezső* képzői tanár kezdeményezésére a szülők is adtak be ily irányú kérvényt a főispán úr közvetítésével, hogy az állami elemi iskola mielőbb hajlékot kapjon. A gondnokság elnöke, az iskola igazgatója több ízben személyesen is járt ez ügyben a minisztériumban, míg végre 1927 május havában 17.000 sz. rendelettel a vallás- és közoktatási miniszter úr építési engedélyként a költségek 60 %-át, de legfeljebb 25.000 pengőt engedélyezett, ha a község a többi költség viselésére hajlandó.

A képviselő-testület az államsegélyt nem tartotta elegendőnek, s megindultak a tárgyalások a minisztérium és a község között. Ezek csak akkor vezettek eredményhez, midőn Békés vármegye főispánja 1928. május 14-én Szarvas község országgyűlési képviselője, főszolgabírója, főjegyzője és a gondnokság elnökéből álló küldöttséget vezetett a miniszter úrhoz, és az

előadott kérelem alapján 38674-928. VIII. ü.o.sz. rendelettel 32.000 pengő segélyt és 8.000 pengő kölcsönt engedélyezett. Nagyon elősegítette az ügyet *Denkoff Antal dr.* miniszteri osztálytanácsos.

A község első terve az volt, hogy a Benka Gyula utcában lévő *Petrov Kosdadin* kertész tulajdonát képező telket veszi meg az állami elemi iskola részére, hová új épületet készült emelni. Időközben eladó lett a Beliczey utcán lévő a „Gyulavidéki Takarékpénztár" tulajdonát képező nagy sarokház, mely kevés munkával igen célszerű iskolává volt alakítható. Dr. Haviár Gyula gondnoksági elnöké az érdem, hogy ezen épületet a község megszerezhette.

A Haviár névnek az iskola történetében döntő szerep jutott. Haviár Dániel volt 1862-ben alapítója, Dani nevű fia eszközölte ki az államosítást 1904-ben, másik fia, dr. Haviár Gyula 1908 óta gondoksági elnök, hajlékot szerzett az oly hosszú időn át hontalan iskolának. Örök és mély hála illeti őt ezért, az ő bátyja és édesatyja neve aranybetűkkel van megörökítve az iskola történetében. De hála és köszönet illeti mindazokat, kik az ügyet előmozdítani szívesek voltak.

Békés vármegye főispánja, tanfelügyelője, Szarvas község országgyűlési képviselője, a járás főszolgabírója, a község főjegyzője, egész jegyzői kara és képviselő-testületének, s különösen a községi mérnöknek is érdeme, hogy az iskola 50 és 25 éves jubiláris ünnepe egyben avató ünnep is lett. Hála és köszönet ezért a Mindenhatónak![1]

Az Állami Elemi Iskola első és utolsó önálló épülete
(Roth Béla felvétele 1908-ban készült.)

[1] Az épületet 1870 körül Kontur József járásbíró építtette, majd a Gyulavidéki Takarékpénztár tulajdonába került. 1928-ban Szarvas nagyközség elöljárósága vásárolta meg az iskola céljára.

A Beliczey utcán (ma Szabadság út) álló nagy sarokház, az Állami Elemi Iskola első saját épülete. 1929-ben ünnepség keretében adták át. A jobb felső sarokban az Árpád Szálló tornya és tetőzete, a bal alsó sarokban a vásártérnek használt egykori Tessedik tér (ma Fő tér) látható.

Utóhang

1965-ben, Szarvas várossá nyilvánítása után határozat született egy új, „modern" városháza építéséről. Helyéül az I. Sz. iskolához tartozó, volt Állami Elemi Iskola épületét, ill. telkét jelölték ki, így az iskolaépület sorsa megpecsételődött: lebontották.

Vége a 3. résznek.

A Szarvasi Krónika 34. számában folytatjuk. A 4. részben az iskola működtetésének történetét ismerhetik meg.

Özv. Fertigné Ploy Hermin szövegét szerkesztette,
képekkel és jegyzetekkel ellátta:
dr. Kutas Ferenc.

Kisiskolás éveim emlékeiből

Nagy-Magyarország térképe

A szarvasi állami elemi iskolában eltöltött négy évem egyik maradandó élménye volt a 4. osztály falára applikált nagyméretű Magyarország-térkép. Már alsóbb osztályosként is be-bekukucskáltunk a negyedikesek termébe. *Márta néni*[1] is szívesen fogadta a csendes érdeklődőket.

Hogy mi vonzott ide? Magyarország falra applikált óriási térképe. A kicsinyített és megcsonkított alakja minden füzetünk hátlapján ott volt. Ez a falitérkép egészen más volt. Hazánk kenyérformájú északi domborzata majdnem a mennyezetig ért. Lent délen a Száva volt a határfolyó – derékmagasságban sietett a Dunába. Az országhatárt vastagon pirossal, a folyókat kékkel húzták meg a festők.

Harmadik osztályosként már rájöttünk arra, hogy minden tanult anyag, így mondáink helye is megtalálható a nagytérképen. Tudtuk hol van Beckó vára, Tihany, a Tordai hasadék és Kolozsvár helye. Kiindulási pontunk szülővárosunk volt. Helyét egy szarvas-szobor, majd egy karcsú, stilizált szélmalom jelezte. A mérnökök szerint[2] itt volt egykori hazánk középpontja. Ezt máig is így tartjuk mi szarvasiak.

Nemzeti ünnepeink nevezetes helyei is rajta voltak. Március tizenötödikét a tanító nénik segítségével készült kokárdákkal, a Nemzeti dallal, Kossuth nótákkal és a Himnusz eléneklésével ünnepeltük. Az 1848/49-es szabadságharc szomorú folytatását minden tanév október 6-án újra átéltük. (Segesvár, Arad). Az 1848/49-es szabadságharccal kapcsolatban mi is megkezdtük a „cserebere" képgyűjtést.

Elevenen maradt meg emlékeim egyik negyedik osztályos földrajzórája. A Hortobágyról volt szó. A térkép szemléltető képeit Márti néni egy hozott album képeivel is kiegészítette. Ezután ő foglalta össze a lényeget: a csikós, a gulyás és a juhász foglalkozásával, életmódjával kapcsolatos tudnivalókat. Megtudtuk azt is, a kondás is pásztor. Sertéseit, kondáját erdős vidékeken legelteti, makkoltatja. Híres volt a bakonyi kondásélet. Márta néni lényeglátó szavai máig élnek emlékezetemben.

A nagytérképen minden felragasztott kép vagy tárgy egy-egy helységhez vagy tájhoz fűződött. Sokuk gyermekjátékok apró alkatrészeiből, babaházak kellékeiből származott. Ez a sok felragasztott apróság színessé, érdekessé tette térképünket. Egy hosszú nádpálca segített eligazodni a sok holmi között.

---

[1] Placskó Márta tanítónő

[2] Valójában Mihálfi József, szarvasi gimnáziumi tanár mérései és feltételezései szerint.

Megfigyeltem, hogy a szülői értekezletre érkezők mindig a nagytérkép előtt gyülekeztek. Ők is keresgéltek azon valamit. Új híreket is hoztak. Ujjaikkal követték a Körösök és a Maros folyását, az újra megindult tutajok útját, de most már fizetni kell a fáért! És leállt az erdélyi kősó szekereken való szállítása is. Az új állam mindent beépített a kölcsönös kereskedelmi hálózatba.

A szülői értekezleten sok minden szóba került. Még érezhetők voltak a nagy háború okozta bajok, sebek. Még tombolt az egész Európát sújtó gazdasági válság. Elhangzott az Országos Vöröskeresztes Mozgalom kiáltványa: „Segíts, ahol csak tudsz!" Minden iskolában működött már az Ifjúsági Vöröskeresztes Egyesület. Beindult a kinőtt ruhafélék, lábbelik, iskolai könyvek, eszközök gyűjtése. Mesekönyvre nem akadtunk. Az új kiadások még nem indultak be. A régieket kincsként őriztük, csak egymásnak adtuk kölcsön. Osztályunkban szülői egyeztetéssel beindult egy-egy rászoruló osztálytárs rendszeres ebédeltetése. Nagy Marika, egy három gyermekes susztercsalád velem egykorú kislánya volt a kosztos barátnőm. Szerény, illedelmes kislány volt. Ebéd után mindig maradt valami becsomagolni való süti, gyümölcs, amit boldogan vitt testvéreinek. Voltak édesanyák, akik két uzsonnás csomaggal küldték gyermeküket iskolába. Az egyik csomag egy patronált osztálytársé volt.

Hasonló célt szolgált a Márta néni asztalán lévő postaláda alakú kis persely is. Ebben csak fillérek csörögtek. Olyanok is voltak közöttünk, akik a tízórai kifli árát dobták a perselybe. Az itt dogozó négy tanító néni nem csak szervezte a szociális jellegű gyűjtő munkát, de azzal erősítettek bennünket: „Nagyobb öröm adni, mint kapni!"

Karácsonyra, anyák napjára minden évben ünnepi műsorral készültünk. Mind a négy osztály hozzájárult a műsorhoz. Az önkéntes adomány összegét az 1–4 osztály szegényei kapták. A karácsonyi szeretetcsomagokat mindig az önkéntesen vállalkozó szülők állították össze.

Sosem tudtam meg, hogy ki volt ennek a Magyarország térképnek a tervezője és kivitelezője. Nagy titok és merészség volt ez akkoriban. Feleletet senkitől sem kaptunk. Azt sem tudtuk, hogy mikor készült. Az érintettek már régóta a temetőben alusszák örök álmukat. Senkit nem akarok elítélni sem felmenteni. Soraimmal már senkinek sem ártok, mégis feltevésként írom le a következőket:

E térkép készítője valószínűleg egy helybeli jártas szakember lehetett, aki ismerhette a nagyítás, a kasírozás és falhoz rögzítés titkait. Az aprólékos munkát szerintem sok tapasztalattal, kreativitással rendelkező nyugdíjas pedagógus csoport végezhette, – csak sejtem, társadalmi munkában. Igyekezetüket, szaktudásukat biztos, hogy a fájdalomból táplálkozó hazaszeretet motiválta. Ez a térkép Trianon után másfél évtized múltán is csendben, óvatosan igyekezett pótolni sok mindent, amit a hivatalos tankönyvek elhallgattak.

Negyedik elemistaként mi is átléptük a tananyag határait. Elődeink és az utánunk következő negyedikesek szintén. Az innen továbblépő osztályokat mindig szívesen fogadták a polgáriban, mert szélesebb körű érdeklődés jellemezte őket. Ebben benne volt az itt dolgozó négy tanító néni áldozatos munkája is! Oktató-nevelő munkájukat, tevékenységüket feletteseik és a szülők is mindig elismerték. Mi, tanítványaik pedig szívünkbe zártuk őket.

Mostanában a felnőttek sokat emlegetik a megváltozhatatlant. Suttogó beszédjük mégsem törte meg játékos kedvünket, sőt új életkedvet kapott a negyedik osztály. Ez volt a „cserebere" történelmi tárgyú játék. Szilaj akarással fogtunk hozzá kicsi hazánk dicső múltjának történelmi képekben való gyűjtéséhez! A játék alapja az egyes élelmiszeres csomagokba rejtett ajándékképek voltak. Kis méretük, tetszetős küllemük és a hátoldalukon olvasható értékes szövegük miatt rögtön elnyerték tetszésünket. A képekből sorozatokat lehetett összegyűjteni, beküldeni, jutalom járt érte. Ez a középiskolásokat motiválta főleg. Volt sorozat történelmi eseményekből, történelmi nagyjaink arcképcsarnokából, történelmi várainkról, hazánk házi- és vadonélő állatvilágából. Ebbe a játékba bevontuk ismerőseinket, szomszédjainkat is. A cserebere játékot a felnőttek is értékelték. Bennünket pedig a hazaszeretet és a cserkész tulajdonságok erősítésére nevelt. Ez a játék az üzleti haszna mellett az ifjúság érzelmi nevelését is szolgálta. Biztos, hogy hazafias érzelmű felnőttek találmánya volt.

Az elemi elvégzése után a polgáriba kerültem. Ez volt a 40-es évek kezdete. Nem tudom mi lett a nagytérkép sorsa. Talán még átvészelte az országrészek visszacsatolásának éveit. Ezek az évek az öröm és az ürüm évei voltak életünkben.

Közben belesodródtunk a második világháborúba és az ezt követő hadifogságok, lágerek, kitelepítések és jóvátétel fizetésének minden poklába. Mogorva, bántó szelek süvítettek át Közép-Európán. Ez a térkép is halálra volt ítélve. Lekerült a falról. Leszaggatott, kasírozott teste maga alá temette szellemi kincseinket.

De az idő túllépett rajtunk, megkapaszkodtunk, tanultunk, továbbléptünk, munkába álltunk, dogoztunk, s mire visszakerültünk Szarvasra, iskolánk már rég eltűnt. A dózerek eltüntették a múltat, helyén új épület állt, a Városi Tanácsháza. Majd új évtizedek teltek el, ez az épület is átalakult, Szarvas Város Önkormányzata lett, jelenleg a Járási Hivatalnak ad helyet.

Szarvas, 2017. április 29.

Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna
egykori kisdiák, ma 90 éves nyugdíjas tanítónő

Lelkes Pál

A szarvasi tanyai iskolák története

17. rész

A 16. rész a Szarvasi Krónika 32. számában jelent meg. Ebben a szerző a tanyasi iskolák működését mutatta be.

A tanyasi tanítók tanórákon kívüli feladatai

A tanyai tanítónak az alapfeladatán kívül számos más feladata volt, többek közt a minden tanyasi iskolánál működő községi ***továbbképző iskola[1] vezetése*** is. A heti 7 órai foglalkozás a legtöbb helyen szerdán és szombaton délután történt, de egyes iskolákban, ahol a népiskolai órarend beosztása a csütörtök egész napját szabadon hagyta, erre az időre esett a továbbképző iskolai tanítás.

Nem volt népszerű iskola, különösen azokon a helyeken nem, ahol nagyobb gazdák laktak. Ezek nehezen engedték tanköteles cselédjeiket a továbbképző iskolába. De maguk a tanulók sem szerették ezt az iskolát. A legtöbbjüknek tankönyve sem volt, az írószereket is a tanító bocsátotta rendelkezésükre, ha írásbeli feladatokkal foglalkoztatni akarta őket. A cselédgyerekek pedig legtöbbnyire a munkájukat megszakítva mosdatlanul és késve jelentek meg az iskolában. A tanítókat a község fizette, a hittant azonban híványilag[2] voltak kötelesek ingyen tanítani a továbbképző iskolában.

A másik nagyon népszerűtlen intézmény a ***leventeintézmény*** volt. Ennek vezetésére is kötelezték a tanyasi tanítókat, ez hetenként 3-4 órai elfoglaltságot jelentett számukra. Ha valami ellentét merült fel a tanyasi tanító és a lakosság között, ennek nem lehetett más oka, mint az, hogy a leventefoglalkozás mind a szülőkben,

Rózsási iskolások, 1931/32. Tanító: Molnár László.

[1] Azok számára volt kötelező, akik a tankötelesség (12 év) ideje alatt nem végezték el a hat elemit.

[2] Hivány: a tanítók járandóságait tartalmazó okirat.

mind a cselédtartó gazdákban, mind magában az ifjúságban leküzdhetetlen ellenszenvet váltott ki, a tanító pedig kötelezve volt a mulasztásokat nyilvántartani, s a renitens mulasztókat kimutatni. Nagy volt a felháborodás, ha ezeket a karhatalom kísérte fel a foglalkozásra.

A harmadik munkaterület, amely a tanyasi tanítóra várt, az iskolában ünnep- és vasárnapokon a felnőtt lakosság részére tartandó ***istentisztelet*** volt. Ennek formáját és miként való teljesítését az 1882. évi január hó 19-én tartott presbiteri gyűlés határozata következőkben írja elő:

„Kötelességük az iskola hű vezetésén kívül a szorgalmi idő alatt vasárnaponként, és a sátoros ünnepek első napján a nagykorú hívekkel istentiszteletet tartani. Mely áll éneklésből, szent szövegfelolvasásból, posztilla[3] *szerinti prédikálásból és előkönyörgésből, mégpedig úgy, hogy az istentisztelet kezdetén a szokott bekezdő ének (Nej svetejsy*[4]*), „Ó Jězisi, vagy „Podekujmež" énekeltetik. Az első ének után rövid fohász mondatik, a második éneket követi a szent szöveg felolvasása, a harmadik ének után postillaolvasás és közima. Kimenőre 1–2 énekvers elzengése."*

Galó-halmi iskolások az 1930-as években Kovács György tanító úrral

Az iskolán kívüli népművelés a negyedik munkaköre volt a tanyasi tanítóságnak. A szarvasi tanyasi tanítók népművelési tevékenységére és az e téren tanúsított buzgalmára vonatkozó közléseket a Békés Vármegyei

[3] Posztilla: szentírási szakasz prédikációs célú magyarázata.

[4] Szlovák szöveg; a Szarvas környéki tanyai iskolákban még a 19–20. sz. fordulóján is szlovák nyelven (tótul) folyt a tanítás, hiszen a tanulók többsége csak a szlovák (tót) nyelvet ismerte.

Törvényhatósági Iskolán kívüli Népművelési Bizottságának 1934. évi Évkönyve, valamint *Tankó József*nek a Békés Megyei Törvényhatósági Iskolán kívüli Népművelési Bizottság titkárának 1939-ben megjelent *„Viharsarok napsütésben”* című művében találunk.

Az előbbi a szarvasi tanyasi tanítók által az 1934/35 tanévben rendezett előadásokról közöl adatokat. Ezek szerint ebben a tanévben a következő tanítók tartottak iskolán kívüli népművelési, ismeretterjesztő előadásokat.

1. Jeszenci Samu a Csabai úti községi iskolában 12 előadást.
2. Patonai János az ezüstszőlői evangélikus iskolában 12 előadást.
3. Rohony Gábor az Inkey-kákai evangélikus iskolában 12 előadást.
4. Janurik Mátyás a Csabai úti evangélikus iskolában 12 előadást.
5. Filyó János a kondorosi községi iskolában 12 előadást.
6. Csatai György a Maginyecz evangélikus iskolában 12 előadást.
7. Piliszky János a Mótyói evangélikus iskolában 12 előadást.
8. Kovács György a Galó-halmi evangélikus iskolában 12 előadást.
9. Pataki István az Orosházi úti községi iskolában 12 előadást.
10. Trizna Jenő az Ószőlői evangélikus iskolában 12 előadást.
11. Zima Pál a Sápszky evangélikus iskolában 12 előadást.
12. Lelkes Pál a Siratói evangélikus iskolában 12 előadást.
13. Hanzó Mihály a Skorka evangélikus iskolában 12 előadást.
14. Regős Mátyás a Széles úti evangélikus iskolában 12 előadást.
15. Molnár László a Rózsási községi iskolában 12 előadást.

Ezek az előadások minden tanévben az összes tanyasi iskolában rendszeresen folytak, egyes helyeken, többek között a Siratói-Bezinai szőlőkben ismeretterjesztő tanfolyamok formájában is.

A „Viharsarok napsütésben” című mű az Örményzugi evangélikus iskolában rendezett működvelő előadásról, s annak rendezőjéről *Csatai György* tanítóról, valamint a középhalmi iskolában működő „Tanyai daloskör”-ről, annak tagjairól és rendezőjéről, Regős Mátyás községi tanyasi tanítóról közöl képeket.

A legtöbb tanyasi tanító olvasókört szervezett iskolájának körzetében, és itt tartotta meg népművelési előadásait. A mai tanítónemzedék már nem is hiszi, hogy a 80–100 létszámú iskola tanítója heti 42–45 órai hivatali elfoglaltsága mellett még időt és erőt tudott szentelni a további napi foglalkozásra, fáradságot nem ismerve, s nem törődve az időjárás viszontagságaival: télen, nyáron, esőben, hóban és sokszor csaknem térdig érő sárban hetenként többször is felkereste az olvasókört, hogy az ott összegyűlt népét egymás iránti szeretetre és tiszteletre, emberhez méltó életre, helyes gazdálkodásra és hazaszeretetre nevelje. Mindez nem valamely felső hatóság parancsára, rendeletére, hanem önként, ember- és hivatás szeretettől indíttatva. Elismerés és köszönet nélkül, hiszen erről a munkájáról a megyei népművelési titkáron kívül senki sem vett tudomást azokban az időkben.

Az Ószőlői iskola épülete az 1930-as években, népszerű olvasóköri rendezvények színhelye volt. Az előtérben Trizna Jenő tanító és felesége.

Igen jól működő és népes olvasókörök működtek a Siratói szőlőkben, az Ószőlőkben, az Örményzugi iskolakörben, a Sápszky tanyai iskola körzetében, a Csabai úti egyházi iskola körzetében és a Skorka iskola körzetében.

Kiváló olvasóköri vezetők voltak *Jánovszky György* (az első tanyai olvasókör megszervezője) *Roszik János, Janurik Mátyás*, *Lipták Mihály*, *Lelkes Pál*, *Zima Pál,* Csatai György és *Szénási Ilona* tanítók.

Az olvasókörök a belügyminiszter által is jóváhagyott alapszabályok szerint működtek. Az alapszabályokban megállapított rend szerint választották meg évenként vezetőségeiket, és hozták meg határozataikat.

Állandó saját helyiséggel csak az ószőlői olvasókör rendelkezett, a többi bérelt helységben működött. Berendezése általában elég szegényes volt. Egy-két asztalból és lócából, néhány székből állt. Könyvtára azonban rendes szekrényben volt elhelyezve.

Összefoglalva a fentieket, elmondhatjuk, hogy a hivatása magaslatán álló szarvasi tanyasi tanító – általában ilyen volt valamennyi – a fentebb felsorolt hivatalos teendőin kívül tisztán csak hivatás és népszeretettől indíttatva ott volt, és részt vett az iskolakör népének minden gondjában, örömében és bánatában egyaránt. Minden ellenszolgáltatás nélkül megírta a hivatali beadványait. Kérvényeket, fellebbezéseket, szerződéseket, sőt, még végrendeleteket is írt, hogy népét megmentse a nagy ügyvédi költségektől. Elindította volt tanítványait az életúton is, amikor násznagyként jelen volt életének eme legjelentősebb lépésénél. És ő volt sokszor népének az orvosa, elsősegély-nyújtója, ha a várostól több óra járásnyi távolságban fekvő ottho-

nában családjának valamelyik tagját valami baleset érte. (Mindezeket a tapasztalatokban gazdag Roszik János, nyugdíjas igazgató tanító e történet adata gyanánt közölte.)

Tanyai iskolák tanítói 1900–1950

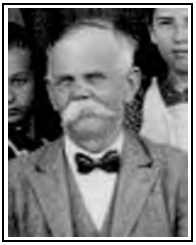

Jánovszky György
1880–1939
Örménykúti iskola

Molnár László
1891–1958
Rózsási iskola

Trizna Jenő
1895–1962
Őszőlői iskola

Kovács György
1896–1971
Galó-halmi iskola

Regős Mátyás
1897–1972
Széles úti iskola

Lelkes Pál
1899–1980
Siratói iskola

Roszik János
1910–1989
Siratói iskola

Patonai János
1912–1970
Ezüstszőlő

Pataki István
1912–1987
Orosházi úti iskola

Megyeri György
1912–1999
Örménykúti iskola

Szénási Ilona
1913–2003
Sápszki tanya

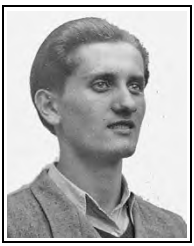

Búzás László
1929–2018
Hertelendy-major

A 34. számban folytatjuk.

Paraszt Attiláné

A Szarvasi Kamarazenekar története

Zenekar csak ott tud kialakulni, ahol kellő számú, zeneileg képzett ember egymásra talál (irányítottan vagy maguktól), s egy vezető segítségével megtapasztalják a közös muzsikálás örömét. Másoknak is meg kívánják mutatni ezt, és működésükben látható egyfajta folytonosság.

Biztosan állíthatjuk, hogy Szarvason valamilyen szinten mindig működött hangszeres együttes: gondoljunk csak a helyi grófi családok szűk körében folyó házi muzsikálásokra. Később, az oktatás fejlődésével mind a gimnáziumban mind a tanítóképzőben voltak olyan tanárok, akik az ének oktatása mellett a hangszeren játszó diákokat is foglalkoztatták. A XIX–XX. század első felében virágzó szarvasi dalkarok mellett az 1940-es évektől nőtt városunkban a hangszeres oktatás igénye is.

1941-ben kerül Szarvasra, a tanítóképzőbe zenetanárként és igazgatóként *Fasang Árpád,* aki az oktató munka mellett kórust vezetett, és megszervezett egy „zenekart" is. Sajnos nem állnak rendelkezésünkre pontos adatok az együttes működését illetően, Fasang Árpád visszaemlékezéséből tudhatjuk, hogy elsősorban az iskola tanulóival kívánta így megismertetni a zeneirodalom legszebb műveit, s mivel egészen magas színvonalat képviseltek, alkalmanként az akkoriban működő szarvasi felnőtt kórusok hangversenyeibe is be tudtak kapcsolódni. *Rágyanszki Judit* volt a hegedűsük, Árpi bácsi nagybőgőzött, felesége zongorázott, több névről nincs adat. (Szarvasról indultam – Szarvasi Krónika 7. szám) De ezekben az években már feltűntek olyan tehetségek, mint *Melis György, Ugrin Gábor, Lang Gusztáv* és a *Borgulya fivérek*, akikkel az évenként megrendezett Éneklő ifjúság hangversenyen együtt énekeltek, zenéltek. Sopronba történő távozása miatt (1950-ben) a „szimfonikus zenekar" vezetését a békésszentandrási zenész családból származó *Kozák Lajos*nak adta át (erről maga, Kozák Lajos írt 1997-ben A jubiláló karnagy c. cikkében). Azt, hogy ez a zenekar akkor kikből állt, sajnos nem tudjuk, de ugyanebben a cikkben olvasható, hogy e szimfonikus zenekarnak 15 éven át volt a vezetője.

Az időrendiséget megtartva és a zenei képzés fontosságát is figyelembe véve meg kell jegyezni, hogy Szarvason a negyvenes években magántanárként működő *Temmel Ottóné* és *Gazsó György* mellé városunkba érkezett *Regős Imre,* frissen diplomázott orgonaművész és zenetanár, akivel rövid időn belül jó barátságot kötve, 1953 októberében a három zenetanár megalapítja a szarvasi Zeneoktatói Munkaközösséget. E csapathoz 1955-ben Kozák Lajos is csatlakozott, s az oktató munka 1959-től a békéscsabai Bartók Béla Zeneiskola fiókiskolájaként működött tovább.

Egy 1960-ban készült fénykép bizonyítja működését a „szimfonikus zenekarnak”, mely a mezőgazdasági technikum falai között tartotta próbáit.

Karmester: Kozák Lajos. Balról a koncertmester: Kalavszky Károlyné, mellette Joó Ottó. 1. hegedű: Szűcs Lajos, Körösszegi Mária, mögötte Újhegyi Erzsébet, Furár Katalin; 2. hegedű jobbról: Velki (...), Vincze (...), Krizsán Edit, Lentvorszki Anna; harmónium: Pettendi Mária; 3. hegedű, szemben: Regős Jánosné, Szepesi Károly; zongora: Kovács Béláné; dob: Mészáros Leó, Falusi László; bőgő: Regős János; klarinét: Sztankovics László, Oláh Emőd; fúvós: Jánovszky Attila, Kalavszky Károly; tangóharmonika: Szabó Lóránd.

Ez a zenekar főként felnőtt amatőr muzsikusokból állt, de a gimnázium hegedülni tudó tanulói is eljártak ide, mint például *Furár Katalin, Falusi Erzsébet* (*Ladics Tamásné*), aki később a kecskeméti Kodály-iskola zongoratanára, igazgatóhelyettese és igazgatója lett, barátnőjével *Újhegyi Erzsébet*tel (*Dr. Tímár Jánosnéval*), aki évek múltán középiskolai tanár és könyvtárvezető, és *Lentvorszki Anna*, aki tanulmányai után általános iskolai, majd főiskolai tanárként dolgozott városunkban, s a később újjáalakult kamarazenekar visszatérő tagja 1968-tól a kétezres évek elejéig.

Dr. Tímárné Erzsike néni 1960 és 62 között volt zenekari tag, az ő elbeszélése alapján abban az időszakban két zenekar is működött a városban, az egyik az ún. nagy zenekar, mely kedd esténként tartotta próbáit a Mezőgazdasági Főiskola nagytermében, míg a másik, a „zeneiskolai” zenekar vasárnap délelőttönként. A felnőtt tagokból álló zenekarral eljártak koncertezni a környező településekre, néha bált rendeztek, s ennek bevételéből mentek kirándulni. Eljutottak Budapestre az Operaházba, ahol a kiváló mezzoszoprán opera énekesnő, *Tiszai Magda* előadásában a Carment nézték meg, és jártak Szegeden is, a Füvészkertben.

1964-ben, amikor az önálló zeneiskola megalakult, érdekes képet mutattak a diákok egy kívülálló számára. Kicsik és idősek együtt tanultak: a már felnőtt, sőt olykor idősebb zenészeknek is szükségük volt végzettséget igazoló dokumentumra.

Ebben az időben lett tanulója az iskolának *Mótyán Tibor* is, aki ekkor Kozák Lajosnál tanult nagybőgőzni. Nagybőgősként *Szrnka János*sal együtt a Gazsó György vezette növendékzenekarban játszott. Már ezekben az években autodidakta módon hegedülni is tanult. A katonaságból visszatérve magánórákat vett Gazsó Györgytől, majd fiatal felnőttként ismét zeneiskolás lett. Négy év hegedűtanulást követően 1975 őszétől csatlakozott a kamarazenekar másodhegedű szólamához. A nyolcvanas évek közepéig volt tagja, mely évekből elsősorban az iskolás diákok számára nyújtott vidéki Filharmóniai előadásokra emlékszik. A későbbiekben, sok éven át ő volt a zenekar koncertjeinek műsorvezetője.

Bizonyos források a Városi Kamarazenekar alapítási évét a zeneiskola alakulását követő tanévtől, 1965-től számítják, amely 1968-ban szerveződött újjá. Karnagya a zeneiskola akkori igazgatója, a szarvasi születésű zongoraművész, Lang Gusztáv volt. Ebbe a zenekarba már elsősorban a zeneiskola vonóstanárai és néhány amatőr zenész, volt növendék járt. Kezdetben rendszeresen heti két próbát tartott a zenekar, hétfőn és csütörtökön este 18 óra és 19.30 között.

1978. Az előtérben Lang Gusztáv, balról:Bliznákné Dudás Júliannaa, H. Kovács Benedek, Mótyán Tibor, Várkövi János, Gazsó György, Nagy Ágnes, Kugyela Balázs.

A zeneiskola tanári ellátottságában kezdetektől nehézségek adódtak, kevés volt a helybéli zenetanár, ezért sok volt az utazó, részfoglalkoztatású és sok esetben évenként változó tanár, akik a környező zeneiskolákból jártak oktatni. *Pechan Zoltán* például a zeneiskolai képzés indulásakor, 1965-től mint szerződéses csellótanár járt át éveken keresztül Orosházáról, segítve a tanszak munkáját, de részt vett a zenekari munkában is.

A 70-es években elindult és a 80-as években kiteljesedő zenetanulási kedv hatására valamint a lelkes tanári felkészítéseknek köszönhetően igen sok tanuló választotta a zenész hivatást. A vonós tanszakról több, mint harmincan indultak el zenei pályára, ami a későbbi években a zenekar utánpótlására is pozitív hatással volt. Az iskola vezetésében és így a kamarazenekar irányításában is a nyugalmas évek után a nyolcvanas évek elején új változások következtek be.

Lang Gusztávot felkérték a békéscsabai Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatóhelyettesi posztjára, s bár még évekig nem szakadt el Szarvastól, a zenekar vezetését fokozatosan át kellett adnia egy megfelelő, ambiciózus, hozzáértő személynek. A zeneiskola új igazgatója *dr. Debreczeniné Bakos Erzsébet* lett, aki az intézmény vezetése mellett csellótanárként segítette a zenekar munkáját, valamint hosszú évekig (1996-ban történő nyugdíjba vonulásáig) stabilitást nyújtott a mélyvonós tanszakon. Öt növendékét juttatta zenei pályára, közülük hárman a későbbi években zenekari tagok lettek.

1983-ban érkezett az iskolába *Vas István* hegedűtanár, aki még a Lang Gusztáv vezette zenekarba ült be, de már a karnagyváltás a levegőben lógott. Jól emlékszik, hogy ezekben az években a zenekar műsorainak gerincét elsősorban barokk és klasszikus művek alkották, a szereplések pedig egy-egy koncerten való közreműködések voltak. Amikor Lang Gusztáv felkérésére 1985-ben Pechan Zoltán átvette a zenekar irányítását, elindult egyfajta újítás mind a játszandó művek, mind a hangzásvilág kiszélesítésében. Ennek az iránynak legfőbb támogatója és szorgalmazója Vas István volt, aki az első pillanattól, később igazgatóhelyettesként is szívügyének tekintette és tekinti a zenekari munka fontosságát, mely a zenei pályára lépők számára is kiváló lehetőséget nyújt a tapasztalatszerzésben.

1992. augusztus 19. Előtérben barokk ruhában Kunos András, Vas István és Pechan Zoltán.

A zenekar repertoárjának összeválogatását együtt végzik, évről-évre arra törekedve, hogy fejlődjön a zenekar, és a közönség igényeit is kielégítsék. 10–12 év közös munka után jut el a zenekar addig, hogy már önálló koncert szervezésében is gondolkodnak.

Bár már 1992. augusztus 20-ához kapcsolódó városi rendezvényen barokk ruhába öltözve az ÖKI udvarán játszott a zenekar, hivatalosan 1998. augusztus 19-e az első önálló, teljes estét betöltő nyári koncert, s ettől a dátumtól kezdődően minden évben megtartják a nyári, majd az adventi hangversenyt. Ezektől az évektől fokozatosan beültek a zenekarba a már végzett növendékek, akik közül szinte valamennyien szóló szereplést is vállaltak egy-egy koncerten.

A zenekar működésében talán a legszebb és legeredményesebb időszak 2006 és 2010 közé esett, amikor a Kőszegen megrendezett amatőr zenekarok országos versenyén szakmai közönség és zsűri előtt mutathatta meg tudását, képességét. A fesztiválra előjelentkezés, majd utána meghívás alapján lehetett eljutni. A háromnapos eseményen a koncertek mellett neves zsűritagok foglalkoztak a résztvevőkkel – segítették egy-egy mű további csiszolását, kidolgozását –, ezt a lehetőséget zenekarunk is igénybe vette.

Első sor: Czibulya Zsuzsanna, Kozák Éva, Kerekes Ágnes, (X Y), a találkozó házigazdája, Kostyál Kálmán zsűritag, a Liszt Ferenc Kamarazenekar szólamvezetője, aki a zenekarral foglalkozott, Litauszkiné Püski Melinda, Kovács Edina, Darida Katalin. Második sor: Vitális Éva, Farkas László, Lestyán Magdolna, előtte Vas István, Pechan Zoltán, Paraszt Attiláné, Dobos Ágoston, Hanzó Éva, Mocskonyi Sára, Harmadik sor: Molnár János, Kunos András, Tóth Péter, Szabados-Tóth Gábor, Szabados-Tóth Bálint, Földi István.

Ez jelentős szakmai segítséget nyújtott az együttes fejlődéséhez. A fesztivál egyfajta verseny is volt, ahonnan minden szereplés alkalmával, azaz háromszor is elhozta a szervező Jurisics-vár Művelődési Központ és Várszínház II. díját.

Felejthetetlen a zenekar számára minden fellépés, melyet helyben és városunkon kívül felkérésre vállalt. 1991-ben Öcsödön, a Református templomban játszották Pergolesi: Stabat Materét a Szegedi Nemzeti Színház magánénekeseivel és a szarvasi Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola énekkarával, dr. Lentvorszki Anna vezényletével. Ugyanebben az évben a Melis György Kórusalapítvány létrejöttének alkalmával tartott ünnepi műsoron az összevont szarvasi kórusokkal játszott együtt a Művelődési Központ színpadán. 2003-ban Békéscsabán, a Szülőföldünk Békés megye gálaműsoron szerepelt sikerrel, 2006-ban, 2008-ban és 2010-ben a már fentebb említett kőszegi Országos Kamara-zenekari Fesztiválon. 2006-ban és 2007-ben Cserkeszőlő fürdőjébe hívták a zenekart, könnyed nyári muzsikálásra. 2009-ben Dévaványára, *Parola Csaba* ifjú zeneszerző *Glóriá*jának ősbemutatójára kapott felkérést a helyi kórussal együttműködve, *Mucsi Márta* vezetésével. 2010-ben Orosházán jártak, ahol *Pörneki Attila* vezette Advent Kórussal együtt Húsvéti Jótékonysági Koncertet adtak. 2015-ben Budapestre, a IX. kerületbe *Tassonyi Zsolt* zongoraművész és karmester szervezésében jutott el az együttes, majd városi felkérésre 2016-ban a XXV. Wekerlei-Napokon adott koncertet. Kunszentmártonban 2015 óta minden évben fellép a zenekar.

Az Arborétumban

Első sor: Vitális Éva, Czibulya Zsuzsanna, Paraszt Attiláné, Vas István, Darida Katalin, Mocskonyi Sára, Lestyán Magdolna, Kozák Éva;hátsó sor: Molnár János, Földi István, Litauszkiné Püski Melinda, Kunos András, Dobos Ágoston,Vas Vendel.

Dr. Hanyecz Katalin felkérésére a Szarvasi Arborétumban 12 éve tavasszal, anyák napján és ősszel, október első vasárnapján ad önálló szabadtéri hangversenyt a zenekar.

Mindezeket a helybéli és vidéki szerepléseket, az arra való felkészülés próbáinak összeegyeztetését, a zenekari tagok szervezését az eltelt több mint 30 év alatt a zenekar koncertmestere Vas István fáradhatatlanul végzi és segíti ma is.

A 90-es évekig a zenekarnak stabil volt a költségvetése, megszabott próbadíjat kaptak a tagok. A rendszerváltást követően azonban ez az anyagi stabilitás megszűnt, az átszervezésekkel a működés támogatására különböző kérelmeket, később pályázati programokat kellett benyújtani. Az utóbbi 20 évben a zenekar önálló koncertjeihez a városból elszármazott művészeket hívja meg, és igyekszik minél színesebb műsorszámok megszólaltatásával, a kamarazenekari vonós hangzást ütősök és fúvós hangszerek bevonásával bővítve közönségét megtartani, sőt növelni. Önálló koncertjei állandó műsorvezetője az időközben (1996-tól) Művészeti Alapiskolává váló intézmény igazgatója, *Brachna Irén* lett, aki a zenekari számok bemutatása mellett mint kiváló szavaló színesíti a hangversenyeket. Mára körülbelül 250–300 fős törzsközönséget tudhat magáénak az együttes.

A Pechan Zoltán irányítása alatt működő zenekar erős magját a város zenetanárai adták és adják, kiegészülve egykori zeneiskolai növendékekkel, a városban élő amatőr muzsikusokkal.

Az 1990-es évek közepén a Bolza-kastélyban

Balról: Mótyán Tibor, Dudás Julianna, Kunos András, Vas István, ,(X Y), Grecsnik Mónika, Tóth Péter, Vitális Éva, Farkas László, Makai Katalin, Palotai Gabriella, Lentvorszki Anna, Czibulya Zsuzsanna, Szabados-Tóth Gábor, Lauday Béla, Dr. Debreczeniné Bakos Erzsébet, Földi István, Pechan Zoltán.

Kunos András – zenekarunk aktív tagja – 1970-ben ült be először a zenekarba, majd vidéki tanulása után és a katonaságot követően 1979-től megszakítás nélkül az első hegedű szólamban játszik. Számtalan próbával és sok szép műsor emlékével ma is lelkesen jár minden zenekari alkalomra. A zene szeretete, az aktív muzsikálás öröme, egy-egy koncert, előadás után érzett megelégedettség, a közönség hálás köszönetnyilvánítása mind olyan emberi érzések, melyek nélkül lehet ugyan élni, de aki tudja ez mit jelent, az nem szeretné kihagyni az életéből. Kunos András pedig tudja, így lehetséges, hogy még próbáról is csak egy-két alkalommal hiányzott a sok-sok év alatt.

A zenekar törzstagsága (15 fő vonós) alkalomszerűen kiegészül a mindenkori műsor szerkezete alapján szükséges egyéb hangszerekkel. A zeneiskola fúvós és ütő tanszakának tanárai, növendékei, valamint a zongorát tanító kollégák mindig szívesen segítettek egy-egy nagyszabású mű előadásában, melyért köszönettel tartozik a zenekar. A 2017-ben tartott adventi koncerten például 24 zenész játszott a színpadon.

A szervezésben és a zenekar működésében adódnak néha nehézségek (mivel a tagok aktív dolgozók, többen vidéken), ennek ellenére úgy gondolom és úgy érzem, valamennyi zenekari társam szívében ott a zene iránti szeretet és a vágy, hogy hűséges közönségünk számára kikapcsolódást, örömet és élményt nyújthassunk. Kívánom, hogy ezt az érzést a felnövekvő hangszeres tanítványok mind többen tapasztalhassák meg.

Pechan Zoltán

Emlékeim a Szarvasi Kamarazenekar működéséről

A Szarvasi Kamarazenekar az addig működő Kozák Lajos vezette Szarvasi Szimfonikus Zenekar átszervezésével jött létre, melyet Lang Gusztáv iskolaigazgató vett át. A zenekar szimfonikus együttesként már kezdetben is sok nehézséggel küszködött, állandóan fúvóskisegítőkkel dolgozott (Békéscsabáról, a Szegedi Konzervatóriumból stb.), mivel helyben kevés fúvós hangszeres élt.

1964-ben szegedi főiskolásként én magam is kisegítettem a cselló szólamban egy előadáson, ahol Grieg a-moll zongoraversenyét játszottuk, melynek szólistája Regős Imre volt, és arra is jól emlékszem, hogy sokan voltunk kisegítők.

1965-től 1971-ig, majd 2000-től 2002-ig tanítottam szerződéses tanárként csellót a zeneiskolában (félállásban), valamint részt vettem a kamarazenekar munkájában. Lang igazgató úr Békéscsabára történt kinevezése, illetve távozása után engem kért föl a zenekar vezetésére, melyet örömmel vállaltam. A Szarvasi Városi Kamarazenekart azóta (1985) vezetem.

A zenekar alapvetően vonós kamarazenekarként működik, tagjai az iskola tanárai, jelenlegi és egykori növendékei, akik megszeretvén a zenekari

együtt muzsikálást, nagy lelkesedéssel és áldozatvállalással vesznek részt a munkában. Sajnos az utóbbi években egyre kevesebb növendék kapcsolódik be a zenekari közösségbe, az „utánpótlás” akadozik. A régebbi növendékek, akik már felnőttek, többen már más városban élnek, szívesen visszajárnak ugyan a zenekarba, de nem mindig sikerül az időpontokat egyeztetni. Így néha vonós kisegítőkre is szükség van.

1987. A Művelődési Ház színpadán
Hátulról látható: Kunos András, mellette Farkas László, előttük Vas István, mellette (ismeretlen), második szólamban Palotai Gabriella és Gazsó György, jobbra haladva Lentvorszki Anna, mellette Erős Ella, cselló szólamban: Lauday Béla, dr. Debreczeniné Bakos Erzsébet, Kovács Edina mögöttük Kozák Lajos (takarva)

A zenekar szívesen működött és működik együtt szólistákkal. Versenyművek előadóiként mindig lehetőséget biztosítottunk a tanárkollégáknak egyéni képességeik bemutatására, így játszott sokszor szólót Vas István, Bliznákné Dudás Julianna, Czibulya Zsuzsanna, Kozák Éva, Figyászné László Éva, Iváncsó Viola, Püspöki Beáta, Körösparti Ágnes, Szabados-Tóth Gábor és ifjabb Szabados-Tóth Gábor, Szabados-Tóth Bálint, Szabados-Tóth Ilona, Molnár János. Szerepeltek szólistaként a felsőbb zenei tanulmányokat folytató egykori növendékek is: Bechán Pál – brácsa, Csicsel Csilla (Paraszt Attiláné) – brácsa, Tóth Péter – brácsa, Skorka László – hegedű, Tatai Nóra – operaénekes, Sovány Eszter – hegedű, Kakuk Tünde – zongora.

Szívesen hívtuk „hazai” szereplésre a szarvasi kötődésű művészeket. Néhány rangos művész, akikkel alkalmunk volt a közös fellépésre, akik megtiszteltek minket közreműködésükkel: Melis György operaénekes, Lang

Gusztáv zongoraművész, Regős Imre fuvolaművész, *Várnagy Mihály* brácsaművész, *Czettner Vera* hegedűművész, *Simkó-Várnagy Mihály* gordonkaművész, *Pörneki Anikó* énekművész, *Hadady László* oboaművész.

Szóló művet játszott a zenekar közreműködésével *Pechan Szilvia*– hegedű, *Gál Csaba* – zongora, Tassonyi Zsolt – zongora és Varga Ákos – ütő.

Műsorainkban a barokktól a mai zenéig minden stílus-korszakbeli művek megtalálhatók. Természetszerűleg nagyobb számban a barokk művek szerepeltek, a XX. századi zenét *Kodály és Bartók* művei képviselik, de játszottunk ma élő szerzőtől is műveket. A „komolyzenei" művek mellett szép számban elhangoznak műsorszámaink között „világzenei" kompozíciók, musical részletek, népzenei ihletésű művek és egyéb, közönségsikerre számot tartó „slágerművek".

Jelentős szereplési alkalma volt a zenekarnak a legkorábbi időkben 1967 és 1976 között az Országos Filharmónia szervezésében tartott „Ifjú Zenebarát" bérletes ifjúsági hangversenysorozat. E sorozatban évente 8–10 helyen 1–1 órás hangversenyt adtunk – ismertetővel színesítve, érthetővé téve a zenét – az általános iskolásoknak Békés megye falvaiban és városaiban. Ezeken a koncerteken neves művészekkel dolgozhatott együtt a zenekar.

2006. augusztus 19-i koncert után a Siracusa (Mokka) udvarán

Első sor balról: Csasztvanné Vas Edit, Makai Katalin, Ferenczy Beáta, Pechan Zoltán, Vas István, Lauday Béla, dr. Debreczeniné Bakos Erzsébet, Szabados-Tóth Ilona, Paraszt Attiláné. Második sor balról: Dobos Ágoston, Földi István, Lestyán Magdolna, Kunos András, Kozák Éva, Varga Mihály, Farkas László, Kovács Edina, Szabados-Tóth Gábor, Tóth Péter, hátul (takarva) id. Szabados-Tóth Gábor.

Szereplései természetesen elsősorban Szarvashoz kötődtek, kötődnek; leginkább a Chován Kálmán Zeneiskolához, a későbbiekben Művészeti Alapiskolává váló intézményhez, valamint a Vajda Péter Művelődési Házhoz (jelenleg Cervinus Teátrum). A zenekar sok alkalommal szerepelt különböző városi rendezvényeken, ünnepségeken, éveken át a Magyar Kultúra Napja műsorain, egyes üzemek, szervezetek felkérésére vállalati ünnepségeken.

A zenekar működésének „finanszírozása"

Mint minden zenei együttesnek, még az „amatőr" csoportnak is vannak bizonyos fenntartási, működési kiadásai. A Szarvasi Városi Kamarazenekar fenntartására is pénzt kellett biztosítani. A költségek nagy részét útiköltségek (vidéken lakó karnagy, kisegítő zenészek, és néhány szarvasi zenekari tag útiköltsége, illetve a zenekar külső helyszínekre történő utazása); szervezési költségek – meghívók, plakátok; kották beszerzése, másolása; közreműködők (szólisták, karnagy, kisegítő zenészek) tiszteletdíja, megajándékozása (virág, kisebb ajándékok, kerámiák stb.); és a zenekari tagok minimális összegű próbadíja tette ki.

A költségek biztosítása – tudomásom szerint – az első időkben a Zeneiskola költségvetésén keresztül történt, városi támogatásból. Később a zeneiskola fenntartói szerepe megszűnt, a Városi Kamarazenekar „gazdája" a Vajda Péter Művelődési Ház lett. Ott – ismereteim szerint – külön pénzügyi rovaton szerepelt a zenekar. Következő fenntartói változás a Cervinus Teátrum megalakulásával, illetve a művészeti iskola és a Vajda Péter Művelődési Központ összevonásakor történt.

A zenekar fenntartásának költségeit nagyrészt a Városi Tanács / Polgármesteri Hivatal támogatása biztosította, mindig a „fenntartón" keresztül. A zenekar sohasem volt „önálló jogi személy". A támogatásra általában egész évre, néha egy-egy rendezvény költségeire adott be kérelmet. Több alkalommal az előre nem tervezett városi szereplésre szóló felkérés esetében pénzt is biztosítottak a zenekarnak. Ugyancsak támogatónk volt a Vajda Péter Művelődési Ház/Cervinus Teátrum mindenkori vezetősége, amely a termet, helyiségeket biztosította a zenekar fellépéseihez. A Zeneiskola/Művészeti iskola és a Művelődési Ház „együttműködése" csak kis időrészét teszi ki a zenekar több mint 50 éves működésének. Ezek mellett – kisebb részben – többletbevételt jelentettek a különböző üzemek, szervezetek hangverseny-felkérései és az ezzel járó támogatási összegek. A zenekar működéséhez, a hangversenyek megszervezéséhez sok segítséget jelentett a város különböző cégeinek, vállalkozóinak támogatása, anyagiakkal vagy szolgáltatás nyújtásával, melyért mindig hálás volt a zenekar.

2018. július

Pechan Zoltán

Ilyen szép sikerekkel a hátunk mögött, ennyi áldozatos munka után elgondolkodtató: Van-e szükség mindarra, amit nyújt ez a zenekar. Mi változott meg a világban? Kell-e a zenei ízlésnevelés vagy sem?

2016. 12. 4. Zenekari próba a Cervinus Teátrum színpadán. Háttal Czibulya Zsuzsanna, balról Vitális Éva, Hanzó Éva, Paraszt Attiláné, Ferenczy Beáta, Balla Fanni, Frankó Dorottya, Szabados-Tóth Gábor, Soós Tibor, Iváncsó Viola, Földi István, előtte Darida Katalin, Körösparti Ágnes és Pechan Zoltán

Vallom, hogy a mai kor embere elvész, ha még ettől az élménytől is megfosztják. A zene iránti tiszteletünk és szeretetünk pedig évről évre arra ösztönöz bennünket, hogy tegyük azt, amit elődeink és mi magunk is már megteremtettünk. Zenekedvelő közönségünket megtartani pedig kötelességünk.

* * *

A zenekar tagjai az eltelt évek alatt (dőlt betűvel a jelenlegi tagok)

I. hegedű: Baginé Lőrincz Erika, Bánhegyiné Racskó Györgyi, B. Nagy Ágnes, Bliznákné Dudás Julianna, *Czibulya Zsuzsanna*, Csikósné Farkas Katalin, *Dobos Ágoston*, Gazsó György, Kabók Ferenc, *Kunos András*, Mucsi Márta, Pechan Szilvia, Scheiber Ferenc, Skorka György, Trucka Ágnes, *Vas István*

II. hegedű Bohák Endre, Csicsely János, Csikós István, Darabán Géza, Farkas László, Fenyvesi András, Furár János, Gálné Bagi Márta, Gere Nóra, Gulyás Judit, H. Kovács Benedek, Hudák György, Kerekes Ágnes, Kovács Gabriella, *Kozák Éva*, dr. Lentvorszki Anna, *Lestyán Magdolna, Lestyán*

Zita, Makai Katalin, Mótyán Tibor, Oláh Emőd, Palotai Gabriella, Pljesovszki Anita, Várkövi János, Vas Vendel, *Vitális Éva*

III. hegedű vagy brácsa: Csernainé Erős Ella, Csikós István, Grecsnik Mónika, *Hanzó Éva*, Lendvayné Sovány Erzsébet, Medvegy Anna, *Molnár János,* Móži Alexander, *Paraszt Attiláné*

Cselló: Csontos Péter, *Darida Katalin*, Dr. Debreczeniné Bakos Erzsébet, Kovács Edina, *Körösparti Ágnes*, Kugyela Balázs, *Mocskonyi Sára*, Lauday Béla, P. Kovács Gyöngyvér, Litauszkiné Püski Melinda, Pechan Zoltán, Sebő Csilla, Szomor István, Vidovics Tünde.

Nagybőgő: Horváth Elek, Kozák Lajos, *Földi István,* Szrnka János

Akik kiegészítették a vonóshangzást:

Fúvósok: Ferenczi Beáta, Szabados-Tóth Gábor, ifj. Szabados-Tóth Gábor, Szabados-Tóth Bálint, Soós Tibor

Ütő: Hajdu László, Tyerjanszki Dániel, Varga Ákos, Varga Mihály

Zongora: Figyászné László Éva, Gál Csaba, Iváncsó Viola, Szabados-Tóth Ilona, Körösparti Ágnes, Püspöki Beáta

* * *

Adatközlők

Kunos András, Mótyán Tibor, Pechan Zoltán, Dr. Tímárné Jánosné, Vas István. Köszönettel tartozunk segítségükért.

Az alapítók

Kozák Lajos és Gazsó György emlékére

Elfelejtett Nemzeti dal

Volt egyszer egy magyar király,
Híre-neve ma is él,
El nem söpri sem a zápor
Sem az idő, sem a szél.

Nem is volt ám minden népnek
Ilyen dicső királya!
Más királyok tanulgatni
Jártak hozzá Budára.

Koronája fényben úszott
Az igazság kövétől,
Hegy-völgy róna visszhangzott az
Áldott dicső nevétől.

Ajkról ajkra száll a nóta,
Ajkról ajkra száll neve,
Igazságos Mátyás királyt
Nem felejti nemzete.

2015. július 19.

Iskolai emlékét lejegyezte:

Bese Imréné Kondacs Mária
(1925–2016)

Múltunkat idézve

Dr. Vitális György

Szarvas és környéke XIX. századi, nyomtatásban megjelent térképeken

Jelen közleményt a Szarvas és környéke XVI–XVII. századi (*Vitális Gy*. 2017), valamint a XVIII. századi (*Vitális Gy.* 2018) nyomtatásban megjelent térképeken című cikkek folytatásaként mind Szarvas város lakosai, mind az ez irányú témák iránt érdeklődők számára tesszük közzé. A bemutatott térképrészleteket itt is úgy válogattuk össze, hogy azok a szóban forgó területet minél jobban lefedjék, és a korszak híresebb térképszerkesztőit is megismertessék.

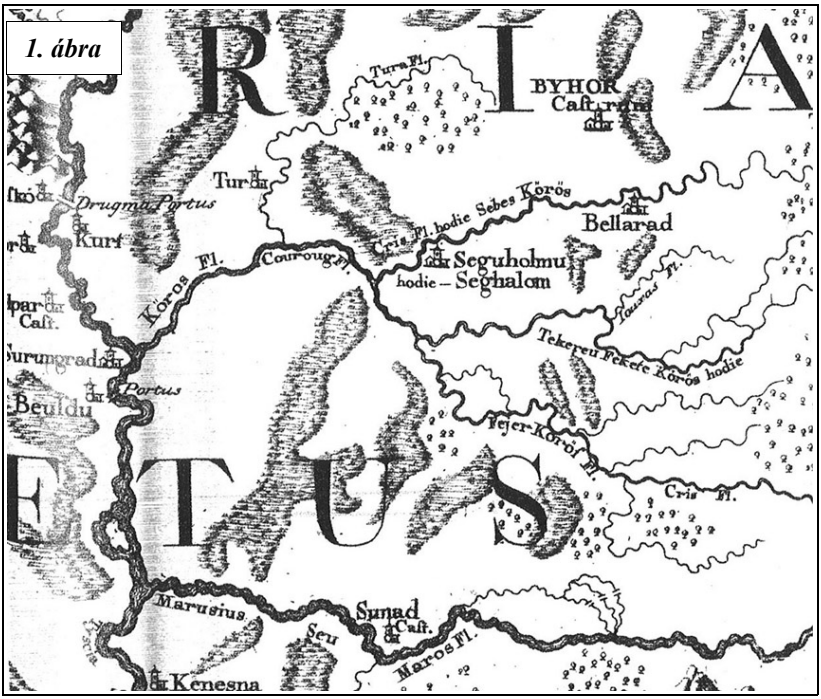

1. ábra

A XIX. századból (1801–1900) nyomtatásban megjelent térképek közül időrendben haladva elsőként mint érdekességet *Hell Miksa* (1720–1792) jezsuita csillagász, matematikus *Tabula geographica Ungariae veteris ex Historia Anonymi Belae Regis Notarii* című térképrészletét **(*1. ábra*)** szemléltetem. Ez a térkép *Cornides Dániel*: Értekezés Béla [király] névtelen

jegyzőjéről, Budán 1802-ben kinyomtatott műve mellékleteként jelent meg (*Plihál K*. 2009).

Az 1:1 800 000 ma. (méretarányú) térkép az *Anonymus* krónikájában leírtakat, illetve a 896-os év földrajzi viszonyait kísérelte meg visszatükrözni. A térkép jellegzetessége főleg a Tiszántúlon elterülő nagyobb vizenyős, mocsaras területek feltüntetése, valamint a települések és a folyók névrajzának a korabeli magyar nevek latinos megnevezése (*Györffy Gy*. 1977).

Ezek közül néhány a következő: Byhor castrum = Bihar vár, Bellarad = Nagyvárad, Surupgrad = Csongrád vár, Sunad cast. = Csanád vár, Seguholmu = Szeghalom, Olpar cast. = [Tisza] Alpár vár, Tur = Mezőtúr, Beuldu portus = Böldi rév, Kedsko és Drugma között = Görög rév, Tekereu Fekete Körös = Tekerő Fekete Körös, Cris F1 hodie Sebes Körös = ebben az időben Sebes Körös.

Az eredeti térkép címkeretében *Árpád* fejedelem pajzsra emelésének korszakalkotó pillanatát örökíti meg.

„*Hell Miksa* műve szép példája a magyar nemzeti identitástudat kibontakozásának, amely majd a reformkor idején teljesedik ki." (*Plihál K*. 2009).

Korabinszky János Mátyás (1740–1811) tanár, térképész, könyvkereskedő 1804-ben Bécsben kiadott, méretarány nélküli „*Atlas Regni Hungariae portabilis. Neue und vollständige Darstellung des Königreichs Ungarn auf LX. Tafeln im Taschenformat"* (A Magyar Királyság új és teljes ábrázolása 60 táblán zsebformátumban) című műve Békés vármegyét ábrázoló 45. térképrészletét a ***2. ábrán*** közöljük.

2. ábra

Miként az atlasz külső fedőlapján is olvashatjuk „Ein geographisches Noth- und Hülfsbüchlein für gemeine Leben” (Egy földrajzi szükség- és segélykönyvecske az általános élethez) tulajdonképpen rendkívül hasznos útikönyv, amely a műemléki vonatkozású létesítményeket, templomokat is feltünteti. Pl. Szarvason az evangélikus, Mezőtúron a református, Csongrádon a római katolikus templomra hívja fel a figyelmet. Egyúttal ezek mezőváros jellegét is jelzi. Sz. András on a római katolikus és a református templomot is ábrázolja.

Szarvasnál külön megjegyzi, hogy az ipariskolát *II. József* 1786. szeptember 2-án alapította. Ezzel a *Tessedik*-féle iskolára utal.

A térkép olyan pusztákat is megnevez, amelyek az előző térképeken nem szerepeltek. Pl. Tatár Szállása, P[uszta] Bánréve, P. Halász Telek, P. Káka, P. Csabacsűd, Kondoros, Nagy és Kis Déts, Nyárszeg stb.

Lehetséges, hogy ezek a puszták a korábbi térképeken szereplő megszűnt települések helyén keletkeztek!(?)

Görög Demeter (1760–1833) *Ferenc* főherceg nevelője, újságíró, szerkesztő és *Márton József* (1771–1840) szótáríró, nyelvtanár, könyvkiadó által ugyancsak 1802-ben Bécsben kiadott, *Korabinszky János Mátyás* térképéhez hasonló „Magyar Átlás, azaz Magyar, Horvát és Tót országok ’Vármegyéji’, és ’Szabad Kerületei’ és a ’határ-őrző Katonaság’ Vidékinek közönséges és különös Tábláji” című műve Békés vármegyei térképrészletét a ***3. ábra*** ábrázolja.

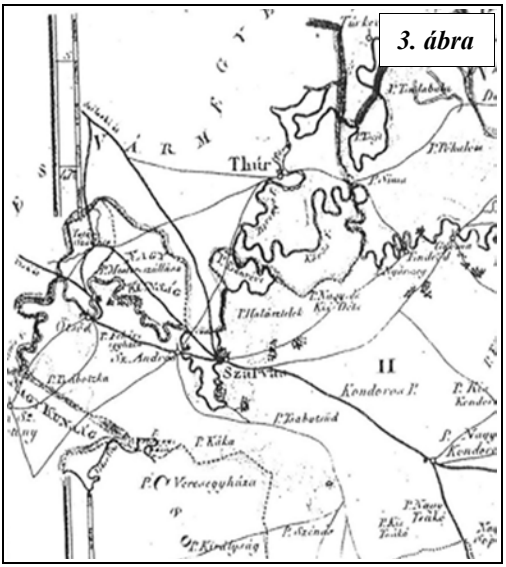

3. ábra

A térképrészlet különösen a közlekedési lehetőségeket, úthálózatokat, valamint a közigazgatási területek határát tünteti fel. Szembeötlő a Körös szabályozás előtti, valamint a Berettyó kanyarulatait erősen ábrázoló része. A folyók, valamint az utak menti kisebb-nagyobb erdős területeket is feltünteti.

A más megyékhez csatolt területeket is lehatárolja. Az ábrán látható II jel a Csabai járásra utal.

Ezen a térképen szerepel a *Korabinszky* térképén (*2. ábra*) már megjelenő puszták mellett a Nagy Kunsághoz tartozó P. Mesterszállása.

Stanislaw Stasic (1755–1826), lengyel geológus 1815-ben Varsóban megjelent „*A Kárpátoknak és Lengyelország más hegyeinek és síkságainak földszületéséről*” című monográfiája mellékleteként Lengyelország, Moldávia, Erdély és Magyarország része, és Oláhország már 1806-ban elkészült geológiai térképét is közli (*Lorberer Á.* 1975).

A térkép Szarvas környéki fő jellegzetessége, hogy a már az előző cikkemben (*Vitális Gy.* 2018) is ismertetett Ördög árkát (***4. ábra***) egyedül az ország területéről, erőteljesen jelzi. A *Fossa Diaboli* a Tiszától a Berettyóig terjed.

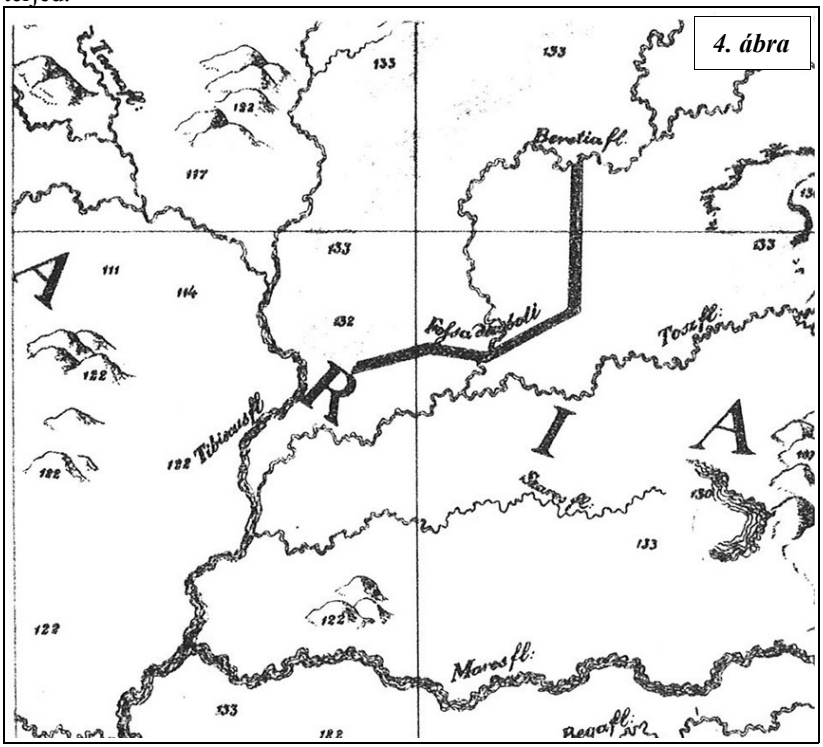

Ez a Magyarország területét első ízben ábrázoló geológiai térkép, a térképrészleten szereplő területet alluviálisnak (holocénnek) tünteti fel.

Schedius Lajos (1768–1847), a pesti egyetem esztétika tanára Pesten, 1836-ban *Blaschnek Sámuel Benjámin* (1789–1854) földmérő segítségével készítette és közreadta „*Magyarország, Horvát, Tót, Dalmát és Erdély országok a 'tenger mellék' és a 'végőri vidékek' közönséges 'pósták és utak' földabrosza* …” című, eredetiben 1:470 000 ma. kilenc szelvényből álló térképét (*Plihál K.* 2009).

A Szarvas és közvetlen környékét ábrázoló V. sz. szelvényrészletét az ***5. ábra*** szemlélteti.

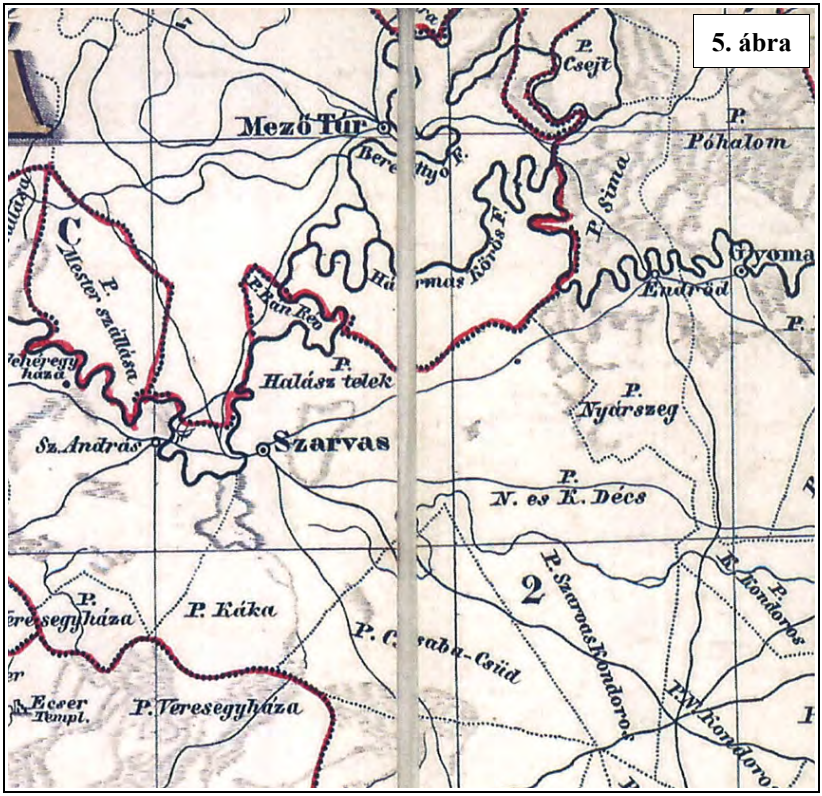

Mind a Körös, mind a Berettyó folyót erőteljes kanyarulatokkal jellemzi. A Szarvas mellett a későbbi Holt-Körös Bikazugi ágát enyhén érzékelteti. A finoman vonalkázott foltok homokos területeket jelölhetnek.

Feltünteti a településeket összekötő gazdag úthálózatot. A nagyobb községeket, mint pl. Szarvas, Mező Túr, Kún Sz.Márton, Gyoma nagyobb karikával és benne ponttal, a kisebbeket pl. Öcsöd, Endrőd kisebb karikákkal, a legkisebbeket pl. Ecser, Fehéregyháza kis fekete ponttal jelzi. A térkép az akkortájt meglevő valamennyi pusztát is feltünteti.

Az ábra bal felső sarkában az Á betű MAGYARORSZÁG faliratra, középen a 2-es szám a Békés vármegyei Csabai járáshoz, a C betű a Szolnok vármegyéhez tartozásra utal.

„Schedius és Blaschnek egy gyakorlati szempontból rendkívül hasznos úthálózati térképet készített."

„A szabadságharc idején a honvédseregek vezérkara számára is alapul szolgált a térkép a tervezéshez.” (*Plihál K*. 2009).

Lipszky János (1766–1847) katonatiszt, térképész „*Mappa generalis Regni Hungariae …*” (A Magyar Királyság általános térképe) című, 1806-ban készült, az *Artaria cég* által 1858-ban Bécsben megjelentetett finomabb lenyomatú, *de Frimont* változatú térképrészletét a *6. ábra* szemlélteti.

Megjegyzem, hogy a térképről részben színezett, sötét *Kinnayer* változatú kiadás is készült (*Vitális Gy*. 1988).

Az eredetiben 1:480 000 ma. csillagászati mérések alapján megrajzolt határokkal készült térkép Magyarország egyik legszebb és legszebben díszített térképe (*Plihál K*. 2009).

A ***6. ábrán*** bemutatott térképrészlet rendkívül precíz munkát tükröz! Nagyobb körökkel a városokat, kisebb körökkel a falvakat tünteti fel. A Körös t Crisius Fl. és (Körös vize) felirattal jelzi. Öcsöd és Sz. András mellett átkelési lehetőséget jelez. Az erősebb vonalkázással az erdőket, illetve ártéri erdőket, halványabb vonalkázással a homokos területeket jelzi.

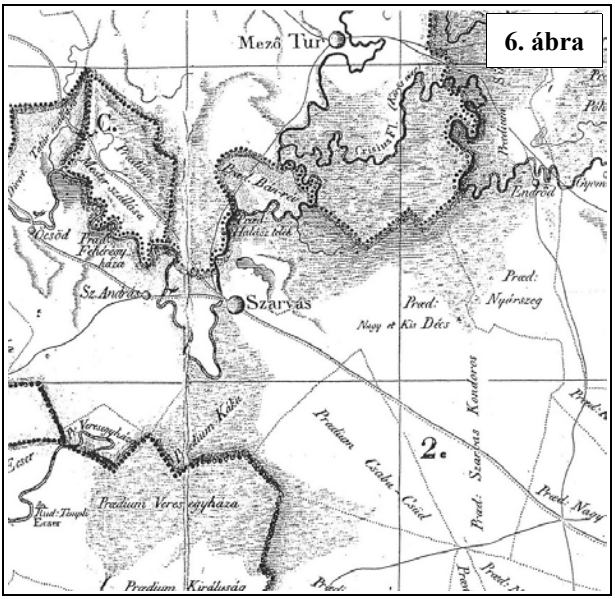

6. ábra

Feltünteti a pusztákat és a térkép bal alsó sarkában az Ecser melletti Veker vizér (Vena Veker) menti templomromra is felhívja a figyelmet.

Kettős vonallal jelzi a kereskedelmi utakat, vékony vonallal a közönséges utakat. Erősebb pontozással a megyehatárokat, gyenge pontozással a járáshatárokat követi. A 2-es számmal a Csabai járáshoz, a C betűvel a Szolnok vármegyéhez tartozásra utal, mint az *5. ábrán*.

Az *Albrecht főherceg* által kiadásra rendelt K. K. Katonai Térképészeti Intézet által a második katonai felmérés (1806–1869) adatai alapján szerkesztett és az 1869-ben Bécsben kiadott „*Administrativ und Generalkarte des Königreiches Ungarn*" (A Magyar Királyság adminisztratív és általános térképe) részletét a *7. ábra* szemlélteti.

Az eredetiben 1:288 000 ma. térképrészlet nagyon hasonlít *Lipszky János 6. ábrán* bemutatott térképéhez.

A ***7. ábrán*** közölt térképrészlet igen világosan feltünteti a még mindig szabályozatlan Körös számos kanyarulatát, a meglevő úthálózatot és a területen található pusztákat. A térkép jelmagyarázata szerinti 19. szám az eredményvonallal határolt, a Békés-Csanád megyei Szarvas székhelyhez tartozó területet, a zu 30. szám a Szabolcs megyei Kis Várda székhelyhez tartozó területrészt jelzi.

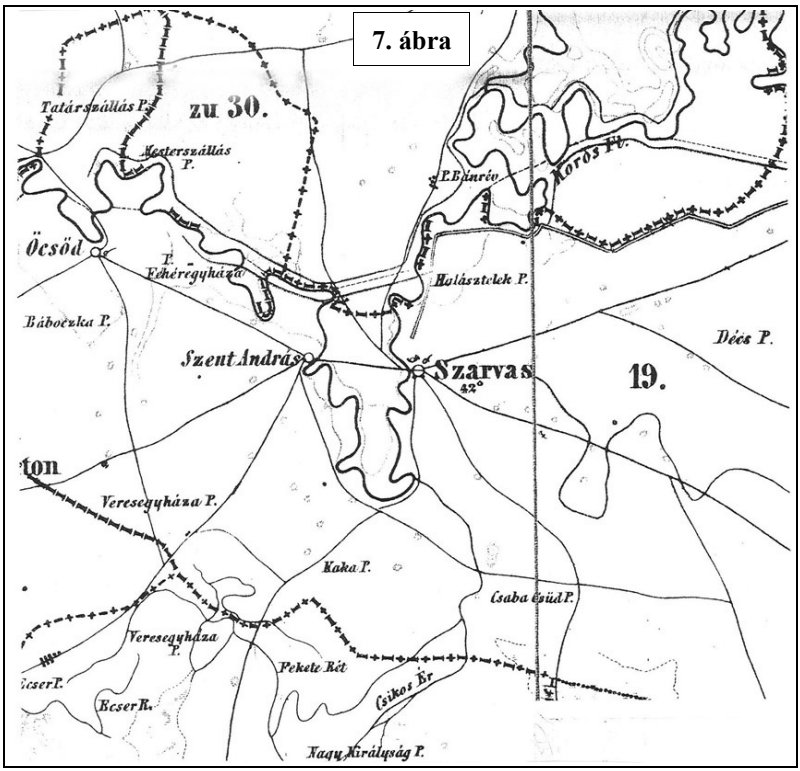

Wallandt Henrik (1804–1872) országos építészeti felügyelő által szerkesztett „*Magyarország színmérési térképe az ádriai tenger víztükrére alkalmazva*" című tanulmányában (*Wallandt H.* 1862) leírja a vízszínmérések

sorrendjét és eredményeit, melyek során elsőként a Körös-Berettyó folyók vidékének mérnöki felvétele az 1818–1824 évek között valósult meg. A Duna folyam és környéke felmérése 1823–1838-ban, míg a Tisza és mellékfolyóié 1834–1846 évek között történt.

Mind az eredetileg 1:1 250 000 ma. 1863-as keltezésű Pesten kiadott térkép, mind a ***8. ábrán*** bemutatott térképrészlet önmagában is figyelemre méltó: „A folyók mentében előforduló nagyobb, s egyszersmind aláhúzott számok az illető folyónál tapasztalt legállandóbb vízállás magasságát; a többi számok a folyók ártereiben lejtméretezett, vagy a vasutak vonalán nyert pontok magasságát jelentik az Ádriai tenger vízszine fölött."

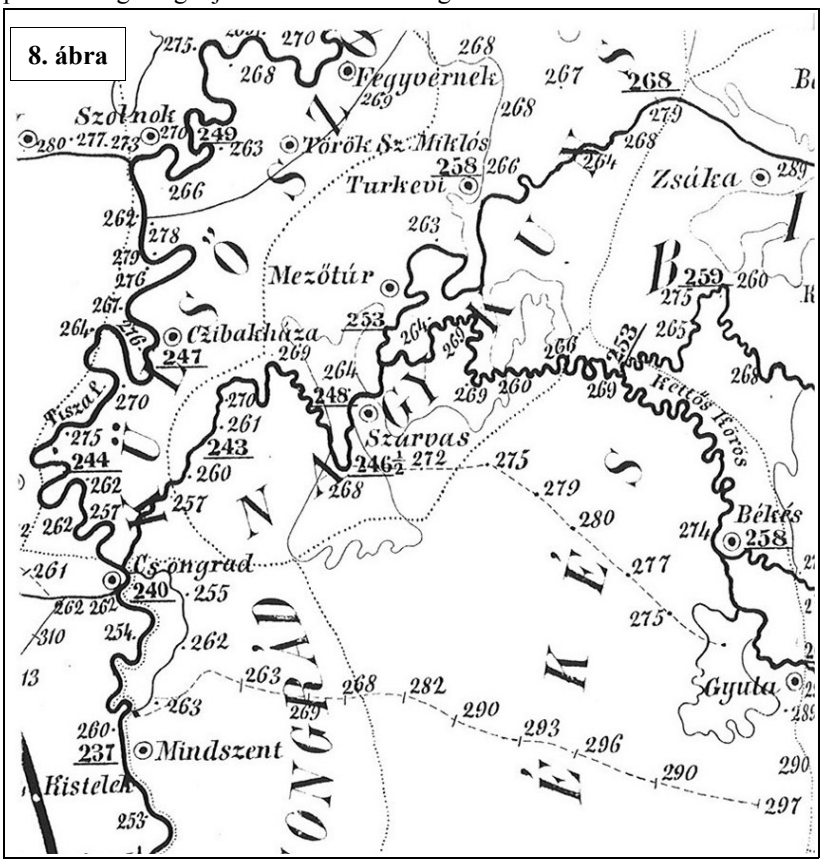

Wallandt Henrik vízszínmérési térképe a tudománytörténeti érdekessége mellett, a mai hidrológiai és hidrológiai vonatkozású munkákhoz is értékes alap- és összehasonlító adatokat szolgáltat (*Vitális Gy*. 2007).

A második katonai felmérés (1829–1866) 1864. évi 1:28 000 ma. Coll. XXXVIII és XXXIX Sect. LVI és LV jelzésű térképrészlete már a szabályozott Körös holtágát szemlélteti (***9. ábra***).

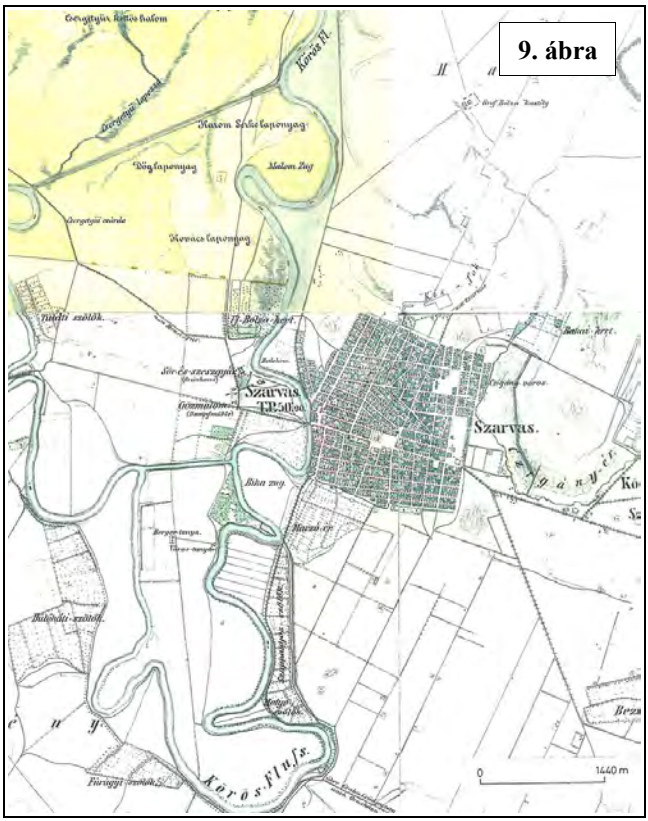

9. ábra

A Hármas-Körös szabályozási munkálatai az 1830-as évben kezdődtek. 1834-ig elkészült a Szarvas–Békésszentandrás közötti un. Bikazugi átmetszés, majd 1864-ben az Ásott-Körös is elkészült (*Tóth T.* 1999).

A Holt-Körös jelenleg is meglevő számos kanyarulata mellett a térképrészleten is látható Kisfok, a Czigány-ér és a Maczó-ér a Körös korábbi kanyarulataira is utal.

Mind a kanyarulatok, mind a holt medrek helyzete a korabeli vízszerzés, mind a tanyasorok elhelyezkedését is megszabták (*Mendől T.* 1928).

„Ezeket az ereket a Körös szabályozási munkálatai üres mélyedésekké s a szántásra alkalmasakká alakították” (*Neumann* [*Nádor*] *J.* 1922).

A sör- és szeszgyár, a gőzmalom és a Czigány-ér alatt látható téglaégető már a község fejlődő iparosítására is utal. A térkép a nevezetesebb épületeket (ev. és rk. templom, iskolák stb.) kiemelten jelöli. Érdekes a Mezőtúrról induló út nyomvonala és a fontosabb utak egyenes vonalvezetése. A Szarvas T.P.50:90. magassági adatot jelez, és az elszórtan megjelenő tanyákra is figyelmeztet. A térkép tanulmányozása még további részleteket is feltárhat.

A harmadik katonai felmérés (1872–1884) *1884. évi* eredetiben 1:25 000 ma. 5265/1 és 5265/3 jelzetű *térképrészlete* **(*10. ábra*)** már erősen közelít a *Mihálfi József* tanár által 1891-ben megrajzolt Szarvas Város térképéhez (*lásd 11. ábra*), sőt megalapozza a XX. század eleji települési és közösségi viszonyokat.

A nagyközség utcaképe már a maihoz hasonló, illetve azzal azonos hálózatot alkot. A nagyközség szegélyéhez kapcsolódó ipari létesítmények: a Holt-Körös parti D.S. = fűrészmalom, a D.M. = gőzmalom, a Z.O. = téglagyár, a Teplitzky, a Bartik és a Hrublovshi szélmalom melletti Z.O. = téglagyár is, és nem utolsó sorban az 1880. május 1-én átadott Mezőtúrról Szarvasig tartó vasúti szárnyvonal mind az elkövetkező ipari fejlesztés előfutárai.

Feltétlen figyelmet érdemel a Holt-Körös menti árvédelmi töltés közelében levő *Magyarország közepe* felirat, amely *Mihálfi József* a szarvasi ev. főgimnázium földrajz és történelem tanára számításai alapján az 1880. évben elhatározva az ország geodéziai középpontját jelzi (*Szilvássy L.* 2009–2010). A W = Wiese = rét, mező; a H = Heide = pusztaság.

Szarvas nagyközség átlagos tengerszint feletti magassága 85 m, az egyes szélmalmok mellett 86 m-es, a magassági pontoknál 87 m-es magasságot is találunk.

Mihálfi József (1838–1891) tanár 1891. évi eredetiben 1:5 760 ma. „Szarvas Város térképe" (***11. ábra***) is visszatükrözi *Tessedik Sámuel*nek az úthálózatra vonatkozó eredeti elképzelését.

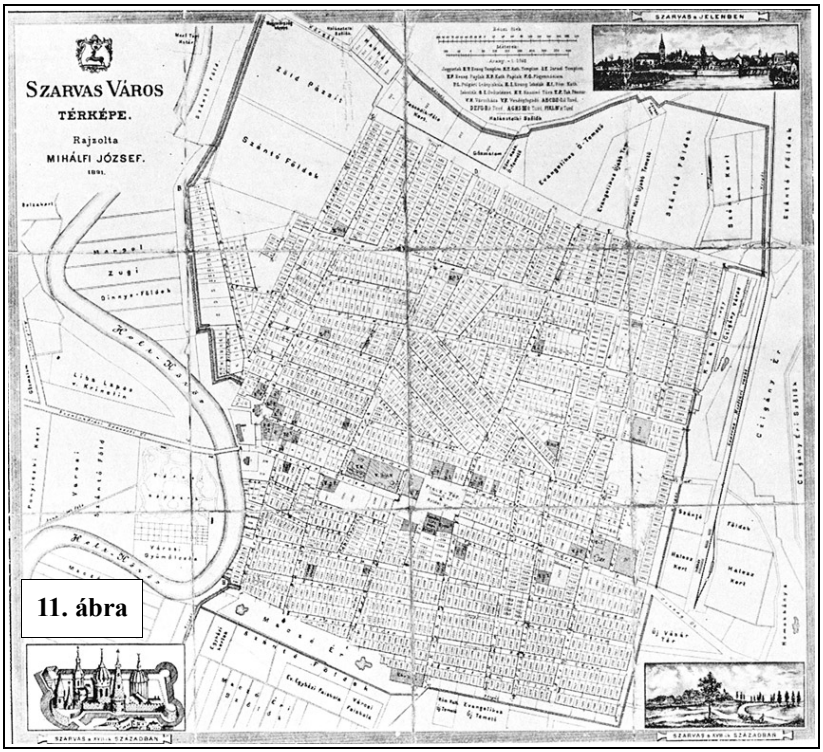

11. ábra

Bemutatja a rendezett utcájú Szarvast. Feltünteti a Holt-Köröst, amely a Hármas-Körös szarvasi kanyarulatának 1891-ben történt átvágásával jött létre. Feltünteti az ereket, zugokat, kerteket (pl. a Tessedik kertet), az akkori utcaneveket, iskolákat, tereket, vendégfogadókat, gőzmalmokat, a mezőtúr-szarvasi vasútvonalat és az akkori vasútállomás (indóház) helyét (*Palov J.* 1972).

A térkép keretét a XVII. századi, a XVIII. századi, valamint Szarvast a jelenben ábrázoló rajz díszíti.

Pokorny Tódor (1854–1925) magyar királyi térképész által 1899-ben kiadott, eredetiben 1:1 800 00 ma. „*Magyarország hegyrajzi és vízrajzi térképe esővonalakkal*” című térképének részlete Szarvas térségét domborzatmentes sima területnek érzékelteti. **(*12. ábra*)**

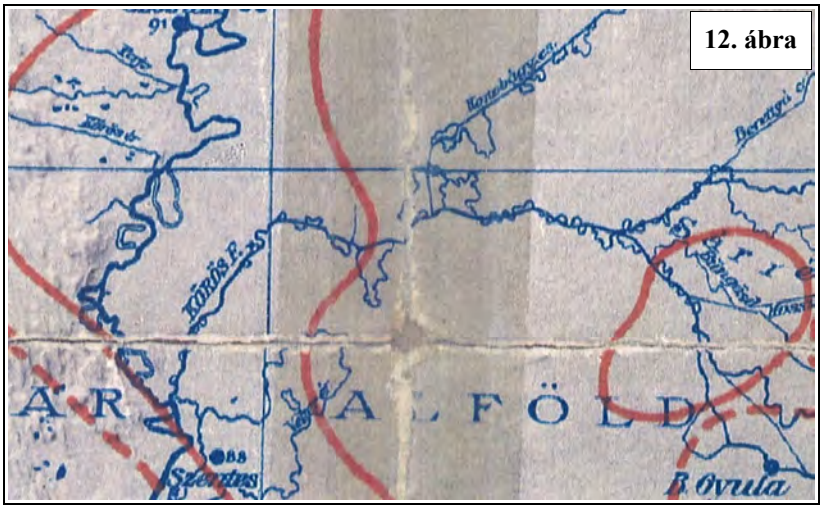

Az eredeti térképen piros, a jelen ábrán erőteljes összefüggő, illetve szaggatott vonalakkal történt jelölések a vonalak mellé írt számok a vonalak mentén lévő összes csapadékmennyiséget mm-ben adják meg az 1900–1910. évek átlagában. A jelen ábrán látható erőteljes vonalak mentén, az eredeti ábráról leolvashatóan 500, a szaggatott vonalak mentén 550 mm csapadékmennyiséget jeleznek.

Szarvas helyzetét az ábra közepén látható Holt-Körös jelzi.

Következtetések

A bemutatott térképrészleteken láthatókat összegezve a következők figyelhetők meg:

1/ Az *1. ábrán* közölt *Hell Miksa*-féle térkép a honfoglalás kori viszonyokat érzékelteti, a *Stanislaw Stacis* térképrészlete (*4. ábra*) az egész ország területéből a Szarvastól északra elterülő Ördög-árkát emeli ki, míg a *Wallandt*-féle térképrészlet (*8. ábra*) fontos gyakorlati vízrajzi vonatkozásokra, a *Pokorny*-féle térképrészlet (*12. ábra*) a geomorfológiai viszonyokra hívja fel a figyelmet.

2/ A XIX. század térképei közül a *2*, *3*, *5*, *6*. *7*. és a *11*. számú az egyre tökéletesebb ábrázolástechnikájú és egyre pontosabb térképrészletek különösen a települések elhelyezkedésére, a közlekedési utakra, valamint a szabályozatlan vízfolyásokra adnak útmutatást.

3/ A XIX. századi térképeken megjelenő új települések a XVII–XVIII. századi térképeken még szereplő, de azóta eltűnt települések kutatásához is jó támpontokat szolgáltathatnak.

4/ Mind a II., mind a III. katonai felvétel térképszelvényei (*9*. és *10*. ábra) már erősen megközelítik a XX. századra jellemző települési formakincset. Segítségükkel jól nyomon követhető a nagyközség kialakulása és az ipari fejlődésre, illetve felemelkedésre utaló létesítmények megjelenítése.

5/ Ha módunkban áll az eredeti, teljes értékű térképeket is megtekinteni (pl. Országos Széchényi Könyvtár Térképtára, Hadtörténeti Múzeum Térképtára), akkor a távolabbi környék földrajzába is bepillantást nyerhetünk.

6/ Javasoljuk, hogy a bemutatott térképrészleteket figyelmesen tanulmányozzák, mert ezáltal még közelebbre kerülhetnek szülőföldünk és környéke jobb megismeréséhez.

7/ A hivatkozott irodalom az érdeklődők számára további adatokkal, illetve információkkal szolgálhat.

Irodalom

Fodor Ferenc (1952-1954): A magyar térképirás I. II. II. kötet. Honvéd Térképészeti Intézet Budapest, A *Térképészeti Közlöny* 15. sz. különfüzete.

Györffy György (1977): Anonymus térkép. In: Anonymus Gesta Hungarorum. Béla király jegyzőjének könyve a magyarok cselekedeteiről (Hasonmás kiadásban megjelentette a Magyar Helikon Pais Dezső fordításában Budapesten.

Lorberer Árpád (1975): Stanislaw Stasic szerepe Magyarország földtani megismerésében. *Földtani Közlöny*, 105. évf. 23-30.

Mendöl Tibor (1928): Szarvas földrajza. Debrecen. A debreceni Tisza István Tud. Társ. kiadv. III. 12. 70. p.

Neumann [Nádor] Jenő (1922): Szarvas nagyközség története. Kiadja Szarvas község.

Palov József (1972): Képek Szarvas múltjából. *Szarvas*.

Plihál Katalin (2009): Magyarország legszebb térképei 1528–1896. Kossuth Kiadó, Országos Széchényi Könyvtár.

Szilvássy László (2009-2010): A Történelmi Országközép Emlékmű krónikája. *Szarvas*.

Tóth Tamás (1999): A szarvasi Holt-Körös (Kákafoki-holtág) környezet- és természetvédelmi problémái. *Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság, Szarvas, „Nimfea" Természetvédelmi Egyesület, Szarvas.*

Vitális György (1988): A régi térképek vizföldtani tanulságai a XIX. sz. első felében kiadott térképek tanulmányozása alapján. *Hidrológiai Közlöny*, 68. évf. 5. sz. 294–304.

Vitális György (1989): A régi térképek vizföldtani tanulságai a XIX. sz. második felében kiadott térképek tanulmányozása alapján. *Hidrológiai Közlöny*, 69. évf. 5. sz. 294-302.

Vitális György (2007): 145 éve tette közzé Wallandt Henrik Magyarország vízszinmérési térképét. *Hidrológiai Tájékoztató*, 11. p.

Vitális György (2017): Szarvas és környéke XVI–XVII. századi nyomtatásban megjelent térképeken, *Szarvasi Krónika*, 31. sz. 105–114.

Vitális György (2018): Szarvas és környéke XVIII. századi, nyomatásban megjelent térképeken. *Szarvasi Krónika*, 32. sz. 88–98.

Wallandt Henrik (1862): Magyarország szinmérési térképe az Ádriai tenger víztükrére alkalmazva. *Mathematikai és Természettudományi Közlemények*, II. 24–77.

A térképek jegyzéke

1. ábra. Hell Miksa „Tabula geographica Ungariae veteris ex Historia Anonymi Belae Regis Notarii" című 1802-ben kiadott térképrészlete

2. ábra. Korabinszky János Mátyás „Atlas Regni Hungariae portabilis. Neue und vollständige Darstellung des Königreichs Ungarn auf LX. Tafeln im Taschenformat" című, 1804-ben kiadott térképrészlete

3. ábra. Görög Demeter – Márton József „Magyar Átlás, azaz Magyar, Horvát és Tót országok 'Vármegyéji', és 'Szabad Kerületei' és a 'határ-őrző Katonaság' Vidékinek közönséges és különös Tábláji" című 1802-ben kiadott térképrészlete

4. ábra. Stanislaw Stasic „A Kárpátoknak és Lengyelország más hegyeinek és síkságainak földszületéséről" című, 1815-ben kiadott térképrészlete

5. ábra. Schedius Lajos – Blaschner Sámuel Benjamin „Magyarország, Horvát, Tót, Dalmát és Erdély országok a 'tenger mellék' és a 'végőri vidékek' közönséges 'pósták és utak' földabrosza …" című, 1836-ban kiadott térképrészlete

6. ábra Lipszky János „Mappa generalis Regni Hungariae …" című de Frimont változatú, 1858-ban kiadott térképrészlete

7. ábra „Aministrativ und Generalkarte des Königreiches Ungarn" című, 1869-ben kiadott térképrészlete

8. ábra. Wallandt Henrik „Magyarország színmérési térképe az ádriai tenger víztükrére alkalmazva" című", 1863-ban kiadott térképrészlete

9. ábra. A II. katonai felmérés 1864-ben Szarvas környékéről kiadott térképrészlete

10. ábra. A III. katonai felmérés 1884-ben Szarvasról kiadott térképrészlete

11. ábra. Mihálfi József 1891. évi „Szavas Város térképe"

12. ábra. Pokorny Tódor „Magyarország hegyrajzi és vízrajzi térképe" című, 1899-ben kiadott térképrészlete

Dr. Lesfalvi Tibor

Szemelvények a szarvasi polgári intézmények együttműködéséről 1722–1918 között

A Szarvasi Krónika 27. számában megkezdtük dr. Lesfalvi Tibor tanulmányának közlését – folytatásokban. Az első, bevezető rész után a szerző a 2. részben a szarvasi evangélikus egyházközség lelkészeit mutatta be (28. szám). A 3. részben az egyházközségek (29. szám), a negyedikben (30. szám) a népoktatás szerepéről; az ötödikben (31. szám) Tessedik iskolájáról, a gimnáziumi oktatás és a tanítónőképzés létrejöttéről, a hatodik részben (32. szám) a polgári intézmények szerepéről értekezett. A 7. rész ennek folytatása.

7. rész

Az egyesületek mint kiemelkedő polgári intézmények szerepe a mezőváros életében (2)

Az egyesületek számbavétele után a következő lépés a felkutatott egyesületek osztályozása. Erre a célra a legegyszerűbb és talán a legcélravezetőbb módszer, ha az egyesület nevéből indulunk ki. Ezenkívül az alapszabály nyújthat még megfelelő támpontot az egyesületek viszonylag biztonságosnak tűnő osztályozására. Az eddigi kutatások alapján, az egyesületek önmegnevezését figyelembe véve, Szarvason az alábbi egyesülettípusok léteztek:

- Kulturális egyesületek - Politikai egyesületek - Felekezeti egyesületek - Segélyező egyesületek - Tűzoltó egyesületek - Nőegyletek	- Ifjúsági egyesületek - Gazdaegyesületek - Iparos egyesületek - Munkás egyesületek - Sportegyletek

Az alapszabályok szerkezete:

1. A kör címe, székhelye (pecsétje) és célja,
2. A kör tagjai. A tagok jogai és kötelezettségei. A tagság tartalma.
3. A kör vagyona (pl.: felszerelés, könyvtár).
4. A kör igazgatása: közgyűlés, választmány, tiszti kar /elnök, alelnök, jegyző, pénztáros, könyvtáros/, bizottságok.
5. Feloszlatási záradék /az államhatalom felügyelete/.

A tagság és a vezetés

Az alapszabályok rögzítették a tagság feltételeit. A dualizmus elején a polgári jogegyenlőség szellemében felvételt nyerhetett minden „feddhetetlen erkölcsű" egyén „rend-, rang-, állás-, vallás-, pártállás és nemzetiségi különbség nélkül". A huszadik század elején azonban némely egyesület (jellemzően polgári és gazdakörökben) bizonyos feltételeket fogalmazott meg (pl.: iparos egyesület esetében önálló műhellyel való rendelkezés).

A tagság csoportosítása

- Rendes tag: éves tagdíj ellenében az alapszabályok betartása mellett, teljes jogosultságokkal (pl.: az egylet rendezvényein való részvétel joga, helyben olvasás, kölcsönzés, indítványtétel, szavazás).
- Alapító tag: meghatározott összeggel (10–20 korona) vagy hasonló értékű ajándékkal (pl.: könyv, berendezés) támogatja az egyletet.
- Pártoló tag: az éves tagdíjnál alacsonyabb összegért részt vehet az egylet életében, ám döntési jogkörök nélkül.
- Tiszteletbeli tag: a közgyűlés választja a korszak kiemelkedő személyiségei közül.

Az egyesületeket a közgyűlés /évente egyszer-kétszer ülésezett/, a választmány /havonta vagy sűrűbben ülésezett/ illetve a tisztikar /havonta vagy sűrűbben ülésezett/ irányította. Ebből következően a tényleges irányítás a tisztikar kezében volt, amelyik az egyesület irányításával kapcsolatos tevékenységéről a közgyűlés előtt adott számot éves rendszerességgel.

Az egyletek gyakran választottak elnöknek országosan vagy helyben ismert személyiséget, országgyűlési/helyi képviselőt, tehetős mágnást, vezető egyházi személyt (pl. a Szarvasi Nőegylet elnöknek gróf Bolza Antalnét választotta). Ismert volt a díszelnök választásának gyakorlata is.

Az egylet vezető tisztviselői között gyakorta találjuk meg a közösség tanítóját, papját, ügyvédjét, jegyzőjét. Az egyletek tagsága jellemzően 100 fő alatt mozgott.

Az alapszabályok rendelkeztek a működés feltételrendszeréről, ennek keretében esetenként a saját helyiség illetve annak berendezése is fel volt sorolva. Nem volt ritka az állandó helyiség hiánya, ilyen esetben vendéglőkben béreltek vagy valamelyik tisztviselő saját ingatlanában jöttek össze átmenetileg (például a Bárány vendéglőben). A szarvasi egyesületek jellemzően rendelkeztek saját székhellyel, egyesületi teremmel, ha nem, akkor valamelyik egyleti tag házában találkoztak. Az egyesületek felszerelései közé a legalapvetőbb tárgyak tartoztak: székek, asztalok, könyvszekrények.

A könyvtár nagysága a néhány száz és ezer kötet között mozgott, ám a helyi települési könyvtárak létrejöttéig (jellemzően a 19. sz. végén) ezek az

egyleti kiskönyvtárak biztosították az olvasás lehetőségét a településeken. Hasonlóan a hírlapokra való előfizetéssel az egyletben volt mód a sajtó híreivel való megismerkedésre.

Megfigyelhető, hogy a parlamenti választások évében (1865, 1869, 1872, stb.) az országos pártok agitációja az egyletek irányában fokozódott, ennek célja a szervezett szavazótábor megszerzése volt.

Az önmeghatározás alapján a kulturális egyesületek közé tartoznak a dalárdák, olvasókörök. Látható, hogy az Alföldön, így Szarvason is az olvasókörök és a dalárda forma volt az egyeduralkodó.

Igaz, elsősorban a szegényebb néprétegek közé tartozók számára sem a szükséges tőke, sem a szakismeret nem állt rendelkezésre mondjuk egy nyomda vagy könyvkiadó egylet működtetésére. Ehhez képest a Szarvason megalakult gazdaegylet a parasztság önszerveződéséről az általános képtől eltérést mutat.

Az iparos kör általában egy adott szakma önszerveződése, amely a parasztság egyleteihez hasonlóan kezdetleges képet mutat. Az egyik jellemző tevékenységi területe az ilyen egyesületeknek az önsegélyezés, egymás kölcsönös támogatása.

A szarvasi munkások egyesülete a munkásegyletek egyik speciális formáját mutatja be. Más térségekben alakuló hasonló egyesületek szinte kivétel nélkül a nagyobb városokban, bányavárosokban, Budapesten figyelhetők meg. A társadalmi réteg alapon alakuló munkásegyletekben a nemzetiség szerepe jellemzően kisebb, mivel az osztályöntudat mindenkinél a megélhetés közös problémájaként merült fel, jellemzően a 19. század utolsó éveiben és a 20. század első évtizedeiben alakulnak.

Az önkéntes tűzoltó egyesületek alakítása (Szarvason önkéntes tűzoltó egylet és több önsegélyező temetkezési egylet is létezett), hasonlóan a temetkezési egyletekéhez, az egymás támogatásának, a helyi társadalom önös érdekvédelmének a létét támasztja alá. A temetkezési egyletek esetében Szarvason érdekes módon négy temetkezési egylet is alakult 1874-ben egy hónap alatt, az éves tagdíj 40 krajcár volt, így a szegényebb néprétegek, köztük a helyi szlovákok tagsága is joggal feltételezhető, az alapszabályok szerint 300-400 fős egyesületek esetében.

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának a rendelkezésre álló anyagok alapján 28 szarvasi egyesületről, társaságról van adata a dualizmus időszakából, az alábbiak szerint[1]. A Tisztelt Olvasókban felmerülhet, hogy a tanulmány elején több olyan egyesületet is, mint pl. a Szarvasi Önkéntes Tűzoltó Egyesület, részletesebben mutattuk be, ám a táblázatban nem szerepel. De nincs ellentmondás.

[1] Amennyiben az adott egyesület több átalakuláson (újra alakuláson) ment át, csak egyszer tüntettem fel.

Az egyesület neve[2]
Szarvasi Polgári Olvasókör[3]
Szarvasi Festő Ipartársulat[4]
Szarvasi Temetkezési Egylet[5]
Szarvasi Férfi Dalkör[6]
Szarvasi Harmadik Temetkezési Egylet[7]
Szarvasi Kalapos Ipartársulat[8]
Szarvasi Kisdedóvó Egylet[9]
Szarvasi Torna és Vívó Egylet[10]
Szarvasi Izraelita Gyógyító és Temetkezési Szent Egylet (Chervra Kadisa)[11]
Szarvasi Vadásztársulat[12]
Szarvasi Polgári Leányiskolai Társulat[13]
Szarvasi Függetlenségi Kör[14]
Szarvasi Kereskedelmi Csarnok[15]
Szarvasi Népkör[16]
Szarvasi Ágostai Hitvallású Evangélikus Tanítók Önsegélyező Egylete[17]
Szarvasi Ipartestület[18]
Szarvasi Ipartestület Békéltető Bizottsága[19]
Szarvasi Munkáskör[20]
Szarvasi Ipartestület Betegsegélyező Pénztára[21]

[2] Az egyesületek forrásainak rövidítése: OL = Országos Levéltár; BM = Belügyminisztérium; K = K szekció; K-150 = Általános iratok;
[3] OL BM K 150 1870 III. 4 2254 81
[4] OL BM K150 1873 III. 4 55304 241
[5] OL BM K 150 1873 III. 4 3992 236
[6] OL BM K 150 1874 III. 4 22785 327
[7] OL BM K 150 1874 III. 4 4531 324
[8] OL BM K 150 1876 III. 4 58552 510
[9] OL BM K 150 1876 III. 4 25717 507
[10] OL BM K 150 1876 III. 4 5940 504
[11] OL BM K 150 1878 III. 4 9239 682
[12] OL BM K 150 1878 III. 4 6076 681
[13] OL BM K 150 1879 III. 4 762 739
[14] OL BM K150 1882 III. 4 14041 976
[15] OL BM K 150 1882 III. 4 24863 978
[16] OL BM K 150 1882 III. 4 24350 978
[17] OL BM K 150 1884 VII. 8 58111 1248
[18] OL BM K 150 1885 VII. 8 6068 1351
[19] OL BM K 150 1885 VII. 8 67723 1358
[20] OL BM K 150 1891 VII. 8 41345 2085
[21] OL BM K 150 1892 VII. 8 59155 2221

Szarvasi Méhész Egylet[22]
Szarvasi Nőegylet[23]
Szarvasi Ószöllősi Magyar Olvasókör[24]
Szarvasi Tanító Egyesület[25]
Szarvasi Szabadelvű Polgári Kör[26]

Az egyletek elterjedésének vizsgálatában a meghatározó forrás a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának, belügyminiszteri iratainak egyesületi anyaga és mutatókönyvei. Sajnos, az anyag 1896 utáni része megsemmisült[27], így a dualizmus korának utolsó 22 évéről a helyi, megyei levéltárak, a korabeli sajtóhírek és a témával foglalkozó kortárs statisztikák, valamint monográfiák szolgálnak (utóbbiak esetenként nem visszaigazolható módon) adatot. Meg kell említeni, hogy a kutatás gátja az 1950-es években lezajlott oktalan selejtezés is.

A szarvasi szlovák egyesületi életről és összefüggéseiről

A történelmi Magyarország keretei között a polgári átalakulást követően létrejövő szlovák egyesületeket megalakulásuk, illetve annak körülményei szerint három csoportra oszthatjuk:

- 1.) 1867-1875 között alakult egyesületek még a *„Matica Slovenska”* szellemi támogatásával a gyülekezési jogot is magában foglaló *„nemzetiségi törvény”* (1868/XLIV. tc)[28] kiadása után, de az egyesületekről szóló 1508/1875-ös BM rendelet hatályba lépése előtti kedvezőbb körülmények között kezdték meg működésüket;
- 2.) 1875-1890 között alakult egyesületek a szlovák nemzeti bezárkózás, passzivitás időszakában keletkeztek, mikor a belső kulturális munka, az irodalom értékeinek a feltárása, a nemzeti múlt, a szlovák nép eredetének tudományos igényű kutatása (néha nemzetféltő túlkapásokkal) került előtérbe, és ebből kifolyólag az egyesületi élet kissé háttérbe szorult;
- 3.) 1890-1918 között alakult egyesületek esetében a szlovák értelmiség, az irodalmi élet, az erősödő szerepet játszó újságírás áldásos tevékenységének hatására a nemzetébresztő, népművelő szólamok, felhívások,

[22] OL BM K 150 1892 VII. 8 55575 2221
[23] OL BM K 150 1893 VII. 8 5350 2351
[24] OL BM K 150 1893 VII. 8 15429 2353
[25] OL BM K 150 1894 VII. 8 14970 2477
[26] OL BM K 150 1896 VII. 8 112245 2768
[27] A belügyminiszteri levéltári iratok 1950-ben tűzkárt szenvedtek.
[28] A törvény az általános helyzetet szabályozta, a jogokat tárgyalta az országon belül. A magyar nemzetiségűekre ugyanezen törvény előírásai voltak az irányadóak.

és ne tagadjuk, a magyar politika egyre markánsabbá váló nemzetiségi politizálása miatt a két nép közötti évezredes együttélés és az ebből fakadó, a közös haza tudata, fenntartásának igénye, megszakadt.

Általánosan az 1394/1873-as BM rendelet szabályozta az egyesületek működésének feltételeit. Tényszerűen el kell mondanunk, hogy a területet szabályozó rendeletek inkább megszorító jellegűek voltak, mint megengedők. Az egyesületek tevékenységi köreit az 1870-es évektől korlátozták, politikával nemzetiségi alapon szerveződő egyesület nem foglalkozhatott. Elsősorban a közművelődés, illetve az irodalom területére szűkítették az egyesületek alakításának mozgásterét. Ez nagyban megkérdőjelezte az egyesületek sikeres, eredményes (előremutató) működésének esélyét. A belügyminiszter (Gróf Tisza Kálmán) 1875. évi május 4-én kelt körrendeletével megtiltja az egylet nevében a nemzeti jelző használatát, illetve a felügyeleti és ellenőrzés területén újabb megszorításokat vezet be.

A szlovák egyesületek alapításának esélyeit tovább rontotta, hogy maguk a szlovákok is több, egymással is ellentétes politikai nézetet valló csoportra oszlottak. A nemzetiségek számára az egyletekben valósult meg a szórakozás, művelődés, burkolt politizálás.

Tisza Kálmán a körrendelettel párhuzamosan kidolgoztatta az egyletek engedélyezésére és ellenőrzésére vonatkozó eljárásrendet, mely IX pontba foglalja a szükséges lépéseket, ezek között szerepel, hogy: „Mindennemű egylet megalakulásának fő kelléke, hogy az alapszabály tervezetét a magyar kormánynak, az illetékes törvényhatóság útján jóváhagyásra, láttamozásra felterjessze. Amennyiben 40 nappal alapszabályainak a minisztériumba való beérkezte után, ha ez idő alatt azokra észrevételt nem kapott, a működését ideiglenesen megkezdheti." Ezen pont volt az, melybe a nemzetiségi egyesületek gyakorta sikeresen tudtak „belekapaszkodni," mivel a válasz késedelmes megérkezése okán a működésüket láttamozott alapszabály nélkül is meg tudták kezdeni. „Nemzetiségi alapon szerveződő egylet csak mint irodalmi vagy közművelődési egylet alakulhat."

A Belügyminisztériumba jóváhagyásra felterjesztett egyesületi alapszabályok visszautasítása jellemzően nem fojtotta el az egyletalapításai szándékot, az ideiglenes vezetőség az alapszabály egy-két paragrafussal történő módosításával, címváltoztatással újból felterjesztette jóváhagyásra azt, s ilyen formában működhettek a megalakulás stádiumában.

Az alakuló közgyűlés, kerülve a jogalkotás nehézségét és remélve a gyorsabb miniszteri jóváhagyást, rendszerint egy már jóváhagyási záradékkal ellátott egyesületi alapszabályt választott mintául. Ez egy idő után az alapszabályok sablonosságához vezetett (sőt úgynevezett mintaalapszabályokat is nyomtattak, amelyekbe csak a címet kellett beírni).

A szlovák egyletek jellemzően mezővárosokban, városokban (kivételesen községekben, falvakban) jöttek létre, ahol megvoltak a működés anyagi

és az egylet vezetésének személyi feltételei. A tisztikar az értelmiség soraiból került ki, jellemzően tanító vagy pap volt. A megalakult és engedélyezett egyletek többsége nem az alsóbb rétegeket tömörítette, hanem az anyagilag tehetősebb alsó-középosztálybelieket, módosabb gazdákat és az értelmiségieket.

Olyan egyesületet, amely a vizsgált korszakban Szarvason a szlováksághoz való tartozását nevében viselte (például Čitateľský Spolok – Olvasó Egylet), felvállalta volna, nem találtam, ezt a levéltári források is alátámasztják[29]. Véleményem szerint egy olyan lakosságának arányában meghatározóan szlovák településen[30], a vizsgált korszakban azokban az egyesületekben is találunk szlovák tagokat, amelyek a szlovák kötődést nem hangsúlyozzák. Állításomat alátámasztja, hogy a helyi elit egyesületében, a Szarvasi Casinóban is büntetést kellett fizetni annak a tagnak, aki szlovákul szólalt meg. A Szarvasi Casinó tagdíja évi tíz forint volt, ez a kiugróan magas összeg csak a tehetősebb helyi polgárság tagságát biztosította. Ennek ellenére büntetést kellett fizetnie annak, aki szlovákul szólalt meg, így közvetve bizonyítékkal rendelkezünk arra, hogy a magas tagdíj ellenére szlovák tagjai is voltak a Casinónak.

A szarvasi szlovákság részvételére a helyi egyesületi életben további közvetett bizonyítékok is megállapíthatóak, gondolok itt például a „Szarvasi Ószöllősi Magyar Olvasókör" nevében a „Magyar" kiemelés jelentőségére, vagy a szarvasi egyesületek könyvtáraiban lévő szlovák nyelvű könyvekre, újságokra.

Megállapíthatjuk, hogy felekezeti, önsegély, politikai alapon, illetve az ifjúság összefogásának céljával sem szerveződött nemzetiségi hovatartozását nevében is vállaló egyesület Szarvason[31]. Érdekes, hogy a szarvasi szlovákok nem alakítottak – vagy eddig hitelt érdemlően még nem lett bizonyítva – egyletet felekezeti alapon sem, annak ellenére, hogy közöttük a vallásosság mély gyökerekkel rendelkezett, különösen az evangélikus vallás tekintetében.

Szarvas egyszerű emberei számára a nyári időszak embert próbáló munkái utáni közös éneklés, a nagy téli hidegek alatti együttes kukoricamorzsolás melletti mesemondások, az öregek régi időkről szóló történeteinek hallgatása mind-mind az egyesületi élet magvát adva határozta meg az emberek életét. Míg országosan az 1890–1918 közötti időszakban az egyesületi kedv csökkent, a szlovák egyesületek száma az Alföldön nőtt – Szarvason sajnos, nem.

A vizsgált időszakban az Alföld szlovák egyesületei (pl. Békéscsabán,

[29] Anna Divicánová: Jazyk, kultúra, spolocenstvo, 25.p.

[30] Az 1890-es népszámlálási adatok szerint Szarvas 24.393 fős lakosságából 17.771 vallotta magát szlovák nemzetiségűnek, ez majd 75%-ot jelent.

[31] 275 rokov v Sarvaši: Anna Divičanová: Úvod k etnickému charakteru Sarvaša, 23.p.

Tótkomlóson) meghatározó szerepet játszottak a nemzeti identitástudat megőrzésében. A fentiek alapján az identitástudatuk ápolását a szarvasi szlovákok ennek direkt kihangsúlyozása nélkül is vagy elérték a megalakult egyesületek keretei között (a közvetett bizonyítékok erre utalnak), vagy a társaséletnek nem a szervezet formájában őrizték identitásukat. Amennyiben fennmaradt adott egyesület tagnévsora, vezetői névsora, egyéb írásos dokumentuma és abban (pl: Novodomszki, Plesovszki, Lestyan, Liska, Pribelszki stb.) szlovák ajkúsághoz kötődő vezetéknevek szerepelnek, akkor feltételezhető, hogy szlovák tagsága is volt az egyletnek. Ez alapján a helyi Méhész Egyletben, a Munkás Egyletben, a Népkörben, a Gazdakörben, de a helyi Dalkarban, a Temetkezési Egyletekben, a Tanító Egyletben, sőt a Casinóban, és a helyi irodalombarátokat tömörítő Fészek asztaltársaságban is vélelmeztetően voltak szlovák ajkú tagok.

Az egyesületek tevékenysége az első világháború idején, - az egyesületek létrehozását tiltó rendeletek hatására - háttérbe szorult. A szlovákokat ekkor már az elszakadás, önálló nemzetállam létrehozása motiválta, ami hatást gyakorol majd az alföldi szlovákok egyesületeire is.

A gazdakörök száma, illetve léte is érdekes színfoltja az alföldi szlovák egyesületi életnek, mivel az északi vármegyékben élő gazdák is csak nagyritkán alakítottak ilyen egyesületet. A szerveződésük alacsony fokának oka lehet a mindennapi betevőért, létért folytatott harc, amely során nem volt lehetősége és talán érdeklődése sem, illetve az iskolázottság alacsony fokából adódóan nem is állt olyan műveltségi fokon, hogy egyesületet alapítson.

Az egyesületek hivatalosan csak a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabályok alapján működhettek. A helyi törvényhatóság véleménye döntő volt a felterjesztésnél és az engedélyezésnél. Valószínűsíthető, hogy ez is szerepet játszott abban, hogy eddigi ismereteink szerint Szarvason a szlováksághoz való kötődését az egyesület nevében is nyíltan felvállaló szlovák nemzetiségi egyesület nem alakult[32].

A szarvasi intézmények történetét a 34. számban folytatjuk.

[32] A szarvasi egyletek alapszabályaiban szinte kivétel nélkül csak a magyar kultúra ápolása található meg, a szlováksággal való kapcsolatra a szlovák nyelv használatára utalás szinte nincs, viszont az egyletek tagságában a tagnévsorok szerint a szlovákok is ott voltak, ami érthető is a lakossági túlsúly okán.

Brlás Attila

A Tomka-malom története

A Szarvasi Krónika 32. számában az egyetlen fennmaradt szarvasi szárazmalom szerkezetét, működését ismerhették meg az olvasók. Ez az írás a történetéről szól.

* * *

A három klasszikus malomtípus kialakulása nagyjából egy időben – az ókor államaiban – történt, hogy a későbbiekben hol, melyiket használták, leginkább a környezeti tényezők határozták meg. Szarvason csak szél- és szárazmalmok létesültek, a vízimalmok működéséhez a város melletti lassú folyású, szélsőséges vízjárású Hármas-Körös nem szolgáltatott elegendő, állandó és biztonságos vízi energiát.

Az első két szélmalmot a település építtette 1847–1848-ban, bő két évtized múltán számuk tizennégyre emelkedett. Többségük a város peremén és a csabai, orosházi, szentesi utak mentén épült, de megtalálhatóak voltak a tanyasorokon is. Sorsuk hasonlóan alakult a szárazmalmokéihoz: a technikai fejlődés miatt mindinkább háttérbe szorultak, mára hírmondó is alig maradt belőlük[1].

A **szarvasi szárazmalmok** történetének kezdete a szélmalmokénál jóval korábbi. Az első írásos emlék a Gyulán 1722. július 23-án kelt letelepedési szerződés, amelyet a szlovák telepesek kötöttek a Harruckern-uradalommal. A pionírok a 4. pontban kérik a földesúrtól: *„annak engedélyezését, hogy a község részére szárazmalom építtessék saját költségen, s az a jövőben mindenkor mentes legyen, jövedelme pedig csakis a községnek és a malom fenntartására vagy karbantartására maradjon."*

Tessedik Sámuel Szarvasi nevezetességek című munkájában 1734-ből két szárazmalmot említ, s nem éppen kedvező képet fest le róluk: *„Az e fajta malmok valóságos megrontói a legjobb magyar lovaknak, s ha sokáig fennállanak, a magyar lótenyésztés nagyon nehezen fog fellendülni. […] Számláljuk meg, hogy hány ilyen malom van az országban, és számítsunk minden egyes szárazmalomra évenként […] csak tíz leromlott lovat, s csodálkozni fogunk, hogyan tűrik egész nyilvánosan a lovaknak ezen veszedelmét".*[2]

---

[1] Ma Örménykút határában található a környék utolsó két szélmalma. A Gaál-féle beomlott falaival romnak tekinthető. A pusztulófélben lévő Bakulya-szélmalmon az utóbbi időben történt némi változás, tetőzetét, falait helyrehozták, de a teljes restauráció még várat magára.

[2] Nagy Gyula tanulmánya szerint a Tomka-malomban a lovaknak bár egyhangú, de különösképpen nem megerőltető munka volt a keringő húzatása. A parasztember szerette, tisztelte lovát. A malomhoz nem szokott, félős lovakat befogáskor meg-megsimogatták, beszéltek hozzájuk, nevükön szólították. A kiscsikót az anyja mellé kötötték. A

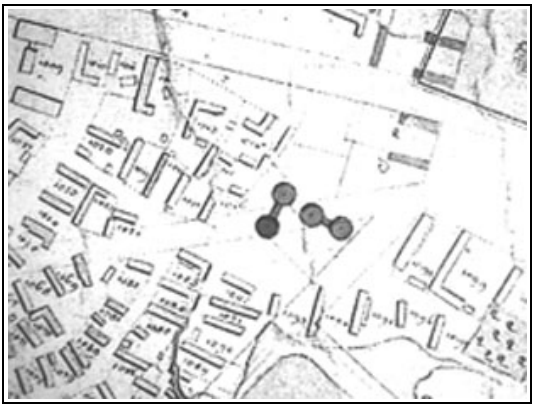

Szarvas 1801-ben készült térképének részlete szárazmalmokkal

Az 1801-ben készült belterületi térkép már hét szárazmalmot jelez, az 1822-es pedig tizenkettőt. Az 1845. évi örökváltsági szerződésben 24 lisztes és kásás, két-két a városban valamint a határban található szárazmalomról olvashatunk[3]. Számuk folyamatosan növekszik: az 1847–1857 közötti időben Szarvas bel- és külterületén lévő 48 malom közül 44 száraz-, három szél-, egy gőzmalom.

A **Tomka család** régi szarvasi molnárdinasztia volt, a Békés Megyei Levéltárban fellelhető *„Szarvas városában levő taksás malmok Főkönyvében”* szereplő *Tomka Pál Medvegy* malomtulajdonos, ki két liszteskerék[4] után fizette a taksát 1853 óta, minden bizonnyal *Tomka Sándor* egy elődje lehetett[5]. A mai szárazmalom építéséről, az építését követő évtizedekről, és a Tomka-család birtokába jutásáról nem rendelkezünk írásos dokumentumokkal. A legtöbb információ családi hagyományon, Tomka Sándor szóbeli közlésén alapszik.

A malom 1836-ban épült (erről a kőpad gerendájába vésett faragás tanúskodik). Építtetőije a gróf Bolza család, építői csehországi mesteremberek voltak. A malmot Tomka Sándor nagyapja a 19. század második felében szerezte meg a grófoktól. A malom eredetileg két keringős (*dve kolesá*) volt,

---

monotonitás csökkentése érdekében másfél órai járatás után megálltak, pihentették, három óra múltán leváltották őket. A leváltott lovakat a lóállásba vezették, ahol enni, inni kaptak.

3 Az adat csak a földesúri tulajdonból megváltott szárazmalmok számát mutatja.

4 Nem a ma is álló szárazmalomról van szó, a kéziratban említett a mai Rákóczi utca elején állt, valamikor a XIX. század második felében bontották le.

5 Ezt látszik bizonyítani a szárazmalom egyik szerszámán, a kézi gyalun a beleégetett TP monogram: *„Az esztergáló-gyalu akácfából készült. […] Oldalán TP (Tomka Pál) betűkből álló monogram van beégetve. Örökség. Valószínűleg a malom építői készítették.”* (Nagy Gy.)

a nyugati keringősátrát az 1880-as évek elején elbontották és eladták, majd Szarvas külterületén állították fel újra. A település 1883-ban készült térképén már csak az egy keringősátorhoz kapcsolódó két malomházat – közöttük egy közös raktárhelyiséggel – láthatunk. Egy ideig az üzemen kívüli malomházat a család szobának, a raktárt konyhának használta, de később ezeket is lebontották. Ugyanekkor a jelenlegi malomházat egy öllel[6] megrövidítették – ekkor nyerte el a szárazmalom a ma is látható arculatát.

A két keringős szarvasi szárazmalom rekonstrukciós fantáziarajza.[7]

Tomka Sándor 1883-ban született Szarvason. A hat elemi iskola elvégzése után molnárinasnak szegődött el egy szarvasi gőzmalomba. A segédéveit Orosházán és Szarvason töltötte, majd Budapest és más vidéki városok malmaiban dolgozott. Hazatérve Szarvasra, 1914-ig a Behan-féle szárazmalmot bérelte. Az első világháborúban rövid katonai kiképzés után tovább folytathatta mesterségét: fővárosi malmokba osztották be szolgálatra. A háború vége után még két évig maradt Budapesten, majd végleg hazaköltözött Szarvasra.

1920-ban vette át özvegy édesanyjától a már rég nem üzemelő, pusztulásnak indult malmot, melynek helyreállítása nem tűrt halasztást. A szakmáját kitűnően ismerő és szerető embernek nem esett nehezére a malmi berendezések üzemképes állapotba hozása. A malomház és a keringősátor tetőzetén a menthetetlen zsindelyt cseréppel helyettesítette. A sátorhoz egy kis műhelyt és kocsiszínt csatolt, a malomház hátsó falához egy takarmányost épített.

Az elpártolt kuncsaftok hamarosan visszatértek, a malom fellendült. A szezonban előfordult, hogy éjjel-nappal forgott a keringő. Bár később már két gőzmalomban is hántoltak kölest Szarvason, de az emberek oda legfeljebb csak akkor vitték, ha a kásamalomban nem győzték kivárni sorukat.

---

6 Öl: hosszúságmérés egysége, nagyjából 1,9 m.

7 Készült a szarvasi szárazmalom helyreállítási tervének (1969), Szarvas 1883-as térképének és egy túrkevei két keringős, téglafalazatú szárazmalom 1840-ben készült tervrajzának felhasználásával.

Tomka Sándor tetőjavítás közben. A fotó az 1950-es években készült.

Jövedelméből Tomka Sándornak két év alatt sikerült a testvérbátyja jussát kifizetnie, majd később megvennie a telek másik felét, a rajta álló lakóházzal. Ahogy teltek az évtizedek, a családi vagyon, a szántó, legelő szépen gyarapodott, még a rokonok kisegítésére is tellett. De a szárazmalmok XX. századi krónikájában ez a szarvasi sikertörténet egyedi esetnek számított…

A gőzmalmok térhódítása az 1850-es években kezdődött, az első folyamatosan működő a pesti József-hengermalom volt, mely nemcsak meghajtásával, hanem azzal is új korszakot nyitott, hogy elsőként alkalmazott őrlőhengereket. A korszerű, gyors őrlési technika leghamarabb az állati erővel hajtott szárazmalmokat tette feleslegessé, a század végére alig tizedük állt még. Megkezdődött hanyatlásuk, sőt végpusztulásuk: *„A szárazmalmok ideje lejárt, s mégis dísztelenkedik egynéhány ily régi korból való építmény. Még ha tisztán volnának tartva, megjárná, de egyik-másik olyan ronda állapotban van, hogy igazán csodálatos, hogy a hatóság le nem romboltatja az épületeket."*[8] Az utolsó előtti hazai szárazmalom 1950-ben fejezte be működését Vámosoroszban. Talán a 71 éves Tomka Sanyi bácsi is megdöbbent, amikor 1954 nyarán a nyakba akasztott táskájával[9] betoppanó orosházi múzeumigazgató, *Nagy Gyula* a tudtára hozta, immáron ő szakmája egyetlen képviselője, az utolsó szárazmolnár.

[8] Az *Orosházi Újság* egy 1891-es számából idézve.

[9] Nagy Gyula jellegzetes, nyakba akasztott táskájával járt gyűjtőútjaira. A táska tartalma: nagyalakú vonalas füzet, golyóstoll, fényképezőgép.

Tomka Sándor (1883–1963), az utolsó szárazmolnár

Dr. Palov József[10] hívta fel Nagy Gyula figyelmét a szarvasi kásamalomra. A kutatót a szárazmalmok egyre gyorsuló pusztulása késztette arra, hogy a még fennmaradt hazai malmokat tanulmányozza, néprajzi, ipartörténeti értékeiket rögzítse, majd egy összefoglaló értekezés[11] megírásával tegyen pontot munkája végére. E saját maga elé kitűzött nemes feladatnak lett első állomása Szarvas. A legapróbb részletekre is kíváncsi, minden iránt élénken érdeklődő néprajzos, és a szakmájáról készségesen diskuráló idős ember jól egymásra talált. Nagy Gyula figyelt és jegyzetelt, Sanyi bácsi pedig töviről-hegyire elmagyarázta a malom szerkezetét, bemutatta működését, szerszámait, mesélt életéről, a malom múltjáról. Bár *Az utolsó működő szárazmalom* című tanulmány tudományos elemzés, fel-felvillan benne a múlt egy-egy figyelemre méltó szelete, bárki számára élvezetes olvasmány lehet.

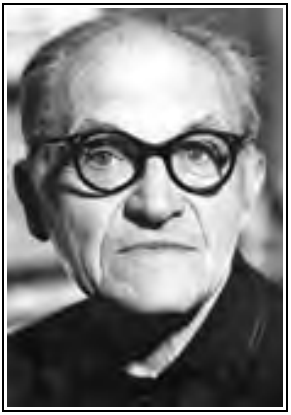

Nagy Gyula (1911–1994) néprajzkutató

Sanyi bácsi munkával telt élete alkonyán még szemtanúja lehetett annak, hogy szeretett malma az építésügyi és művelődésügyi miniszterek 1958. évi határozata alapján műemléki védelemben részesült. Egy évig tartó betegsé-

[10] Dr. Palov József (Istvánvölgy, 1920–Szarvas, 1998) tanár, múzeumigazgató. Bár édesapja szarvasi származású volt, ő a mai Szerbia területén született. Iskoláit itt végezte el, három évig hallgatója volt a belgrádi egyetemnek is, de az agrármérnöki és gazdasági tanári oklevelét már Budapesten szerezte. 1944-től élt Szarvason. Tanított a szarvasi tanítónőképzőben, a gimnáziumban, majd – nyugdíjazásáig – a mezőgazdasági főiskolán. 1951-től foglalkozott néprajzi kutatással, anyaggyűjtéssel. Muzeológiai ismeretei elsajátításában nagy segítségére volt Nagy Gyula, évtizedek múltán is hálával emlékezett személyére. Alapítója és első igazgatója (1952–1993) volt a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumnak. A múzeum mai épülete (Tessedik egykori iskolája) neki köszönheti megmenekülését a pusztulástól, és elévülhetetlen érdemeket szerzett a szárazmalom műemlékvédelem alá kerüléséhez is. Jelentős publikációs munkát végzett: rendszeresen jelentek meg helytörténeti témájú írásai a *Szarvasi Tájolóban*, *Szarvasi Krónikában*, a *Szarvas és Vidéke* hetilapban. Az általa szerkesztett *Képek Szarvas múltjából* című kötet az idők folyamán alapművévé vált a helytörténet iránt érdeklődőknek. A múzeum falán márványtábla őrzi emlékét. Porai az Ótemetőben nyugszanak.

[11] Sajnos ez a magyarországi szárazmalmokat összefoglaló tanulmány nem készült el.

ge után, 1963-ban hunyt el. Nem volt olyan utóda, ki a malom kezelését átvette volna: 'amint kihullt kezéből a kővágó csákány[12], megszűnt működni hazánk utolsó szárazmalma'.

A Békés megyei Múzeumok Igazgatósága – a Békés megyei Tanács VB pénzügyi támogatásával – 1968-ban megvásárolta *Borgulya Györgyné, szül. Tomka Julianna* örököstől a szárazmalmot. Fenntartásával, gondozásával a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumot bízták meg.

Műemléki helyreállítása 1969-ben kezdődött el. A helyreállítás *Sisa Béla*[13] az OMF[14] építész szakemberének tervei alapján és vezetésével zajlott. Költségeit a Békés megyei Tanács VB, a Szarvasi Tanács VB és az Országos Műemléki Felügyelőség biztosította. A kivitelezési munkákat a Szarvasi Városi Tanács VB Költségvetési Üzeme végezte. A Múzeumok Igazgatósága részéről a folyamatos felügyeletet dr. Palov József múzeumigazgató látta el.

A szárazmalom restaurációja több mint százharminc évvel építése után történt. A köztes időben többször javították, átalakították, Tomka Sándor halála után állapota ismét sokat romlott. A műemléki helyreállítás feladatának céljaként a teljes műszaki felújítást és a malom üzemképessé tételét tűzték ki, természetesen a műemléki elvek figyelembe vételével[15].

A szárazmalmon elvégzett főbb restaurálási, rekonstrukciós és bontási munkák:

A malomház déli falához utólagosan hozzáépített takarmányost és a keringősátorhoz szintén utólag hozzátoldott kocsiszínt elbontották. A toldalékok történelmileg nem voltak jelentősek, és gátolták volna a malom bemutatását. Szintén a malom későbbi bemutathatósága érdekében a különálló lóállást a szakemberek áthelyezték a szomszédos telekhatár mellé.

---

12 Malomkőcsákány: lapos, kétélű csákány, a molnárok egyik legfontosabb szerszáma. A malomkő faragására, igazítására, javítására szolgált.

13 Sisa Béla (Jászberény, 1942–) építészmérnök, örökségmentő. A cseh származású építészdinasztia tagja 1968-tól az Országos Műemlékvédelmi Hivatalnál, illetve jogutód szerveinél dolgozott több mint négy évtizeden át. Ezalatt felsorolhatatlanul sok népi műemlék helyreállításának volt tervezője és felügyelője. Számos könyv, tanulmány, publikáció, kiállítás szerzője, szervezője. A népi építészet értékeinek megőrzéséért, fennmaradásáért végzett sok évtizeden át tartó áldozatos munkájáért, valamint építészeti munkásságáért 2013-ban Ybl Miklós díjban részesült. Fiatalon kapta meg a szarvasi szárazmalom restaurálási feladatát, – *saját bevallása szerint* – úgy, hogy még azt sem tudta, egy szárazmalomnak hogyan kell kinéznie – a szakszerűen helyreállított műemlékünk nem tanúskodik erről…

14 Országos Műemléki Felügyelőség

15 A műemléki helyreállítás elvei: Lehetőség szerint eredeti anyagában kell megőrizni a műemléket. Olyan helyreállítás, mely bontással és hozzáépítéssel valósul meg, csak akkor megengedett, ha arra feltétlenül szükség van, pl. statikai okokból. Elbontásnál csak az értéktelen, zavaró részeket szabad eltávolítani, de ennek megítélésében nem szerepelhetnek esztétikai okok. Cserére, pótlásra csak akkor kerülhet sor, ha annak nyomós okai vannak. (Wikipédia nyomán)

A keringősátor szigetelés nélkül készült tartópilléreit a nedvesség, fagy olyan mértékben rongálta, hogy további teherhordásra alkalmatlanok voltak. Az eredetivel megegyező méretben, égetett téglából, de már beton alappal, szigetelve rekonstruálták őket. A felújítás során a malomházhoz csatlakozó két pillér megroggyant, sőt az egyik – a malomház egy másfél méteres falszakaszával együtt – kidőlt. Ezeket a pilléreket és a falszakaszt is új téglákkal hozták helyre. Szintén új téglákkal, az eredeti méretében falazták újra a sátorhoz csatlakozó javítóműhelyt. A járókeret, az ún. keringő valamennyi alkatrésze ép volt, de a keringősátor tetőzetének 40%-ka, s a nyaktag (a sátor és malomház közötti tetőrész) egésze cserére szorult. A cserép, illetve bádogborítást megszüntették, a keringősátor, a nyaktag, valamint a malomház egységes zsindelyfedést kapott.

A szárazmalom restaurálása

A császárfa tetőn kinyúló része teljesen szétkorhadt. A restaurátorok Nagy Gyula tanulmányát[16] felhasználva; a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei gémeskutak csúcsdíszét, s a református temetőfejfák csillagdíszítését alapul véve tervezték meg az új csúcsdíszt, melyet *Klimaj György* helyi ácsmester faragott ki. Ezt az új, rekonstruált részt csapolással rögzítették az eredeti (tetőn belüli) császárfához, hogyha következtetésük mégiscsak téves volna, bármikor, könnyen cserélhető legyen.

[16] *„A tetőn kinyúló gerendán volt a malom dísze, a csillag. A kb. 1 m hosszú, négyszögletes szár közepén egy gömb s a végén egy félgömb volt. A félgömb felfelé néző körlapjára egy csillagot vésték. A dísz felső része már elkorhadt.”* (Nagy Gy.)

A malomház falazatán is jelentős javítási munkák voltak szükségesek. Az északi oldalon egy méter magasságban a vályog alá téglafalazás készült. Ez és a kidőlt, majd újonnan elkészült rész szigetelt beton alapozást kapott. Szintén ezen a falszakaszon megszüntették az utólag készült kisebb ajtót, a befalazott eredeti ablakot visszaállították.

A malomház tetőszerkezetének jelentős részét is kicserélték, de kivételt képeztek a történeti bemutatás szempontjából fontos eredeti füstös szarufák[17]. Mint a keringősátorban, a malomházban sem kellett malmi berendezésekhez nyúlni, épségben maradtak.

A kőpad vízszintes áthidalógerendájának daraskő felőli részén, az építési évszám számjegyei között, egy korábbi átalakítás során kivágtak egy részt. Borgulya Györgyné (sz. Tomka Julianna) a restaurátoroknak adott szóbeli közlése szerint előzőleg itt egy címer volt. Ezt, mivel ilyen címerábrázolás más malmoknál is előfordult, elfogadták. Szintén Nagy Gyula tanulmányának[18] felhasználásával, miszerint az építtető a gróf Bolza-család volt, kissé elnagyolt formában újravésték a címert.

A munkák az épület körüli téglajárda elkészítésével, a malomhoz tartozó telek rendbetételével, parkosításával fejeződtek be.

A megújult épület 1973-ban

[17] *„[…] a malomház füstös szarufái is tanúi ennek. Ugyanis hideg éjjelen s télidőben ebben a malomban is tüzeltek a várakozók. Sokszor a magukkal hozott tűzrevaló mellett szalonnát sütöttek s borral öblögették le.”* (Nagy Gy.)

[18] Nagy Gyula tanulmánya elején mindössze egy mondatban, forrásmegjelölés nélkül említi meg azt, hogy a malmot a Bolzák építtették (valószínűleg Tomka Sándor közlése).

1973. szeptember 29-én – egyben a megyei múzeumi és műemléki hónapot is megnyitva – átadták a megújult szárazmalmot. Délelőtt a Városi Tanács épületében dr. Palov József és Sisa Béla kitüntetésben, illetve elismerésben részesült. A rendezvény a malom udvarán folytatódott. *Dr. Pongrácz Pál*, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium főosztályvezetője ünnepi megnyitó beszédében a jelentőségét, egyediségét méltatva adta át a műemléket a közönségnek. Szárazmalmunk ipari épületből kulturális intézménnyé, látogatható **malommúzeum**má változott.

2011. június 11. Újra működik a szárazmalom.

Csaknem négy évtized múltán, 2011 pünkösd előtti szombatján újfent megtelt a szárazmalom udvara. A kötetlen összejövetelen szép számmal megjelent érdeklődőknek helyi kézművesek mutatták be tudásukat, árulták portékáikat, a jó hangulatról a pedig a közeli települések népdalkörei gondoskodtak. A sokadalomra az adott okot, hogy a *Roszik Zoltán*[19] vezette Tessedik Sámuel Múzeum megbízásából, a Nemzeti Kulturális Alap és Szarvas Város Önkormányzatának pénzügyi támogatásával működőképessé

[19] Roszik Zoltán (Szarvas, 1971–) történész, múzeumigazgató. 1995-ben került a szarvasi múzeumba, 2001-ben vette át annak irányítását. Munkájának eredményeként a múzeumi élet átalakult. A megörökölt állandó kiállítások mellett egymást követik az időszaki kiállítások, író-olvasó találkozók, könyvbemutatók, komoly- és könnyűzenei koncertek. Megnőtt a múzeum látogatottsága is. Tessedik egykori iskolájának épülete az 2017–19. évi felújításának keretében megújult, a kiállítási tér átalakult, új kiállítások jöttek létre, amelyekkel több látogató igényeit szolgálhatják ki.

tett malmot újraindították. A későbbi bemutató őrlések egyfajta nyilvános főpróbája zökkenőmentesen zajlott le. A jelenlévők is szemtanúi lehettek annak, amit Nagy Gyula 1954 egy hideg novemberi reggelén láthatott először: ismét működött a szarvasi szárazmalom.

Utóhang

Napjainkban négy[20] járgányos szárazmalom található Magyarországon. Kétségtelenül, sorsuk szerint az eredeti helyén majd teljesen épségben fennmaradt, működőképes *szarvasit* mondhatjuk a legszerencsésebbnek. *Vámosoroszi*ban az 1950-es leállása után pusztulásnak indult malmot 1957-ben elbontották és raktározták. 1973-ban újra felállították a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. *Tarpán* a Tokai-féle szárazmalom 1929-ben állt le. Az 1930-as évektől a berendezésétől megfosztott, befalazott oldalú keringősátrát közösségi célokra kezdték használni. Később a malomházat is lebontották. Az 1980-as évek elején történt meg helyreállítása, rekonstrukciója. A *mekényesi* felülhajtó szárazmalom és olajütő 1948-ig működött. Az 1959-ben leszerelt berendezései 1974 óta az Orfűi Malommúzeumban tekinthetők meg. E felsorolt szárazmalmok egytől egyig hazánk kiemelkedően fontos, pótolhatatlan ipartörténeti emlékei.

A Tomka-malom megújulva, nyitott kapuval várja a látogatókat

[20] Ötödikként megemlítendő a Sóstói Múzeumfaluban (Nyíregyháza) rekonstruált matolcsi szárazmalom.

Forrásanyagok

Beindult a szárazmalom (www.newjsag.hu)
Emlékezés a szelelőrosta feltalálójára (J.K.) (Szarvas és Vidéke 2003. április 3.)
Erdélyi Zoltánné – Sisa Béla: A szarvasi szárazmalom műemléki helyreállítása (A Békés Megyei Múzeumok Közleményei 2., Békéscsaba, 1973)
Építészeti díjak, elismerések 2013. március 15. (www.meonline.hu)
Fiatalok, sokra vitték – viharsarki sikersztorik (www.beol.hu)
Internew Roszik Zoltánnal (www.newjsag.hu)
Jászberényből indultam (www.archtv.hu)
Kutas Ferenc: A Múzeum volt az élete (Dr. Palov József 1920–1998) (Szarvasi Krónika 12. szám, Szarvas, 1998)
Nagy Gyula: A múzeum szolgálatában (Békés Megyei Múzeumok Közleményei 10., Békéscsaba, 1986)
Nagy Gyula: Az utolsó működő szárazmalom (Néprajzi értesítő, Budapest, 1956)
Népi építészeti emlékeink a gyökereinket jelentik (www.gyulaihirlap.hu)
Orfűi malommúzeum (www.malommuzeum.hu)
Dr. Palov József: Képek Szarvas múltjából, Szarvas, 1992
Pomózi István: Tarpai szárazmalom helyreállítása (Műemlékvédelem, 26. évf. 4.sz., 1982)
Sisa Béla: A szárazmalmok utolsó emlékei (Technikatörténeti szemle VII., Budapest, 1974)
Szarvas nagyközség Felvételi előrajzai 1883. november 15. (www.hungaricana.hu)
A szarvasi szárazmalom (összeállította: Dr. Palov József), Szarvas, 1976
A szarvasi szárazmalom átadásával nyitották meg a megyei múzeumi és műemléki hónapot (Békés Megyei Népújság 1973. szept. 30.)
Szenti Tibor: Több település peremén (Nagy Gyula [1911–1994] néprajzkutató, múzeumigazgató emlékére) (Tiszatáj, 2007. július)
Szikszai Mihály: Egy szárazmalom tervrajzához (www.szolarchiv.hu)
A vámosoroszi szárazmalom (www.szarazmalom.wordpress.com)

Képek

Nagy Gyula: Az utolsó működő szárazmalom (Budapest, 1956)
Newjság – hírek Magyarország közepéről (www.newjsag.hu)
Saját gyűjtemény, saját rajzok
A Tessedik Sámuel Múzeum gyűjteménye

Dr. Molitorisz Pál

A Kita-harang története

Bevezetés

A szarvasi Kita-családot az emelte ki a többi, szorgalmas, puritán, tehetősebb kisbirtokos családok közül, hogy az átlagosnál jelentősebb adományokat áldoztak jótékony célra. Nevük[1] *ma már csak az idősebb generációkban ébreszt emlékeket. Ők is sokan csak hallomásból tudnak bőkezű adományaikról, mellyel korukban – a XX. század elején – lehetővé tették az Újtemplom híres-neves hatalmas harangjának, a Kita-harangnak, valamint a csabacsűdi tanyai iskola, közkeletű nevén a Kita-iskola létesítését.*

Az adományozó

E boldognak emlegetett korban az egyszerű földműves ember is szívesen áldozott nemes célokra vagyonából, vagy például az idős parasztemberek, amikor már a gazdaságot átadták a fiaiknak, beköltöztek a városi házukba, rendszerint egy-egy évet ellenszolgáltatás nélkül „szolgáltak" az községnél vagy az egyháznál.

Kita János és felesége Vasút u. 90. szám alatti lakóháza ma

A szlovák anyanyelvű, ev. vallású család eredete a homályba vész. Nem tudjuk, hogy a történelmi Magyarország mely tájáról, településéről kerültek Szarvasra.

A hajdan népes Kita-családból elsősorban a gyermektelen *Kita János* feleségéről, *Molnár Anná*ról kell megemlékeznünk, mint bőkezű adakozóról,

[1] A Kita szó tótul kenderkévét jelent (Jancsovics István *Magyar – szláv szótár*, Szarvas, 1848, 105. p.)

aki 1901-ben ajándékozta az ev. Újtemplomnak a hatalmas harangot.[2] Molnár Anna 1842-ben látta meg a napvilágot, s feltehetően 1917. június 30-án halt meg.

A jómódú földműves család mintegy 50 kh-on gazdálkodott. Házuk a Csizmadia utca 1607., később IV. belkerület gróf Csáky Albin utca 267. (ma Vasút u. 90.) szám alatt volt.

Molnár Anna jólelkű, szorgalmas, takarékos asszony volt, háziszőttest, pokrócokat készített, melyeket a piacon árult. Mind az iskola, mind a harang közhasználatú elnevezése a férj, Kita János nevéből ered, ugyanakkor megállapítható, hogy a harang költségeit Kita Jánosné Molnár Anna ajánlotta fel. Férje a harang felszentelése előtt egy évvel hunyt el, s vagyonát özvegye örökölte.

Kita Jánosné Molnár Anna a harang elvitelekor, 1917. április 26-án

Jellemző volt Kita Jánosné Molnár Anna értékrendjére, gondolatvilágára, hogy harangra adományozott, és iskola céljára telket ajánlott fel. Vagyonából 10 kh földet értékesített adományai megvalósítására. Az özvegy férje vagyonának egy részét használta fel e nemes célra elhunyt házastársa tiszteletére, emlékére.

Később, 1910-ben a megmaradt vagyont unokahúgának, *Szirony Györgyné Molnár Zsuzsannán*ak ajándékozta.

A haranghoz mély érzelmi kötelék fűzte, fiaként gondolt rá, „moj szincsok"-ként emlegette.[3]

A harang

A Kita-harang, a szarvasi ev. egyház és a hívek büszkesége 3080 kg, a függesztő korona súlya pedig 1220 kg, együtt 43 mázsás volt, felirata magyar nyelvű. A templomkertben külön fából ácsolt haranglábon függött, mert a toronyba súlya és nagysága miatt nem lehetett felhelyezni.

Visszaemlékezések szerint amikor a nagy harang megzendült mély hangjával, mindenki érezte, hogy ünnep van. Hangja messze szállt, gyakran Csabacsűdig (9 km), néha még Kondorosig is (22 km).

---

[2]Egyes források a harang adományozójaként tévesen Kita Andrást említik. Pl. Lelkes Pál *A szarvasi tanyasi iskolák története*, *Szarvasi Krónika*, 15/2001, 69. p.

[3]A személyes vonatkozású adatok Klimaj Zsuzsanna közlései, melyek édesanyja nővérétől, Szirony Zsuzsannától (1900–1978) származnak.

A harangláb ácsolata 1901 májusában befejezés előtt állt.[4] A Thury János és fia budapesti harangöntő cég[5] által öntött harang ünnepélyes felszentelésére 1901. június 29-én, szombaton délelőtt került sor.[6] *Zvarinyi János* lelkész betegsége miatt nem vett részt a felszentelési szertartáson.

A nagyszámú hallgatóknak *Scholtz Gyula* és *Placskó István* lelkész mondott lélekemelő beszédet, majd megszólaltatták a harangot, amelynek B hangja akkor első ízben csendült fel a szarvasi hívek előtt. A nagy harang megszólaltatásához két emberre volt szükség. (Abban az időben külön foglalkozás volt a *harangozó*, aki kézi erővel, a harangra erősített kötelet megfelelő ütemben húzva szólaltatta meg a harangot.)

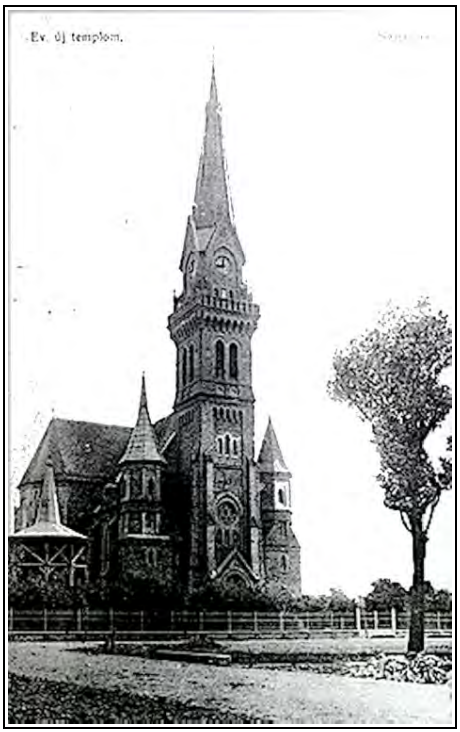

Az Újtemplom 1915-ben, bal oldalán a haranglábbal

A szarvasiak büszkék voltak az új, hamar híressé vált hatalmas harangra, mely alig volt kisebb a debreceni „öreg Rákóczi" nagy harangjánál.

A harang halála

A Kita-harang mindössze 16 évig hívogathatta az élőket, és sirathatta a holtakat. Az első világháború idején a háborús jótékonyságban részt vett az egyház is. A szószékről hívták fel híveiket a gyűjtésre. Megkezdődött az adakozás pénzben, búzában, száraz-főzelékfélékben, majd ruhaneműekben,

[4] *Szarvas és Vidéke,* 1901. május 12.

[5] Thury János 1904-ben halt meg. Fia Thury Ferenc volt. A cég negyedszázadon át, 1879–1904 között működött. 1879–1883 években Thury János vő-társával Kosts Imrével dolgozott együtt. Tőlük Szlezák Ferenc vette át a manufaktúrát, aki az 1880-as években épp Thury János műhelyében sajátította el a szakma bonyolult fogásait.

[6] *Szarvas és Vidéke,* 1901. június 30.

s tartott végig a háború folyamán. A lakosság a hadikölcsönjegyzésekből is kivette a részét.

Már a háború második évében, 1915-ben megkezdték a harangok rekvirálását, majd a következő évben megismételték, úgy hogy 1918-ban már mind az Ó-, mind az Újtemplomban valamint az róm. kat. templomban is csak egy-egy kis harang maradt meg.[7] Így mentek el akkoriban sorra a városi és tanyai harangok. A Kita-iskola harangja sem kerülhette el sorsát[8]. Elvitték az Újtemplom orgonájának cinksípjait is.

A Kita-harangra – más harangokkal együtt – 1917-ben, épp a reformáció 400 éves évfordulóján került sor. A háborús viszonyok ellenére méltó módón, ünnepélyesen emlékeztek a jubileumra, *dr. Zsilinszky Mihály*[9] is megjelent az ótemplomi vallásos estélyen, s ott felolvasást tartott.

A következőkben *Bartos Pál* lelkész emlékeit ismertetjük a harangok búcsúztatásáról, átadásáról:

„1917. április hó végén a háború eljött a harangjainkért. Az Ótemplomból a két középsőt (863 és 528 kg.), az Újtemplomból a hatalmas Kita-harangot és a toronybéli millenniumi négy harang közül a legnagyobbat (1252 kg.) áldozta az egyház a haza céljaira. Most talán valamelyik harctéren dörgő ágyúkként védik hazánkat, veri ellenségeinket eleddig angyali, zengő hangú harangjaink.

Fájón váltunk el tőlük.

Április 19-én 11 órakor az Új-, délután 5-kor az Ótemplomban volt tót nyelvű búcsú-istentisztelet. Itt Placskó István lelkész a 95. Zsolt. 6-8 alapján, amott Bartos Pál lelkész Jer. XXII. 29. alapján beszéltek nagyszámú, megindult hallgatóság előtt. Este 6 órakor az Ótemplomban Bartos Pál

[7]A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium már 1915-ben köriratot intézett az egyházak vezetőihez, hogy „nélkülözhető harangjaikról mondjanak le”. 1916-ban kibocsátott körlevél szabályozta a leszerelés és átvétel rendjét, melynek költségei a hadvezetőséget terhelték, s térítési díjként 4 korona/kg összeget fizettek. 1917-ben elrendelték az eddig meghagyott harangok igénybevételét is, a beszolgáltatás alól csak a történelmi és műértéki beccsel rendelkező harangok mentesülhettek.

[8]1917-ben rekvirálták a katolikus templom két nagyobb harangját, 1918-ban a templomi és a temetői kisharangokat, melyek egyidősek voltak az egyházközséggel. Szintén ebben az évben elvitték az orgona 35 nagyobb sípját. (*A szarvasi róm. kath. egyházközség 150 éves története*, összeállította Fetzer József pápai t. kamarás, esperes, plébános, Szarvas, 1938, 10. p.)

[9]Zsilinszky Mihály, dr. (Békéscsaba, 1838. május 1. – Bp., 1925. október 4.) tanár, történész, politikus. Az MTA tagja, a Történelmi Társulat elnöke, a békés–csanádi ev. egyházmegye felügyelője. Középiskolai tanulmányait a szarvasi főgimnáziumban végezte. 1861–74-ben a szarvasi főgimnázium magyar irodalom és történelem tanára. 1889-től Csongrád, 1892-től 1895-ig Zólyom vármegye főispánja. 1905-ben a Vallás- és Közoktatási Minisztérium államtitkára. 1910–18-ban a szarvasi választókerület országgyűlési képviselője. Számos történeti és művészettörténeti tanulmányt, tankönyvet stb. írt. 1872-ben jelent meg Szarvas város történetéről szóló munkája.

lelkész Ján. I. 23. alapján tartott magyar nyelvű, hatásos búcsúbeszédet. Az istentiszteleten Benka Gyula ny. főgimnáziumi igazgató alkalmi énekszövegét énekelték a hívek, Dankó Soma orgonista vezetése mellett. Meghatottan széledt szét a szépszámú közönség.

A harangok átadása április 26-án volt az Újtemplomnál, hol Placskó István tót nyelven, Bartos Pál magyar nyelven búcsúztatták az ezrekre menő, meghatott közönség előtt a virággal, koszorúval ékesített Kita-harangot és még a toronyban kettérepesztett millenniumit is.Megható volt, amint az emberek százai kocsin maguk tolták ki a vasúthoz a hadba induló, megsiratott Kita-harangot. A búcsúzás előtt fényképfelvételek készültek, az egyiken középen szomorúan ül az adományozó házaspárból az akkor már gyengélkedő, beteges özv. Kita Jánosné, sz. Molnár Anna. Azóta már elköltözött e gyászos, siralmas, felfordult világból az áldozatkész lélek – és amint sejtette –, az ő harangja, életének legszebb emléke nem kísérhette ki utolsó útjára. Kísérte helyette buzgó áldásunk, őszinte kegyelmünk, hitbeli jó kívánataink. A szép emlékezetű adakozók neve, emléke áldott lesz az egyházban nemzedékeken át.

Placskó István és Bartos Pál lelkészek között ül az adományozó özv. Kita Jánosné Molnár Anna, mögöttük, a harangláb előtt a virágokkal, koszorúval dísztett, embermagasságú Kita-harang felső része látható
(Roth Béla fényképész felvétele)

Az ótemplomi harangokat április 30-án adtuk át búcsú-istentisztelettel, melyen Placskó István lelkész tót nyelven, Mendöl Lajos vallástanár magyar nyelven búcsúztatták, mély hatást keltve, nagyszámú közönség jelenlétében a távozó két harangot.

A harangokért a hadipénztárból kg-ként 4 koronával számítva összesen 22 572 koronát kapott az egyház. Vajha mennél hamarabb új harangok öntésére fordíthatnók e pénzt, és minél előbb Hozsannával, érces harangzúgás mellett adhatnánk hálát az egek urától – a békéért.

A harangok gazdasági átadását Komár György gondnok és Szrnka J. János végezték."

Placskó István (1854-1924), Zvarinyi János (1851-1913)és Scholtz Gyula (†1909) lelkészek

Mendöl Lajos ev. lelkész, vallástanár

Ez alkalommal elénekelték Benka Gyula[10] a szarvasi főgimnázium ny. igazgatója megzenésített alkalmi versét:

Halljuk búcsú hangotok *Szarvasi harangok.* *Elnémultok örökre* *S messze eltávoztok.*	*Nem hívogattok többé* *Templomba hívőket,* *Nem siratjátok velünk* *Az elköltözőket.*

[10]Benka Gyula (Békéscsaba, 1838. április 8. – Szarvas, 1923. április 30.) pedagógus. 45 éven át a szarvasi főgimnázium tanára, 1884-től nyugdíjazásáig, 1908-ig igazgatója. Megírta a gimnázium történetét (1895, 1901). Már 1863-ban megszervezte a gimnázium felsőbb osztályaihoz kapcsolódó tanítóképzést, mely 1907-ben önálló intézménnyé vált. Radikális demokrata nézeteket vallott, ápolta a '48-as hagyományokat. Nevét viseli a szarvasi ev. általános iskola; utcanév, az egykori gimnázium udvarán mellszobor őrzi emlékét. Porai az Ótemetőben nyugszanak.

Indultok a harctérre *Hirdetni: van Isten!* *Büntető hatalmától* *A bűnös rettegjen!*	*Dörögjetek a gyilkos* *Ellenség fülébe!* *Félj az Isten hatalmától* *S legyen végre béke!*

A kocsin a Kita-harang, mellette a földön a törött millenniumi harang.

A szájhagyomány szerint az adományozó özv.. Kita Jánosné a harang elvitele, megsemmisítése miatt belehalt bánatába. Tény, hogy mindössze két hónappal élte túl a nagy harang elvitelét.

A harang újbóli elkészítésére mindmáig nem került sor, a fából készült haranglábat is elbontották.

* * *

Az első világháborút követő ínséges, nyomorúságos években addig soha nem látott konjunktúra köszöntött be a harangöntő szakmában. Mindenki pótolni akarta az elvitt harangokat. A fegyverekből ismét harangok váltak. A szarvasi ev. újtemplomi gyülekezet országos viszonylatban is elsőként készíttette el a harangokat. Először a IV. kerületi lakosok adományaiból egy 600 kg-os harangot készítettek, rögtön nyomukba léptek a tanyai iskolák hívei, alig egy év alatt pótolták az összes rekvirált harangot. Az Újtemplom legnagyobb harangja, a Lustyik-féle 1927-ben készült el.

A Lustyik János által adományozott harangot 1927. május 27. napján szentelték fel[11].

Epilógus

Kita Jánosné Molnár Anna joggal feltételezhette, hogy a hatalmas harang és az iskola talán hosszú évtizedeken, vagy évszázadokon át fogja szolgálni a szarvasi embereket, és nemzedékeken át megőrzi nevét.

A sors másként rendelkezett. Még életében szembesülnie kellett, hogy édes gyermeke, a harang elvitelre, beolvasztásra kerül, hogy az öldöklő háborúban fegyverként szolgáljon.

A másik jelentős adománnyal támogatott célja, a csabacsüdi határban épült Kita-iskola sorsa a tanyavilág megszűnésével végleg beteljesedett, soha nem fog feltámadni poraiból.

Kita Jánosné Molnár Anna már épp

[11]A harangot Lustyik János egyháztanácsos és felesége Sápszky Juta adományozta a fiatalon elhunyt leányuk, Zsuzsika emlékére. A harang 1142 kg-os, az alsó átmérője 125 cm, magas esz hangú. A budapesti Ecclesia Harangöntő Művek öntötte F. W. Rincker vezetésével.

egy évszázada nyugszik az Ótemető akáclombjai alatt. Életműve: a harang és az iskola látszólag, fizikailag megsemmisült, de áldozata nem volt értelmetlen, hasznára szolgált a közösségnek, és még ma is sokan kegyelettel őrzik emlékét. Csak a változás örök, nem csak az iskola tűnt el a föld színéről, hanem ugyanerre a sorsra jutott maga a tanyavilág, a tanyasi életforma.

Sic transit gloria mundi – így múlik el a világ dicsősége. Egy kis reményt ad, hogy a tervezik a harangláb makettjének felállítását – s majd ez is emlékeztetheti a ma emberét a nemes lelkű adakozóra. Talán egyszer elkészül majd a harangláb eredeti méretben, benne az újraöntött Kita-haranggal!

* * *

A szerző köszönetet mond *Klimaj Zsuzsanna* (*1942), *Kondacs Mária* (*1930) és leánya *Németh Istvánné Petényi Edit* (*1953) adatközlőknek adatok, dokumentumok rendelkezésre bocsátásáért. A szerző Klimaj Zsuzsannának köszöni a lektori tevékenységét is.

* * *

Az írás részlet dr. Molitorisz Pálnak a Szarvas és Vidéke 2017. október 19. és 26. számaiban megjelent Az adakozó Kiták c. cikkéből.

Rejtőzködő értékek a Nagykönyvtárban[1]

Ízes történetek a humor jegyében

gróf Teleki Sándor: Természet után

Kiadja a Petőfi Társaság, Budapest, Révai Testvérek, 1884

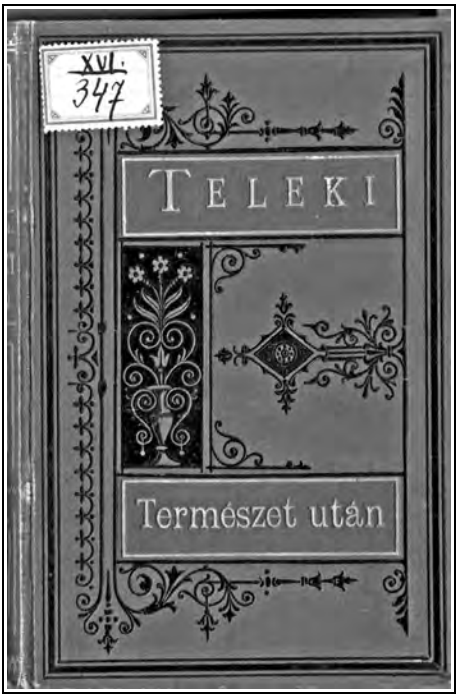

Gróf Teleki Sándor regényes életútja sokat elárul természetéről, személyiségéről, világhoz való hozzáállásáról. A *Petőfi Sándor* által „vad gróf”-nak nevezett honvédtiszt a 19. század közepi nagy magyar történelmi eseményeknek aktív résztvevője volt. A koltói és nagybányai birtokain megpihenő, jó humorú írót nemcsak *Garibaldi* és *Bem tábornok* kedvenc tisztjeként, hanem bohém életmódja miatt a női társaság nagy kedvelőjeként is számon tartották. Négy gyermeke (*Sándor, János, László és Blanka*) a francia *Mathilde Litez-Tivervalt*-lal kötött házasságából születtek meg.

Irodalmi munkássága elsősorban a hosszú utazásai során gyűjtött emlékeiről szól, a fent említett két tábornokról különkülön írt könyvet az 1880-as években, a Petőfivel kötött barátságáról cikkeket írt – többek közt a Pesti Hírlapban. Utolsó kötete az 1884-ben –a Petőfi Társaság által, illetve a Révai testvérek gondozásában – kiadott ***Természet után*** című, 14 humoros elbeszélést tartalmazó könyv.

A kiadvány ajánlása *gróf Zichy Gézá*nak szól, aki korának egyik legelismertebb zongoraművésze és zeneszerzője volt, kulturális mecénás munkáját a Petőfi Társaság tagjaként is folytatta, amely a magyarság értékeit tartotta mindig is szem előtt. Érdekes, hogy az ajánlásban a szerző művét „igénytelen csekélység”-nek hívja, ezzel már előre vetíti annak könnyed stílusát.

[1] Nagykönyvtár: a Gimnázium Vajda Péter által alapított, zárt anyagú könyvtára. A Városi Könyvtár kezelésében van.

Az én bőröndöm története című részben személyesen is belekerül a történetbe:

„Mikszáth Kálmán mondta nekem Zichy Gézáról, hogy nem becsületes ember, aki őt nem szereti."

Ez a könnyedség hosszabb-rövidebb elbeszélések, novellák székely népköltészeti stíluselemeiből következik, humorának forrása leginkább ebből a kulturális térből ered.

GRÓF ZICHY GÉZÁNAK!

Mindenki olyan kalappal köszön, mint a milyenje van; — én nem tudom irántad való nagyrabecsülésemet, bámulatomat s szeretetemet másképen nyilvánitani, mint hogy ezen igénytelen csekélységet neked ajánlom; fogadd szokott jóságoddal.

Mindenkor és mindenütt híved

Teleki Sándor.

A *Csepü banket Kendi-Lónán* című elbeszélés egyik részletében példát kapunk arra a megkapó, jóleső mosolyra fakasztó, székely népiességet idéző elbeszélési módra, ami miatt ez a mű több generációnak is egyik kedvelt olvasmánya volt:

„Büszkén, mint Artagnan, behajtatok a lónai parkba. Alig szállok ki kocsimból, a legkedvesebb család nyakamon csüng, alig bírom tartani őket; milyen nehéz a szeretet, s mennyire nyomja szívünket, és mégis milyen édes! A szépség és jóság többnyire együtt jár. A gonosztevők majdnem mind rútak; a jóság, úgy mint a bűn, kitűnik az arcból; egyszer mégis csalódtam; intermezzóként elmondom.

Jókaival voltam a szamosújvári fegyházban. Bevezettek a szabó műhelybe, melyben ott volt Rózsa Sándor is. Egyik ablakmélyedésben a varrógép mellett állt egy gyönyörűséges virágszál legény, mindkettőnknek szemébe tűnt. Jókai hozzá közeledik s azt kérdi:

- *Mennyi időre van elítélve?*
- *Tizenkét évre.*
- *Miért?*
- *Gyilkosságért. Egy szép asszonyért.*

Jókai hozzám jön s azt mondja:

- *Hallottad? Mekkora dráma van e három szóban: egy szép asszonyért.*

Az aligazgató hallotta, s egész porkolábi hidegséggel mondá:

- *Ne tessék kérem alássan azt úgy venni; az egész história az, hogy a szép asszony tíz pengő forintot fizetett annak a székelynek, hogy a férjét lőjje meg, s meg is lőtte.*

Nulla regula sine exceptione![2]"

[2] Latin közmondás: Kivétel erősíti a szabályt.

Az egész mű stílusára jellemző a közvetlenség, az improvizálás képzetét keltő szófordulatok. A témákat egyes szám első személyben meséli el, mintha kizárólag az életéből vett vagy hallott történetek volnának. Olvashatunk az egoista Londonról, vallási nézeteire többször tesz utalást, *Mikszáth Kálmán*nak címzett írást Szent Márton lúdjairól, keserédes történetet egy árva fiúról, azonban sokszor a népies nyelvezete, szóhasználata miatt nehezebben érthető a tartalom. Az elbeszélések alapja viszont mindegyikben kiviláglik: a furfang, a népi bölcsesség és az egyszeri ember ostobasága.

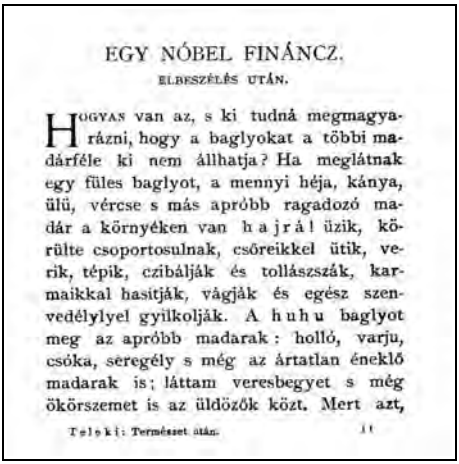

EGY NÓBEL FINÁNCZ.

ELBESZÉLÉS UTÁN.

Hogyan van az, s ki tudná megmagyarázni, hogy a baglyokat a többi madárféle ki nem állhatja? Ha meglátnak egy füles baglyot, a mennyi héja, kánya, ülü, vércse s más apróbb ragadozó madár a környéken van h a j r á ! üzik, körülte csoportosulnak, csőreikkel ütik, verik, tépik, czibálják és tollászszák, karmaikkal hasítják, vágják és egész szenvedélylyel gyilkolják. A h u h u baglyot meg az apróbb madarak: holló, varju, csóka, seregély s még az ártatlan éneklő madarak is; láttam veresbegyet s még ökörszemet is az üldözők közt. Mert azt,

Teleki: Természet után. 1*

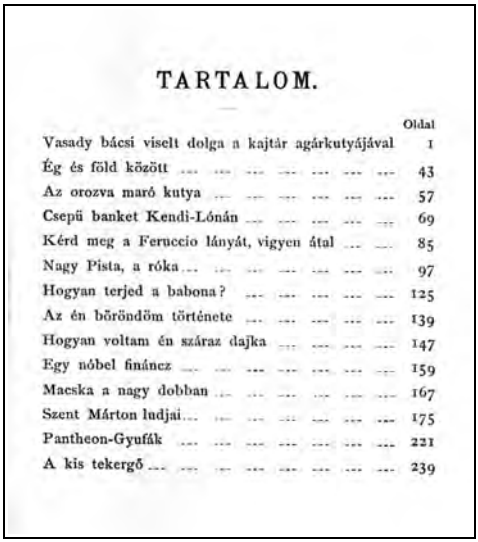

TARTALOM.

	Oldal
Vasady bácsi viselt dolga a kajtár agárkutyájával	1
Ég és föld között	43
Az orozva maró kutya	57
Csepü banket Kendi-Lónán	69
Kérd meg a Feruccio lányát, vigyen által	85
Nagy Pista, a róka	97
Hogyan terjed a babona?	125
Az én böröndöm története	139
Hogyan voltam én száraz dajka	147
Egy nóbel finánez	159
Macska a nagy dobban	167
Szent Márton ludjai	175
Pantheon-Gyufák	221
A kis tekergő	239

Végezetül kiemelek néhány sajátos jelentésű szót a szövegekből, melyek az egész kötet autentikusságát[3] képezik: *'land-dragoner', 'bebillér', 'szeredás', 'zigzágoltak', 'letikdurálta magát', 'csinquintáskodni', 'pakulár'*. Ezeknek a szavaknak – és persze megannyi hasonló kifejezésnek a fejezetekben – természetesen van értelme, sőt ki is lehet következtetni a szövegkörnyezetből, de a mai olvasó számára is szórakoztatóak tudnak lenni.

A legendás életű Teleki Sándor gróf utolsó kötete a Városi Könyvtár Régi Gyűjteményében megtalálható, és ajánlható azoknak, akik jó humorú, eredeti kiadványt szeretnének a kezükben tartani.

A kötetet Harencsár Balázs mutatta be.

[3] autentikus: hiteles, eredeti

Elődeink életéből

Hajdúk „Túlakörösön”

Részlet a Hajdú – Hajduch család történetéből

Honnan jöttek őseink?

Harruckern báró felhívására 1722-ben kezdődik Szarvas újra telepítése. Felvidékről indultak, főleg Gömör megyéből. *Harruckern János György* báró hatalmas birtokot kapott ugyanis Békés, Csongrád vármegye területén. Az elnéptelenedett területre földműveléshez értő emberekre volt szüksége, ezért a felvidékről csábította a telepeseket. Az első telepesek még annyi földet vehettek művelés alá, amennyit akartak. Akinek volt megfelelő igaereje, az könnyen „gazdává” lehetett, és „zsellérnek” csak az maradt, akinek semmiféle igája nem volt.

Őseink feltehetőleg a második hullámban jobbágyként érkeztek Szarvasra, itt földet kaptak, házat építettek. *Hajduch György* viszont már Szarvason született 1738. február 24-én.

Az 1799. évi lakossági összeíráskor a 491. sorszám alatt *Haiduch Georgius özvegye, Juditha Lestyán* 58 éves, együtt lakik két fiával és családjukkal: *Joannes* 33 éves, felesége *Maria Bator* 30 éves, leányuk *Juditha* 3 éves; *Michael* 23 éves, felesége *Elizabet Nyemcsok* 26 éves, fiuk *Michael* 1 éves, van egy szolgájuk (servus) *Michael* 17 éves.

A 608. sorszám alatt *Georgius Haiduch* 27 éves, felsége *Catherina Konya* 26 éves, leányuk *Elizabet* 7 éves, van egy cselédjük: *Joannes Boldis* 20 éves, zsellér *Andreas Sztrehovszki* 56 éves, felesége *Catherina Frankó* 48 éves és egy szolgáló (ancilla) *Anna*.

A fentiekből kitűnik, hogy az első szülött fiú örökölt, van háza, cselédje, zsellérje és szolgája, míg a többiek együtt laknak özvegy édesanyjukkal.

A Hajdu név változatai: az anyakönyveket az egyházaknál bemondás alapján vezették, így előfordulhatott elírás, félrehallás is. *Hajduch, Haiduch, Hajduk, Haiduk,* majd az 1900 után lemaradt a ch, és Hajdu vagy Hajdú maradt, de van, ahol megtartották az eredeti ch-val: Hajduch. Egy alkalommal találtam névváltozási beírást: *„A férj neve HAJDU névre változott 1/-953-107/1-1955 BM. sz. 1955. április 28. Csabai Anna sk.”*

Hajdú családok „Túlakörösön[1]”

Kezdetben nagyobb súlya volt a szilaj állattartásnak, mint a föld megművelésének. Ez betudható annak is, hogy igen kevés megművelhető terület állt rendelkezésre. Mindez *Tessedik* javaslatára változott, amikor is bevezette az istállós tartást, a takarmányok termesztését, megjelennek a kapásnövények

[1] Mezőtúr egyetlen határrésze a Hármas-Körös bal partján.

(kukorica, burgonya, dohány). A megművelhető területek a lakóhelytől egyre távolabb kerültek. Ezáltal egyre nehezebb lett a megszerzett földek megművelése, kezdtek kialakulni a tanyás gazdaságok. Ez a tendencia csak tovább nőtt, amikor is a folyók szabályozására került sor, az áradások, elöntések elmaradtak, a mocsarak kiszáradtak, a földek megművelése biztonságosabb lett. Felépülnek az örménykúti-, a kardosi- és a kondorosi tanyák, tanyasorok. Egyre szaporodik a népesség, a mezőgazdaságból megélni szándékozók már nehezen és nagyon drágán tudnak földhöz jutni. Megyén kívül is keresik a szarvasiak a megélhetést és a Mezőtúrhoz tartozó Felsőrészi nyomáson, a túlakörösi részen földeket vesznek, és ott tanyákat építenek. Ezen a földterületen három Hajduch család is megtelepszik. *Hajduch András* (1874–1936), *Hajduch György* (1879–1905) és *Hajduch Pál* (1855–1933).

Hajdu György nagyapánk (1891–1961)

Hajdu György 1891. március 1-jén született, Hajduch Pál (1855–1933) és *Bandzsal Zsuzsanna* (1858–1931) szülők ötödik gyermekeként. Iskoláit Szarvason végezte. Hamar megismerkedett a munkával, gyermekként az állatok legeltetését, etetését, itatását bízták rá, majd a földművelés nehéz munkáit is elsajátította. Megszerette a tanyasi életet. 1918. október 3-án házasságot kötött *Sovány Mária*val (1891. december 18.). A túlakörösi tanyán édesapja irányításával gazdálkodnak. Szaporodik a család, születnek a gyerekeik, *György* 1919-ben, *Pál* 1922-ben, *Mária* 1925-ben, *János* 1927-ben, *Zsuzsanna* 1929-ben és *Judit* 1931-ben. Megnövekedett család mellett a gazdaság is növekszik. Béresei vannak, munkájukat megbecsüli, megfizeti.

Az elsőszülött fiú édesapja halála után megörökli a szarvasi lakóházat, a túlakörösi tanyát és a hozzá tartozó 80 hold földet. Béresei segítségével és hitelek felvételével tovább növeli a földjeit és gazdaságát. Nagyobbik fiát, Györgyöt taníttatja, Pál fiával megszeretteti a földművelést és az állatok tartását. Piacok, vásárok alkalmával, embertársaival mindig szóba elegyedik, és azok szívesen veszik tanácsait. A II. világháború kitörése után, nagyobbik fiát, Györgyöt behívják katonának. 1943 szeptemberében Pál fia is bevonul, 1944 március elején a harctérre vezénylik.

Hajdu Pál apánk (1922–2003)

Apánk lábadozóban az oroszok bejövetelekor

János fia 1944. április 3-án váratlanul meghal. Pál megsebesül, György hadifogságba esik. Pál fia betegszabadságon otthon tartózkodik, amikor bejönnek az oroszok.

Élet a tanyán

Őseink együtt éltek a természettel, ismerték a növények és állatok legkülönfélébb szokásait, verejtékes munkájukkal, a föld és az állatok szeretetével, szinte önellátó gazdálkodást folytattak. A család öltözete a háznál készült, hiszen a paraszti gazdaságban megtermett minden ruhafélének az alapanyaga. A kenderből, esetleg lenből az asszonyok szőtték és varrták az alsóneműt. Mente és lábravaló a juhok gyapjából készült, a köpönyegnek az ujjas szűr járta, de a szegényebb ember gyapjas juhbőrből készült ködmönben járt. A fejrevaló hegyes posztósüveg vagy bolyhos fekete kucsma volt.

Mesterembertől csak a magas szárú csizmát vásárolták, fekete, sárga és piros színűt. Térdig érő csizmát télen az asszonynép is viselt, többi ruhája ugyancsak a háznál készült.

A gazdaságból került ki az élelemre való. Döntő szerepet játszott az étkezésben a szalonna, sonka, hurka, kolbász, a disznóhús, a baromfi, azután a mindennapi, a parasztasszony sütötte kenyér. Tehéntejjel ritkán élt a magyar paraszt, véteknek tartotta azt a borjú elől elvenni, a borjút sem volt hajlandó levágni. A tejtermékeket, a tejfölt, a túrót, a vajat és sajtot piacra vitte. Nem hiányzott az ételek közül a kása, ünnepi alkalomra (esküvő, keresztelő, halotti tor) a pogácsa, a lepény, esetenként a rétes sem. Sok főzelék és gyümölcs nem került az asztalra, a rossz vizek miatt az innivalók között fő helyet foglalt el a bor. A gazdasszonynak helyt kellett állnia a házban és a házkörül is. A begyűjtött termés elhelyezése, tisztán tartása, a velük való gazdálkodás, a család élelemmel, ruhával való ellátása, az aprójószággal törődés, kerti munka mind rá hárult. A gyermeknevelés is az ő gondja volt. Fiút, lányt zsenge koruktól munkához szoktatták, eleinte libaőrzés, pásztorkodás volt a dolguk. A felcseperedő fiú azután fokozatosan a mezei munkába is bekapcsolódott, már a szántás-vetésben is segítségére volt apjának. Lányát pedig a parasztasszony a háztartás, a fonás és a szövés munkáiba vonta be.

A paraszt megbecsült eszköze a kasza, a kaszálás elsajátítása a fiatalok felnőtté válását jelentette. A jó kaszásnak tekintélye volt. A kaszát rendszeresen meg kellett kalapálni és fenni. Kaszálták a gabonát, az állatok etetésére

a zöld füvet és a szénának valót. A paraszt az igavonó (ló vagy ökör) állatait módja és lehetősége szerint, a földjének nagyságához mérten választotta.

A Hajdu-tanya Túlakörösön

A disznóölés igazi téli munka volt, ilyenkor lehetett a húst hosszabb időre tartósítani, sózni és füstölni és a kisült húst zsírban raktározni. A disznót azonban meg is kellett hizlalni, hogy legyen zsírja és szalonnája. Moslékkal (az árpa és kukoricadarát, pévát, fű- vagy lucernaszéna őrleményt mosogatólével öntöttek le, akkor még nem használtak mosogatószereket), és szemes kukoricával etettek. A gazda, amikor már elég érettnek ítélte, kitűzte a disznóölés napját. De arra is volt gondja, hogy az a nap ne essen újholdra, mert akkor megromlik a hús. Megbeszélte az asszonnyal, hogy kiket hívjanak el segítségül. A disznóölés már kora hajnalban elkezdődött, bemelegítésként pálinkával, és hogy meg ne ártson pogácsával. Közben megbeszélték, hogy kifogja leszúrni és felbontani a disznót, általában a disznóölésben járatos férfiú. Az öléskor vért is szedtek, azt később megfőzve reggelire ették, de hurkához is tettek félre. Aztán szalmával betakarták a disznót, a szalmát meggyújtva lepörzsölték a szőrt. Majd megmosták, és késsel lekaparták, azért, hogy szép tiszta és fehér legyen. A bontást a fejlevételével kezdték, majd a négy sonkát vágták ki, ezután a disznót hasára fordították. Az volt a szokás, hogy amikor a böllér a disznó gerinc vonalán végig vág a késével a körülötte lévőknek nevetniük kellett, ezt azért tették, hogy a disznó szalonnája jó vastag legyen. A gerinc kivétele után következett a belsőség kivétele, amire az asszonyok már nehezen vártak. A tüdő, a szív, a lép, a vese és a máj be lett téve az üstben forró vízbe, ez lett az abalé.

Az asszonyok a belek tisztításához fogtak, igyekeztek tisztára mosni azokat. A férfiak a házban asztalon, a gazda kérésének megfelelően alakították a sonkákat, megfelelő nagyságra vágták a két oldalszalonnát, majd egyforma darabokra vágták a zsírszalonnát. Formázták a pecsenye, a tarja húsokat, és feldarabolták az oldalast, a gerincből kivágtak darabokat levesbe. Az asztalon összegyűlt húst régen késsel vágták össze, ebből készült a kolbász, paprika, só, köménymag és apróra zúzott fokhagyma hozzáadásával, összekeverték, és a kitisztított belekbe töltötték. Közben, hogy a munka jól menjen,

a gazda borral kínálta a férfiakat, majd hozzáfogott a szalonna, a sonka, a maradék gerinc és az oldalas sózásához.

A zsírszalonnát általában az idősebb férfi kezdte üstben kisütni, ügyelve arra, hogy a zsír ne égjen meg, de a töpörtő se maradjon szalonnás. Az asszonyok megfőzték a kását és az abalében megfőtt, feldarabolt belsőséget, só, bors és kevés paprika hozzáadásával a kitisztított fodros beleket megtöltve készítették el a hurkát. A munka végeztével az asszonyok hozzáfogtak a vacsora- a tor- előkészítéséhez. Főzték az orjalevest, paradicsomszószt, a főtt húsokhoz, sütötték a hurkát, kolbászt és a pecsenyét. Hájas tésztából pogácsát és szilvalekváros kiflit sütöttek. A férfiak a munkájuk végeztével leültek egy asztalhoz, a gazda pálinkáját itták és azt dicsérve érték el, hogy többet is öntsön. Előkerült a kártya is, viccelődve, jókedvvel várták, amíg elkészül a vacsora. A bőséges vacsora elfogyasztása után előkerült a citera, jókedvű éneklés kezdődött.

Másnap a háziaknak további teendői maradtak. A gazda kéménybe füstre rakta a kolbászokat, a gazdasszony kisütötte a maradék hájzsírt, megsütötte a feldarabolt oldalast, majd zsírral lefedte a kamrába tette. A töpörtő egy részét is zsírba rakta. A maradék hurkát a hideg kamra asztalára helyezte.

A tanyák alkonya

A hatalom megragadásával a kommunisták kíméletlen harcot indítottak a magyar parasztság ellen. Nem tűrhették a gazdaságilag önálló, saját értékrendje szerint élő közösség fennmaradását, arra törekedtek, hogy lerombolják a paraszti életformát. 1948 és 1953 között háromszorosára növelték a gazdák terheit.

1947 után kuláklisták készültek, erre felkerültek a legeredményesebben gazdálkodó gazdák. A kulákokat külön adókkal, megemelt beszolgáltatással és fizikai terrorral sanyargatták. Nem csoda, hogy sokan elhagyták a földjeiket, a tanyájukat. Nagy élelmiszerhiány keletkezett. Megindult a bűnbakok keresése. A gazdák elleni perekben súlyos ítéletek születtek.

Szilvássy László a Helytörténeti esetek, események Szarvas Községről: 1945 –1949 ezt írja: *„1947 augusztusában a Párt közi értekezlet a Hangya Szövetkezetet vizsgálja, és a kizsákmányoló elemeket lemondásra szólítja fel, többek között Hajdú Györgyöt, mint a helyi zsírosparasztok szószólóját is.”*

1956. október 28-án a gyűlésen Hajdú György (nagyapánk) türelemre intő beszédet mondott: *„Barátaim! Vannak sérelmeink. Nekem is, kisgazdatársaimnak is. De ne legyen bosszú. A büntetést bízzuk a bíróságokra. Ne legyen zavargás. Mindenki menjen haza, s aki tud, szántson, vessen, művelje a földjét”*.

Az újra alakuló Kisgazda Párt vezetőségébe választják, segít a tagság szervezésében.

A forradalom elbukott. Szarvason semmiféle atrocitás nem történt, mégis megtorlás következett. Hajdú György egyike volt a legidősebb embereknek, akik ezt megszenvedték. Amit tettek, meggyőződésből tették, szabad, demokratikus Magyarország megteremtéséért. Megdöbbentő, hogy a forradalom leverése után miért fogtak el és bántalmaztak ártatlan embereket (többek közt Nagyapánkat is), tönkretették emberek és családok életét.

* * *

Hajdú György egész életét végigdolgozta, mint a többi parasztember, akikbe szüleik beleplántálták a munka szeretetét. 1961. november 3-án munkavégzés közben érte a halál.

Részlet *Hajdú Pál A Hajdú – Hajduch család* c. könyvéből.

Szerkesztette:

Dr. Reszkető Péter

Helytörténeti, helyismereti képes fejtörő

Folytatjuk a Szarvasi Krónika képes fejtörő játékát. Ismét egy szarvasi archív fotó kapcsán tesszük fel kérdéseinket, ismételten nem lesz egyszerű feladat válaszolni. Szükségük lesz nagyfokú helytörténeti tudásra és helyismeretre. Segítségül a leírás szolgálhat. A játék egyetlen jutalma: a megfejtés, már ebben a lapszámban megtalálható. Ha bizonytalanok a válaszaikban, lapozzák fel!

***

A fotó készítésének pontos időpontja: 1966. június 4., szombat délután. A képen Szarvas egyik legrégebbi utcája, a háttérben a város műemléképületeinek egyike. A fák által takarva Szarvas országosan ismert, jeles személyiségének szülőháza áll. Homlokzatára ünnepélyes keretek között helyeztek el egy emléktáblát ezen a napon. A két világháború közötti időszak újságírója, írója, politikusa 1886-ban itt látta meg a napvilágot. A táblán kívül szobor és utcanév is őrzi emlékét településünkön.

Az új, emeletes épületen – amelynek egy részlete fotó jobb felső sarkában látható – az utolsó simításokat végezhették ekkor. Két hónap múlva, 1966 szeptemberében nyitotta meg kapuit a tanulóifjúság előtt.

Kérdéseink

– Hol, melyik utcában készült a fotó?
– Ki volt városunk szülötte, az 1944-ben mártírhalált halt politikus?
– Milyen intézmény nyitotta meg kapuit az új épületben 1966 szeptemberében?

Dr. Vitális György – Vitális Ilona
Szarvasi élményeink
1944

A második világháborúban 1944. március 19-én a német csapatok megszállták Magyarországot. Ezt követően a szövetségesek megkezdték Magyarország bombázását. Az első angol bombatámadás április 3-án Budapest, főleg Csepel és Pesterzsébet nagyüzemei ellen történt. Az 1943/44-es tanév már húsvét előtt befejeződött, a bizonyítványosztás március 31-én volt.

A bombázásokra való tekintettel a magyar kormány április 5-én elrendelte, hogy minél több gyermeket költöztessenek vidékre. Mivel *dr. Vitális István* nagyapámnak Szarvason voltak kapcsolatai, ezért a család úgy határozott, hogy *Anyám*mal és *Ilona* húgommal Szarvasra települünk. Április 8-án a bombázások elől Szarvasra utaztunk. Útközben a vonat légiriadó miatt többször is megállt.

Nagyapám már április 5-én Szarvason volt, ahol erőteljes utánjárással kereste számunkra a lakhatási lehetőségeket. Szarvasra érkezvén Nagyapám várt a vasútállomáson, és lovashintóval az I. ker. Arany János utca akkor 186-os számú, egykori *Chovan-ház*hoz kísért bennünket. Itt *Hajas Endré*nél, a Szarvasi Hitelbank könyvelőjénél kaptunk egy szobát, ahol néhány napot töltöttünk. Végül a III. ker. Jókai Mór utca 154. sz. alatt *özv. Túri Györgyné* házában szerzett nekünk lakást, ahol egész nyári tartózkodásunk alatt laktunk.

Vitális György élményei

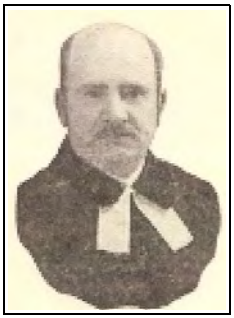

Kello Gusztáv

Mivel húsvétkor volt esedékes a konfirmációm, ezért *Sréter Ferenc* budavári lelkész úr ajánlásával, akihez az 1943/44-es tanéven konfirmációi oktatásra jártam, *Nagyapám* elvitt a szarvasi Ótemplomba, ahol bemutatott *Kello Gusztáv* esperes úrnak, aki nagy szeretettel fogadott, és mindjárt részt vettem a helybeli konfirmandusok próbáján.

A helyszínen konfirmandus társaim is körülvettek, és nagy érdeklődéssel kérdezgettek a légiriadókról és a bombázásokról. Két fiúra még most is emlékezem: *Selmeczy Gézá*ra, akinek nagyapja Selmecbányán az ev. líceumi főgimnáziumban nagyapámmal együtt volt tanár, majd a szarvasi főgimnáziumba került; valamint *Müller Károly*ra, akinek családja a szarvasi id. Müller Károly nyomdáját működtette. Éppen

abban az évben, 1944-ben jelent meg az Ev. Keresztyén Énekes Könyv III. kiadása, amely Nagyapám egykori selmecbányai tanítványa, *Bartos Pál* újtemplomi lelkész úr szerkesztésében látott napvilágot.

Márk. Évang. XVI. 16. | Légy hív mindhalálig és neked adom az élet koronáját. — János jel. II. 10. | Jelenés XIX. 9.

EMLÉKLAP

A KONFIRMÁCIÓ NAPJÁRA

Ezen intéssel és a legforróbb áldáskívánatokkal ezennel bizonyíttatik, hogy Vitális György ki született Budapesten, 1929 okt. 3-án és megkereszteltetett [illegible] ma, úgymint 1944. április 10-én a szarvasi egyházban konfirmáltatott, miután az Istennel való szentkeresztségi szövetséget megújította.

Kellolgyuszád
ateny esperes

1944. április 10-én, húsvéthétfőn az Ótemplomban *Kello Gusztáv* esperes úr szolgálatával konfirmáltam. Konfirmációmkor történt életem első legnagyobb gyülekezeti szereplése, amikor a nagy gyülekezet előtt az esperes úr velem mondatta el az apostoli hitvallást.

A nyár folyamán mind az Ó- mind az Újtemplomban részt vettem a vasárnapi istentiszteleteken. Különösen megragadott, és még ma is a fülembe cseng, amikor a lelkész a kezdő oltári szolgálat során a *„Jertek keresztyén hívek, imádjuk szent Istenünket. Hála és magasztalás legyen Tenéked mennyei Szent Fejedelem”* énekelte.

A nyár folyamán kerékpárral bejártam Szarvas valamennyi utcáját, amelyek minőségét az 1907-ben kiadott, *Ponyiczky Kálmán* által rajzolt Szarvas község térképén is feltüntettem. Közben természetesen a község nevezetességeit is megfigyeltem.

Mély benyomást tett rám az akkor még a Bolza-kastély parkjában álló gyönyörű Szarvas-szobor, a Holt-Körös számos részlete, a Pepi-kert és a Községháza, illetve Városháza előtt álló I. világháborús hősi emlékmű, melyen négy *Vitális* nevű hősi halott rokonom nevét is olvashattam.

Részt vettem a szarvasi ág. hitv. ev. Vajda Péter Gimnázium leventecsapatának az Erzsébet-ligeti

sportpályán történt foglalkozásain, itt *Nagyapám* is meglátogatott. Ekkor tapasztaltam, hogy nem is olyan könnyű kerékpárral három vagy négysoros oszlopban haladni, állandóan a többiekre figyelve a sorban maradni!

A földdel nem rendelkezők részére előírt mezőgazdasági munkákban is részt vettem a tangazdaságban, ahol elsősorban rizsgyomlálással foglalkoztattak. Nagyon jó csapat volt ott együtt, munka közben helyi történeteket és vidám dalokat hallhattam.

Délutánonként, amikor csak lehetett, fürödtem a Körösben, és számos filmet néztem meg a Turul-moziban. *A Kalotaszegi madonna* c. film, melyben *Sárdy János* a *Rózsalevél* c. dalt énekelte, ugyancsak megnyerte a tetszésemet.

Mivel a szóban forgó időpontban Nagyapámék is Szarvason tartózkodtak, így Nagyapámmal a dió- és akácfák árnyékában tanulmányaim ébrentartása érdekében rendszeresen konzultáltam. Érdeklődésemet földrajzi, földtani és természetrajzi példákkal elégítette ki. Természetesen Szarvas és környéke nevezetességeire is felhívta a figyelmemet. Elvitt a Holt-Körös partján álló, Magyarország közepét jelképező stilizált szélmalomhoz. A malom akkori felirata: *„Az igazság győz, Isten malmai lassan őrölnek. Itt volt itt lesz Nagy Magyarország közepe”*.

Részt vettem a légoltalmi bunker kiásásában. Az egyik szarvasi diófaágon egyszer nyolc diót találtam egymás mellett, amelyre Nagyapám is akkor figyelt fel először.

Nagy esemény volt a község fölött áthaladó amerikai bombázógépek gyakori megjelenése. A Nap által megvilágított ezüstösen csillogó 220–230 gépmadár mindenkiben mély megdöbbenést váltott ki. Megjelenésüket szirénа és harangzúgás is jelezte. Az egyik vasárnapon az újtemplomi istentiszteleten a prédikációt légiveszély jelzése szakította meg, így a gyülekezet tagjai elhagyták a templomot.

Míg 1944 nyarán Budapestre és az ország más városaira az ellenséges bombák hullottak, addig Szarvason, mint a béke szigetén, boldog napokat töltöttem.

Élénken emlékszem arra, hogy 1944 húsvéthétfőjén az evangélikus templomba mentünk, ahol *Gyurka* konfirmációja volt. *Nagyapa* kiküldött *Mamikával* együtt, mert a szertartás alatt csak bámészkodtam.

Ezen a nyáron *Gyurkával* bejártuk a környéket. Nem tudom, mikor hozták le a két kerékpárt, de attól kezdve mindig azzal jártunk. A postán dolgozott egy rokonunk, *Szemerédy Magdi*, akinél látogatóban is voltunk. A vőlegénye a fronton volt, később hősi halált halt. Magdi férjhez ment, *Réthyné* lett.

A Fő utcában volt egy mozi, ha új film érkezett, mindig elmentünk megnézni. A Holt-Körös is ott folydogált, többször úsztam benne. Mamika nem szerette, ha a nyílt vízben fürdünk, ezért a kocsma melletti artézi strandra is jártunk. Egyszer korombeli suhancok jól lespricceltek, akkor egy „lovag" megvédett. Vele kezdtem beszélgetni, *Bednár Bélának* hívták. Állítólag övék volt a kocsma. Kiderült, hogy református. Megbeszéltük, hogy elvisz a református istentiszteletre. El is mentünk, de épp akkor nem volt ott a lelkész, így hát hazajöttem. Ennyi maradt a kapcsolatunkból.

Akkor már a Jókai Mór utcában (III. 154.) laktunk *özv. Túri Györgyné* házában. Igazi falusi ház volt. Az utcára néző két ablakkal, az volt a mi szobánk. A folyosóra nyílt az ajtó, utána még volt egy szoba. Hátul volt a konyha igazi sparhelttel, ami azt jelentette, hogy fával tüzeltünk. Jó kormosak lettek a fazekak, amit nekem kellett elmosogatni. Ezért minden hónapban kaptam 10 pengőt. De a pénzt nem használhattam kedvemre, hanem könyveket kellett vásárolnom.

Túri néni házában

Az artézi kútra jártam két kannával ivóvízért. Sikamlós, lágy víz volt. A sarkon túl állt egy szatócsüzlet, odajártam vásárolni. A piacra is kijártunk. Egyszer egy kosárban kiskacsákat árultak, ezek közül kaptam két sárga pelyhes kiskacsát. Az egyik nagyon kiabálós volt, őt *Hattyúnak* neveztem el, a másik *Pepi* névre hallgatott. *Pepi* később elhunyt, gondolom megfázott, vagy agyonszeretgettem. Később *Gyurka* is kapott három kiskacsát, melyeket *Kacsikó*, *Tacsikó* és *Pacsikónak* nevezett el. *Turiék* kertje kicsi volt, *Gyurka* mindig fát fűrészelt. Biztosan fizetséget kapott érte.

Nagyon szerettem biciklizni. A kerékpáromra feltettem egy kosarat, abban ült a kacsám Hattyú, és úgy közlekedtem. Akkor már szegény Pepi kacsám elpusztult. Gyurka temette el titokban, hogy ne bőgjek.

Később Nagyapáék is leköltöztek Szarvasra, azért is mentünk mi Turiékhoz. Nagymama *Matyi* nevű macskáját is lehozta. Mikor Mamika egy-két napra Pestre ment, akkor én átköltöztem Nagymamához, Nagyapa pedig Gyurkához.

A strandon gyógyulófélben levő német katonák pihentek, nyaraltak. Mivel tudtam németül, beszélgettem az egyikkel, aki elmesélte, hogy van egy kisfia. Szerencsére ez a katona csak a lábán sebesült meg.

Később *Bodnár* bemutatta a legjobb barátját, *Placskó Pisti*t, egy ottani orvosnak a fiát. Úgy volt, hogy itt folytatjuk az iskolát, ezek a fiúk lettek volna az osztálytársaim.

Mamika sokat aggódott, mi lehet otthon, ezért sokat kellett segíteni. A másik, Pesten élő Nagymamám, *Anya,* mindig küldött nekünk fadobozban süteményt.

Úgy volt, hogy Szarvason kezdem a negyedik osztályt, ezért Nagyapa mindig elővett matekból, mert abból gyenge voltam. Sokféle feladatot kellett megoldanom. Hogy kedvet csináljon a tanuláshoz, mulatságos példákat adott fel. A megoldásokra már nem emlékszem, de a kitalált szereplőkre, pl. a kefekötő mesterre igen. Egy tanárnőhöz, *Hajasné*hoz németre is jártunk, hogy ne essünk ki a gyakorlatból.

Papa néha lejött hozzánk. Olyankor Gyurkával strandra jártak, és kirándulni is magával vitte. Néha a Körösön csónakáztunk vele. Színházban is voltunk, a *Fekete Péter*t néztük meg. Nagymamával egyszer vendégségbe mentünk *Králikékhoz,* a vénkisasszony barátnéihoz, nagyon finoman kellett náluk viselkedni.

Turinééknál volt egy szoba, abban lakott az anyósa, mi *Mameluknak* hívtuk. Egyszer mikor *Turiné* meggyet főzött be, láttam ahogy kiosont, és egy marék meggyet kivett a nagy kosárból titokban. Pedig adtak neki, külön egy kis tálikóban.

Augusztus végén nagy hirtelen jöttünk haza a fővárosba. Elbúcsúzni se tudtam a „barátaimtól". Azóta csak egyszer, átutazóban voltam Szarvason. Mindig tervezgetem, hogy újra végigjárom a régi helyeket, hiszen számomra – a háború ellenére – az a pár hónap, amit ott töltöttünk, nagyon boldog időszak volt.

A szovjet front közeledtével a végéhez közeledett szarvasi tartózkodásunk. Szomorúan hagytuk el nyári élményeink színhelyét, ahol bepillantást nyertünk a vidéki élet érdekességeibe és az alföldi táj romantikájába.

Felhasznált irodalom

Dobrotka Pál (2010): Szarvasi képeskönyv 1899–1945. Második, bővített kiadás. *Szarvas*. 1–94. old.

Vitális György (2015): Nagyapám dr. Vitális István szarvasi kötődései. *Szarvasi Krónika*, 29. sz. 96–103. old.

Vitális György (2018): Apai nagyanyám, Chovan Etelka. Egy polgárfeleség élete a 20. század első felében. *Szarvasi Krónika*, 32. sz. 147–152. old.

Csapó Imréné

Nyári szünidő a tanyán

„Azok az 50-es évek…”

Amikor gyermekkoromban egy-egy tanév véget ért, nagy volt a boldogság. Akkor igazán felszabadultnak éreztük magunkat. Egy kis ideig. A szünidők emlékei Ady sorait juttatják eszembe:

„Június volt s ujjongtunk, nincs tovább.
Most gyertek szabad mellű örömök
S pusztuljatok bilincses iskolák.

De elcsitult a jókedv-förgeteg,
S helyére ült a döbbent némaság:
Köröttünk már az Élet csörtetett.”

/Üzenet egykori iskolámba/

Nyári szünidő a középhalmi tanyákon

Az önfeledt öröm nem adatott meg minden diák számára a szünidőben. A módosabb családok gyermekeinek igen, de ők kevesen voltak abban az időben, és ők is csak nekünk tűntek módosnak. Számukra a nyári szünidő valóban önfeledt időszak volt. Otthon pihentek, játszottak, rokonokat látogattak, azaz: nyaraltak.

A szegény családok gyermekei nem élvezhették önfeledten a nyári szünidőt. Ők voltak többen. Nekik dolgozniuk kellett, vagy a családi gazdaságban vagy a Rózsási Állami Gazdaságban. Az volt számukra a „nyaralás”. A gyerekek többsége „csak” a szünet egy részében dolgozott, de voltak, akik egész nyáron át, mert kellett a pénz. A II. világháború után nagy volt a szegénység. A földosztás csak részben segített, vállalható munka kevés volt, az is alacsony fizetésért. Az áruhiány miatt bevezették a jegyrendszert. Kenyeret és cukrot csak jegyre lehetett venni. Kegyetlen időszak volt.

Gyermekmunka a Rózsási Állami Gazdaságban

Azokat a gyermekeket, akik már elvégezték a 8. osztályt, felvették a Rózsási Állami Gazdaságba nyári mezőgazdasági idénymunkára. Akkor hazánkban 14 éves kortól engedélyezett volt a gyermekmunka. Jómagam is négy nyaramat ott töltöttem. Miután a tanítóképzőben leérettségiztem, és kineveztek tanítani, nem mentem többé.

Amikor a gazdaságba jártunk, korán kellett kelnünk ahhoz, hogy 7 órára odaérjünk, persze gyalog, mert kerékpárja csak egy-két családnak volt. Aki nem ért oda 7 órára, az mehetett is haza. Hétkor történt a brigádok aznapi beosztása, így a későn jövő nem tudta meg, hogy a brigádját aznap milyen munkára, melyik földterületre osztották be.

A munkaidő reggel 7-től du. négy óráig tartott. Közben 12-től 13-ig ebédidő volt. Napi 8 órát dolgoztunk, szombaton csak délig.

Egy brigádban 10 fő volt, azonos vagy hasonló korúak dolgoztak együtt. Ez lényeges volt az elvégzett munka szempontjából, hiszen normára dolgoztunk. Minden brigád választott a tagok közül brigádvezetőt. Reggel munkakezdéskor egy gazdasági vezető közölte vele, mit kell végezni, és mekkora területen. Este ellenőrizte az elvégzett munkát. A bérezés munkaegység[1] alapján történt, a brigádvezető kicsivel több munkaegységet kapott.

Változatos munkát végeztünk. Kapáltunk kukoricát, napraforgót, gyomláltunk rizst. Aratógép után hordtuk a kévét, és keresztekbe raktuk. Akkor még hazánkban nem terjedt el a kombájn.

1954. Rizsgyomláló brigád – térdig vízben. Jobbról 3. Vaskor Zsuzsa, a szerző nővére.

Délelőttönként általában rizst gyomláltunk, délután pedig kévét hordtunk. A kévehordás igen kellemetlen volt, mert a vízben kiázott lábszárunkat összekarcolta a kéve. Ez igen fájdalmas dolog. A rizstáblából a muhart kellett kigyomlálni. A muhar pázsitféle gyomnövény, hasonlít a rizshez, ezért nagyon kellett figyelnünk. Szénát is gyűjtöttünk villával, és a néhány villányi szénát csomókba, petrencékbe raktuk. Ezt szerettük, mert ezzel a munkával nagy területen tudtunk végezni.

A lucernát traktorra kapcsolt fűkaszával kaszálták, rendsodróval gyűjtötték. Ez egy sorba gyűjtötte a lucernát, olyan volt, mint egy hajfonat. Könnyű volt így összeszedni. Máskor kukoricát fattyaztunk. A kukorica fattyúhajtásait szárvágóval vágtuk le a kukoricaszár tövénél, hogy az új hajtás ne szívja el a tápanyagot a kultúrnövénytől.

A nagyobbak magrépát is vágtak. Egy dolgozó két sorral haladt. A sorok közé leterített zsák fölött vágták a szárat a zsák felé hajlítva, mert nagyon szóródott a mag. Nehéz volt vágni, mert a magrépa szára igen kemény.

[1] Munkaegység: 1945 után a termelőszövetkezeti tag munkateljesítményének meghatározott egysége, amelyet az elszámolásában a jövedelemfelosztás alapjául vettek.

Ahogy haladtak a vágással, tovább húzták a zsákot. A levágott szárat kévékbe rakták. Ez a munka balesetveszélyes volt. A nővérem egyszer el is vágta a sarló hegyével a sarkát. Bekötözték, és dolgozott tovább. Még ma is látszik a vágás nyoma.

Aki már dolgozott tikkasztó nyári hőségben, tudja, hogy az ember mennyire megszomjazik. A vízivásra úgy volt lehetőség, hogy minden brigádnak volt külön vízhordója, aki egész nap kannával hordta a vizet. Senki ne gondoljon jégkockával hűtött friss vízre. Az artézi kút langyos vizét ittuk. De az is jólesett, több volt a semminél. Aki szomjas volt, elkiáltotta magát: „vizes". A vízhordó jött is menten. Kannafedőből ittunk egymás után. Egy kissé kiöblítettük, és adtuk tovább a következő szomjúhozónak. „Nesze neked higiénia!" Mégsem volt soha herpeszünk. Mi megedződtünk. A vízhordó sorsa sem volt irigylésre méltó, egész nap cipelnie kellett a vízzel teli kannát.

Délben egy óra ebéd-, ill. pihenőidő volt. Ha messze dolgoztunk a központtól, akkor a határban ebédeltünk egy-egy fa árnyékában. Az otthonról hozott elemózsiánkat fogyasztottuk el. Kézmosási lehetőség nem lévén, a vízhordó öntött kicsit a kezünkre. Csupán leöblítettük izzadt tenyerünket. Mi megedződtünk, nemigen betegedtünk meg. Ellenállóbb lett a szervezetünk, mert megerősödött az immunrendszerünk.

Ideiglenes munkán Örménykúton

Amikor az Örménykúti Állami Gazdaság dolgozói nem győzték a munkát, akkor Rózsástól kértek segítséget. Minket is odavittek segíteni. Dolgoztak ott sarkadi cigányok, mezőtúri katonák is. Egy hétig dolgoztunk Örménykúton. Ide már nem lehetett naponta kijárni, és otthonról hozni a harapnivalót, ezért kénytelenek voltunk ott étkezni. Nehéz lett volna ugyanis egy hétig főtt étel nélkül dolgozni.

A kantinban[2] is lehetett vásárolni élelmet. De hol volt nekünk erre pénzünk? Így kénytelenek voltunk étkezési jegyet venni. Mi a nővéremmel csak napi egy étkezési jegyet tudtunk venni. Egy tányérból ettünk, ugyanazzal az evőeszközzel, mert egy ebédhez ennyi járt. Úgymond: „egy tányérból cseresznyéztünk". Örültünk, hogy egyáltalán főtt ételt ehettünk.

Örménykúton büfés kocsi is járt ki a földekre. Lehetett venni üdítőt, édességet, fagylaltot. Mi sohasem tudtunk venni, pedig de jól esett volna! Hiszen a rekkenő hőségben sokat izzadtunk. Mi akkor nem a Körösben, vagy a Balatonban fürödtünk, hanem saját izzadságunkban.

Emlékszem, mikor a tanítónőképzőben biológia órán *Palov tanár úr* (a későbbi *dr. Palov József*) a vese működését magyarázta. Megjegyezte, hogy

[2] Kantin: csoportok számára létesített büfé és étkezési terem.

Pihenő egy nagy fa árnyékában. Balról második Vaskor Zsuzsa, elöl a vízhordó fiú.

izzadáskor a verejtékmirigyek verejtéket választanak ki a bőrön keresztül az ember szervezetéből. Megkérdezte: „Lányok, tudják-e milyen ízű a verejték?" Jelentkeztem, hogy sós. A szünetben az osztálytársaim csodálkozva kérdezték, hogy ezt honnan tudom. Onnan, hogy naponta sokszor tapasztaltam a nyári munka közben.

Örménykúton a központ udvarán volt egy nagy ponyvás sátor. Ott lehetett este tisztálkodni. Munkásszállón, emeletes vaságyakon aludtunk. Egy hétig tartó örménykúti „kirándulásunk" után vontatóval hoztak haza bennünket. Mindenki a lakásához közel eső helyen szállt le. Végre otthon! Felemelő érzés volt.

A diákmunka bérezése

A fizetést a végzett munka alapján kaptuk, mivel normára dolgoztunk. Nővérem – emlékezete szerint – egy nyáron kb. 640 Ft-ot keresett. Naponta átlag 7–8 Ft-ot kaptunk. Az akkori árak szerint ez 2 kg kenyér árának felelt meg. Akkor ugyanis 1 kg kenyér 3 Ft 60 fillérbe került. Ha esett, ún. álló-, ill. esőpénzt kaptunk, de csak akkor, ha a munkahelyünkön tartózkodtunk.

Sport és szórakozás

A nyári szünidőben vasárnap délután el lehetett menni focizni vagy kézilabdázni volt iskolánk, a Középhalmi Általános Iskola sportpályájára. Sok gyermek élt is ezzel a lehetőséggel. *Dauda Mihály*, az akkori iskolaigazgató megengedte. Sőt olykor az igazgató bácsi is beállt a focizók közé. Ő úgy él az emlékezetemben, mint aki nagyon szerette a gyermekeket.

Az Igazgató bácsi időnként szombati napokon filmet kölcsönzött a városi moziból. Filmvetítésre *Bednárék*nál, a nagyteremben került sor. Egy L alakú épületben volt a lakás, üzemelt egy vegyesbolt és egy kocsma is, meg egy nagy terem. Vetítés előtt futótűzként terjedt el a hír, hogy szombaton „mozi lesz". Hogy milyen film kerül vetítésre, az nem volt kérdés, örültünk, hogy valamilyen filmet nézhetünk. Ekkor láttuk – többek között – a *Ludas Matyi* és a *Rákóczi hadnagya* c. filmeket, valamint *Homoki-Nagy István*nak a Gemenci erdőről szóló csodálatos filmjét, a *Gyöngyvirágtól lombhullásig* címűt. Egységes 2 Ft-os helyárral üzemelt a mozi. Özönlöttek az emberek.

Akkor még a tanyavilágban nem volt villany. Az igazgató bácsi aggregátorral fejlesztett áramot a filmvetítéshez. Nagy örömünkre szolgáltak a vetítések.

Az emlékezés megszépíti a múltat

Velünk is ez történt. Mostanában a nővéremmel az esti telefonbeszélgetések alkalmával – midőn felidézzük a múlt emlékeit – emlegetjük, hogy „mi megedződtünk". Megállapítottuk, hogy minden nehézség ellenére szép volt a gyermekkorunk, mert a szüleink szerettek és gondoskodtak rólunk, biztonságban éltünk. Ez a legfontosabb egy gyermek életében.

Emlékszem, hogy munkaidő után egyszer egy *Marika* nevű kislánnyal együtt gyalogoltunk haza. Egy brigádban dolgoztunk. Ő is arra lakott amerre én, csak tőlünk 2 km-rel távolabb, Ezüstszőlőben. Behívtam hozzánk. Éppen vacsorára érkeztünk. Szüleim őt is meghívták. Közben hirtelen besötétedett. Nem volt holdvilág, csak pár méterre lehetett látni. Édesapám akkor azt mondta, ilyen sötétben ne menjen haza, aludjon nálunk.

Gyorsan megágyaztunk neki a konyhában. Nálunk reggelizett, és édesanyám természetesen neki is csomagolt ebédrevalót. Ahogy mentünk reggel a gazdaságba, Marika megjegyezte, hogy „neked milyen rendes szüleid vannak". Ekkor melegség öntötte el a szívemet. Nagyon büszke voltam a szüleimre.

Zárszó

Lehet, hogy a mai gyerekeknek hihetetlen, mégis igaz: mi, akik a nyarat mezőgazdasági munkával töltöttük, jobban örültünk, mikor véget ért a nyári szünidő, mint amikor elkezdődött. A szeptemberi iskolakezdés megváltás volt számunkra. Felszabadultan és örömmel ültünk be újra az iskolapadba. Élveztük, hogy ott hűvös helyen vagyunk. Eleget izzadtunk a rekkenő hőségben a nyári munka során. Az iskolában fizikailag sem fáradtunk el. Felüdülés volt számunkra az iskolába járás, a tanulás lehetősége.

Szarvas, 2018. augusztus 5.

Emlékeit lejegyezte Csapó Imréné Vaskor Anna

Részletek Nádor Jenő emlékeiből

2. rész

Dr. Nádor Jenő (1889–1975) történész, a szarvasi gimnázium tanára, majd igazgatója volt. A tudós tanár több helytörténeti tárgyú könyvet és tanulmányt írt, közülük a legismertebb az 1922-ben megjelent, máig használható Szarvas nagyközség története.

1964-ben, több mint másfél évtizeddel nyugdíjaztatása után írta meg emlékeit a régi Szarvasról és a diákéveiről. A tőle szokatlan, könnyed hangvételű, olykor humoros történetekből álló könyv kéziratban maradt, kiadásra vár.

A Szarvasi Krónika 31. számában megkezdtük a könyv részleteinek közlését. A most közreadott második részlet szövegét Vidácsné Szurgent Éva válogatta. Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta dr. Kutas Ferenc.

* * *

A megváltozott város

...Ha már Szarvas környékéről is megállapítottuk, hogy arculata 60 év alatt sokban megváltozott, mennyivel inkább áll ez a megállapítás magára a városra[1]. Kedves Öreg diáktársam, amikor Te visszatérsz Szarvasra, keresed itt a régit, és nem találod többé. Te a régi Szarvast szépnek tudtad emlékeidben, holott idegenek első megpillantásra ezen a vonalon sokszor csak nyílegyenes utcáit ismerik el.

A harmincas években egy alkalommal egy neves tudósunk jött el ide. Még sosem járt itt, s lépten-nyomon elcsodálkozott a nagy, de primitív falun. Beszélgetésünk során azt fejezte ki, hogy Szarvast kulturális életéről hallott híradások alapján sokkal szebbnek, városiasabbnak képzelte el. Való igaz, hogy rideg tárgyilagossággal ítélkezve Szarvast, magát a várost nem is lehet a szép városok sorába rangsorolni. A régi szarvasi lakos, a volt szarvasi diák azonban nem ezen a ponton hozza meg ítéletét. Ő a város reá gyakorolt vonzerejére céloz, amikor elismeréssel, melegséggel szól szépségéről. Eredetileg, idejövetele előtt talán ő is az említett tudós álláspontján állott. Olyan helytől, hol híres iskolája fogja őt emberré nevelni, mást várt. Talán több előkelősködést, városias ridegséget. Ítéletéből azután éppen ez a családás ábrándította ki. Megtalált egy egyszerű, kedves, falusiasan idillikus helyet. Az idegenből jöttek későbbi nyilatkozatai egyértelműen azt az itt föllelt kellemesen ható egyszerűséget, a város mindennapi életének természetes

[1] A szerző Szarvas jogállásának megnevezésében következetlen. Szarvas 1964 előtt kétszer kapta meg a városi rangot (1848 és 1921), de mindkétszer elvesztette. Amikor ez az írás született, Szarvas nagyközség volt. Nádor Jenő minősítéseit a szöveghűség miatt tiszteletben tartjuk.

báját emlegették. Ez tette számukra kedvessé, mert otthonukra emlékeztette őket.

Ma már természetesen sok eltűnt abból a régiből, melynek egyes részletei is ilyen meleg érzésekre hangolták a szarvasi diákot. A város nyilvános életének középpontja az akkor Beliczey[2] útnak nevezett mai Szabadság út, vulgó: nagyutca[3] és a hozzá csatlakozó piactér[4] nagyon megváltoztatta a hatvan év előtti arcát. A nagyutcának az eddig terjedő részét a fiatalok korzóként emlegették, de egyúttal üzleti gócként is működött. Egyszerű, csinos házak között, egyszerű boltok mellett vitt téli időkben a sétáló diák megszokott útja a túl elegánsnak tartott Lengyel-házig[5]. Ezen a szakaszon voltak egyúttal azok az üzletek is, melyek legközelebbről érintették diákjaink szükségleteit, és legszorosabb kapcsolatban álltak velük. Az utca nyugati végződésénél, a mai kétemeletes óvónőképző helyén az utca vonalában két épület állott. Csaknem a nyugati sarokig húzódott akkor a gimnáziummal szoros kapcsolatban álló tanítóképző gyakorló iskolája. Óvatosan vonult még kissé az utca vonalától beljebb, s vaspántos kerítés zárta el az utcán felkapaszkodó népiskolásoktól tompítva csúfolódó bekiabálásukat: „tízforintos iskolások" /az évi tandíj után/. Itt tanította a négy elemi osztályt Margócsy tanár úr[6], egyike a legszigorúbb, de kétségtelenül a legjobb tanítási eredménnyel dolgozó tanító. A gyakorló iskola után *Szikes Antal*[7] papírkereskedése szolgálhatta ki a gimnazistát. Kisméretű, gyengén berendezett, de előnye volt a gimnázium tőszomszédsága. Iskolai dolgozat írásakor a tollszárat otthon felejtett gimnazistának volt ideje átszaladni a szükségesekért, s elkerülhette a rendetlennek kijáró egyórai bezáratást. Ezt az üzletet gazdája 1902-ben kiárusította, s akkor napokon át megszállva tartották a diákok, kik néhány krajcárral rendelkezve, olcsón szerezhettek papírost és mindenekfölött színes ceruzát. A Szikes-féle üzlet létezése mélyebben nem is nyúlt belé a tanulóifjúság életébe.

Kisvárosi csetepaté

Volt azonban ott egymás közelében két kisvárosi viszonylatban fényesnek nevezhető könyv- és papírkereskedés. Ezek szereplése azután nemcsak a tanulói szükségletek kifogástalan kielégítése tekintetében, de humorosan kedves kisvárosi háborúskodásuk is emlékezetes maradt hosszú évekig.

---

2 Beliczey István (1827–1902): országgyűlési képviselő, Békés vármegye főispánja volt.

3 Népies használatban: nagyutca. Ez az elnevezés még az 1950-es években is élt.

4 A piactér a Művelődési Központ (ma Cervinus Teátrum) és a „hatvanlakás" helyén terült el.

5 Ma Lengyel-palotaként emlegetik, a Polgármesteri Hivatalnak ad helyet.

6 Margócsy Gyula (1851–1921), az Evangélikus Főgimnázium és a Polgári Leányiskola tanára, 1897-től igazgatója.

7 Szikes Antal (1857–1905), papírkereskedő és nyomdász. A 1880-as évektől a századfordulóig működött Szarvason.

A két kereskedés közül kétségtelenül *Sámuel Adolf*[8] könyv- és papírkereskedése és könyvnyomdája igényelhette az első helyet fölszerelés dolgában. Tulajdonosa azonban kissé mogorva üzletember volt, míg ellenfele, *Müller Károly*[9] ügyes, barátságos, minden hájjal megkent fiatalember. A riválisok közt évekig tartó, késhegyig menő harc dúlt, melybe a diákságot is bevonták. Hiszen a szarvasi diák Szarvas társadalmi életének egyébként is elmellőzhetetlen tényezője volt. Míg azonban a zord Sámuel inkább csak nyomtatott röplapokkal fordult a diáksághoz, „kuncsaftokat" szerzendő, az ügyes Müller boltját valóságos kis diák-kaszinónak rendezte be. Kivált a téli esték sétaidejében néha zsúfolásig megtelt a kis üzlethelyiség gimnazistákkal, akiket ilyenkor nem a bevásárlás, de anélkül, hogy tudták volna, a könyvkereskedői politika nagy kérdései gyűjtöttek egybe. A tulajdonos kitűnően értett hívei összecsődítéséhez. Még gramofont is szerzett be csábítóul, s két krajcárért lehetett boltjában hallgatni az akkor még rikácsoló hangú beszélőgépet.

A diáktaktika persze méltóan csatlakozott a tulajdonoséhoz. Akinek két krajcárja volt, azzal benevezett egy lemezre, ámde utána nyomult a krajcártalanok tömege is. Müller úr azután szívélyes, kedves szavakat váltott velük, s némileg ellensúlyozni tudta Sámuel úr boltjának jobb fölszereltségét, és a „sámueli" Müller-ellenes röplapokat, melyek többnyire így kezdődtek: „Egy magát könyvkereskedőnek kiadó könyvkötő…". A szarvasi diák így belecsöppent a helyi politika egyik részletszövevényébe, ami növelte öntudatát, s mulatságosan kedves emlékei számát. A tanév végén még tanári fölhatalmazás is beleszólította a háborúskodásban való részvételbe.

Május vége felé elérkezett az ideje, hogy az egész év alatt készített rajzokat beköttessék. Vajon a hadra keltek melyikénél? Ez volt itt a kérdés! *Sziráczky tanár úr* tehát komoly diák-értekezletet tartott. „Most álljanak föl a Sámuel-pártiak" – mondotta nagy komolyan. Az önrendelkezési jogot gyakorló tanulók többsége így rendesen Sámuel-pártinak bizonyult.

A 34. számban folytatjuk.

[8] Sámuel Adolf (sz. 1851) nyomdász és papírkereskedő. Nyomdáját 1886-ban alapította, amely 1913-ig működött Szarvason.

[9] Ifjabb Müller Károly (1875–1922) könyv-és papírkereskedő, nyomdaalapító. Nyomdáját 1910-ben alapította. A család az 1948-ban bekövetkezett államosításig működtette papírkereskedését és nyomdáját, számos értékes kiadvánnyal gazdagította Szarvas helytörténeti irodalmát.

Tóth Imre

Szarvasi panoptikum

3. rész

A régi Szarvason és környékén, gyerekkorunk életterében számos különös, érdekes ember élt, akik hozzátartoztak a városképhez. Lehet, hogy ez csak nekünk fontos és érdekes, nekünk, akik találkoztak ezekkel a figurákkal, és emlékek idéződnek fel általuk. De azt hiszem, hogy azok számára is megmutat valamit az akkori teljesebb valóságból – ezen keresztül pedig belőlünk –, akik időben vagy térben messzebb vannak ezektől a történésektől és ettől a panoptikumtól. A sorozat 1. része a Szarvasi Krónika 29., a 2. része a 31. számban olvasható.

* * *

A zugpolitikus

A fura figurák között fellelhető voltak olyanok is, akiket alighanem ráállítottak Apámra pártfeladattal, vagy csak úgy önként vállalták, hogy hasznos információt szereznek a tanár „elvtársról". Az egyik ilyen hithű önkéntes volt *F. bácsi*, a zöldpázsiti suszter. Hogy mesterségét gyakorolta-e, azt nem lehetett tudni, csak annyit, hogy régi párttag volt, abban az időben állandóan politizált, de elsősorban besúgó volt a foglalkozása.

Vékonydongájú ember volt; gyors, kicsit renyhe beszédű. Koszlott, zsíros barna kucsmát viselt télen-nyáron, hosszú fekete kabátot, amit gombok helyett egy kenderzsineggel kötött össze a derekán. Az egyik kezében sétabot, a másikban egy gyűrött aktatáska, ezekkel felszerelkezve, miként a fáraó a hatalom jelképeivel, teljes harci díszben aránylag rendszeresen megjelent azzal, hogy jött egy kicsit politizálni. Az öreg ezt teljesen komolyan gondolta, és ilyen kérdéseket, illetve furfangos felvetéseket eresztett meg '57-ben Apám felé: „Mit gondol tanár úr, ugye kár volt bántani azt a sok jó kommunistát, szegényeket?" „Mit tetszik gondolni, kik voltak nálunk benne az ellenforradalomban?" Szóval az öreg teljesen roggyant volt, de bárhogy is akart volna kiszedni Apámból bármilyen megnyilvánulást, az nála tízszer okosabb embernek sem sikerült volna. De tőlünk se, mert úgy voltunk nevelve, hogy ami otthon elhangzik, azt kifelé semmiképpen sem szabad eleresztени, viszont az ellenkezőjét nyugodtan lehet mondani. Szóval ez klasszikus kettős nevelés volt a javából.

Ratata Jankó és szolgáltatásai

A most következő figurát látásból jól ismertem, és tudtam is a hiányosságáról, ami miatt Ratata Jankó volt a neve, de a történetnek nem én, hanem egy

remek előadó, társasági ember, *Bobvos Miska* volt a tanúja. Olyan megjelenítő erővel tudta interpretálni a jelenetet, hogy akik ismerték a szereplőket – már pedig ilyenek sokan voltunk –, dőltünk a röhögéstől. A fiaim, *Ati* és *Szabolcs* is nemegyszer csillogó szemmel csodálták apró bűvészmutatványait, társaságbeli viselkedési paneljait. Link srác volt, de rengeteg nála tehetségtelenebb ember csetlik-botlik színpadokon.

Ratata Jankóról elöljáróban csak annyit, hogy ha valahol megjelent, márpedig ez rendre megtörtént, mert mozgékony volt, nem lehetett nem észrevenni jellegzetes alakját. Elsősorban azért tűnt fel, mert zengő baritonján olyan éktelen dadogással adta elő a mondókáját, hogy mindenki figyelmét magára vonta. Persze a géppuska ropogásához hasonló szóáradatból normális ember egy árva szót sem értett. Pedig Ratata Jankó rengeteget beszélt, talán azért is, mert pásztor lévén egész nap csak az állatokkal tudott társalogni, azok pedig – ugye – nem feleltek egyetlen felvetésére sem. Meg aztán dadogása miatt mindent legalább ötször mondott el. Bizonyos dolgok pedig nagyon érdekelték. Fel tudta sorolni, hogy ki mikor halt meg, mikor volt, vagy mikor lesz valakinek a temetése, és ki, melyik parcellában fekszik. Ormótlan gumicsizmában, zsíros, csula kalapban és esőköpenyben járt, karikás ostorral a vállán. Talán valamiféle legelőközösségi alkalmazott volt, városi állású ember. (Unokáimnak: az esőköpeny a ’60-as évektől elég általános és végül is praktikus viselet volt a dolgozók körében, a munkahelyeken védőruhaként is adták, kihordási, elavulási időre méretezve. Két-három színben és fazonban gyártott, többé-kevésbé vízhatlan, durva, gumírozott vászonból készült, erős gumiszagot árasztott, de valamicskét védte is az embert. Viharkabátnak is nevezték, és sokaknak ez volt az egyetlen hordható felöltője.)

A történet szerint egy embercsoport ácsorgott az egyik közkútnál, kannákkal, vödrökkel várakoztak a sorukra, és csendesen ment a beszélgetés. Ratata éppen munkából ment haza, karikás ostor a vállán, és érdeklődve megállt az embereknél, hátha elkap valami fontos információt. Egyszer csak érkezik egy bicikli, és a közismert, siketnéma *Matók fényképész* leszállva sajátos, félig suttogó és egyhangú beszédével egyszerű kérdést intéz a csoporthoz: „Meg tudná-e valaki mondani, hogy hol lakik XY?” A kérdés széles taglejtésekkel kísérve kb. így hangzik:

- Mektutnahefalakiphonthanihotyhollakikh XY?

Az emberek kukán bámultak, egymásra néztek, tanakodni kezdtek, nem értettek semmit. Egyszer csak kiperdült a sorból Ratata Jankó, és ékesszóló, hangos dadogással magyarázta a keresett személy feltalálhatóságát, Matók bácsi pedig azonnal megértve a választ elégedetten távozott a megadott irányba.

Érdekes tanulsága a történetnek, hogy nem is mindig lehet tudni, ki és

mennyire fogyatékos egy adott helyzetben. A szituációt átérezve, szinte látom lelki szemeimmel a döbbent arcokat, ahogy felismerik: „Mi ebből kimaradtunk, mintha itt se lettünk volna. Hogy a csodába lehet ez? Hát mégsem mi vagyunk a normálisak?”

Kis kitérő

Ha már megemlítettem, ki kell térnem a „közkutakra”, a sarki közkifolyókra. Ezek rövid nyomókarral ellátott, öntöttvasból készített „kutak” voltak, és hosszú évekig tartott, amíg a városi vízvezeték-hálózat kiépítésével egyidejűleg ezeket is megfelelő sűrűséggel telepítették. A hatvanas években az volt az általános, hogy a házakba még nem volt bevezetve a víz – a gáz és szennyvíz csatorna még hírből sem volt ismert –, és az emberek a közkutakról hordták haza a háztartáshoz szükséges vizet. Így aztán ezeknek a vízlelőknek néha meglehetősen nagy forgalmuk volt, rendszerint többen várakoztak a sorukra.

A vízhordás mindennapi, rendszeres tevékenység volt, és nagy könnyebbséget jelentett, amikor úgy besűrítették a kifolyókat, hogy elvileg senkinek se kellett százötven méternél messzebbre menni vízért. A ’80-as évektől aztán elkezdték leszerelni a közkifolyókat, mert egyre több házba vezették be a vizet, de sokan trükköztek is. Az állatok ellátását, öntözést, kocsimosást és minden egyebet is méretlenül, a közkútra csatlakoztatott slagokkal, a többiek akadályozásával oldották meg saját költségüket „kímélő” módon. A város vezetése ezt nem tűrte, a közkutak nagy többségét lezárta. Így állt be a mai állapot, alig van a városban néhány közkifolyó.

Rokkantak, koldusok

Az 1950-es években gyakran jelentek meg a körzetben olyan emberek, akik láthatóan hadirokkantak voltak. Volt, akinek keze, lába hiányzott, de a legborzongatóbb az volt, akinek égési sérülései következtében az orra és a fülei helyén csak lyukak voltak. Ezért aztán az arca egy halálfejhez volt hasonlatos szerencsétlennek, ami természetesen kiváltotta az emberek viszolygását. Pedig hát nyilván nem jókedvében kérte magának ezt a fazont az orosz front poklában. Ez az ember rendesen dolgozott valahol, nyilván a szűkebb környezete és a családja megszokta, és észre sem vette ezt a szerzett fogyatékosságát. Több hadirokkant a Fő téren a templom körül koldult.

Emberek mint fuvaroslovak

Volt a városban egy különleges fuvaros páros, mind a két férfi súlyosan fogyatékos volt. Közösen fuvaroztak egy kb. tíz mázsa teherbírású gumis kézikocsival, amiben szenet, fát és bármilyen más anyagot elszállítottak a városban lévő két fatelepről; egyébként bármit, bárhonnan, bárhová. Nos, ahogy mondom, mindketten testi fogyatékosok voltak. Aki elől ment, és a

kocsit húzva irányította, annak a bal lába gyermekparalízis következtében deformált volt, és húsz centivel rövidebb. Egy hónaljmankóval járt, amit láthatólag saját maga eszkábált egy alkalmas formában nőtt erősebb ágból. A mankó egy kicsit görbe volt, így a bal lábát, amelyik szintén görbe volt, de ellenkező irányban, félig köré tudta „fonni". Ez valamit segített neki az egyébként nagy megerőltetéssel történő járásban.

A kiskocsit hátulról egy hasonló korú, akkor olyan negyven éves, megtermett ember taszította, alaposan belefeküdve a feladatba. Csak arra koncentrált, hogy mit mond az elől lévő, és hogyan hallatszik a mankó koppanása. Ebből tudta meg, hogy a következő másodpercben éppen mi vár rá. (Most, hogy visszagondolok rájuk, újra elszorul a szívem). A hátsó ember – ezt jóval később tudtam meg – egy későbbi munkatársunk, a HAKI egyik könyvtárosnőjének az édesapja volt, aki a szeme világát a háborúban vesztette el, mint az orosz földre támadó magyar hadsereg katonája. Nem tudom, hogy ezek az emberek milyen ellátásban részesültek akkoriban, gyanítom, hogy a „fasiszta támadó" semmilyenben, a rossz lábú sem kaphatott túl sokat, de azt láttam, hogy a kenyerüket borzasztó nehezen, igavonó állatok módjára keresték. Sok évig lehetett őket látni a hepehupás, rissz-rossz téglajárdákon döcögve, erőlködve, amint a tüzelőt télen-nyáron vitték a majd' két méterre felmagasított oldalú kézi stráfkocsijukkal. Nem volt felróható, ha az útba eső kocsmáknál meg-megálltak egy-egy hideg fröccsre.

Javító és szolgáltató „ipar"

A „drótos tót" nem volt állandó figurája a környéknek, de tavasztól őszig sűrűn feltűnt. Messziről jelezte fejhangú ordibálása a jövetelét, amint a hátán egy mai vázas hátizsákhoz hasonló ládát cipelt, tele mindenféle szerszámmal és anyaggal. A reklámszöveg egyszerű volt, valahogy így hangzott: „Dróóó-toznyi, fóóó-toznyi! Dróóó-toznyi, fóóó-toznyi! Kantátfazekat-lavóóórt". Hogy miért pont így, ki tudja, talán azért, mert felvidéki tót lévén, alig tudott magyarul. Másrészt, a refrénszerű befejezés egy kicsit hasonlatos hangzású volt a belső ázsiai kétszólamú éneklés hangzásához, és éles zengése messze elhallatszott.

Mindenesetre akkoriban még gyakori volt a háznál a cseréptál, a levesfőző fazék, lekváros szilke és más cserépedény is. A fickó magas, szódásüvegtalp szemüveggel ellátott házaló volt, aki ördögi ügyességgel fonta körbe méhsejtszerű csavart fonattal a cserépedényeket, és ha minden darabja megvolt, haló poraiból akár helyre is állította az összetört edényt. A nagyobb cserépedények törékenységük miatt nem voltak drótozás nélkül használhatók, annyira gyengék voltak. A drótostót fazekat, lábost is foltozott, kis alulemez- vagy rézfoltot vert rá nitszeggel (szegecskötéssel).

Tudható volt, hogy a felemlített emberek az akkori nehéz sorsok között

is a legnehezebbeket cipelték, többszörösen sújtotta őket az élet, és ez nekünk, gyerekeknek is szöget ütött a fejünkbe. Ezeket a figurákat eszünkbe sem jutott gúnyolni, csúfolni. Egyébként sem voltunk túlságosan megverve ilyen indulatokkal. Mindenkit elgondolkoztatott egy kicsit, ha beleképzeltük magunkat a helyükbe, vagy elképzeltük, hogy mi volna, ha valamelyik családtagunknak kellene ilyen keresztet viselnie.

Egyébként a környékünkön is élt néhány testi fogyatékos ember, az egyik *Jeszenszky Samu bácsi*, a suszter. Az egyik lába – valószínűleg gyermekparalízis következtében – csökevényes volt, és egyéb fejlődési rendellenességei is voltak. Ez nem zavarta abban, hogy egész életében normálisan dolgozzon mint cipőkészítő és -javító kisiparos, még inkább pedig mint ezermester. Ennélfogva aztán, ha valaki nem ült oda a nyakára, akár évekig is várhatott a cipője javítására, foltozására. Egyébként hihetetlenül ügyes ember, aki mindenre talált megoldást. Igazán irigylésre méltó tulajdonsága pedig a világ dolgaiban való tájékozottsága volt.

(A 34. számban folytatjuk.)

Szirony Pál

Szarvasi kötődésű olimpikonok

2017 novemberében négy szarvasi olimpikon[1], ill. egynek a képviselője vehette át Szarvas Város Képviselő-testületének kitüntetését és ajándékát. Néhai ***id. Gyimesi János*** *egykori szarvasi diák és diáksportoló, aki az 1948-as londoni olimpián irányította a magyar férfi kosárlabda-csapatot, majd játékvezetőként vett részt az olimpia kosárlabda-mérkőzésein.* ***Szalay Miklós,*** *két éven át az NB II-es szarvasi labdarúgó-csapat edzője, az 1968-as mexikói olimpián győztes magyar olimpiai labdarúgó-válogatott játékosa;* ***Harka László*** *kézilabdázó, egykori szarvasi diák, aki az 1972-es müncheni olimpián nyolcadik helyezett magyar kézilabda-válogatott tagja volt; a szarvasi születésű* ***Kiss Lenke,*** *a magyar női kosárlabda-csapat 328-szoros válogatottja, az 1980-as moszkvai olimpián a negyedik helyezett magyar csapat erőssége. Róluk szólnak írásaink.*

id. Gyimesi János kosárlabdázó, mesteredző

Gyimesi (Gyuricsán) János, a magyar férfi, majd női kosárlabda válogatott szövetségi kapitánya, tankönyvíró, kosárlabda és gimnasztikai szakkönyvíró, nemzetközi játékvezető, az első magyar játékvezető, aki olimpián bíráskodott.

Békésszentandráson született1913-ban. Korán árvaságra jutott, és testvéreivel együtt nevelőszülőkhöz, a Dandé családhoz került. Szarvason a Markovitz utca 10-ben laktak. A Szarvasi Ev. Főgimnáziumban érettségizett bátyjával együtt. Az itt űzött sportágak közül szinte mindenben kitűnt: asztalitenisz, tenisz, torna, téli sportok, úszás és főleg az atlétika voltak kedvelt sportágai. Atlétikában már 6. osztályos korában csapattag lett, Szegeden három dobószámból egy bajnoki arany mellé egy ezüst és egy bronzérmet szerzett. Meglepetésre „kisdiákként" két számban az országos döntőn is érmet szerzett a szarvasi gimnáziumnak. Hetedikesként még eredményesebb lett, hozzájárult, hogy a vármegyei legnagyobb rangnak számító selyemzászló Szarvasra kerüljön. 50 pontot szereztek, míg a második helyezettnek csak 35 jutott. Az országos versenyen is nyertek csapatversenyt.

Közben bátyjával együtt futballoztak a szarvasi felnőtt csapatban. Rend-

[1] olimpikon: az újkori olimpiákon résztvevő versenyző

kívül erős, szívós, kemény játékos volt, a szurkolók még évek múlva is emlegették. Utolsó gimnáziumi évében a gimnazisták futballozását egy baleset miatt igazgatói szinten betiltották.

A Vajda Péter Önképzőkörben háznagyi tisztséget vállal, és színdarabban is szerepel. Minden sportágban eredményes, de továbbra is atlétika az erőssége, a megye legjobb atlétája címet kapja. Eredményeit a mai középiskolások sem tudnák megközelíteni. Érettségi után sportösztöndíjasként a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolára kerül, ott a kosárlabdát szereti meg, játékosként ott is eredményes lesz.

Középen a „triplakirály"

Tanárként dolgozva élcsapatoknál edző, majd a bécsi döntés után Kassára kerül, és ott honosítja meg a kosárlabda-játékot, amit a helyi tanítványok, játékosok még 30 év múlva is emlegettek. Fáradhatatlan. A Holt-Kőrösön tanult korcsolyatudásával az I. ligás jégkorongcsapatban is játszott.

A háború után Budapesten folytatta sporttevékenységét. Szervezőkészsége, határozottsága, jó meglátásai révén 1947-től a férfi kosárlabda-válogatott vezetőedzője lesz, sok addig ismeretlen tehetséget fedez fel. 1948-ban Londonban irányítja a csapatot. Nem kerülnek a legjobb nyolc közé, a csapat hazautazik. Ő maradt játékvezetőként, az első magyar, aki ebben a minőségben olimpiai résztvevő.

Ezután a női válogatott edzői posztját kapta meg, és a játékosok képességeinek megfelelő taktikát kidolgozva Európa élvonalába vitte csapatát. Az EB-n a szovjetek elleni döntőn egy értelmetlen politikai megalázáson felháborodik, a hatalom pedig nem felejt. Még a következő EB-t megvárják, majd leváltják, és eltiltják mindennemű sporttevékenységtől. Egyetemi tanári állásából középiskolába helyezik. A későbbi rehabilitációban rövid időre visszakapja pozícióját, de a tiszta sporthoz, sportszerűséghez szokott embert ez már nem élteti.

Szakkönyveket ír önállóan és társszerzőként, tanít; tíz csapata szerepel középiskolájából a bajnokságban, fiatal tanárjelölteket oktat, hazai és nemzetközi mérkőzéseket vezet, és ez önmagában is óriási teljesítmény. De ő tudja , hogy ennél még többre volt képes, de levágták a szárnyait.

1993. január 31-én hunyt el Budapesten, hamvai Békésszentandráson nyugszanak. Kitüntetését fia, ifj. Gyimesi János kosárlabdázó vette át.

Harka László kézilabdázó

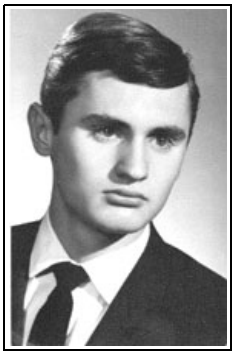

Harka László 1945. november 23-án született Békésszentandráson egy négygyermekes család legfiatalabb tagjaként. *Ödön* bátyja 1935-ben, *Ágnes* nővére 1936-ban, míg *Ákos* bátyja 1941-ben született. Édesapja, *dr. Harka Ödön* községi állatorvos.

A sport nem volt idegen a családban, édesapjuk 1938–1941-ig a helyi Sport Egyesület elnöke volt. Édesapjuk halála miatt 1949-ben a család Szarvasra költözött. László így emlékezik szarvasi éveire.

* * *

– Szarvasra költözésünk után a 2. Sz. Általános Iskolába kerültem. Kezdetben a testnevelést *Borgulya István* tanár úr tanította, neki a torna és az atlétika volt az erőssége. Majd *Sebő János* tanár úr vett át felső tagozatban, aki akkor a Szarvasi Traktor csapatában futballozott. Középcsatár volt, 9-es számmal játszott. Istenként néztem rá, és boldog voltam, amikor szólt hozzám, vagy rám nézett. Jól pingpongozott, én is megszerettem ezt a játékot. Emlékszem, elvitt bennünket mérkőzésekre Orosházára, Békéscsabára.

Később a kézilabda mégis jobban érdekelt. Nem is tudom hogyan, de ötödikesként bekerültem az iskola csapatába. Mindenki gólt akart dobni, így nekem mint kisgyereknek nem sok beleszólásom volt, „csak" kapus lehettem. Akkor a *Pálos* testvérek *Béla* és *Gyuri,* valamint Béla nyolcadikos osztálytársai voltak a legjobbak az iskolában. Megnyertük a járási versenyt, és mentünk Békéscsabára a megyei döntőre.

Nekem akkor Békéscsaba olyan volt, mintha legalábbis egy világváros lett volna, és mi világ körüli útra indultunk volna. Hajnalban kelni, a vonatnál találkozni; ezek az emlékek maradtak meg nekem, meg az, hogy Békéscsabán nagyon megvertek bennünket. Ködös, ronda, hideg idő volt, a kezem majd lefagyott. Jó csapatuk is volt: két játékosuk, *Bohus* és *Rozsos* akkor már a Békéscsabai Sportiskola csapatában játszottak. Később budapesti NB I-es csapatokban találkoztam velük.

Kapusként csak arra emlékeztem, akkorákat lőttek, hogy ezeket a lövéseket nem tudtam megfogni. Így majdnem derékba tört kézilabda-pályafutásom. Szerencsére közben a sport minden elérhető formáját kipróbáltam.

– Az iskolai nyári és téli szüneteket mivel töltöttétek?

– Emlékeimben hosszú téli és nyári szünetek voltak. Sajnálom a mai gyerekeket, hogy ilyenben már nincs részük, és nem is fogják soha megtudni az efféle gyermekkori örömöket. Közel laktunk a Kőröshöz. Akkoriban a telek is valahogy hosszabbak és keményebbek voltak, hetekre, néha hónapokra

befagyott a víz, lehetett korcsolyázni. Felnőttektől, gimnazistáktól ellesett figurákat gyakoroltunk, próbáltunk megtanulni. Nemcsak abban versenyeztünk, hogy ki tud hamarabb megtanulni és bemutatni valamit, hanem ki tud nehezebbet. Akinek sikerült, büszke volt, a többi irigykedve nézte. De a nagyobbak már hokiztak is a jégen. Itt nem volt igazi kapu, kirajzolt pálya. A kapu sokszor két tégla vagy kő, néha iskolatáska is, jobb esetben két nagy nehezen befúrt vagy repedésbe dugott bot volt. A pálya szélét a takarításkor félrekotort zúzmara vagy hó jelezte.

Nyáron a fürdés volt a sláger, valahogy mindenki megtanult úszni. Két helyen is lehetett fürdeni a közelben, a Kis utca végén a Középfokú Technikum melletti régi Halászcsárdánál, a mai főiskolai tornaterem helyén, vagy a Petőfi utca végén a nagy kanyarban, a „csigánál". A Halászcsárdával szemben az Erzsébet-ligetben egy hatalmas fűzfa nőtt a parton. Már felmászni sem volt könnyű, főleg vizes kézzel, testtel az átúszás után, de lehetett róla ugrálni a vízbe. Bizony, magasra nőtt. Több helyen különböző magasságban voltak olyan ágak, amelyekről lehetett ugrani. Ki milyen magasról mert. A legtetején egy nagy ág nőtt, ami „Y" alakban végződött Ez volt a „csúzli". A bátorság próbájához tartozott innen leugrani. A dicsőségnek ára is lehetett, volt aki lábtöréssel végezte.

Alakult vízilabda-csapat is, bajnokságban játszottak. Nem is volt könnyű bekerülni, mert a vízben labdázni mindenki megtanult.

Egyik volt szarvasi osztálytársa, *dr Tóth László* orvos így emlékezik Harka Lacira:

„Közel laktunk egymáshoz, sokat játszottunk együtt télen, nyáron. Mi a Fő utcán laktunk egy azóta lebontott épületben. Házunk mögött a lebontott színház helyén üres területen a „tartalékos katonák" csináltak röplabdapályát. Oda jártunk focizni, volt mikor csak ketten játszottunk, de így is jó volt. Akkor még a fejelés is nagy divat volt. Egyszer az iskolából kettőnket küldtek a Vasipari KTSZ-be, valamit vinnünk kellett. Én mondtam, hogy beugrunk hozzánk enni valamit, mert útba esett. Egymás mellett száguldottunk biciklivel a Fő utcán, nem volt még akkor olyan nagy forgalom. A javaslatot nyilván elfelejtette, és én – jobboldalán menve – balra befordultam, ő egyenesen ment volna. Összeütköztünk, hatalmasat estünk, és rettentően szégyelltük, mert azért mégis csak sokan látták az utcán. Fürödni és korcsolyázni is jártunk a „régi Halászcsárdához". Akkor még utca vezetett le a partra.

Később Laci elment Pestre, nyáron sem jöttek Szarvasra. Mikor egyetemista lettem, néhányszor elmentem a „Tromos" meccsekre, ahol kézilabdázott, de aztán egyre többet kellett tanulni, másfelé vitt az utunk."

* * *

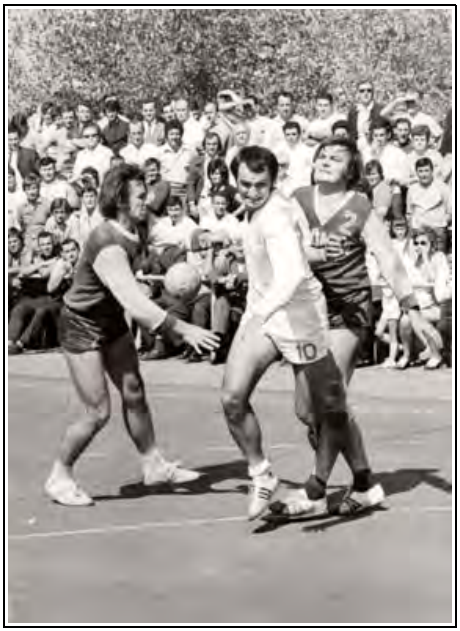

–14 éves koromban Budapestre költöztünk, ott a Rottenbiller utcai Általános Iskolába kerültem *Patyi György* tanár úr keze alá, aki az Elektromos vízilabda-csapatának volt edzője. Fiatal, lelkes, huszonéves, alig 10 évvel lehetett idősebb nálunk. Levitt engem vízilabdázni, mert látta, hogy jól dobok. Azután kiderült, hogy – hála a Kőrösnek és a hosszú nyaraknak – úszásban is megállom a helyem. De az Elektromos pályán azért a kézilabdára kacsintgattam, mert az nekem valahogy sokkal jobban tetszett. Aztán a vízilabdáról valahogy sikerült átcsúsznom a kézilabdára, megcsapott az Elektromos szele. Ott is maradtam, a később Vass testvérekkel is megerősödött csapatban, és nagyon jól éreztem magam.

Mikor középiskolás lettem, a Szent István (akkor I. István) Gimnáziumban, Rácz tanár úr, a testnevelő tanár egyszerűen közölte:

– Fiam! Ha nem játszol az iskola kosárlabda-csapatában, nem járhatsz kézilabda edzésekre sem!"

Így kosaraznom kellett az iskola csapatában a Budapest Bajnokságban, viszont járhattam kézilabda-edzésre. Akkor még nem úgy volt, hogy mindenki azt választ, amit akar. 1960-tól lettem az Elektromos versenyzője. Serdülőként már nagyon büszkék voltunk, mert egységes sporttáskákat, sportszerelést kaptunk.

Érettségi után a Testnevelési Főiskolára jelentkeztem. Felvettek. Kötelező lett volna annak a csapatában játszani. Mivel mindkét klub NB I-es volt, ugyanabban a bajnokságban nem játszhattam egyszerre két csapatban, ki kellett várni fél évet.

Közben a TF kiesett, így én NB II-ben kezdhettem a játékot. Azután ott játszva első évben bajnokok lettünk, a csapat újra visszakerült az első osztályba, ahol egyből a negyedik helyen zárta az első évet. Jó csapatunk volt, sok későbbi válogatott került ki innen: először Vucskó, Cséka, Szabó Patyi.

– 1968-ban Szarvason játszottatok. Furcsának tűnhet, de mindkét csapatnak szurkoltam. Azért a ti játékotok volt jobb, nyertetek is, öröm volt nézni taktikailag érett szellemes játékotokat.

– Akkor még TF-en nagyon sokat jelentett hallgatónak lenni. Megtanultuk becsülni egymást. Ha jó voltál a kézilabdapályán, néhány társad nem, ők a tornaszereken voltak jók. A másik atlétikában volt kiváló, de nyelte a vizet az uszodában. Ha jókat nevettünk is egymáson, ezt sohasem tettük gúnyosan. Eljártunk egymás versenyeire, és szurkoltunk egymásnak sportágtól függetlenül. A csapaton belül is csodálatos összetartás volt. Tanárunk és edzőnk *Kolozs Feri bácsi* elgondolt egy taktikai megoldást, mi délután, este, szabadidőnkben kimentünk a kézilabdapályára vagy a terembe, és ott gyakoroltuk, hogy a következő edzésen meglepjük, bemutassuk neki. Csodálatos ember volt, nagyon szerettük, mindnyájan sokat köszönhettünk neki. Bennünket a tenyerén hordott, mindent tudott rólunk. Ahogy én végeztem – első évben ősztől a Spartacusba ment edzőnek –, én is mentem vele. Nem bántam meg, a Spartacus sikercsapat lett. Öt év a dobogón. Első év bronz, utána ezüst, arany, aztán ezüst és végül ismét bronz.

– Közben volt válogatottság és egy olimpia.

– Igen. Ez az első ezüst után volt. Bekerültem a válogatottba és az olimpiai keretbe is. 1936 óta először vették fel a kézilabdát az olimpia műsorára. München az új fedett stadionjával és a többi létesítményével akkor mindenkit elkápráztatott. A bronzérmes román és a házigazda német válogatottól kikapva lettünk nyolcadikok.

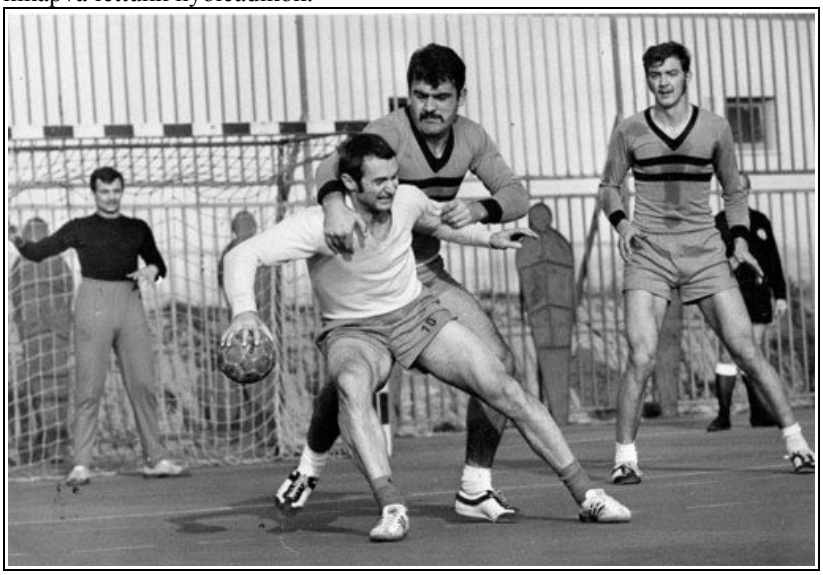

– Öt év a Spartacusban, 1974-ig. Volt-e élet a Spartacus után?

– Igen, volt. Az NB I-ből még egy évet levezetésképpen az NB I/B-s MTK

VM-ben játszottam a Thököly úti pályán. Ekkor már a Bp. Műszaki Egyetemen tanítottam testnevelést.

Mindig jó volt a kapcsolatom a hallgatókkal. A fiatalokat könnyebben elfogadják. Tudták rólam, hogy válogatott sportoló voltam. Talán az is segített, hogy az aktív játékosévek után a MAFC férfi kézilabdacsapatát edzettem. A csapattal Országos Főiskolai Bajnokságot is nyertem, a döntőt a TF ellen játszottuk, ahol akkor három válogatott is volt, többek között *Mocsai Lajos,* a későbbi szövetségi kapitány. Volt egy szarvasi játékosom is, a kapus *Podani Jani.* Sok kellemes emlékem maradt a tanári pályáról és az edzői tevékenységemről egyaránt.

Az interjút Szirony Pál készítette

Szalay Miklós labdarúgó, edző

1946-ban született Salgótarjánban. Középiskolás korában több sportággal is kísérletezett, a véletlen sodorta a labdarúgás felé. A középiskolás bajnokságban szerepelt az iskolája csapatában, edzőmeccset játszottak a Salgótajáni BTC ellen, itt figyelt fel rá az ellenfél edzője, Grosics Gyula.1964 és 1974 között a Salgótarjáni Bányász csapatában szerepelt. Összesen 184 mérkőzésen játszott, 29 gólt szerzett. Legnagyobb sikerük egy 1967-es MNK döntőbe jutás és az 1971–1972-es idényben elért bajnoki bronzérem, amellyel a vidék legjobb csapata lettek. 1974-ben krónikus vesegyulladás miatt be kellett fejeznie az aktív sportolást. 1972-ben egy alkalommal szerepelt a válogatottban, és tagja volt 1968-ban a mexikóvárosi olimpián aranyérmet szerzett csapatnak, melyben egyszer lépett pályára.

Az olimpiai bajnok csapat játékoskerete 1968-ban.
Ülő sorban jobbról második Szalay Miklós

Visszavonulása után 1980-ig, hat idényen a csapat pályaedzője volt, majd az 1980–1981-es szezonban vezetőedző lett. 1981 és 1990 között alsóbb osztályú csapatoknál dolgozott egy-két évet (Szarvas, Hatvani Kinizsi, Cered, Nógrádi Volán, Salgótarján Tűzhelygyár). Az 1992–1993-as idényben ismét anyaegyesülete vezetőedzője volt. [1]

A szarvasi évek

1974 után hat évig a Salgótarjáni BTC pályaedzője, majd vezető edzője volt, ezután, 1981–82-ben szerződött a Szarvasi Főiskola Spartacus NB II-es csapatához. Mind az edzői felkérésében mind a saját elhatározásában döntő volt felesége, *Boldvai Éva* szarvasi származása. Ugyan csabacsűdi születésű, de édesanyja (*Janecskó Katalin*) és a rokonság egy része is Szarvason lakott. A közvetítést végül is felesége családtagjainak Salgótarjánba költözése segítette. Ők tudtak a megüresedett edzői állásról, azután már a szarvasi rokonok is közvetítettek.

Jó munkát végzett Szarvason. Az előző szezonban még 20 csapatos bajnokság volt 4 kiesővel, és a szarvasiak éppen megúszva a kiesést, a 16. helyen végeztek. A következő évben a négy kiesett nélküli erősebb mezőnyben a 8. helyre vezette a csapatot. Családi okok miatt tért vissza lakóhelyére, Salgótarjánba, és környékbeli, alacsonyabb osztályú csapatokkal dolgozott. 10 év múlva – befejezésképpen – még újra vállalt egy évet volt anyaegyesületében.

Szarvast nem felejtette el, nagyon sok barátja, rokona él itt. Nyaralót vásárolt Békésszentandráson, a nyarakat azóta is a Körös-parton tölti, olykor a téli Körös-partot is meglátogatja. Szarvasi barátaival gyakran találkozik, egykori játékosaival tartja a kellemes emlékeket idéző kapcsolatot.

[1] Forrás: Wikipédia

Kiss Lenke kosárlabdázó

1951-ben született Szarvason. Szülei Csabacsűdön éltek, az általános iskolát is ott végezte. Testnevelői Cziglédszky Sámuel és Kondacs György testnevelő tanárok voltak. Általános iskolásként még nem sportolt aktívan, osztálytársaihoz hasonló volt testnevelésben is. Akkor még Szarvas volt „a" város , ahová orvoshoz, vásárolni vagy más okból utaztak.

Középiskolásként Budapesten kezdett kosárlabdázni. A magas, szorgalmas, tehetséges lányra hamar felfigyeltek, és a KSI (Központi Sportiskola) versenyzőjeként ifjúsági válogatott lett. Mint postaforgalmi technikumos diák a nyári gyakorlatokat Szarvason töltötte, *Szirony Pál* vezető edző foglalkozásait látogatta. Mentalitása és tudása jó hatással volt a helyi, akkor még NB II-es leánycsapat tagjaira. Példájából szinte erőt merítettek, ők is jobb eredményt akartak elérni sportágukban, könnyebben viselték a kemény edzésmunkát.

Érettségi után az élcsoportba tartozó Budapesti Spartacus igazolt játékosa lett. Ifj. Gyimesi János edzővel Szarvason tartották a nyári edzőtáborokat az akkor modernnek számító főiskolai tornacsarnokban. Hamarosan a felnőtt válogatott tagja lett. 1977-től a Vasas Izzóban, (névváltozással a Tungsram SC-ben), majd három évig belga élcsapatokban játszott. Levezetésként újra itthon, Nagykanizsán, majd ismét a Tungsramban kosarazott.

328 alkalommal öltötte fel a magyar válogatott mezét, összesen hat Európa-bajnokságon szerepelt a 3–6. hely között végezve. Az 1980-as, müncheni olimpián a 4. helyen végeztek, őt választották Európa második legjobb kosárlabdázójának. Az Európa-válogatott címet összesen háromszor kapta meg, és ő lett a válogatott csapat kapitánya.

1984-ben a magyar válogatott Kubában kivívta a jogot az olimpiai részvételhez, de az értelmetlen bojkott őket is megfosztotta a bizonyítás lehetőségétől. Ezután edzőként dolgozott. 1998-ban megalakította a Kiss Lenke Kosársulit, ennek ügyvezető igazgatója. Újpesti tornatermekben, elsősorban utánpótlás-képzés jelleggel 12–14 csapatot foglalkoztatnak. 2016-ban Életműdíjat kapott „Kiss Lenke a magyar kosárlabdasport legendája és meghatározó személyisége" címmel.

In memoriam

Dr. Búzás László

(1929–2018)

ny. főiskolai főigazgató-helyettes, szerkesztő

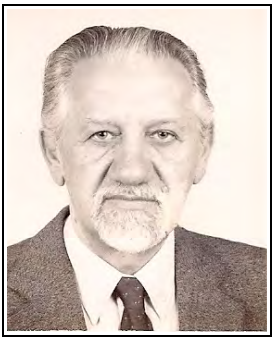

A Szarvasi Krónika című helytörténeti folyóiratnak egyik alapító szerkesztőségi tagja volt. Bár mindketten pedagógusként éltük le aktív éveinket, pályánk párhuzamosan futott, csak a Krónika szerkesztősége jelentett közelebbi ismeretséget.

A mindig elegáns, mindig tartózkodó idősebb kollégát ekkor ismertem meg igazán: tartózkodó magatartása, mögött egy érzékeny, könnyen sebezhető lélek; egy mindig segítőkész ember rejtőzött.

1988-ban szervezte meg dr. Tóth Lajos egy indítandó helytörténeti folyóirat szerkesztőségét, amelybe többek között őt is meghívta. A Szarvasi Krónika felelős szerkesztőjének váratlan halála után az ő segítségének is köszönhető, hogy a folyóirat ma is él.

2012 decembere óta már csak lélekben és életrajzi írásával volt köztünk. Alattomos betegsége fokozatosan döntötte le lábáról. Először csak a lakásához kötötte, majd jött a sztrók. Napokig feküdt eszméletlenül.

* * *

Szavason született, itt járt iskolába: a Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett, majd elvégezte a tanítóképzőt. 1955-ben Szegeden matematika-fizika szakos általános iskolai tanári; 1979-ben a Politikai Főiskolán középiskolai tanári, 1980-ban egyetemi doktori címet szerzett. 1951–1952 között Szarvason, külterületi iskolában tanított alsó tagozaton, majd összevont 1–8 osztályban. 1952–1962-ig a Békésszentandrási Általános Iskola tanára volt. 1962-ben került Szarvasra, az 1. Sz. Általános Iskola igazgatója lett. 1966-tól a Felsőfokú Óvónőképző Intézetben és jogutódaiban intézeti tanár, tanszékvezető, később főigazgató-helyettes. Innen ment nyugdíjba. Tevékeny társadalmi életet élt. Tagja volt a Hazafias Népfront Városi Bizottságának, Szarvas Város Baráti Körének. A Szarvasi Óvónőképző Intézet női asztalitenisz-csapatának 25 éven át volt edzője.

* * *

1952-ben családot alapított. Felesége néhai Kovács Erzsébet tanítónő. Gyermekei Klára és Edit. Öt unokája, hét dédunokája született.

* * *

Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el. Megkapta többek közt az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, a Munka Érdemrend bronz fokozata, a Szarvas Városért, a Szarvasi Óvónőképző Intézet Emlékplakettje, a Brunszvik Teréz Emlékérem, az Asztalitenisz Sportért, és a Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata kitüntetést.

* * *

2012-ben legyőzték a halált: Edit lánya és családja a kórház krónikus belgyógyászati osztályáról gyömrői lakásukba fogadta. Fokozatosan nyerte vissza beszédkészségét. Öt év élet-ajándékot kapott családjától. Bár mozgásképtelen maradt, szellemi képessége visszatért. Telefonon már tudtunk szót váltani.

Családtagjainak mondta tollba életét; élet- és pályarajzát folytatásokban közli a Szarvasi Krónika. A 2018. június 7-én bekövetkezett haláláig négy része jelent meg, az utolsó két rész megjelenését már nem érhette meg.

Életművének elismeréseként Szarvas Város Képviselő-testülete 2018-ban posztumusz Közművelődési Díjban részesítette.

Búcsúzunk, emlékét megőrizzük.

A Szarvasi Krónika szerkesztői nevében:

Dr. Kutas Ferenc
felelős szerkesztő

Szó bennszakad, hang fennakad, Lehellet megszegik.
Arany János

Kiszely Mihály emlékére

1944–2018

Csak a költő szavaival lehet leírni azt az érzést, amikor ránk szakadt a hír: elhunyt Kiszely Mihály, Szarvas Város Képviselő-testületének volt tagja és alpolgármestere, a Szarvasi Krónika Alapítvány kuratóriumának tagja.

Amikor a Szarvasi Krónika Alapítványának kuratóriuma *dr. Gyalog Sándor* jegyző tragikus halála után megfogyatkozott, az alapítók egyhangúlag választották Kiszely Mihályt a kuratórium tagjává. Így lett közeli munkatársunk. Halála váratlan és megdöbbentő volt.

Miért éppen őt választották? Ugyanazért, amiért ő lett a Szirén első számú vezetője, önkormányzati képviselő és alpolgármester is. Mert megnyerő, tiszteletet parancsoló volt a megjelenése: mindig elegáns, mindig barátságos; megszólalásaiban higgadt, érvelő; mindig haladt a korral és az eseményekkel.

A három tagú kuratóriumban a gazdasági tanácsadás volt a feladata. Készségesen állt rendelkezésünkre, volt rá ideje, hogy ezzel is foglalkozzon. Mint a szakmájában, itt is biztosak lehettünk tanácsainak korrektségében és hasznosságában. Ami meglepő volt: tudta számunkra is érthetően elmagyarázni, rugalmasan alkalmazni a ránk vonatkozó, sokszor kacifántos előírásokat.

Nyugdíjba vonulása után emberileg is közel került hozzánk. Megcsodálhattuk nyúlzugi telkének rendezettségét, gyönyörű, mindig gondozott növényeit, virágait. A jellegzetes, Körös-parti T-mólónál avatott be „titkaiba": melyik növényt, gyümölcsfát hogyan kell kezelni; hogyan kell „üzemi méretekben" gyümölcslevet készíteni; hogyan segítette gyermekeit: aggódott értük, ha kellett, és büszke volt rájuk, mert lehetett. Unokái rendszeres nyári vendégei voltak nyaralójának. Amit már csak kevesebben tudtak: jó humorú, remek mesélő volt.

Nehéz tudomásul venni, hogy a kuratóriumi ülésre már csak egyetlen telefonhívást kell tennünk, hogy hiába nézünk be a sövény mögé, nincs ott a kertjében.

Emlékét megőrizzük.

Dr. Demeter László, a kuratórium elnöke
Dr. Kutas Ferenc ügyvezető

Szemle

Egy beavatási szertartás lenyomata

Hartay Csaba: Rajongók voltunk
Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018, 221 oldal

Szerencsés vagyok, mert személyesen ismerem a szerzőt, és ez a személyesség mindig valami pluszt hozzátesz a műveihez. Csaba egy alkimista irodalmi környezetben. Úgy adja mindig ugyanazt elénk, hogy az mindig más. Nincs két egyforma kötete, és még a stílust sem mondanám konstansnak. De az ő munkássága éppen ettől lesz jó. Hogy mindig más, mindig új. És mindig ugyanő van ott és úgy, ahogy azt kell.

Nem tudom, hogy kell kritikát írni. Talán azért, mert magától a bírálattól tartok: egyfajta belebeszélésnek érzem, bekiabálásnak a pálya széléről. Így ezek a sorok csupán tükröződések. Egy nagyon személyes és nagyon privát vélemény egy jó könyvről.

Mert a Turbó tényleg jó. Ahogy szívesen tekintünk vissza a boldog időkre az életünkben, úgy jó újra megízlelni a kamaszkorunkat. Mert legyünk bárkik és bárhol, bármely történelmi időkben, az ifjúkorunkra mindig jó visszaemlékezni. A felnőtté válás bár nagyon összetett, bonyolult, zavarba ejtő, sokszor fájdalmas folyamat, mégis egy új születés. Egy újjászületés. Amiben ott van egy új dolog kezdete és természetesen a gyermekkor vége is. Egyszerre elmúlás és újdonság.

A nagy rácsodálkozások időszaka, az újdonságok varázsa, a nagy Aha!-pillanatok átélése, az ártatlanságunk elvesztése. Egyre több mindent megértünk, és még sokkal több mindent végképp nem értünk. Várakozunk és lelkesedünk, hevülünk és rajongunk. Valamikor felülünk a hormonok és eddig ismeretlen indulatok hullámvasútjára, és szédítő sebességgel robogunk a felnőttkor felé. Nagy naivan azt hisszük, hogy 18 évesen tényleg nagykorúak, felnőttek leszünk, de évekkel később rájövünk, hogy milyen gyerekek is voltunk még akkor. És egyáltalán: a negyven környékén úgy gondolom, hogy a kamaszkor legalább másfél évtizedig tart – jó esetben.

Ez a könyv egy beavatási szertartás lenyomata: amiket megéltünk, mindannyiunkban más-más nyomot hagytak, de egy biztos: nem maradtunk megérintetlenek, a kor rajtunk hagyta lenyomatát. S ma már büszkén(?), boldogan(?) állíthatom, hogy kiálltuk a próbát. Megedződtünk, felnőttünk, Magyarországgal együtt kinőttünk a szocializmusból, „tiszta nyugat lett Kelet-Európa”, és ma már nem kell várnunk semmire. Kinőttük a gyerekkorunkat, mint az első komoly cipőnket, amit már mi választottunk magunknak a boltban, és amely azóta is ott porosodik a garázsban, mert nem volt szívünk kidobni…

Egy dologban azonban bizonytalan vagyok: ezt a regényt (amelyet nyugodtan hívhatunk generációs regénynek) valószínűleg igazán mélyen rajtunk kívül nem fogja túl sok generáció megérteni. Ami valójában nem baj, de azért olyan jó lenne valamit átadni az utánunk jövőknek a mi felnőtté válásunkból. Bár lehet, hogy ez csak némi túllihegett nosztalgia részemről: minden generációnak megvan a maga Turbója. A miénket Csaba írta meg, és nagyon hálás vagyok neki, mert a könyv olvasása közben rengeteg rég elfeledett emlékem került elő agyam valamely poros zugából. De ami még ennél is sokkal jobb volt: nemcsak az emlékek kerültek elő, hanem az érzetek is. Azok a gyomor körüli, tényleg zsigeri érzések, amelyeket utoljára a '90-es években éreztem.

Megyek, megkeresem azt a cipőt a garázsban…

Bődi Etelka

Részlet a Papa fecskealakban című novellából

Volt valami nehéz némaság az egész házban. Mintha a léptek is halkabbak lettek volna odabent, hogy a papa nincs már itt. Mama rögtön leintett, hogy a papa bizony itt van. A múltkor szellőztetett, és a nyitott ablakon berepült egy fecske a szobába. Körözött egyet papa ágya felett, majd kirepült az ablakon. Mama szerint biztosan papa volt az, csak fecskealakban. Ha én meghalok, megint ember szeretnék lenni, nem madár vagy valami hülye állat, mondjuk egy béka. Fene tudja, mi lesz velünk, hová kerülünk. Mama hisz az ilyesmikben, hogy a papa lelke beköltözött egy fecskébe. Amúgy meg, ha így van, akkor tök szabad az öreg, végre oda repül, ahová akar, mert apu szerint a mama eléggé rátelepedett nagyapámra, az utolsó éveiben meg főleg, mindig jobban tudta, mit szeretne a papa, őt igazából nem is kérdezte meg sosem. De ezt persze nem mondtam a mamának, mindenre csak bólogattam neki. Dédike, szegény nagyon csöndes volt, csak ült az ágyán, és egy rózsafüzért morzsolgatott, meg közben imádkozott. Nem is jött velünk vacsorázni. Mama kicsit kiabált vele, mert nagyot hall már egy ideje, és végül odaadott neki egy bögre tejet, amibe kenyérdarabokat áztatott, dédi azt kanalazta ki, majd le is feküdt aludni. Vacsora után filmet néztünk kettesben mamával. Közben hallottam az erőlködő autók motorzúgását, ahogy küszködve haladnak felfelé a hegyen. Ezek a zajok mennyire ismerősek voltak! Sok más emlékkel együtt megmaradtak bennem kisgyerekkoromból. Meg az utcai lámpa sárga fénye, ahogy bedereng még az elhúzott sötétítőn keresztül is a szobába, az sem változott az évek alatt. És akkor eszembe jutott, hogy ennek most vége szakad. Megint itt van egy olyan dolog, amit nagyon szeretek, és sosem láthatom többé. Most utoljára látom egyben ezt a házat, a kertet, ezeket a szobákat ezekkel a bútorokkal. Ezt a hangulat most érzem utoljára úgy, hogy valóban itt vagyok. Később persze fel tudom majd idézni, de az már nem lesz olyan. Semmi sem lesz már olyan.

Élete legboldogabb része

Kántor Zsolt: Jézus Krisztus Szarvason
Digitális Kalamáris, Szarvas, 2018, 108 oldal

Újabb kötettel jelentkezett Kántor Zsolt. Az Idő szaván fogja a nyelvet 2016-os, és a Cseng bong a műgond 2017-es megjelenését követően 2018 januárjában látott napvilágot a Jézus Krisztus Szarvason című verseskötet, amely a líra mellett miniesszéket és mikrotárcákat is tartalmaz.

Három nagy egységből épül fel a kötet: az Antropológia, a Nem beszédben áll, hanem erőben és a Friss szótövek című fejezetekből. A három rész a tézis, az antitézis és a szintézis. Az első ciklusban találhatók az óemberről szóló versek, amelyek Kántor Zsolt régi életéről szólnak, a középső az újjászületés fürdője után íródott verseket tartalmazza, a harmadik rész egyfajta összefoglalása annak, amit az utóbbi öt évben lelkileg és szellemileg átélt.

A sajátos „kántorzsolti" nyelvezet, a filozofikus gondolkodás és az idegen szavak megjelenésének problematikájáról a költő így vall: *„Ezek a kifejezések a magyar nyelv aranyrögei. Ha a terv helyett azt mondjuk, hogy plánum, a szerkezet helyett a struktúrát használjuk, akkor egyfajta színt, bonyolultságot viszünk a partikuláris szövegbe, ami sokszor jót tesz neki, és elgondolkodtatja a befogadót. Amikor már sok van belőlük, s emiatt nehézzé válik a szöveg, az nem jó. Úgy gondolom, hogy egyre inkább próbálom ezeket a bonyolultságokat egyszerűbben kifejezni, s változott a stílusom is."*

Az új kötet címe tartalmazza Kántor Zsolt lakóhelyének, Szarvasnak a nevét is. Kifejezi ezzel ragaszkodását az élőhelyéül választott városhoz, vagy ahogyan ő maga megfogalmazta: *„Nagyon fontosnak tartottam, hogy abban a kötetben, amely egyfajta eszmei összegzés is, jelenjen meg életem két fontos eleme: a személy és a hely. Huszonegy évig éltem szülőhelyemen, Debrecenben, s utána feleségem, Hanzó Ildikó városába költöztem. Nagyon szeretem Szarvast, s azt is szerettem volna valamiképpen jelezni, hogy Jézus Krisztus jelen van a településen. A felekezetek dolgoznak, és érezni, hogy a logosz itt átjárja az atmoszférát. Ezt akartam megörökíteni. Nagyon boldog vagyok. Ez az életszakaszom, az 50 és 60 év közötti időszak életem legboldogabb része volt. Remélem, ennél már csak jobb lesz."*

A könyv a Digitális Kalamáris műhelyében készült 2018-ban.

Hegedűs Éva

Mindig úton

Albel Andor: Hosszújáratú életek, rövidjáratú házasságok
Publio Kiadó, Budapest 2018, 232 oldal

Hosszújáratú életek, rövidjáratú házasságok – ez a címe Albel Andor 2018-ban megjelent könyvének, mely a cím sugallatának megfelelően hajózásról, tengerészekről szól, no meg családtörténetről. Albel Andornak ez már a második kötete, az első Európai szivárvány címmel 2011-benjelent meg. Az a saját családjáról, mostani könyve pedig felesége, Szentmiklóssy Gabriella családjáról szól. A könyv gerincét Gáti Ferenc levelei alkotják, melyeket 1973-ban írt, s tulajdonképpen az élettörténetét meséli el bennük Lőrik Editnek, későbbi – negyedik – feleségének. A családi szál mellett útleírások, hajózási ismeretek, történelmi események teszik egésszé a könyv sztoriját. A hátoldalon olvasható ajánló pedig így igyekszik kedvet csinálni a reménybeli olvasónak:

1918-ban elcsatolták Magyarország kikötővárosát, Fiumét, elvették a hadi és kereskedelmi hajóinkat. 1940-re a Duna tengerhajózás sikerei révén Budapest, mint kikötőváros is európai rangra emelkedett, aztán fél évszázadon át még próbálta őrizni rangját. Az utolsó Duna-tengerjárót a Pannon Rivert és Sea-t, 1986-ban törölték a magyar hajók lajstromából, az utolsó tengeri hajónkról, a Vörösmartyról 2000. október 16-án, Amszterdamban vonták le a magyar lobogót.

"Anaharzis, – a hét ógörög bölcs egyike – az ókori világ embereit három csoportba sorolta, úgy mint élő ember, holt ember és a tengerész. A tengerész egy bűvös teremtmény, kizárható a házadból, de a szívedből soha! A tengerész mindig úton van, és búcsúzkodik a családjától, a szeretteitől, és a barátaitól, mert szólítja a hivatás: be kell hajózni. Aztán, amikor lejár a szerződése szerinti idő, akkor kihajózik." – Bauer József I. osztályú tengerészkapitány ezekkel a gondolatokkal búcsúztatta társát, a könyv főszereplőjét, Potzner Ferencet.

T.L.

Szarvasi diákból lett tudós tanár

Szecskó Károly: Pásztor Emil tanár úr

Kazinczy Ferenc Társaság, Sátoraljaújhely-Széphalom, 2018, 160 oldal

Megtiszteltetés számomra, hogy egykori szarvasi diákként egy olyan könyvről írhatok, amely az egykori szarvasi diákból lett országos hírű nyelvész, tudós tanár, Pásztor Emil életét és munkásságát mutatja be. Szecskó Károly egri levéltáros, történész könyve a Magyar Nyelv Múzeuma megnyitásának 10. évfordulója és az „Édes anyanyelvünk" középiskolai nyelvhasználati verseny 46. Kárpát-medencei döntője alkalmából jelent meg 2018-ban.

Pásztor Emil tősgyökeres szarvasi, a Holub család leszármazottja. Itt született, édesapja, Pásztor Pál a szarvasi posta egykori főnökeként vette fel a „Pásztor" családnevet. Fia, Emil a gimnázium alsó négy osztályát Szarvason végezte. A miskolci tanítóképzőben tett képesítő vizsgát. Általános, majd középiskolákban tanított, az Egri Főiskolán lett sokoldalú „tudós tanár": a magyar helyesírás szakértője, nyelvtörténész, irodalomtörténész, neveléstörténész, akinek a példaképe Arany János volt. Értékes és jellemző válogatás is található a kötetben írásaiból. Ezután nekrológok következnek, s végül bibliográfiai válogatás zárja a kötetet.

Szecskó Károly tudós alapossággal és ugyanakkor életszerűen mutatja be Pásztor tanár urat. Kirajzolódik előttünk egy igényes, igazságszerető, lelkiismeretes, szerény ember képe, aki mély felelősségérzettel szolgálatnak tekintette hivatását. Publikációinak száma közel 900 tétel. Fő témái: a magyar helyesírás problémái, anyanyelvünk az iskolában, Arany János nyelvművészete. Könyvei: A tizenötödik aradi vártanú, Toldi-szótár, Egy nagy magyar pedagógus: Karacs Teréz. Mind megannyi érték. Mégis, kiemelkedik munkásságából egyedülállóságával egy magyar nyelvtörténeti múzeum iránti kezdeményezése és az ezért való állhatatos, töretlen, bizakodó küzdelme. A nyelvmúzeum alapkőletételét még megélte, ott lehetett az ünnepségen. Sokan nem hittek abban, hogy az álom megvalósulhat, de méltó utódok folytatták elgondolásait: Széphalmon megnyitotta kapuit a Magyar Nyelv Múzeuma. Kimondatlanul is tükröződik életművében a Vajda Péter-i szellemiség: „Keressük a legszebbet, merjük a legnagyobbat!"

Szeretettel ajánlom a könyvet a Szarvasi Krónika olvasóinak értő figyelmébe. Milyen szép lenne, ha minden szarvasi középiskolás diák eljutna egyszer Széphalomra, a Magyar Nyelv Múzeumába!

Palotás Ádámné Holub Teréz

Otthon a szívekben

Orosz Iván válogatott versei

Orosz György kiadása, Szarvas, 2018, 140 oldal

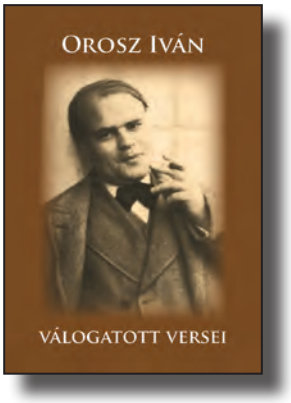

Orosz Iván (Szarvas, 1902 – Miskolc, 1974) a húszas évek végétől 1944-ig meghatározó szerepet töltött be Szarvason, mint lapszerkesztő, költő, író. Meglepően sokoldalú, fáradhatatlan kulturális szervező tevékenysége jelentősen hozzájárult a műveltség, az irodalom iránti érdeklődés felkeltéséhez, terjesztéséhez.

Az 1920 és 1944 közötti negyedszázadban hét verseskönyve jelent meg, az 1945 után keletkezett költeményeiből pedig 2007-ben egy posztumusz kötet. A versek a nagyközönség számára szinte hozzáférhetetlenek. A válogatás elsősorban e kötetekre támaszkodott, de a szerkesztő – dr. Molitorisz Pál – felhasznált valamennyi más lehetséges forrást (helyi sajtó, antológiák, szöveges kották).

A könyv a szarvasi olvasók érdeklődésére számíthat elsősorban a versek sok-sok helyi vonatkozása miatt. A fejezetek bevezető soraiból pedig feltárul a költő életútja is. Orosz Ivánt 1945 után mélységes csend és elhallgatás vette körül. Verseit, prózáját nem adták ki, újabb írásai csak az íróasztal fiókját gazdagították. Munkássága mégsem enyészett el, munkái halála után is utat törtek maguknak.

A kötetet a költő fia, Orosz György ny. főrendező adta ki saját költségén. E válogatás megszületésével évtizedes vágya valósult meg. A következő ajánlással bocsátotta útjára a verseskönyvet: *„Ajánlom és eljuttatom a könyvet édesapám szeretett szülővárosába mindazoknak, akik ismerhették, vagy szeretnék megismerni Orosz Iván költészetét.*

Örömmel töltene el, ha Szarvas város közintézményeinek könyvespolcain megtalálható lenne néhány példány e válogatásból. Szeretném, ha a szarvasi emberek könyvespolcán és szívében is otthont találna e kötet, s az iskolai és egyéb ünnepségeken, rendezvényeken elhangzana egy-egy ma is időszerű Orosz Iván-vers."

A könyv kereskedelmi forgalomba nem került, egy-egy kötetet a város oktatási-kulturális intézményeinek juttatott el a kiadó. A fennmaradt néhány példányt megvásárolhatták a könyvbemutató résztvevői, a bevétel a Városi Könyvtár Bibliotéka Alapítványát gazdagította.

A nyomtatás és a kötés a Digitális Kalamáris már ismert igényességét dicséri.

Liliom

Mindennek van reneszánsza

Aradi (Réthy) László (Lőwy Árpád): Igazság! Költemények

Digitális Kalamáris, Szarvas, 2018, 433 oldal

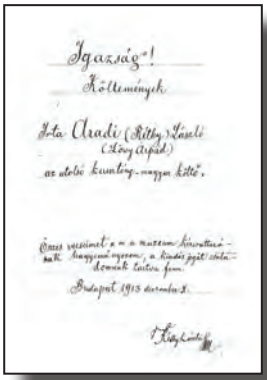
Igazság!
Költemények
Irta Aradi (Réthy) László
(Lőwy Árpád)
az utolsó kuruláng-magyar költő.

2019. november 24-én lesz 150 éve annak, hogy elhunyt dr. Réthy László akadémikus, a szarvasi születésű történész, numizmatikus, Lőwy Árpád álnevű költő. Erre is gondolhattak tisztelői – élükön dr. Molitorisz Pál Lőwy-kutató, monográfussal –, midőn kiadták összes költeményeit tartalmazó verseskötetét, amit maga a szerző állított össze halála előtt 6 évvel. Az egy példányban fellelhető könyv (Budapest, 1913) hasonmás kiadása a Digitális Kalamáris műhelyében készült el, kis példányszámban. A 433 oldalas, A/4-es formátumú könyv bolti forgalomban nincs, csak rendelésre készül, a bibliofilek és a Lőwy-ínyencek érdeklődésére számíthat.

Dr. Molitorisz Pál a kötet feltalálásával valószínűleg eddigi Lőwy-kutatásaira tette fel a koronát. 2008-ban jelent meg a „Mert Lőwy ember és poéta volt” c. monográfia, 2017-ben ennek javított és bővített kiadása. A szerző több mint egy évtizedes nyomozása, búvárkodása, levéltározása, a leszármazottak megkeresése teszi hitelessé írásait, és teszik őt a képzeletbeli „Réthy-Lőwy legjobb ismerője és legodaadóbb híve” cím elnyerésére méltóvá. Munkája eredményeként most már hitelt érdemlően bizonyította, hogy a költő szülőháza, így apjának, Réthy Lipótnak nyomdája nem a Nagy utcán (a mai Szabadság utcán), hanem a Deák Ferenc utcában volt. Felkutatta Aradon a család elveszettnek hitt síremlékét, és összegyűjtötte a világban szétszóródott leszármazottakat is.

Sajnálatosan süket fülekre talált a Réthy Lászlóról írt könyvének előszavában a „hálás utókornak” címzett kritikája: *„Szarvas város két tudóst adott a magyar tudományos életnek, akik kimagasló eredményeik elismeréseként elnyerték a Magyar Tudományos Akadémia tagságát: Melich János (nyelvész, szlavista, 1827–1963) és Réthy László (numizmatikus, etnográfus, költő, 1851–1914). Melich nevét városunkban utcanév őrzi, neve, szarvasi származása közismert; ugyanakkor mostohán bánt városunk Réthy Lászlóval, emléktáblája sincs szülővárosában, pedig a szélesebb közvélemény és a szakma méltóképpen értékeli munkásságát.”*

Régi iskolájának falán lenne még hely az ő emléktáblájának is. Bizonyosan örülne neki minden tisztelője, amikor a Vajda Péter utcában sétálva, felpillantva meglátná a vidáman szivarozó pajkos-tudós arcképet: Nicsak! Lőwy is szarvasi volt, és ide járt gimnáziumba?

Dr. Demeter László, a Lőwy-spa Baráti társaság alapító tagja

Honnan jöttünk?

Hajdú Pál HAJDU – HAJDUCH család

Szerzői kiadás, Szarvas, 2018. 54 o.

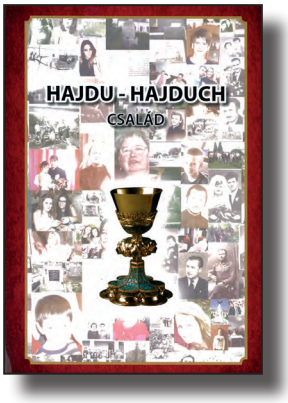

Mostanában dívat lett a családfakutatás: Kik voltak őseink, honnan jöttünk, honnan származunk?

A **hajdúk** eredetileg fegyveres marhapásztorok voltak. Nevük valószínűleg *hajtó* vagy *hajdó* szavakból eredeztethető. Feladatuk volt a csorda őrzése, amikor vágásra érett marhát Ausztriába, Dél-Németországba, és Észak-Itáliába terelték eladásra. Többségük a Dél-magyarországi végvidékekről elüldözött és elmenekült magyarságból valamint különféle balkáni népelemekből származó volt. Bocskai István katonáivá fogadta, és az u.n. *hajdúkiváltságok* megadásával le is telepítette őket (több mint 9000 vitézt) birtokaira.

Ez a kis könyv a szarvasi és Szarvas környéki HAJDÚ - HAJDUCH családok több évi kutatásának eredményét mutatja be. A szerző – *Hajdú Pál* –, nagyon sok munkát fektetett ebbe a könyvbe. A kötet 350 évet ölel át, és az 1715. évi Murányallya-i (Gömör és Kishont megye) adóösszeírásból vett adattal, *Haiduch Georgius* a valószínűsíthető ős nevével indul. A következő *Haiduch György* már Szarvason született 1738-ban. A komoly kutatást összegző, látványos borítójú könyv 350 nevet (részletes adatokkal) és 119 fotót tartalmaz. Az időrendi sorrendben nagyon jól nyomon követhető a Haiduck – Hajduch – Hajdú – Hajdu nevek változása, átalakulása.

A kötet a Hajdu család kiadásában jelent meg, kereskedelmi forgalomba nem került, de az egyház könyvtárában elérhető. A kötet a Hajduk névsora mellett betekintést ad a *„Túlakörös”-i* néven ismert tanyákon élt Hajduk életébe is. A könyv társszerzői *Hajdu Ottilia Vass Istvánné, Hajdu Ilona dr. Bacsa Vendelné, Mótyán Tibor és dr. Reszkető Péter.* A nyomdai munkák Szarvason, a Fazekas Nyomdában készültek.

R.P.

Egyszerű, idilli, derűs

Harencsár László: Erdőtündér
Digitális Kalamáris, Szarvas, 2018, 104 oldal

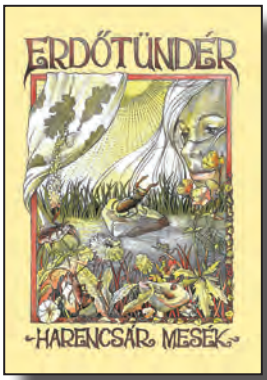

Kezdetben volt a Mesél az erdő c. hangoskönyv, 2013-ban, melyen *Harencsár László*, nyugállományba vonult szarvasi tűzoltó őrnagy kilenc meséje hallható *Bencze Ilona, Bodrogi Gyula, Esztergályos Cecília, Laár András* és *Pécsi Ildikó* előadásában. Nem mondható mindennaposnak ez a konstelláció, így hamar országos ismertségre tett szert a szerző, a mesék és a szerző általi óvodákban, fesztiválokon tartott mesélések, mesemondások is.

Ennek lenyomata a Mese és valóság c. 2015-ös kötet, amiben megismétlődik a hangoskönyv kilenc meséje, kiegészül kettő újjal, továbbá szöveggel és fotókkal mutatja be a szerző mesemondó munkáját (szórakozását?) a Szarvasi Könyvtártól a Székölyök fesztiválig.

Most pedig, 2018-ban az Erdőtündér című mese-gyűjtemény került a boltokba könyv-alakban. Ez klasszikus mesekönyv, mesék és más semmi. Mégpedig tizenkilenc mese: kilenc, ami az első két gyűjteményben is benne volt, kettő, ami a Mese és valóságban látott napvilágot és további nyolc, ami vadonatúj. Mondhatnánk, az eddigi legteljesebb mesegyűjtemény Harencsár Lászlótól. Harencsár mesék, adja meg az alcím is az olvasónak az eligazodást, de akár kisbetűvel és egybe is lehetne írni: harencsármesék. A mesék ugyanis magukon hordozzák szerzőjük világlátását, gyermeki szemlélő és mesélőkedvét, egyszerű, közérthető nyelvhasználatát, felnőttkorára is megőrzött derűjét. Kivétel nélkül, minden mesében. A harencsármesékben a hátrányból, a hiányból, a másságból mindig valami jó születik, a természeti környezet megnemesít, felmagasztal minden szereplőt, helyszínt, történetet.

Egy hatalmas tölgyfaerdő a helyszíne az Erdőtündér c. kötet három záró-meséjének, melyek most először jelentek meg kötetben. Nem csak a helyszín kapcsolja össze ezeket a meséket, hanem a szereplők és a történések is. Ugyanazon állatoknak karácsonyi, farsangi és húsvéti kalandjai kerülnek terítékre. Harencsár Lászó e három mesén túl is szereti a történeteket egymásba áthajlítani, követni szereplői sorsát, megismertetni a helyszíneket különböző évszakokban. Aki nem hiszi…

A könyvnek *Győri Erzsébet Zsada* rajzolt mesés borítót, ahol szinte megelevenednek a szereplők.

T.L.

Emlékeink, halottaink

Harencsár László: Halottszámláló – Csörten
Digitális Kalamáris, Szarvas, 2018, 170 oldal

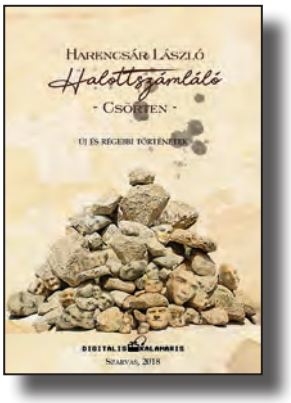

Halottszámláló. Ezt a morbidnak tűnő címet adta *Harencsár László* a 2018-ban megjelent könyvének. Már az előszóban – maga is érezve a címválasztás rizikóját – magyarázattal szolgál, miszerint sem vérfarkas-legendáról sem zombi-emlékiratról nincsen szó, ez a könyv is az életről, az ő életéről szól.

A könyvnek alcíme is van: Csörten. Ez meg talán talányos mindazoknak, akik nem járatosak a távol-keleti misztériumokban. Az előszóban a szerző ennek is magyarázatát adja: miként a kövekből rakott kis gúla (a csörten), úgy épül fel a könyv is, az elhunyt családtagokhoz és barátokhoz kapcsolódó történetekből. *„Az ember, korának haladtával számba veszi a múltat, számadást tart. Számba veszi a halottait. Nem győzi számlálni. Szomorú egy számadás. Szerintem nem minden esetben! Na, azt nem mondom, hogy „halálra röhögöm" magam, ha a halottaimra gondolok, de minden alkalommal humoros, jópofa történetek is az eszembe jutnak. Erről szól ez a kis kötet."* – adja meg végül a pontos definíciót Harencsár az előszóban.

A történetekből rakott csörten alapja, az első fejezet, a szülők emlékezete. A második a nagyszülőké. A harmadik a palócföldi és viharsarki rokonoké. A negyedik a rákóczibányai és szarvasi szomszédoké. Az ötödik az ismerősöké, barátoké. A hatodik a munkatársaké. A hetedik pedig: a kérdőjel, az olvasó asszociációs képességére bízva a választ.

A szöveg ezúttal is az író megszokott modorában, jókedélyűen, vidáman csörgedezik. Amit az előszóban ígért, megtartja. Dacára a cím és témaválasztásnak, olvasmányos és érdekes történetekkel gazdagodik az olvasó. Olyanokkal, amelyek bármelyikünk életében előfordulhattak, s bizonyára elő is fordultak. Így a „Halottszámláló" feltétlenül alkalmas arra, hogy saját történeteinket is előhívja az emlékezet mélyrétegeiből.

A kiadó javaslatára a kötetbe bekerültek mindazok a korábban már megjelent történetek, melyek nem a gyerekeknek íródtak, és nem is az abszurd humor tárgykörébe tartoznak. Így az „Egy híján húsz" novellái és a „Gyöngyös" kisregény. Ajánlót *Dunai Tamás, Böjte Csaba* és *Szilágyi András* írt a hátoldalra. A borító *Győri Erzsébet Zsada* munkája, aki a könyv címét és címadó történeteit megformáló remek kompozíciójával már nem az első Harencsár-könyvet öltözteti hívogató köntösbe. ***T.L.***

Szlovák szépirodalom Békésből

A mi Alföldünk – Naša Dolná zem

Békés Megyei Könyvtár, Békéscsaba, 2018

A Békés Megyei Könyvtár kiadásában jelent meg 2018-ban a Nasa Dolná zem – A mi Alföldünk című kétnyelvű irodalmi antológia. A kötet alcíme: *Dél-alföldi szlovák és szlovák kötődésű szerzők irodalmi antológiája*. Ez az alcím jelzi a könyv tartalmát.

A kötetben békés megyei szerzők irodalmi alkotásai szerepelnek. Szarvasról *Blaskó Mihály* versekkel, *Kondacs Pál* prózával, *Mótyán Tibor* prózával és verssel, *Harencsár László* prózával, *Hartay Csaba* versekkel, *Litauszki Gábor* prózával, *Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna* versekkel szerepel. Az antológiát *Lonovics Lászóné*, a Megyei Könyvtár dolgozója szerkesztette. Az előszóban Szincsok György így ír a könyvről: *„Örvendetes dolog, hogy az elmúlt néhány évtizedben a magyarországi szlovákság szépirodalma és tudományos szakirodalma szépen gyarapodott. Egyre többen ragadtak tollat, hogy versben, prózában, szakcikkekben, tanulmányokban kifejtsék gondolataikat. Így született meg a II. világháború után, 1955-ben az első országos jellegű antológia, majd évek során ezt követte a többi is.*

Most újabb kötet kerül a tisztelt olvasók asztalára, könyvespolcára. Az eddig megjelent antológiáktól abban különbözik, hogy legfőképpen a Békés megyei régióban született szépirodalom terméséből válogat. A szerzők között találunk már „befutott", országosan is ismert, többkötetes költőket, prózaírókat, akik mellett jól megférnek az „amatőr", úgymond „népi" verselők és elbeszélők; a modern versformát és epikai műfajokat favorizálók és a hagyományos, népköltészeti formához ragaszkodók is. A válogatás különlegessége lehet az is, hogy aforizmák és mesék is találhatók az egyébként is gazdag műfaji palettát felvonultató antológiában. (...)

A gyűjteményben 38 költő, prózaíró, népi író kap bemutatkozási lehetőséget, akiknek rövid életrajzát és bibliográfiáját is közli a szerkesztő, akinek tiszteletre méltó azon kezdeményezése, törekvése is, hogy szlovák gyökerű, de magyarul publikáló szerzők is kerüljenek be a kötetbe.

Bízunk benne, hogy az illusztrációkkal is ellátott publikációt szívesen forgatják majd nemcsak a közép- és szépkorúak, hanem a fiatalok is. Reméljük azt is, hogy e kiadvány kedvcsináló és ösztönző lesz mások számára is a tollforgatáshoz, hogy ezáltal is tovább gazdagodjék a hazai szlovák irodalom."

T.L.

Az agrárkutatás mint életmód

Dr. Molitorisz Pál: Agrártörténeteim

A szerző kiadása, Szarvas, 2018, 955 oldal

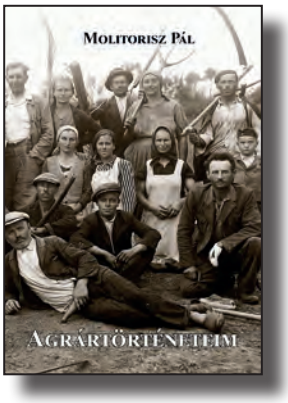

Megjelent *dr. Molitorisz Pál* hatalmas, gyűjteményes kötete az *Agrártörténeti füzetek* sorozat számára írt, szerkesztett munkáiból. A Füzeteket *dr. Ligetvári Ferenc* (egyetemi tanár, az MTA doktora), alapító szerkesztő, a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Főiskolai Karának igazgatója indította útjára 1998-ban. A szerző 2005-ben került kapcsolatba a sorozattal. E bő évtized alatt összesen 17 füzetet írt vagy szerkesztett, az eddig megjelent számok egyharmadát.

A könyvet lapozva megismerkedhetünk pl. a szarvasi kertek vagy a szarvasi tanyavilág történetével, mely munkák elkészítéséhez évekig tartó kutató munkára volt szükség. Olvashatunk a Középfokú Gazdasági Tanintézet két tudós igazgatójáról (Csabai Kálmán, Kachelmann Kurt), vagy részletes, árnyalt arcképet két kimagasló eredményeket elérő növénynemesítőről, Csizmazia Darab József szőlő- és Gruber Ferenc gyepnövény-nemesítőről. De ez a könyv is tanúsítja, hogy az életrajzok, visszaemlékezések nagyon érdekesek és tanulságosak lehetnek akkor is, ha egyszerű kisemberekről szólnak.

A szerző így vall legújabb kötetéről:

„Előre kell bocsátanom, hogy korántsem teljes egészében én írtam e terjedelmes kötetet. Az írások egy részénél, a visszaemlékezéseknél a szerkesztést és főleg az anyagok rövidítését kellett elvégezni (Vincze Ferenc tanár, Gulyás Mihály gazdász). A szerkesztést két esetben sorozatszerkesztővel, dr. Szitó Jánossal közösen végeztük.A sors kegyének tartom „találkozásom" a Füzetekkel, ugyanis korábban a nagyobb terjedelmű írásaim számára nehezen találtam kiadót. Már bő évtizede írom, szerkesztem ezen írásokat, szinte életmódommá vált a tágabb értelembe vett agrártörténet kutatása. Személyes üggyé vált számomra a sorozat.Remélem, hogy e kötet újabb olvasókkal szeretteti meg e gazdag témát, és felkelti az olvasóközönség érdeklődését az alig-alig ismert sorozat más számai iránt is."

Az igényes kivitelezés a szarvasi Digitális Kalamáris munkáját dicséri (felelős vezető Tatai László). Ahol ezt a képanyag megkívánta, a nyomtatás színesben történt. Az eligazodást gazdag kép- és jegyzetanyag, névmutató és részletes tartalomjegyzék segíti.

T.L.

Egy év, két könyv

A Vajda Péter Gimnázium évkönyve 2017/2018

Vajda Péter Evangélikus Gimnázium, Szarvas, 2018, 358 oldal

Szarvas város kitüntetettjei

Szarvas Város Önkormányzata, Szarvas, 2018, 438 oldal

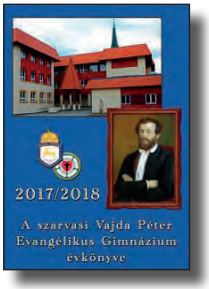

Évente megjelenő könyvekről lesz szó az alábbiakban.

Elsőként a Vajda Péter Evangélikus Gimnázium 2017/2018-as tanévéről készült évkönyvről. A gimnáziumnak évszázados tradíciója az évkönyv kiadás. A hagyomány legújabb köntösében a 2012/2013-as tanévtől – amikoris újólag az Evangélikus Egyház működteti a szarvasi gimnáziumot – jelenik meg. Ez a köntös szép, színes, a tartalom pedig igen gazdag. Mint minden kötetben, ebben is megismerhetjük a tantestületet, névvel, fotóval, szaktárggyal. Bemutatkoznak a technikai dolgozók, kicsit bővebben az iskolalelkész, *Zahorecz Pál* és az amerikai önkéntes, *Michelle Moyer*. A kötet java részét a tanév rendje szerinti részletes beszámolók adják, megannyi érdekes beszámoló a nyári szünidei tehetséggondozó tábortól, a tanévnyitótól, kirándulásokon, projekthéten, szalagavatón át a diáknapig, ballagásig. A könyv végén a gimnázium valamennyi osztálya kapott lehetőséget a bemutatkozásra, a végzősök valamivel nagyobb terjedelemben. A könyvet a szerkesztőbizottság – *Kitajkáné Szántai Mária, Horváth Edit, Liska Zsolt, Mészáros Tünde és Németh Judit* – állították össze. Nyomtatta Szarvason, 2018-ban a Fazekas Nyomda.

A másik „ismétlődő” könyv még nem őriz évszázados hagyományokat, de meglehet, hogy hagyományt teremt. Szarvas Város Önkormányzata 2016-ban adta ki először Szarvas város rendszerváltás utáni kitüntetettjeinek almanachját, így 2018-ban már harmadik alkalommal jelent meg az egyre bővülő gyűjtemény. A gyarapodás 2018-ban: egy Díszpolgár, három Szarvas Városért Kitüntetés, öt Közművelődési Díj, három közszolgálati Díj, öt Pedagógiai Díj, négy Közegészségügyi Díj, négy Szarvas Város Kulturális Életéért Díj, öt Szociális Tevékenységért Díj, három Védelmünkért Díj, három Szarvas Város Turizmusáért Díj, egy Szarvas Város Gazdaságfejlesztéséért Díj, öt Szarvas Város Ifjú Tehetsége elismerés. A Szarvas Város Jó Tanulója – Jó Sportolója elismerést öten, az Év Sportolója elismerést pedig huszonöt edző és 316 versenyző vehette át, az ő nevük is szerepel a könyvben.

T.L.

Jelbeszéd

II. Szarvasi Tárlat – KÖNYV

Tessedik Sámuel Múzeum, Szarvas,42 oldal

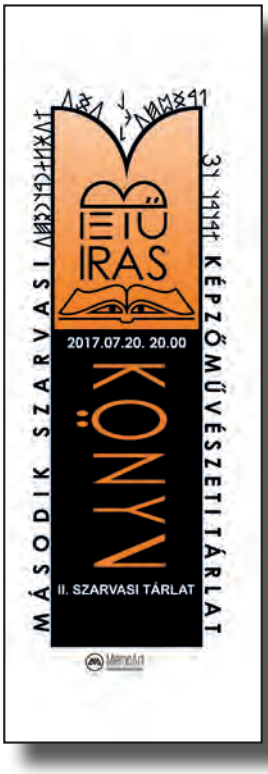

2017. 07. 20. Jel, betű, írás, könyv. Négy magyar szó. Közel nyolcvan alkotás. Művészet és kreativitás. Teltháznyi érdeklődő. Kíváncsiság, tisztelet, döbbenet, elismerés, áhítat.

A II. Szarvasi Tárlatot bemutató kiadvány hűen tükrözi azt a különleges hangulatot, amely Szuhaj György és Bereznai Péter rendezésében és szervezésében létrejött kiállítást jellemezte. „ Az írás egyetlen szabályt ismer: hogy legyen mit mondanod" – vallotta Arthur Schopenhauer. Továbbgondolva a filozófus írását megállapítható, hogy ez bármilyen alkotómunkára érvényes lehet. A tárlat mondanivalója és egyedi témaválasztása az elmúlt évhez hasonlóan, most is nyitott szemekre és művészkezekre talált. Lapozgatva a katalógust, nézegetve az immár jellé formálódott gondolatokat, megnyugvás töltheti el az olvasót. Bő 500 évvel a reformáció után szemmel látható bizonyítékunk van arra, hogy a mi korunknak, kultúránknak is megvannak a jelhagyó emberei, hogy képesek vagyunk megőrizni és újragondolni a régi idők művészeinek jelbeszédét. Újra megtanultuk, hogy a betűk mindig ugyanazok, csak az összeállításuk változik. Ha kell, a fehér papíron lévő kis fekete jelek mögé látunk, ha kell, érthető mondatokat fogalmazunk képi síkon is, ha kell, képesek vagyunk önfeledten alkotni és gyönyörködtetni.

Kihasználva szinte minden ismert betűt, bátran ajánlom e formájában is rendhagyó brosúrát mindazok számára, akik nem láthatták, és akik láthatták élőben a kiállítást. Biztos vagyok abban, hogy lapozgatása után sokan kapnak kedvet az alkotáshoz, a betűk mondatokká formálásához, a jelek beszédének tanulmányozásához, vagy csak egyszerűen az olvasáshoz.

Az élményszerű kivitelezés és a nyomtatás a Digitális Kalamáris munkáját dicséri.

Dombovári Zita

Boldogságműhely

„Lila fecskék...”

Digitális Kalamáris, Szarvas, 2018, 36 oldal

A Gál Ferenc Főiskola Szarvasi Gyakorlóintézménye által gondozott új kiadvány jelent meg 2018 júniusában. A kötet az intézményben folyó tehetséggondozó munkába enged betekintést, a Varázskuckó tehetségműhely produktumait, sokszínű alkotásait mutatja be. A tehetségműhelyt *Mihály Zoltánné* etnográfus, szakvezető óvodapedagógus vezette, az alkotók: *Csernus Liliána, Darida Lili, Král Villő, Krátky Lia, Krecsmarik Roberta, Laczi Enikő, Misik Kornélia, Molnár Emma, Németh Szabolcs Milán, Szlovák Olívia, Tóth-Rigler Alma, Vigh Csepke.*

A Gál Ferenc Főiskola Szarvasi Gyakorlóintézményében ötéves kortól kezdődik meg a tehetségígéretek beazonosítása, gondozása, és több mint tíz tehetségműhelyben folyik a szaktanszékek szakmai támogatásával az öttől tizennégy éves korosztály tehetséggondozói munkája. A kötet szerkesztője, Bíró Gyula igazgató, előszavában így fogalmaz: *„Nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy a kreativitás, az alkotói folyamat nemcsak gondolkodásról szól, hanem az érzelmek mentén értelmezhető. A Fej és a Szív. Ebben lehet különleges küldetése intézményünknek, nemcsak az óvodapedagógia, hanem az iskolás kor pedagógiája terén is. Az érzelmek, az intuícióink, a tudattalan észleléseink, érzékeléseink, mind jelen vannak művészeti tevékenységeinkben. Az alkotó gyermek, amint az alkotó felnőtt is, érzékeny. A lélek működése ez. Az esztétikai érzék fejleszthető. A szépérzék alakítható, az érzékenységre érzékenyíthetünk. Az élet annyi területéről száműztük az érzelmeket, hogy a művészeti nevelésre különleges súly nehezedik. Az érzelmi intelligencia számos képességhalmazt foglal magába, mint az egyéni és társas érzelmek felismerését, a kifejezés képességét, a másokkal való kapcsolatteremtés képességét, a kommunikáció képességét, és az új kihívásokra való reflektív, önreflektív megfelelést, ami bárhogyan is nézzük, kell a boldog ember képéhez. És mi más lehetne a célunk, mint a boldogság.*

Hiszem azt, hogy a tehetségműhelyeink „boldogságműhelyek” is.”

A könyv megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma a Nemzeti Tehetségprogram támogatta. A borítót *Fazekas Zoltán* tervezte, tipográfia: *Tatai László*, lektorálta: *Bajomi-Nagy Éva* vezetőtanár.

Sz.Zs.

Sarokkő a pedagógusképzés

Nyelv és értékőrzés a nemzetiségi oktatásban
Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar, Szarvas, 2018. 112.oldal

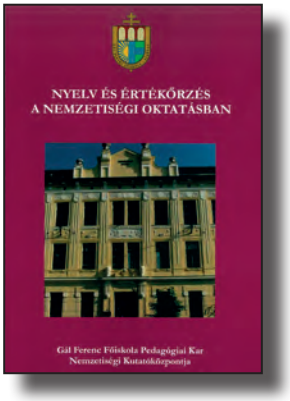

A nemzetiségi kérdés egyik sarokköve a pedagógusképzés. Ahhoz, hogy a nemzetiségek megtarthassák identitásukat, nagy szüksége van a családoknak az oktató-nevelő munkát folytató intézmények segítségére. Ehhez olyan pedagógusokra van szükség, akik beszélik a nyelvet, ismerik a kultúrát, a szokásokat, és ezeket tovább is tudják adni. Erre készít fel a nemzetiségi pedagógusképzés, ami Szarvason 1959-ben indult el.

A Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karán hatodik alkalommal rendeztek nemzetiségi konferenciát, melynek fővédnökei *Dr. Kiss-Rigó László* a Szeged-Csanádi Egyházmegye püspöke és *Semjén Zsolt* miniszterelnök-helyettes voltak. Szlovák, román és német nemzetiségi óvó- és tanítóképzéssel foglalkozó pedagógusok, oktatási szakemberek tartottak előadást az anyanyelvi szekciókban népes hallgatóság előtt. A konferencián elhangzott előadásokat ebben a tanulmánykötetben találhatja meg az olvasó.

Elsőként *Dr. Lipcsei Imre* dékán villantja fel a Karon folyó nemzetiségi képzés történeti vonulatát, majd a német szekció tanulmányai következnek. *Kiss Katalin* német szakos tanár és *Kuhár Józsefné* tanító, majd *dr. Szilvássy Orsolya* főiskolai docens dolgozata. A szlovák szekció négy előadásából csak két tanulmány született. *Frankó Anna*, Szarvas Város Szlovák Nemzetiségi Önkormányzatának elnöke és *Liska Zlatica* tanárnő a szlovák nyelvi oktatás új lehetőségeit vázolta fel. A román szekcióban *Szelezsán Róbert* középiskolai tanár, *Kovács Zsoltné (Báráscu V. Elena)* újságíró-szerkesztő, *Adelina Olteanu-Sturza* és *Dr. Putin Michaela* nemzetiségi óvodapedagógusok, *Olteanu Lucián Liviusz* pszichológus, valamint *Dr. Olteanu Florea* főiskolai docens értekeznek a román nemzetiségi oktatás gyakorlati és elméleti problematikájáról.

A kötetben lévő tanulmányok a szekciókban elhangzott előadásoknak megfelelően az előadók anyanyelvén jelentek meg. Lehet, hogy ezért nem mindenki tudja megismerni a tartalmukat, de így a kiadvány jól reprezentálja azt a színes nemzetiségi pedagógiai munkát, amely a Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karán folyik.

Dr. Lipcsei Imre

Hallható és látható harmóniák

Diskurzus

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar, Szarvas, 2018. 114.oldal

A Pedagógiai Kar 2002-ben indította útjára a Diskurzus köteteket, melyek először a Kar által szervezett tudomány napi konferenciákon elhangzott előadások szerkesztett anyagát tartalmazták, de az utóbbi években tematikus számként jelennek meg. A szerkesztőbizottság elgondolása kettős célt szolgált. Egyrészt ilyen módon egy-egy témát, egymás gondolatait megerősítve, kiegészítve alaposabban körül tudják járni a szerzők, másrészt az írások ajánlott irodalomként segíthetik a hallgatók gyakorlati és elméleti felkészülését. A Pedagógiai Kar munkatársai mellett más magyar és külföldi egyetemek oktatói és kutatói is publikáltak jelen kötetben, tanulmányaik a művészetek területén kalandoznak.

A zenei blokkban *Tamás Margit* főiskolai tanársegéd „A középkori latin imák, himnuszok az oratorikus és a vokális zeneművekben" című tanulmányában a szent anyaságot mutatja be. *Galambos Ádám* főiskolai tanársegéd Beethoven inspirációiról elmélkedik, míg a harmadik zenei tanulmányban *Ordasi Péter* a Debreceni Egyetem tanára *Kodály Zoltán* egy kórusművét elemzi.

Az irodalom területén *Szilvássy Orsolya* főiskolai docens a képeskönyvkutatás legfrissebb nemzetközi eredményeit villantja fel írásában.

A képzőművészeti részben *Baráth Nóra* főiskolai tanársegéd, Kutak Rómában című munkájában az aktív, felfedező szemlélődés jelentőségét mutatja be, mely alapját képezi a festészeti gyakorlatnak. *Lonovics László* főiskolai docens a kortárs képzőművészet jelentőségéről értekezik, majd *Cs. Tóth János* művészeti író, főiskolai docens művésztársának, Lonovics Lászlónak munkásságát veszi górcső alá.

A kötetet két külföldi művésztanár írása zárja. *Leszek Ploch* a Sidlicai Egyetem tanára a kreatív tevékenység dimenzióiról angol nyelven, míg *Pavel Rusko* a Rózsahegyi Katolikus Egyetem művésztanára szlovákul fejti ki gondolatait a tehetségfejlesztés témakörében.

A tanulmánykötet szervesen kapcsolódik a Pedagógiai Karon folyó oktató munkához. Releváns képet ad arról, hogy az oktatók nem csupán tanítják, hanem művelik is az általuk gondozott tudományterületeket. Az, hogy más intézmények munkatársai is leadták publikációjukat, jól reprezentálja, hogy a Kar nem elszigetelten működik, hanem aktívan kapcsolódik a hazai és külföldi felsőoktatáshoz.

Dr. Lipcsei Imre

Alkalmazkodó vízgazdálkodás: lehetőségek és kockázatok

Víztudományi Nemzetközi Konferencia

SZIE AGK Tessedik Campus, Szarvas, 2018, 289 oldal

A kötet *Dr. Jakab Gusztáv, Tóth Attiláné* és *Csengeri Erzsébet* szerkesztésében jelent meg Szarvason, a SZIE Szarvasi Campusán. Felelős kiadó *Dr. Futó Zoltán* dékán. A könyv Digitális Kalamáris Kiadó és Gyorsnyomdában készült.

A kötetben a nemzetközi konferencia előadásainak –177 szerző 56 előadásának –, kutatási eredményeinek anyaga jelent meg.

A konferencia előadásainak a könyvben megjelentetett tudományos igényű kivonatai a vízgazdálkodás, öntözés, öntözésfejlesztés, tápanyag gazdálkodás, növénytermesztés, hidrokultúrás termesztés, tógazdálkodás, nemesítés, állattenyésztés témaköreinek legújabb hazai és nemzetközi eredményeiről adnak számot. Ezek hű képet mutatnak az egyetemek, főiskolák és a kutatóintézetek sokrétű tudományos kutatómunkájáról, az ott elért kiemelkedő eredményekről, melyek tanulságai jól beépíthetők a környezetkímélő, alkalmazkodó, felelős mezőgazdasági rendszerekbe.

Dr. Reszkető Péter

Az iskolatörténet tárgyi bizonyítékai

A szarvasi gazdászok évfolyamtablói

Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas, 2018

Régi adósságát igyekszik törleszteni a Tessedik Öreggazdász Egyesület azzal, hogy felvállalta az iskolatörténet pótolhatatlan tárgyi bizonyítékainak, az évfolyamtablóknak a könyv alakú kinyomtatását. Ezzel a tettel többszörös értékmentés történik, itt van néhány:

Egyfelől a nyomtatott tablókönyveknek biztosan lesz gazdája

Ahhoz, hogy papíron nyomtatni lehessen, a tablókat digitalizálni kellett, az adathordozó tárolása biztonságos, és szükség szerint újból használható

…és hagy reménykedjünk abban, hogy újból életre kel és folytatódik ez a szép diákhagyomány.

I. A szarvasi agrárszakoktatás évfolyamtablói (1930–1965)

Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas; 2017. 46 p ill. 33 cm. F. k.: Gyulavári András elnök; Szerkesztette: Kovács Pál és dr. Szitó János; a belíveket nyomtatta Szarvason a Digitalis Kalamaris, felelős vez. Tatai László

M. kir. Tessedik Sámuel Középfokú Gazdasági Tanintézet 1927–1944

Magyar Állami Mezőgazdasági középiskola – Technikum 1945–1965

II. A szarvasi felsőfokú- és főiskolai agrároktatás évfolyamtablói (1962–2009)

Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas; 2018. 100 p ill. 33 cm. F. k.: Gyulavári András elnök; Szerkesztette: Dr. Molitorisz Pál és dr. Szitó János; a belíveket nyomtatta Szarvason a Digitalis Kalamaris, felelős vez. Tatai László

Felsőfokú Mezőgazdasági technikum (1961–1970)

Főiskolai képzés a Debreceni Agrártudományi Egyetem (DATE) (1970 – 1999)

Főiskolai képzés a Tessedik Sámuel Főiskola (TSF) 2000–2008

Szerkesztette: Dr. Szitó János

Magágykészítés, diverzifikáció

Válogatott tudományos diákköri munkák 2017-ben

Agrártörténeti füzetek 52. Szarvas, 2018. 116 oldal

2017. november 30-án tartott Tudományos Diákköri Konferenciát a Szent István Egyetem Agrár- és Gazdaságtudományi Kar (AGK) Tessedik Campusa Szarvason. 2011-től szinte hagyománnyá vált, hogy a konferencián két legjobb helyezést elért dolgozat lehetőséget kap a Tessedik Öreggazdász Egyesülettel közös kiadású Agrártörténeti füzetekben való közlésre. A dolgozatokról röviden:

Egri Norbert Zoltán BSc mezőgazdasági mérnök: *Magágykészítés minőségének vizsgálata különböző talajállapotok mellett*. Témavezető: Dr. Virág Sándor, főiskolai tanár, AGK Víz- és Környezetgazdálkodási Intézet. Témaválasztása a gyakorlat szempontjából fontos, de a kötött talajok esetében még inkább fontos a befolyásoló tényezők és hatásuk ismerete. Kísérletében napraforgó illetve kukorica számára elkészített magágy minőségének vizsgálata olyan befolyásoló tényezők figyelembevételével, mint az alapművelés jellege, az elővetemény, a talaj nedvességtartalma és kötöttsége, valamint a műveletek menetszáma. Meghatározta a magágy készítés előtti és utáni rögfrakció összetételét, a jellemző rögátmérő értékét, a létrejött új felület nagyságát és a fajlagos aprózódás mértékét. Ezek az adatok alkalmasak a létrejött magágy minőségének mérésére, értékelve az elvégzett munkát és a munkát végző talajművelő eszközök minősítésére. A dolgozat Rektori különdíjat kapott 2017. december 12-én, Gödöllőn, a SZIE tudományos diákköri konferencia-sorozata záró ünnepségén.

Szabadkai Andrea MSc vidékfejlesztési agrármérnök: *A gazdálkodók diverzifikációs tevékenységeinek elemzése*. Témavezetők: *Dr. Ritter Krisztián,* egyetemi docens és *Hamza Eszter* PhD, tudományos főmunkatárs, AKI. A dolgozat célja meghatározni, hogy mitől sikeres vagy nem sikeres a mezőgazdasági tevékenységet folytató családi gazdaság, mi az, ami visszafogja a sikeresség elérését. 36 kérdésből álló strukturált mélyinterjúval, irányított mintavétellel 16 gazdaságot vizsgált meg, amelyek nagyobb rendezvényeken képviseltették magukat, esetleg agroturisztikai mintaprojektek, vagy szakmai-, médiaesemények szereplői voltak, ezáltal sikeresen működő diverzifikált gazdaságokként voltak azonosíthatók. Kimutatható, hogy a sikeresen diverzifikált gazdaságok hozzájárulnak a hazai és uniós – környezeti, társadalmi, kulturális, gazdasági – célok megvalósulásához. A dolgozat elnyerte a *Szekció legjobb vidékfejlesztési pályamunkáért* különdíjat.

Szerkesztette: Dr. Szitó János

Mozgalmas életút

Szakmai ismereteimet hallgatóimnak adtam át
Agrártörténeti füzetek 53. Szarvas, 2018. 44 oldal

A füzetben Professor emeritus Dr. Thyll Szilárd István életútját ismerhetik meg saját írásában „*Szakmai ismereteimet hallgatóimnak adtam át*” címmel. A felkészülés az életre és a kezdő Debreceni évek után került Szarvasra.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a 20/1970. sz. törvényerejű rendeletével megszüntette a Debreceni Mezőgazdasági Főiskolát, valamint a szarvasi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumot, és létrehozta a Debreceni Agrártudományi Egyetemet (DATE). Ezzel egy időben, Debrecenben egyetemi kar, Szarvason pedig főiskolai kar létesült. A szarvasi intézmény hivatalos elnevezése ekkor: DATE Szarvasi Öntözéses-meliorációs Főiskolai Kara. Az új egyetem és szarvasi főiskolai kara 1970. szeptember 1-jével kezdte meg működését. Szarvason növénytermesztési és öntözéses-meliorációs üzemmérnök képzés indult meg.

Ilyen helyzetben volt a szarvasi agrároktatás, amikor a DATE Kultúrtechnika Tanszékéről 1973. augusztus 1-től a DATE szarvasi Öntözéses-Meliorációs Főiskolai Karára került áthelyezéssel főiskolai docens beosztásba. A szarvasi kezdetekre így emlékszik vissza: *„Nagy örömmel vállaltam ezt a munkát, mert tudtam, hogy Szarvason ennek a szakterületnek hagyományai vannak…”* Ettől számítva 21 éven át végezte munkáját oktatóként, tanszékvezetőként, majd egy ideig főigazgató-helyettesként. 1994. október 1-től a körülmények alakulása miatt kénytelen volt a szarvasi iskolától megválni, de könnyítette a helyzetet, hogy oda hívták vissza, ahol az oktatói pályát kezdte, a DATE Mezőgazdaságtudományi Karára. Szarvas előtt és Szarvas után is tisztességgel végzett oktató, kutató, szakíró és közösségi munkáját, elismerés övezte a szakma, a munkatársak közössége, valamint a hallgató önkormányzat részéről egyaránt. 2004-ben vonult nyugdíjba, és az ugyanakkor tartott tudományos ülésen átvette a Debreceni Agrártudományi Egyetem Rektorától a megtisztelő „Professor Emeritus” címet.

Mozgalmas életútjának leírását a következő összegző gondolatokkal zárja: *„Úgy érzem, hogy amit vállaltam, azt elvégeztem, most már a fiatalságra, az utódokra várnak a nagy feladatok, és úgy tapasztalom, hogy más körülmények között, de alkalmasak, képesek a problémák megoldására.”*

A füzetet lektorálta *dr. Bíró Tibor* egyetemi docens.

Dr. Szitó János

Nem tudta, hova szegődött

Egy élet a felsőoktatásban / Önéletírás

Agrártörténeti füzetek 54. Szarvas, 2018, 60 oldal

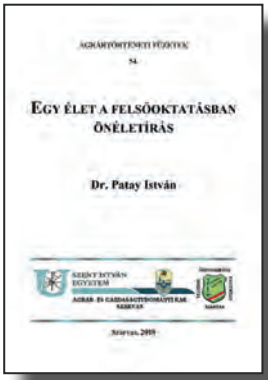

Spontán találkoztunk Szarvason a Tessedik Campus halljában *Patay Istvánnal.* Örültem, hogy szóba állt velem. A szokásos udvarias kérdések-válaszok után bátorkodtam felkérni őt életútjának megírására, amit az Agrártörténeti füzetekben közzétehetnénk az iskola javára és a jövő nemzedék hasznára. Kérésem elfogadást nyert, így Professor Dr. Patay István egyetemi tanár, az írásának ezt a címet adta: Egy élet a felsőoktatásban / önéletírás.

Könnyed stílusban mutatja be családi hátterét, a tanulás időszakát, első munkahelyét. Friss diplomásként Szarvasra szegődött, amiről teljesen őszintén így ír: *»1976. július 1-vel kezdtem dolgozni a főiskolán tanszéki mérnöki beosztásban…. Az igazat megvallva, nem is tudtam, hova szegődtem el. Tessedikről csak a gödöllői kollégium jutott eszembe, a Főiskoláról csak annyit tudtam, hogy a Debreceni Agrártudományi Egyetemhez tartozik, annak egyik kara. Azután szép lassan „megtanultam" Szarvast, a tanszékeket, kollégákat, a galambosi gyakorlóteret, a várost, mindent."«*

Következetesen szerezte meg az egyéni előrehaladáshoz szükséges képesítéseket. Szarvas hosszú távú megélhetés reményét sugallta, hiszen az agrárképzés fejlesztésnek volt elfogadott stratégiája: a középfokú oktatás fokozatosan felsőfokúvá, majd önálló főiskolává, Tessedik Sámuel Főiskolává alakult. 2000. január 1-jével 2003. július 31-ig terjedő időtartamra főiskolai rektori kinevezést kapott a szarvasi székhelyű Tessedik Sámuel Főiskolára, ami egyszeri meghosszabbítással 2007. június 30-án járt le.

Felismerte ugyan, hogy a Bolognai folyamat térhódítása, a főiskolai oktatás egyetemekhez integrálása a főiskolák elhalásához vezet, de tenni ellene nem volt lehetősége. Szarvason, 2009 január 1-jével a TSF-et a SZIE-be olvasztották, ami a TSF teljes megszűnését jelentette. Úgy látta, hogy az átalakult szarvasi intézményben nem maradt esélye tisztességes pályázaton történő nyerésre, ezért munkahelyet változtatott. Gödöllőn, az energetikai tanszéken dolgozott nyolc évig, beosztott professzorként, 2017. júliusi nyugdíjazásig. Az oktató-, kutató- és vezetői munkáját számos elismerés tanúsítja, amelyekből csak néhányat nevesít írásában. Igen feszített tempójú munkarendje mellett családjára és barátaira is szakított időt. A füzet nem pusztán önéletírás, számvetés, hanem hiteles, tanulságokban bővelkedő iskolatörténeti forrás is.

A füzetet lektorálta *dr. Kutas Ferenc.*

Szerkesztette: Dr. Szitó János

Föcstej és nyúltenyésztés

Válogatott tudományos diákköri munkák 2018-ban

Agrártörténeti füzetek 55. Szarvas, 2019, 96 oldal

A SZIE Agrár- és Gazdaságtudományi Kar Tessedik campus Tehetséggondozási tanácsa 2018. november 14. (szerda) 13.00 órára összehívta a 2018/19. Tanév Tudományos diákköri Konferenciáját. Először fordult elő, hogy Középiskolai Szekció is volt, amelybe 6 tanuló 5 pályamunkával nevezett. A munkák két szekcióban kerültek előadásra. A Középiskolai szekcióban színvonalas munka folyt, az értékelése a szekción belül megtörtént.

Az agrártudományi és vidékfejlesztési (főiskolai) szekcióban *Dr. Futó Zoltán*, egyetemi docens, mb. dékán, SZIE AGK elnökölt. Hat pályamunka került bemutatásra, melyek közül – a bírálóbizottság döntése alapján – a következő dolgozatok érték el a legjobb eredményt.

I. helyezett: Soós Olivér, *A kolosztrum itatás időpontjának hatása a borjak vérszérum immunglobulin szintjére* c. dolgozatával. Konzulensek: *Szalókiné Dr. Zima Ildikó*, egyetemi adjunktus és *Dr. Ribács Attila*, főiskolai docens. Ezen kívül a Karon ő kapta meg a 2018/19 tanév rektori különdíját.

II. helyezett: Nyilas Bettina; *Nyúltenyésztő vállalkozás fejlesztése Hajdú-Bihar megyében* c. dolgozatával. Konzulens: *Dr. Bodnár Károly*, főiskolai tanár.

2010-től kezdődően a két legjobb minősítésű dolgozat jogot kapott arra, hogy az Agrártörténeti füzetek sorozatban közzétegyék.

Soós Olivér Környezetgazdálkodási agrármérnök szakos levelező BSc hallgató a kolosztrum (föcstej) kezelés, ellátás kedvező hatásának minél nagyobb mértékű kihasználási lehetőségének módját vizsgálja. Eredményeit a dolgozat végén közli.

Nyilas Bettina a SZIE Agrár- és Gazdaságtudományi Kar Vidékfejlesztési agrármérnöki Bsc szakos hallgatója. Tudományos vizsgálódása során arra keresett választ, hogy Hajdú-Bihar megyében egy fiatal vállalkozó milyen körülmények között termel, illetve támogatások elnyerésével milyen fejlesztésre vállalkozhat egy exportorientált, de az állattenyésztésen belül mérsékelt fogyasztói igényt támasztó ágazatban. A hallgató vizsgálódását *Farkas László* vállalkozó, mint Szarvason végzett környezetgazdálkodási agrármérnök mindenben segítette. Figyelemre méltó eredményeit az összefoglaló fejezetben közli.

Szerkesztette: Dr. Szitó János

Jó föld, jó legelő

Hagyományőrző családi gazdálkodás Örménykúton

Agrártörténeti füzetek 56. Szarvas, 2019. 58 oldal

Hol is van Örménykút? Magyarországon, Békés Megye nyugati szélén, úgy félnapi járásra Szarvastól, Mezőberény felé. Mostanában az ilyen kérdésfeltevés, meg a válasz formája alig használatos, de úgy fél évszázaddal ezelőtt természetes volt. Örménykút kiterjedt területű alföldi tanyavilág volt. Földje jó termő, könnyen művelhető, a Tóni-szállás kivételével, de az meg jó minőségű legelőként szolgált, ahová távolabbi vidékekről is hajtottak marhákat meg lovakat, idényre szóló szabadtartásra.

Lakosságát a Szarvasra újratelepültek alkotják. A Szarvason letelepített tótok közül egyre gyakrabban a távol eső földjükön is építettek lakóépületet (tanyát) és gazdasági épületeket is. Így kapták nevüket az utcaszerű tanyasorok, amelyeket a sor elején lakók egyikéről neveztek el pl.: Décsi puszta, Décsi lapos, Körtés dűlő, Tóni-szállás (legelő), Maczonka dűlő, Medvegy dűlő, Sárkány dűlő, Kaukál dűlő stb.

Az itt lakó emberek hozták létre azokat az iskolákat, ahol több mint száz éven át jelentős számú gyermek szerezte meg tudását. Tanyai iskola volt a Czifra és Roszik dűlőn, a Décs pusztán és Örményzugban. Mivel a község öt kilométerre van a 44 sz. főútvonaltól, viszonylagos zártsága miatt az itteni lakosság meg tudta őrizni elődei nyelvét, szokásait, kultúráját. Ezen csak az erőszakos magyarosítás, az oktatás kötelező magyar nyelvűsége, a hivatalos nyelv hozott némi változást. 1920-ig a szlovák nyelv használata szinte kizárólagos volt.

A háború az ország konszolidált életét feldúlta. A háború után kialakult politikai és gazdasági rendszer új jogszabályokat alkotott (föltulajdon, földhasználat, tanácsi rendszer…), amelyeket a III. köztársaság „vissza" formált. Hogyan ment végbe mindez Örménykúton – ezt mutatja be *Gyulavári András* szerző a *Hagyományőrző gazdálkodás Örménykúton* c. írás első részében.

Az írás további részében *A Benkó család története* bepillantást enged a paraszti élet szépségeibe és a tervgazdálkodás okozta nehézségeibe a családtagok által szolgáltatott adatok alapján. A szocialista rendszer nem kedvezett a parasztnak. Itt mégis megmaradtak önálló gazdáknak. Bizonyos munkákat rokoni közösségben (kalákában) végeztek, és tapasztalatból tudták, hogy melyik évszakban mit mikor kell tenni.

Lektorálta: *Dr. Molitorisz Pál* nyugalmazott városi vezető ügyész, helytörténész. Nyomtatta *Tatai László* Digitális Kalamáris nyomdája Szarvason.

Dr. Szitó János

Szarvason történt 2018-ban

Január

04. Egykori élsportolókat és sportvezetőket jutalmazott a város önkormányzata.
05. Sajtótájékoztatón Hodálik Pál alpolgármester beszámolt az EFOP, TOP pályázatokon elnyert támogatásokról; Paluskáné Udvarhelyi Judit aljegyző az önkormányzat döntéseiről.
08. Újévet köszöntő ünnepséget rendezett a Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kara.
10. A Gyakorlós ovi-játszóház Bogyó, Babóca kalandjainak vidám bábjátékával várta a leendő óvodásokat.
- Bíró Gyula intézményvezető közönségtalálkozót és alkotóórát szervezett a Gyakorlóban.
11. Gáncs Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke a Rákóczi úti szociális otthont átvette az Evangélikus Egyház fenntartásába.
13. A doni áttörés 75. évfordulója alkalmából megemlékezést tartottak az Ótemetőben álló Doni Emlékműnél.
18. A testületi ülés előtti bejáráson Babák Mihály polgármester átadta az átépítésre váró háziorvosi rendelő kulcsait a kivitelező Bődi Péternek, az Integrál Zrt. vezérigazgatójának.
Testületi ülés. Főbb témái: közmeghallgatás elé bocsátható a város 2018-as költségvetése; kialakíthatnak „szabadulószobát" a Szlovák Iskolában; állatmenhellyé válik a gyepmesteri telep.
19. Bábelőadás a Mackóvárban – a Székely Iskola pedagógus asszisztens tanulóinak bemutatója.
20. A Magyar Kultúra Napja alkalmából a Cervinus Teátrum sikeres gálaműsort adott.
- Babák Mihály polgármester és Dankó Béla országgyűlési képviselő okleveleket, emléktárgyakat adott át az 50 legnagyobb helyi adózónak.
- Tóth Patrik birkózó ezüstérmes lett a korondi XVIII. Lőrincz-emlékversenyen.
21-28. Imahét a keresztények egységéért.
22. Niedzielsky Katalin Sík Ferencről szóló könyvét ismertette a Magyar Kultúra Napja alkalmából rendezett könyvbemutatón a Városi Könyvtárban.
- Győri Erzsébet Zsada képgrafikus „Nézz és lass" első szarvasi tárlatát Szuhaj György festőművész nyitotta meg.
23. A korszerűsítés alatt álló Múzeum épületében tájékoztatót és projektbejárást tartott Dankó Béla országgyűlési képviselő, valamint Hodálik Pál alpolgármester.
24. A Baráti Kör „Hétpróbás páros" címmel a „Családok éve" alkalmából játékra hívta a házaspárokat.
25. Bencsik Gábor tü. főtörzsőrmester bátorságáért, hősies helytállásáért elismerést vett át a BMO Katasztrófavédelmi Főigazgatóságán.
27. A XVI. Ifjabb Csery István-emléktornát szervezték meg a kézilabdások az Alkotmány utcai sportcsarnokban.
- Nagy Máté és Frankó Dániel a magyar karate válogatottban kiharcolták az Európa-bajnokságra való indulás jogát.
- Patkó Lajos tanítványai közül Petrás Márta és a felsős lányok döntősök lettek az ifjúsági sakkolimpia megyei döntőjének II. fordulójában.
29. „Nyitott kapuk" rendezvény várja a GFF Gyakorló Iskolában a leendő elsősök látogatását.
- Szántosi Dávid – Kizakisz Georgiosz páros (11 és 10 évesek) az U13-as nemzetközi asztalitenisz-versenyen a dobogó legfelső fokára került.
29-30. A 90 éves Sinka Brigitta sakkmester szimultánt játszott a Benkás alsós diákokkal.
31. Rendkívüli testületi ülés. Főbb témái: Pályázat beadása Az egészségügyi infrastruktúra fejlesztése címmel; szerződéskötések.

Február

01. Varga Vivien aerobikos és Opavszky Márk kajakos lett az év legjobb sportolója.
- Fest Attila tanítványa, Szántosi Dávid (11 éves) Budapest bajnokságon az U12-es korcsoportban aranyérmes lett.
02. A vajdás Kugyela Flóra bejutott a német nyelvi OKTV döntőjébe.
- Szuhaj György festőművész alkotásai a kecskeméti Plein air kiállításon.
- Gyakorlósok a Megyei Angol Csapatverseny döntőjébe kerültek.
08. A SZV Környezetvédelmi Egyesület szakmai napot tartott a Szarvasi Arborétumban a „Zöldfülű Manó Természetgyára" pályázatával.
09. Téltemetés benkás módra – a Cervinus Teátrumban.
10. Medencés Sárkányhajó-bajnokságot rendezett a Körös Dragon SE a Szt. Klára Gyógyfürdőben.
12. A gyakorlósok ismét meghódították a Bihar-hegység lejtőit.
13. Oravecz Pál „04 Az életért" Alapítvány vezetője átadta az általuk vásárolt életmentő készüléket a Mentőállomás vezetőjének, Jelen Pálnak.
14. A Szlovák Iskola téltemető vigasságot tartott.
- Mackókiállítás nyílt a GFF Pedagógiai Kar új könyvtárában.
17. Alapítványi Bál a Székelyben.
- Kiss Boglárka a NIF Zrt. szóvivője és Dankó Béla ogy-i képviselő sajtótájékoztatója az épülő M44-es Csabacsűdtől délre eső szakaszáról.
- Korbely István „A megtalált emberiség" témában készített festményét átadta az olasz kisváros (San Pietro di Feletto) küldöttségének.
22. Közmeghallgatás: Szarvas 2018. évi költségvetése.
- Testületi ülés. Főbb témái: a legjobb női és férfi sportolók díjátadója: Nyerges Richard, Szántosi Dávid, Opavszky Márk, Mester Zsófia, Kovács Zsanett és Varga Vivien. A 2017. évi költségvetési rendelet módosítása; rendelet a 2018-as költségvetésről; rendelet a településkép védelméről; bejelentések.
- Hat korcsoportból ötben lesz szarvasi finalista a megyei sakk-diákolimpia egyéni döntőjében.
- Vajdás és benkás tanulók kerültek be a B kategóriás (amatőr) úszók megyei diákolimpiai döntőjébe.
- Galát Dávid bajnok lett 42 kg-ban a diákbirkózók területi bajnokságán.
23. A Kajak-Kenu Klub évet zárt, Kós Benedek és Opavszky Márk eredményeit serleggel ismerték el.
- A Babilon Tánc Sport Egyesület az EU-bajnoki kvalifikációs viadalon sikeresen szerepelt a fővárosban.
- Dr. Karancsi Zoltán egyetemi tanár az „Úton" sorozat előadója a Városi Könyvtárban.
24. Baráti köri bál az Árpád Szállóban. Kitüntetettjei: Nagy Béla, Molnár Gergő, Bencsik János, Korbely István, Forschner Rudolf és Ágoston Béla.
- A vajdások röplabdacsapata sikeresen szerepelt a diákolimpia elődöntőjén.
- Uhljar Janka (12. A) és Gyekiczki Fanni (10. A) korcsoportjukban I. helyen végeztek a Curie-kémiaversenyen.
26. Szigorúan tilos! Peter Karvaš drámája a Cervinus Teátrumban.
A Család és Gyermekjóléti Központ éves szakmai tanácskozást tartott.
- „Zöldülj! Fordulj!": környezeti tudatformáló bemutató vándorkiállítás a Benkában.
-27. Zalán Csaba tanítványa, Ganyecz Zalán négy számban is dobogóra állt a Tavaszváró nemzetközi úszóversenyen.
- Az aerobik területi döntőn a Kalmár-Opauszki Anita, Pásztor Mariann és Somogyi Nikolett által felkészített csapat az országos fináléba jutott.

Március

02. Dalokból kötött csokrot adott át koncert formájában a közönségnek Tatai Nóra énekművész és Szabó Ferenc János zongoraművész.
05. A Művészeti Alapiskola az „Ifjú zenészek avatóját" tartotta a Fő Tériben.
- Sajtótájékoztató: Rákóczi Attila, a megyei kormányhivatal főigazgatója bejelentette, hogy a Járási Hivatal épülete 600 millióból megújul.
07 A benkás: Müller Péter (5.o.) és Szpisják Bence (7.o.) országos döntőbe jutottak a Zrínyi Ilona matematikaversenyen.
09. A Tatami Kupa: 1 arany, 1 ezüst és 1 bronz érem, a szarvasi karatésok eredménye a 700 fős szigetszentmiklósi nemzetközi versenyen.
13. A 25. „Biztonságos közlekedés gyerekszemmel" rajzpályázat eredményhirdetéssel zárult a Cervinus Teátrum aulájában.
- Szántosi Dávid 6. helyezett lett a MOATSZ Kupán. Uniós táborba és Opatiába, a Nemzetközi Asztalitenisz Szövetség edzőtáborába kapott meghívást.
14. „A magyar géniuszok" - tudományos vándorkiállítás a Cervinus Teátrumban.
- A Siratói Margaréta Klub 4. éves születésnapját ünnepelte.
15. 1848/49-es forradalom és szabadságharc tiszteletére rendezett ünnepi megemlékezés a Cervinus Teátrum közreműködésével.
- „A szabadság fája föl fog virulni" - 48-as projekthét a Fő Tériben.
- Az 1848/49-es forradalom és szabadságharcra emlékeztette Tamás Margit főiskolai tanársegéd a GFF Pedagógiai Kar hallgatóit.
- A szarvasi női röplabda csapat III. helyezést szerzett a Március 15. Kupán.
17. „100 év 100 százalékon!"- Egy nap a hosszú, egészséges életért! a Cervinusban. A nap háziasszonya Novodomszky Éva, az MTV műsorvezetője.
- Szlovákos III. hely az asztalitenisz diákolimpia országos fináléjában.
20. „Tegyünk közösen Szarvas fenntartható szépségéért és tisztaságáért!" a címe annak a programnak, melyet az Aquarius 67, az iskolák és a Baráti Kör szervezett.
- Országos elődöntőben Kugyela Ádám (8.o.) gyakorlós a Kosáry Domokos Történelemversenyen.
22. Testületi ülés. Főbb témái: a 2018. költségvetési rendelet módosítása; a vagyongazdálkodási rendelet módosítása; a KOMÉP beszámolója a szociális bérlakások kezeléséről. Bejelentések.
- „Tanuld és tanítsd a jobbat!" országos tanítási versenyt szervezett a GFF szarvasi campusza a Főiskola Gyakorlóintézetével együtt. A verseny fővédnöke dr. Kozma Gábor rektor nyitotta meg a rendezvényt.
- „Tél a tavaszban" - Pártai Lucia meteorológus előadása az Arborétumban.
- A Víz Világnapjáról emlékeztek meg a Gyakorlóóvodában.
22-29. „Internet Fiesta" elnevezésű program indult a Városi Könyvtár szervezésében.
23. A Honvédelmi Minisztérium támogatásával újították fel az I. világháborús sírkertet. A felújítási munkákat a Demeter és Társa Bt. végezte, Dankó Béla országgyűlési képviselő avatta, Lázár Zsolt evangélikus esperes és Seidl Ambrus katolikus plébános szentelte és áldotta meg.
- Babák Mihály polgármester és Dankó Béla országgyűlési képviselő felújított járdaszakaszt adtak át a Deák Ferenc utcán.
- Dr. Hanyecz Katalin az Arborétum igazgatója bejelentette: újabb projekt megvalósításába kezdtek: röplabdapálya, csónakház csónakokkal és 40 kerékpár.
24. Schiller: Ármány és szerelem; zenés játék a Cervinus színpadán.
Húsvéti családi délután a Ruzicskay Alkotóházban.
- 20 lány- és 20 fiúcsapat jutott be a Vajdából az „Amatőr" Röplabda Diákolimpia Országos döntőjébe, felkészítőjük: Csilik Attila testnevelő.

- A vajdás Mester Zsófi és Lestyán Luca (12. A) röplabdában az idén 4. megyei aranyérmüket nyerték.
- A diákolimpiai döntőn Molnár Fábián mellúszásban országos bajnok lett.
- Zalán Csaba úszóedző csapata diákolimpiai érmeket szerzett a megyei döntőn.
- Négy aranyérmet hozott Bagi Dániel, Nagy Máté, Frankó Dániel és Tálas Bendegúz az országos karate Széki Kupán. Edzőjük: Ruzsinszki György.

26. Peter Karvaš: Szigorúan tilos – színmű a Cervinus Teátrum előadásában.
- ÁFÉSZ közgyűlés az Árpád Szálló dísztermében.
- Az Önkormányzat és a Nemzeti Sportközpont közös beruházásával Sportparkot alakítottak ki a Vásártéri játszótéren.
- 27. Tavaszköszöntő Játszóház a GFF Gyakorlóban.

28. A szarvasi szárazmalom felújítását célzó kivitelezési szerződés ünnepélyes aláírására került sor.
- Sajtótájékoztató: Hodálik Pál alpolgármester és dr. Melis János c. főjegyző számoltak be a testületi ülés zárt részének döntéseiről.
- Internet Fiesta rendezvénysorozat a Városi Könyvtárban: „Kalandozás a számítógépek világában", vetélkedő általános iskolásoknak.
- A Borostyán idősek és fogyatékkal élők klubja húsvéti ünnepséget tartott.

29. „Tavaszváró" tojásfestés, húsvéti kvíz; családi nap a Könyvtárban.
31. Tallinban versenyeztek Sükösd Attila edző fiatal birkózói.

Április

01. Megkezdődött a szarvasi Szárazmalom felújítása.
03. Gyáregység avató ünnepséget tartottak a Vas-Fémipari Zrt. vezetői, dolgozói, partnerei az IKEA PS2014 elnevezésű projekttel.
05. Szerződést írt alá Babák Mihály polgármester és Bődi Péter, az Integrál Zrt. vezérigazgatója a Tessedik Múzeum felújítási munkáiról.
- Testületi ülés. Főbb témái: Pályázatok beadása és támogatása; szerződéskötések. Zárt ülés: a Tessedik Múzeum informatikai és kiállítási eszközeinek beszerzési árajánlata.
- A diákolimpián bronzérmes lett a Vajda fiú röplabdacsapata. Edzők: Csilik Attila és Németh Judit.

06. Hartay Csaba regényrészletéből készült filmet vetítettek a Turul Moziban.
- Diákolimpiai döntőbe jutottak a Blue Gym táncosai.

08. Dankó Béla a szavazatok 53,04%-ával ismét országgyűlési képviselő lett.
- Terhes Árpád I. helyezést ért el a Varázslatos Magyarország videokategóriájában.

09-13. A Határtalanul! program keretében 28 székelyes diák Vajdaságba látogatott.
11. A költészet napja alkalmából a Versmaraton rendvényén közel 200-an olvasták fel kedvenc versüket a Könyvtárban.
12. Vajda Gála a Cervinus Teátrum színpadán.
- „Könyvtári éjszaka a Könyvtárosok Világnapján" meghosszabbított nyitva tartással.

13. Schiller: Ármány és szerelem; zenés játék a Cervinus színpadán.
Tóth Patrik, Neumann Péter és Galát Dávid a diák I-es korcsoport területi bajnokságáról bejutottak az országos birkózó bajnokság döntőjébe.
- A „digitális világ ünnepe" a Benkában.
- Uhljár Adrienn 6.o. az ÍRÓ-DEÁK verseny 6. helyezett lett, felkészítője Stafira-Lovas Ilona a Gyakorló Iskola szaktanára.

13-14. Székelyes szakács tanulók, Herczeg Gábor és Bak Gyula Zsolt 11. osztályosok különdíjban részesültek a Pelikán Kupán.
14. Bondor Boglárka az országos szavalóverseny I. helyezettje lett. Díja: az augusztus 20-iki ünnepségen a Bazilikánál a televízió előtt mondhatta el versét.

A Szarvasi Polgárőr Egyesület megalakulásának 25. évfordulóját ünnepelte.
- A Tessedik Öreggazdász Egyesület éves közgyűlését tartotta.
- Podani Milán a Motoros Idénynyitó szereplője volt.
- A benkás Medvegy Réka a „Szép magyar beszéd" megyei verseny II. helyezettje lett.
15. Székely Csaba: Bányavirág; felolvasó színház a Romkocsmában.
17. Alma-koncert a GFF Gyakorló Iskola és Gyakorlóóvoda közösségépítő programja.
18. Pozderka Zsombor (5. a) és Koncz Boldizsár (7. c) Benkás diákok a Kutató Gyermekek Tudományos Konferenciáján dobogós helyezést szereztek.
- A Környezetvédő Egyesület látogatást tett a Grassalkovich-kastélyban.
- VII. Nemzetiségi konferencia a GFF Pedagógiai Karán. Szervezők: dr. Lipcsei Imre dékán, dr. Olteanu Florena és dr. Szilvássy Orsolya főikolai docensek.
- A mezei futóversenyen több mint 200 diák futott.
19. Testületi ülés. Főbb témái: rendelet a 2017. évi költségvetés végrehajtásáról; a gondoskodást nyújtó ellátásokról; a környezetvédelemről, valamint az Önkormányzati SZMSZ módosításáról. Tájékoztató a Polgárőr Egyesület 2017. évi munkájáról. Szakmai beszámolók, bejelentések.
- Az Arborétum: Viharzóna szabadulójátékot avatott, kitalálója: Hegedűs Éva.
A Megyei Zeneiskolák Fafúvós Versenyén Szabó Kornél klarinétos, Zima János
sza- xofonos II. helyezést szereztek, Himer Tünde és Frankó Dániel III. helyezettek.
- Székely Csaba: Bányavakság – felolvasószínház a Romkocsmában.
20. „Drótos Jankó" mesejáték gyerekeknek, felnőtteknek, tótoknak és magyaroknak a Cervinus Teátrum színpadán.
- Benkás tanulók: Szpisják Zsófia (5. o.) III., Szpisják Bence (7.o.) II. helyezett az országos Jedlik Ányos Fizikaversenyen.
21. Benka Gála: tehetséges gyermekeik kulturális bemutatkozó műsora.
- Tóth Patrik ezüstérmet szerzett az I-es korcsoportú birkózók országos bajnokságán, edző: Sükösd Attila.
23. Kiegyezés-dualizmus-polgárosodás kiállítás és konferencia a Városi Könytárban a Békés Megyei Levéltár rendezésében.
- Gyakorlósok csapatai az angol színjátszó versenyen döntőbe jutottak.
24. „Klímaváltozás-Fenntarthatóság Szemléletformálás – konferencia a GFF Pedagógiai Karán. Megnyitotta dr. Lipcsei Imre dékán.
- Szent György nap, a Rendőrség napja, az állomány számára munkaszünet.
- A megye futónagykövete, Tóth László tanácsa: „Hetente háromszor harminc perc!" mozgás.
25. Helyesírási versenyt szervezett Szarka Péter ny. főiskolai docens, a GFF Pedagógiai Kar hallgatóinak.
26. Hotel Menthol – musical a Cervinus Teátrum színpadán.
Borok és kolbászok versenyét a TS Kertbarát Kör rendezte a „Tótház"-ban.
- Ugron Ákos Gábor h. államtitkár részt vett az Édesvízi akvakultúra konferencián.
27. „Mi lesz a Tessedik-tanyával?" - Testületi ülés előtt a képviselők megszemlélték az épületet, az Önkormányzat megpróbál forrást szerezni a megújításhoz.
- Rendkívüli testületi ülés. Főbb témái: a 2018. évi szúnyoggyérítési árajánlat elfogadása; pályázatok jóváhagyása és benyújtása. Zárt ülés: ülnökválasztás a Szarvasi Járásbíróságra.
- Tirják László, a K-M Nemzeti Park igazgatója és Babák Mihály polgármester az Ezüsthárs allé utolsó darabját közösen ültették el a HAKI-hídnál.
28. Aerobik diákolimpiát rendezett a Blue Gym a Városi Sportcsarnokban. Az országos versenyen 2 arany-, 2 ezüst- és 2 bronzérmet szereztek a szarvasiak.
- A 2017-18-as évi városi mixröplabda-bajnokság végeredménye: 1. Szarvasvadász, 2. Libalapos, 3. Vidámnyerők, 4. Csipet-csapat, 5. Kacsadombos.
27-28. A legjobb vidéki karatecsapat lett a szarvasi az ifjúsági olimpiai kvalifikációs

versenyen, Frankó Dániel és Sindel Márk arany-, Tálas Bendegúz ezüstérmes lett.
29. Székely Csaba: Bányavakság; felolvasó színház a Romkocsmában.
30. A Gyakorló Iskola hetedikesei a HATÁRTALANUL! pályázat nyerteseiként erdélyi tanulmányi kiránduláson vettek részt.

Május

01. Majális: rendezvények az Erzsébet-ligetben.
- Záró konferenciák helyett „Retró Majális" Középhalmon.
- Podani Milán az Autós Motoros országos Bajnokság I. fordulójában 4. helyezett lett.
04. Nebuló Kupa, Diák Sárkányhajó verseny a Holt-Körösön.
05. Székely intézmény ballagási ünnepségén Ozsváth Zsuzsanna igazgató búcsúztatta a végzősöket.
- A Vajda P Ev. Gimn. igazgatója, Kitajkáné Szántai Mária búcsúztatta a végzősöket.

- Lonovics László festőművész Baráti Köri meghívásra a kortárs képzőművészetről beszélt a GFF Pedagógiai Karán.
06. A Szarvasi Kamarazenekar Anyák napi koncertje az Arborétumban.
- Anyák-napi istentisztelet az Ótemplomban. Az Újszegedi Kamarazenekar és a Benka iskola énekkara mutatta be zenei műsorát.
- Megjelent a Szarvasi Krónika 32. száma.
07. Tavaszi hangverseny, a tanév egyik utolsó rendezvénye a GFF Pedagógiai Karán.
10. Harencsár László író és Pusztaszeri Kornél színész író-olvasó találkozója a Könyvtárban.
11. Urbancsok Anett (11. A Vajda) a lelkész lakhelyéről, a Tessedik-kúriáról, annak megoldatlan kezeléséről tartott előadást az Ótemplomban.
- A szegedi kajak-kenu verseny erőpróbáján Nyerges Attila négy tanítványa képviselte a szarvasi klubot. Kós Benedek 1000 és 500 méteren is a legjobb lett.
- Fest Attila tanítványa, Szántosi Dávid, a Körös ASE ifi válogatott asztaliteniszezője duplázott, az U12-es és az U13-as korosztályban is aranyérmes lett.
- A GFF Gyakorló Iskola leány kosárlabdázói a diákolimpia elődöntőjében III. helyet szerezték meg. Testnevelő: Gulyásné Dékány Klára.
12. „Teljes Élet Napja" Gáncs Péter püspök igehirdetésével az Ótemplomban.
- III. Túzokfesztivál a Körös-Maros Nemzeti Parkban.
- A Mini Magyarország makettpark ajándékaként kárpátaljai kisdiákokat ajándékozott meg egy Szarvasra szóló kirándulással.
- Az Önkormányzatok IV. Foci Kupáján Szarvas város csapata nyolcaddöntőbe jutott.
11-12. Szlovák Színházi Találkozó.
13. Nagymamák-napi istentisztelet az Ótemplomban.
- Virágok Vasárnapja kertészeti szakkiállítást és vásárt rendezett a KOMÉP.
- Felolvasószínház, Székely Csaba: Bányavíz, tragikomédia a Romkocsmában.
13-14. 41. alkalommal rendeztek halászati tudományos konferenciát Szarvason.
14. Kovács Béla László: Ki-ki miért? című drámájának bemutatása az Ótemplomban.
-15. Fekete Péter miniszteri biztos sajtótájékoztatót tartott a Vízi Színház nyári műsoráról.
16. Rendkívüli testületi ülés. Főbb témái: a geotermikus rendszer fejlesztése, II. ütem; alapítványi pályázatok jóváhagyása. A zárt ülés témái: energetikai pályázat; közbeszerzési munkák ajánlati felhívása.
18. Művészetek délutánja – gálaműsor
A Művészeti Alapiskola tanévzáró kiállítását a Ruzicskay Alkotóházban tartotta.
- Az Arborétum és a Környezetvédő Egyesület közös pályázata lezárult.
- Programnyitó rendezvényt tartott a Roma Önkormányzat a Fő Téri dísztermében.

- A benkás Szpisják Bence a tanévben negyedszer vett részt országos matematikaversenyen, végül országos döntőbe jutott. Teljesítményét különdíjjal ismerték el. Felkészítője: Szabó Józsefné.
- Művészetek délutánját rendezte meg a Gyakorló a Cervinus Teátrumban.

19-20. Pünkösdi útvonalbejáró kerékpártúra.

20. Helyi termékek Tavaszi Vására az Árpád-közben.

- A Száva Flórián vezette szarvasi lányok az NB II-es női kézilabda bajnokságon ezüstérmesek lettek, már 5. éve dobogón végeznek. Az ifik is ezüstérmet szereztek.

22. A Körös-menti Turisztikai és Kulturális Egyesület közgyűlése a Liget Hotelben.

- A mezőgazdasági képzés megújulásáért konferencia a SZIE Agrár- és Gazdasági Karán.

22-25. A strandröplabda diákolimpia országos döntőjében aranyérmet szerzett a vajdás végzős diákokból álló fiú csapat.

23. Dr. Molitorisz Pál és Tatai László ajánlotta és mutatta be Albel Andor könyvét: Hosszújáratú életek. A könyvbemutató után a résztvevőket sétahajózásra vitte a Körösön Demeter István hajóskapitány a Katalin II-vel.

24. Testületi ülés. Napirend előtt: a bírósági ülnökök megbízólevelének átadása. Főbb témái: beszámoló az Önkormányzat I. negyedévi gazdálkodásáról; a Rendőrkapitányság, a Hagyományőrző Egyesület, a Közlekedési Központ Zrt., a Cervinus Teátrum, a Hulladékgazdálkodási Kft., a Körösszögi Kft., a Tourinform Iroda, a Tessedik Múzeum, és a Komép Kft. beszámolói. Bejelentések.

- IV. Országos Tritikále Napot (rozsbúza) rendezett a SZIE szarvasi Agrár- és Gazdasági Kara.

24-25. A VI. Országos Textil-, Bőr-, és Kézműves verseny rendezője a Művészeti-iskola. Brachna Irén igazgató fogadta és köszöntötte a résztvevőket.

25. Az Újtemplomi Egyház meghívására közel 50 fős delegáció érkezett Poprádról.

- A Reformáció 500. évfordulóján a poprádiakkal ünnepelt az Újtemplomi gyülekezet.
- A Gyakorló Iskola diákja: Kugyela Ádám (8. o.) Kosáry Domokos Történelemverseny 8. helyezettje lett. Felkészítő tanára Stafira Árpád.
- Gyermeknapi sakkverseny a Szlovák Iskolában.

26. Gyermeknap: „Tiétek a liget, Gyermeknap az állatparkban".

- A Református Gyülekezet csapata a „Szarvasi 100 évesek" is részt vettek a Kárpát-medencei református önkéntes nap rendezvényén.
- Patkó Lajos öt tanítványa jutott az egyéni diák sakkolimpiai bajnokságra.
- Gyakorlósok 4 csapata: 3 arany és egy ezüstérmet szereztek a békési kosárlabda - versenyen. Felkészítők: Darida Károlyné, Darida Károly és Darida Ildikó.
- Az Öregdiákok Köre közgyűlésén köszöntötték a 100. életévébe lépő Papp Lászlót, feleségét Dankó Margitot, aki 95. és Görgey Endrét, aki 97. életévét töltötte be. A közgyűlés vendége: Závogyán Magdolna, volt vajdás diák, a kultúráért felelős ál lamtitkár.

27. Áldozati ünnepi istentisztelet, szlovák nyelven igét hirdetett dr. Libor Bednár poprádi- és Zahorecz Pál lelkész az Újtemplomban.

- Testvér-gyülekezeti megállapodást írt alá az Újtemplomi Evangélikus és a Poprádi Evangélikus Egyházközség elnöksége.

28. A Gyermek Néptáncosok Országos Szólótánc Fesztiválját ismét Szarvason rendezték a Cervinus Teátrum színpadán.

29. A Kajak-Kenu Club közgyűlést tartott.

- Feltámadás – zenés színdarabot adtak elő a benkás felsős diákok az Ótemplomban.

30. A HAKI és a MA-HAL együttműködési megállapodást kötött a XLII. Halászati Tudományos Tanácskozáson.

- Kecsegeivadékokat helyezett ki a Tisza mindszenti szakaszán a HAKI.

31 Lászlóffy István emléktábláját avatta fel a Tessedik Öreggazdász Egyesület.

Június

01. Dr. Sipos András emléktáblájának avatóünnepsége az Arborétumban.
-01-03. Országos Szólótánc Fesztivál
- A Szlovák Iskola tanulói ellátogattak a békésszentandrási Hunyadi romkastélyba.
- Veterán labdarúgók találkozóját rendezték a Plastolus-strandon.
02. A MOTUL Kupáról a szarvasi motorosok öt serleget is hazahoztak.
- Kós Benedek az ifi, Nyerges Áron a serdülők 1000 m-es számában a szlovákiai Pöstyénben rendezett kajak-kenu verseny győztesei lettek.
- Szegeden kajak-kenu világbajnoki előválogatón Opavszky Márk ezüstérmet, Grivalszki Tamás a négyes tagjaként aranyérmet szerzett.
- A VIII. Szuse Kupa a viharsarki úszóklubokat erőpróbára hívta a Szt. Klára Gyógyfürdőbe.
- Jubileumi találkozót tartottak a SC egykori kézilabdásai.
03. Nemzeti Összetartozás-napi megemlékezés a Történelmi Országközépnél.
- Koszorúzás a Mitrovszky-kastély előtti emlékműnél az I. világháború befejezésének 100. évfordulóján.
06. Ügyvitelesek ünnepe a Székelyben.
08. Valahol Európában; musical a Vízi Színpadon.
Baráti-köri nyárindító kerti-party a Vadászkürt Vendéglő kerthelyiségében.
- Rendezvény az „Egészséges élet” – Kábítószer-ellenes Világnap jegyében.
09. Ünnepi Könyvhét rendezvénye: beszélgetés Liszkai Lászlóval „Carlos szerint a világ...” című könyvéről. Beszélgetőtárs: Pártai Lucia.
09-16. Ballagási ünnepségek a város általános iskoláiban.
- A Babilon TSE különdíjat kapott Kecskeméten.
10. Szlovák Színház
11. Harencsár László: Halottszámláló, és Erdőtündér c. könyv bemutatója a Könyvhétre. Beszélgetőtársak: Brachna Irén és dr. Kutas Ferenc.
13. „Nevelni kell...” mondta Gaál Roland a KEF-eken, azaz a kábítószer-ellenes konferencián.
- A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola fennállásának 54. tanévét zárta.
- Frankó Dániel karatés „Magyarország jó tanulója, jó sportolója” díjat vett át.
- „Az írásról” - rendhagyó irodalomóra Kovács Attila (Holden Rose) gyermekkönyvíróval.
14. Csikász Lajos: „Megátkozottak” c. könyvének bemutatója. Moderátor: Szenes János.
15. Megkezdődött a Vízi Színház nyolcadik évada. Megnyitotta Fekete Péter, kulturális államtitkár és Babák Mihály polgármester.
- A Vajda Péter Ev. Gimnázium tanévzáró ünnepsége az Újtemplomban.
- A Ricsilla-GFF Gyakorló kosárlabdázói vidám hangulatú bajnoki évet zártak.
17. A Mentők Napja – 90 éves a Szarvasi Mentőállomás.
- Családi nap a mentősökkel a Városi Strandon.
- A „Stop Band” emlékzenekar fellépése a Vízi Színházban.
20. A HAKI az Agrárminisztérium támogatásával kecsegét telepített a Dunába.
21. Testületi ülés. Főbb témái: a 2018. évi költségvetési rendelet módosítása; rezidens támogatásáról; beszámolók a 2017. évi munkáról: Körös-szögi Kistérség Társulás, Szociális és Gyermekjóléti Intézmény, Család- és Gyermekjóléti Központ, Tűzoltóparancsnokság.
- A Gyakorlóban nyolc év elismeréseként Vándor-díjat Tóth Etele Imre, a Bóbita-díjat Tolisz Teodóra, az „Év kisdiákja” kitüntetést Sindel Janka tanuló vette át.
23. Nyáresti varázslat a Mini Magyarország makettparkban a Múzeumok Éjszakáján.
- A GFF Pedagógiai Kar diplomaátadó ünnepsége az Ótemplomban.
- A SZIE vízi fesztiválja Kárpát-medencei nyitott dzsemborivá nőtte ki magát.

- A Benka iskolában a Kiváló kisdiák címet Kepenyes-Darida Zoé, az év tanulója címet Szpisják Bence, a Lustyik-díjat Szpisják Zsófia tanuló kapta.
- A makói Kertbarátok „Ki mit főz” rendezvényén Mótyán Tibor, a szarvasi Kertbarátok alkalmi szakácsa kakaspörköltjével az I. helyezést hozta el.

24. Babilon TSE XIV. Évzáró gálaműsora a Cervinus Teátrum színpadán.

- Balatoni György nyerte a 9 fordulós sakkversenyt.

25. Dankó Béla országgyűlési képviselő sajtótájékoztatót tartott az M44 gyorsforgalmi út építéséről.

- Megjelent Hartay Csaba Rajongók voltunk című regényes novellafüzére.

25-29. „A kutya szerint a világ”– olvasótábor gyerekeknek a Városi Könyvtárban.

26. EFOP pályázatot nyert a térség a közszolgáltatások minőségének és hozzáférhetőségének javítására.

29. Testületi ülés. Főbb témái: kerékpárút fejlesztése és közvilágítása; napelempark; a termálberuházás javítási munkái. Zárt ülés: ingatlanok vásárlása.

30. A Déli Evangélikus Egyházkerület új püspökének, Kondor Péternek a beiktatását tartották Tessedik templomában, az Ótemplomban. Több mint 200 lelkész érkezett – a határon túlról is– a szertartásra.

Július

01. Az Önkormányzati Magazin átkerült a Szarvasi Kábeltelevízió csatornájára.

02. Melis Györgyről, az Operaház volt magánénekeséről rendeztek megemlékezést a szarvasi szobránál Mótyán Tibor, a Melis György Alapítvány, a Baráti Kör és a Kertbarát Kör tagjai.

- Konstantinovics Lili és Demcsák Dávid nyerte a vegyes párosok versenyét a Dél-alföldi strandröplabda-bajnokságon.
- A 10 személyes hajók magyar bajnokságán a szarvasi Körös Dragon SE Open csapata 2000 m-en ezüstérmet szerzett.
- A Benka Iskola diákjai Berlin, Drezda, Prága körutazáson vettek részt.

02-08. Fafaragó tábor az Arborétumban.

06. Fábri János 555 kg-os összetett eredménnyel aranyérmes lett a pilseni masters erőemelő Európa-bajnokságon.

- Szarvasi siker született a Cziglédszky Futball Emléktornán.

10. Sajtótájékoztatót tartott a Cervinus Teátrum a fesztiválja kezdetéről.

13. Az Arborétumi művészeti tábor munkáiból kiállítás nyílt.

14. XXI. Aratónap Szarvas-Ezüstszőlőben. Székelykeve volt a díszvendég. Babák Mihály polgármester köszöntötte a rendezvény valamennyi résztvevőjét.

- Bál a víz fölött rendezvény kitüntetettje Lovász György 6. danos karatemester.
- Megemlékezés örömtenisszel Szilágyiné Farkas Zsuzsannára.
- Sportdelegáció járt Szilágysomlyón, ahol az erdélyi település sportnapot tartott.

- 14-15. Teniszversennyel tisztelegtek a résztvevőkVenásch György oktató emléke előtt. A Kajak-kenu Klub Szarvason rendezte népszerűsítő viadalát, a Körös-Kupát. Még Hong Kongból is érkeztek versenyzők.

18. A Járási Hivatal százezredik ügyfelét, Köteles Józsefnét köszöntötte dr. Takács Árpád kormánymegbízott, Dankó Béla országgyűlési képviselő valamint Gaál Roland hivatalvezető.

-20. Rendkívüli testületi ülés. Főbb témái: a napelempark tervei; könyvkiadás; optikai eszközök beszerzése. Zárt ülés: ingatlanbérleti ügyek.

- A Szlovák Tájház ünnepélyes megnyitóját tartotta a Nemzetiségi Önkormányzat. Köszöntötték Igor Furdik szlovák főkonzult és Király Katalint az MSzKI igazgatóját.
- III. Szarvasi Alkotók Tárlatát rendezték, melynek központi témája az ARC. Keserű Zsuzsa Édes, Szentandrási-Sós Zsuzsa, Szuhaj György köszöntötték az alkotókat és a közönséget.

21. A letelepedés 296., a legújabb kori várossá válás 52. évfordulóját ünnepelte Szarvas.
- A sárkányhajó-klubvilágbajnokság 2 arany- és 4 bronzérmet hozott a szarvasiaknak.
26-29. Az ifjúsági kajak-kenu világbajnokságra Kós Benedek, Opavszky Márk, Grivalszki Tamás és edzőjük, Nyerges Attila utazhatnak Plovdivba.
27. Teljes holdfogyatkozás – távcsöves megfigyelés a Könyvtár és az Amatőr csillagászok Köre szervezésében.
- A GFF Gyakorló Iskolája felsős ökotábort szervezett Zemplénben.
- Alsós és felsős robotika tábor a Benka iskolában.
- A Kertbarátok Országos Konferenciájára Esztergomba utazott a TS Kertbarát Kör delegációja Mótyán Tibor elnök vezetésével.

Augusztus

03. Rendkívüli testületi ülés. Főbb témái: pályázatok támogatása; közlekedésbiztonsági beavatkozások; Napelempark tervei; Termál II. ütem szerződéskötései. Zárt ülés: „Esély Otthon" pályázat – lezáró döntés.
03-04. VI. Szarvasi Horgász és Halas Gasztronómiai Napok. A rendezvény fővédnöke: Babák Mihály polgármester.
04. XXI. Körös Völgyi Kenumaraton vízitúra díszvendége: Kasza Róbert világ-és Európa-bajnok.
- Plovdivban Kós Benedek, Nyerges Attila tanítványa két számban is aranyérmet nyert az ifjúsági világbajnokságon.
- A kajak-kenusok Szolnokon megrendezett masters magyar bajnokságán 200 méteren a szarvasi négyes bajnoki címet szerzett.
10. Konstantinovics Lili két számot nyert a Dél-alföldi röplabda-bajnokságon: a nők versenyén és a vegyes párosban Demcsák Dáviddal.
15. Felavatták és birtokba vették az idősek az új közösségi teret Siratóban.
16. Cantare Kóruscsalád hangversenye a Baráti Kör ajánlásával az Ótemplomban.
17. Ozsváth Gábor néprajzos muzeológus akadémikus a szárazmalmok Stradivárijának nevezte a felújított szarvasit.
- Világbajnokságra készül a szarvasi sportlövő, Sutyinszki István.
- Opavszky Márk és Nyerges Áron bekerültek a Kajak-kenu Szövetség Olimpiai Reménységek Versenyének névsorába; hét számban indulhatnak.
18-20. Szent István Napi rendezvények.
19. A Szarvasi Kamarazenekar ünnepi koncertje a Zenepavilonban.
20. Szent István Napi Távúszás.
- Bemutató őrlés a Szárazmalomban.
- Ökomenikus Ünnepi Istentisztelet, Kenyéráldás az Ótemplomban.
- A Cervinus Teátrum művészeinek ünnepi műsora.
23. Vágóhíd utcai járdaavató ünnepség.
- Testületi ülés. Főbb témái: beszámoló az Önkormányzat 2018. évi költségvetés teljesítéséről; rendelet az Önkormányzat elismeréseinek alapításáról.
24. Wuxi delegációja a Szerencse és Boldogság szobrát hozták el Szarvasnak.
- A Ruzicskay Alkotókör 13. nyári táborában készült alkotások kiállítása.
- A portugáliai kajak-kenu világbajnokságon a szarvasi kötődésű Bodonyi Dóra világbajnok lett egyesben és négyesben.
26. Székács Sámuel lelkészről elnevezett és felújított Gyülekezeti Központot avatott fel Lázár Zsolt esperes és az evangélikus gyülekezet.
- Hartay Csaba Rajongók voltunk c. legújabb könyve kedvező fogadtatásban részesült a Margó Fesztiválon.
31. A „Csak tiszta forrásból" - Bartók és Kodály nyomában. Az est házigazdája: Sebő Ferenc, fellépett a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara valamint Kórusa.

Szeptember

02. Tanévnyitó ünnepségek -"Új tanév, új lehetőségek" - a szarvasi iskolákban.
06. Caramel-koncert a Vízi Színházban.
09. A Csík Zenekar koncertje a Vízi Színházban.
07-09. A XXI. Szilvanapok rendezvénysorozata.
- Az Ótemplomban Lázár Zsolt esperes terményáldó, hálaadó istentiszteletet tartott.
- A Földhivatal dolgozói számos kordokumentumokat találtak költözésük során, melyekből kiállítást rendeztek a Járási Hivatal Galériájában.
- Wuxi, a kínai testvérváros bemutatkozott a Szilvanapon.
- A Szilvanapi sakkversenyen Szilágysomlyóról 39 gyermek vett részt.
13. „Szeresd önmagad – (Ki vagyok én?)" Frankó Tünde előadása a Könyvtárban.
- „Környezetbarát Lábnyom" határokon átnyúló pályázat megnyitóját rendezték az Arborétumban. Moderátor Hegedűs Éva, előadók: Babák Mihály polgármester, dr. Palkovics László, a SZIE Budai Campusának rektorhelyettese, dr. Hanyecz Katalin, az Arborétum igazgatója és Böcskei László, Nagyvárad megyéspüspöke.
14. A GFF Pedagógiai Kar tanévnyitó ünnepsége az Ótemplomban.
15. Hálaadó istentiszteleten Pentaller Attila lelkész vezetésével visszatekintettek a 100 éves Református Gyülekezet örömeire, nehézségeire.
16. Európai Mobilitási Hét: „Önkéntesen a tiszta Magyarországért".
17. Önkormányzati vezetőket fogadott a testvérvárosi Wuxiból Babák Mihály polgármester, dr. Melis János c. jegyző és Hodálik Pál alpolgármester.
18. Fogyatékkal élők napja a Körös-völgyi Állatparkban.
19. „Sport-nyílt nap"
- A Mobilitási hét kezdete.
20. A Szlovák Alkotmány Napja tiszteletére a Kassai Filharmonikusok koncertet adtak a Cervinus Teátrumban.
- Avatóünnepség a Városi Óvodában.
- Testületi ülés. Főbb témái: a 2018-as költségvetés módosítása; az önkormányzati lakásbérlet szabályainak módosítása. Beszámolók: a Város Óvodái és Bölcsődéje, a Gyógytermál Kft. és a KOMÉP.
- „Bringás vért az életért" - szervezője a Vöröskereszt Szarvasi Szervezete.
21. „Bringás reggeli" kívánságműsor a Rádió Szarvas műsorában. Dankó Ervin és Závoda Ferenc várta az érkezőket.
- Gazda József erdélyi magyar íróval beszélgetett Hegedűs Éva a Könyvtárban.
- Sükösd Attila tanítványa, Tóth Patrik birkózó ezüstérmet szerzett a diákolimpián.
22. „Európai Autómentes Nap" - családi kerékpártúra a NACSE szervezésében.
- Mérhetetlen értékek megvalósítóiként köszöntötte az 50-60-65-70 éve végzett óvónőket és tanítókat dr. Lipcsei Imre, a Pedagógiai Kar dékánja a Díszoklevél-átadó ünnepségen az Ótemplomban.
- Ismét önálló kutatói rangban az Öntözési és Vízgazdálkodási Kutatóintézet.
- Mustoló a Gyakorló Iskolában.
23. A Hotel Menthol a Cervinus Teátrumban.
24. Dr. John P. Jackson fizikus előadása: A torinói lepel történetéről, a GFF Pedagógiai Kar szervezésében.
26-29. A berlini fal leomlásának évfordulójára tartott „Békekenyér Konferenciára" Babák Mihály polgármester és dr. Melis János c. főjegyző vitte a Szarvason termett rozst.
27-29. Az Ibolya – vígjáték a Cervinus Teátrumban.
28. Kihelyezett Könyvtár a Mokka kávézónál a Könyvtári Napok megnyitóján.
- Kutatók Éjszakája rendezvénye: Barangolás a fák csendjében az Arborétumban.
- A Gyakorló Iskola 4. o. tanulója, Laurinyecz Levente a Megyei Monda- és Mesemondó Versenyen I. helyezést szerzett.

-- Teniszsiker. Megnyerték a párost: Eckert Roland és Mihály Levente a szeghalmi emlékversenyen; egyesben E. Roland a 3. helyen zárt.
29. A Blue Gym Aerobik Szabadidő Club és DSE ingyenes nyílt napot tartott a Petőfi utcai Sportcsarnokban.
- Örökös Ökoiskola címet kapott a GFF Gyakorló Iskolája az Emberi Erőforrások Minisztériumától.
- Interaktív vetélkedőt hirdetett meg a családoknak a Baráti Kör.
- III. Szarvasi Ruzicskay Művésztelep „Tükröződés" c. kiállítását megnyitotta Szentandrási-Sós Zsuzsanna művészettörténész.
- „ A Magyar Népmese Napja" - mesenap Benedek Elek születésnapja alkalmából a Gyermekkönyvtárban.
- Tóth Patrik birkózó Nyitrán, a nemzetközi viadalon aranyérmes lett.
30. Szent Mihály-napi tűzgyújtás a Vízi Színházban.
- Nyárbúcsúztató zenés-táncos nosztalgiaest a Vízi Színházban.
- Szuhaj György és Madaras László közös kiállítását nyitotta meg a budapesti Hatvani Galériában H. Szilasi Ágota művészettörténész.

Október

01. Az Idősek Világnapján köszöntötte Babák Mihály polgármester a szarvasiakat.
- Diákolimpia: négy korosztály mezei futóversenye az Erzsébet-ligeti sporttelepen.
- Országos Könyvtári Napok alkalmából egyhetes programot szervezett a Városi Könyvtár.
- „Zenétől a hangosításig" – Pauska György technikatörténeti előadása a Könyvtárban. Közreműködött: Komár János, Liska Tamás és Lovász Gergely.
- „Tanulás másképp – A helytörténet online forrásai" a Városi Könyvtárban.
03. A Gallicoop vezérigazgatója, Erdélyi István felavatta az új csomagolócentrumot Varga Mihály pénzügyminiszter és Domokos László az Állami Számvevőszék elnökének jelenlétében.
- Kiállítás megnyitó Laurinyeczné Hodálik Brigitta textilszobraiból a Gyakorló Ovigaléria jában.
03. A Kassai Bábszínház a Cervinus Színháztermében.
04. Testületi ülés. Főbb témái: szerződéskötések; elektromos töltő létesítése; színházi különdíjak elszámolása.
- Látványetetések az Állatok Világnapján a Körösvölgyi Látogatóközpontban.
04-05. Az Ibolya – vígjáték a Kamarateremben.
05. „Megvilágosodás Napja" – kerékpáros akció a biztonságos közlekedésért.
- Író-olvasó találkozó R. Kelényi Angelikával és Anne L. Greennel a Könyvtárban.
06. Az október 6-i gyásznapra emlékezett Hodálik Pál alpolgármester, a történész pontosságával mutatta be a forradalmat és a fegyverletételt Valastyán Balázs.
- „A textil világa" – kreatív Klub indul Kisné Sz. Edina vezetésével a Könyvtárban.
- Borzi Balázs karatés ezüstérmes lett a Polish Openen. Felkészítője Ruzsinszki György.
07. Beszélgetés a Törpi Könyvkuckóban Nagy Böbével „Angyalokról gyerekeknek..." című könyvéről.
- Felolvasó Színház a Kamarateremben; Stroppel: Sors bolondjai.
09. A szarvasi Fő tér 110 évre becsült óriástölgyei vízhiánnyal küzdenek – állapították meg a Városvédők, az Arborétum és a Dendrológiai Alapítvány képviselői.
09-10. Drótos Jankó - mesejáték a színházteremben.
12. Az „Operaház nagykövetei" programot Clementis Tamás operaénekes hozta el a Gyakorlóba, a Benkába és a Gimnáziumba.
13. Szüreti Mulatság a TS Kertbarát Kör rendezésében az Árpád Szállóban.

- A Birkózó Egyesület versenyzői Gyomaendrődön és Németországban versenyeztek.
- A „Szilágysomlyói Báthory Napok” sakkversenyéről érmeket és serlegeket hoztak Patkó Lajos tanítványai.

16. Az ökomenza nem utópia – a szarvasi gyermekélmezési modell összefogáson alapul.
17. Különleges Szerelmek – Jótékonysági irodalmi est a békésszentandrási Hunyadi Kastélyban. A rendezvény házigazdái: Dányi Csilla, Árvai Anikó és dr. Lesfalvi Balázs.

- Joroinenből finn tanulókat fogadtak a vajdás diákok.
- Ármány és szerelem – zenés játék a színházteremben.

18. Testületi ülés. Főbb témái: a KOMÉP beszámolója a bérlakások kezeléséről; a SZVID beszámolója. Bejelentések. Zárt ülés.
19. Az aerobik Magyar Kupa fináléját az Alkotmány utcai sportcsarnokban rendezte a Blue Gym és a DSE.

- Újraélesztés Világnapjához csatlakozva a Benka iskola tanulói az alapszintet elsajátították.

20. Az Újtemplomi istentiszteleten iktatták be tisztségébe Zahorecz Pál lelkészt.

- A XII: Töltött káposzta-főző és Kolbászkészítő verseny a Piac-csarnokban.
- Érmeket szereztek az aerobik Magyar Kupa döntőjében a Blue Gym és a DSE fiataljai.

22. Gyakorlósok sikereket értek el a Művészeti Iskolás Táncversenyen Orosházán.
23. Az 1956-os Forradalom és Szabadságharc évfordulója alkalmából rendezett megemlékezést az Önkormányzat és a Cervinus Teátrum.

- Lerótták tiszteletüket Lászlóffy István síremlékénél és emléktáblájánál a Tessedik Öreggazdász Egyesület tagjai.

24. Sajtótájékoztatón Dankó Béla országgyűlési képviselő beszámolt: az épülő M44-es gyorsforgalmi út építése az ütemtervet tartva halad.
25. „Magyarok az égen és a Földön” – a Könyvtárban. Előadó dr. Zombori Ottó csillagász.
26. „Pozitívan gondolkodni – kulcs a sikerhez!” Frankó Tünde előadása a Könyvtárban.

- Pályaválasztási nyílt napot rendezett a Székely Intézmény.

27. Vajda-bál az Árpád Szálló dísztermében.

- A gyakorlós Uhljár Adrienn 7. o. első helyezést szerzett a Megyei Angol Versenyen.
- Kós Benedek ifjúsági világbajnok arany- és ezüstérmes lett Cipruson.
- Szántosi Dávid a Bükfürdő Kupán egyéniben ezüst-, duóban bronzérmet szerzett.

28. Kiss Zoltán és Kiss Ákos révén szarvasi félmaratoni siker született a kondorosi rendezvényen, a székelyes fiúk másodikként értek célba.

November

03. Indiai koncert: Debashis Ganguly szitárművész és ifj. Mótyán Tibor tablán játszott a Zebra Clubban.

- Szántosi Dávid az U13-as orosházi asztalitenisz emlékversenyen egyéniben arany-, U15-ös párosban ezüstérmet szerzett. Felkészítője Fest Attila.

05. Nyelvi Hét a Vajdában: I. helyet a Hortobágyi Kata-Bondor Bíborka páros nyerte.
06. Az M44-es út leglátványosabb eleme, a Körös-híd a helyére került.

- Vetélkedő általános iskolásoknak Tesla (szlovák mérnök) életéről és munkásságáról.

07. Iskolai Könyvtárak Vetélkedője - „Fedezd fel Szarvas kincseit!”
08. Pálinkaminősítő verseny főszervezője Mótyan Tibor, rendező a Kertbarát Kör.

- Süközd Attila birkózói bronzérmeket hoztak az országos diákolimpiáról.

10. A Területi énekversenyt az alsó tagozatosok számára a Benka-iskola rendezte.
11. Márton napi szeretet-ünnepséget rendeztek az Evangélikus Ótemplomban.

- Az Ótemplomi gyülekezet Márton-napi ebéden látta vendégül a rászorulókat.
- A Benka- és a Gyakorló tanulói, óvodásai lampionokkal vonultak fel és megelevenítették Szent Márton történetét.

13. Minősített Könyvtár címet vett át Baginé Tóth Erika könyvtárvezető és Harencsár né Liska Mária könyvtáros az Emberi Erőforrások Minisztériumában.
– Adalékok Szarvas középkori történelméhez – előadó Szarka József régész.
13- A Magyar Tudomány Ünnepe: „Mester és tanítványa" a GFF Pedagógiai Karán.
14. Konferencia a határon túli magyar főiskolák hallgatóinak a Pedagógiai Karon.
15. Mátyás királyról – a GFF Pedagógiai Kar rendezte vetélkedő.
- Megkezdte a Körös-holtág téli vízszintcsökkentését a KÖVIZIG.
15-17. Fekete Péter – vígjáték a színházteremben.
16. A Szociális Munka Napját ünnepelte a Körös-szögi Kistérség Szociális és Gyermekjóléti Intézmény.
- A „Mese Örök" mesemondóversenyt a „Szarvasért" Alapítvány rendezte.
17. XXIII. Bóbita Alapítványi Bál az Árpád Szálló dísztermében.
- Podani Milán a Divízó 1-ben a dobogó 3. helyét szerezte meg.
19. A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola őszi növendékhangversenye a Fő Téri Iskola dísztermében.
20. Önismeret és grafológia – Bánszki Ildikó grafológus, írásszakértő előadása.
20-21. TÖOSZ fórum Szarvason a Liget Hotelben.
21. A GFF Pedagógiai Kar mesemondó versenyt rendezett.
- Az Ibolya- vígjáték a Kamarateremben.
22. A „Virágos Magyarország" versenyen Szarvas agrárminiszteri díjban részesült. Az oklevél mellé kapott facsemetét a képviselők elültették a testületi ülés előtt.
- Testületi ülés. Főbb témái: elfogadták Kiszely Tóth Anett ajánlatát: Kastély-keringő címmel könyvet ír a Bolza-család történetéről.
- Kubai utazás: Ruzsányi Anna úti beszámolója a Városi Könyvtárban.
23. A Baráti Kör új székházában jókedvű házavatót tartott.
24. Az úszók megyebajnoki fordulóját a Szent Klára Gyógyfürdőben rendezték.
- Szántosi Dávid korosztálya legjobbja lett a Bp-i asztaliteniszezők Top 24 bajnokságán.
27. Önkormányzati hír: többletforrást kaptak a megyei pályázatok.
27-28. Holle anyó; mesejáték a színházteremben.
28. Benus Ferenc „A szarvasi palánkvárról" tartott előadást a Városi Könyvtárban.
29. A távcsövek világa – Kurucz János előadása a Városi Könyvtárban.
- A Turini lepel – előadó: Seidl Ambrus plébános a GFF Pedagógiai Karán.
- A XXVII. Tatami Kupán a szarvasi karatésok hat fővel képviselték a várost.
30. „Céljaink megvalósítása – Frankó Tünde előadása a Könyvtárban.
- Esélyes az Önkormányzat, az Arborétum és a Körös-Maros Nemzeti Park közös pályázata a Magyar Tájdíjra.
- A Bolyai matematika Csapatversenyen a Benka iskola diákjai ismét dobogós helyezettek lettek. Felkészítőjük: Szabó Józsefné.
- „Egészség(re) – nevelési nap"-ot tartottak a Fő Tériben.
- Kutatóiskola cím átvételére kapott meghívást a Vajda Péter Gimnázium.
- Lauday Marcell (12. B) és Urbancsok Anett (12. A) Evangélikus Iskolák Kutató Diákjainak konferenciáján mutatták be előadásaikat.
- Bibliatörténeti vetélkedőn első helyezett lett a GFF Gyakorló csapata.

December

01. A GySzC Székely Mihály Szakgimnázium szalagavató ünnepsége.
- Megjelent dr. Molitorisz Pál Agrártörténeteim c. könyve a Digitális Kalamáris gyorsnyomda kivitelezésében.
- Az ausztriai Mikulás Kupán a Szarvasi Birkózó Egyesület fiataljai 4 bronzérmet szereztek.
- A megyei döntős helyekért versenyeztek az alsósok a Gyógyfürdőben.

- Frankó Dániel és Nagy Máté a Tatami Kupán pontszámaik alapján harcba szállhatnak az Európa bajnoki részvételért.

02. I. Adventi gyertyagyújtás a a katolikus templomnál felállított betlehemi jászolnál, ünnepi beszédet Lázár Zsolt evangélikus lelkész esperes mondott.

- Felolvasó színház a Kamarateremben: Három Csehov-mű.

03. Évzáró foglalkozás a Könyvtár Internet Klubjában – klubvezető: Szloszjár Edit.

03-21. Angyali reggelek! az Ótemplomban.

04. „Fogadj örökbe egy ételdobozt!" akcióhoz csatlakoztak a GFF Gyakorló ovisai.

05. A fő téri iskolások kirándulása Karácsonyfalvára.

07. A szlovákos Bankó Fanni és Rusz Tamás aranyoklevelet vehettek át helytörténeti pályamunkájukért. Felkészítőjük, Csicselyné Korbely Zsuzsanna tanárnő a Kossuth Szövetség emlékplakettjét vette át.

08. A Vajda Péter Evangélikus Gimnázium szalagavató ünnepsége a Sportcsarnokban.

- A Génius-Kupa II. fordulóján Pósa Réka és Petrás Márta, Patkó Lajos sakkozó tanítványai dobogós helyet szereztek.

- Szántosi Dávid, az U13-as korosztály magyar bajnoka a serdülő asztaliteniszezők Top 24-es bajnokságán az U15-ös korosztályban bronzérmet nyert.

09. II. Adventi gyertyagyújtás, ünnepi gondolatait Pentaller Attila református lelkész mondta el.

- A Szarvasi Kamarazenekar hangversenye a Fő Téri Iskola dísztermében.

- Aranyasszonyok című folklór előadás a Cervinus Teátrumban.

12. Mindenki Karácsonyát rendezte a Gyermekjóléti Központ és az Emberöltő Alapítvány az Árpád Szállóban.

- Megérkeztek Japánból a dan-diplomák. Lovász György felkészítése mellett Hegedűs Bernadett, Horváth Gábor és Kutas Ferenc 1. dan-, Lovász Gergely 3. dan-, Tímár Attila 4. dan fokozatra vizsgáztak.

13. Megnyílt a környező települések értéktárainak kiállítása. Megnyitotta Hévizi Róbert.

14. XIV. alkalommal rajtolt a Szarvasi 24 órás váltóúszás a Gyógyfürdőben. Házigazda Darida András, a SZUSE elnöke. Dr. Rentka László 44 kilométert úszott.

- Karácsony előtt gyűjtöttek adományokat a rászorulóknak az MSZP-sek.

- Lezárult a Európai Mobilitási Hét 2018-as kampánya: Szarvas „Kiemelkedő Önkormányzat" kitüntető címet kapott.

15. Évet zártak a Vajdás Öregdiákok.

- A vajdások csapata történelmi vetélkedőn 8. helyezett lett Komáromban, melyet a Rákóczi Szövetség indított. Felkészítő: Pécsváradi Antal.

- A Ruzsinszki György által irányított karate csapat kitűnő eredményeket ért el. Frankó Dániel, második alkalommal jutott a korosztályos Európa-bajnokság döntőjébe.

- A kosárlabda diákolimpia megyei döntőjén a Gyakorló-iskola leány együttese versenyt nyert, a fiúk 5-8. helyen végeztek. Felkészítő: Darida Károlyné és D. Károly.

16. Advent III. vasárnapján Zahorecz Pál ev. lelkész adventi gondolatait osztotta meg. A Betlehemi Láng Szarvasra érkezett.

- Évzáró aerobik gála a Cervinus Teátrum színpadán.

17. Orosz Iván Válogatott verseskötetének bemutatóját rendezte a Könyvtár. Közreműködött: Orosz György, dr. Molitorisz Pál, Fehérvári Terézia, Brachna Irén és Kozma Ferenc.

- A Művészeti Iskola Karácsonyi hangversenye a Fő Téri dísztermében.

- Bronzérmet hozott Szentesről a teremlabdarúgó bajnokságról a Szarvasi FC.

18. „Párkapcsolati jótanácsok – Mit akar a férfi? Mit szeretne a nő?" Frankó Tünde előadása a Könyvtárban.

- Az év ifi kajakosa Kós Benedek, ifi edzője Nyerges Attila lett.

23. Advent IV. vasárnapján ünnepi gondolatait Seidl Ambrus plébános mondta el. Babák Mihály polgármester a szarvasiakat közös étkezésre hívta meg a Zenepavi-

lonhoz. Több kondér pörkölt fogyott el.
23-31. Karácsonyi és újévi istentiszteletek az egyházközségekben.
28. Fekete Péter; vígjáték a színházteremben.
29. Kozák Lajos Fúvószenekari Alapítvány Vidám évbúcsúztató koncertje a Cervinus Teátrumban. A Nagyzenekar vezetője Szabados Tóth Gábor, a Rezesbandáé Laurik László.
30. Szilveszteri kabaré a Cervinus Teátrumban.
31. A Szilveszteri futógálán hatodszor is Bogár Gábor volt a leggyorsabb.
- Vidám évbúcsúztatót tartottak a női kézilabdázók.

Szerkesztette dr. Kutasné Szarka Judit.

Forrás

Szarvasi Önkormányzat honlapja
Szarvas és Vidéke 2018. 1–52. száma

Adatközlők

Baginé Tóth Erika könyvtárvezető – Városi Könyvtár
Dutkon Dominika titkárnő – GFF Pedagógiai Kar
Kugyeláné Décsei Mónika rendezvényház-vezető – Cervinus Teátrum

* * *

A 115. oldalon olvasható képes fejtörő megfejtése

A fotó a Vajda Péter utca 22. szám előtti utcaszakaszon készült (a háttérben az Ótemplom látható). A házban – melynek homlokzatára az emléktábla került – Bajcsy-Zsilinszky Endre, született 1886. június 6-án. A szarvasi emléktáblát születésének 80. évfordulóján leplezték le.

A fotó jobb felső sarkában a Vajda Péter Gimnázium 1966-ban átadott új épületének egyik részlete látszik. 2014 óta az ingatlan a Székely Mihály Szakgimnázium és Szakközépiskolának nyújt otthont.

Magyar Teátrum Nyári Fesztiválja

Szarvasi Vízi Színház, 2018

Időpont	Szerző, cím, műfaj	Színház
Jún. 20.	A. A. Milne: Micimackó mesejáték	Békéscsabai Jókai
Jún. 22.	Lerner – Loewe: My Fair Lady musical	Békéscsabai Jókai
Jún. 30.	Békeffi – Stella: Janika vígjáték	Szolnoki Szigligeti
Júl. 4.	Móra F. – Szőke Andrea: A didergő király mesejáték	Egri Gárdonyi
Júl. 6.	Marcel Mithois: A férjvadász zenés vígjáték	Egri Gárdonyi
Júl. 10.	Csingiling az erdőben mesejáték	Turay Ida
Júl. 14.	Schiller – Belinszky – Gulyás – Tatár – Varga: Ármány és szerelem, musical	Cervinus Teátrum, Szarvas
Júl. 21.	Fenyő – Novai: Hotel Menthol musical	Cervinus Teátrum, Szarvas
Júl. 25.	Az égig érő fa mesejáték	Zentai Magyar Kamaraszínház
Júl. 27.	Michail Frayn: Függöny fel komédia	Kecskeméti Katona József
Júl. 28.	Verebes – Nemlaha: Lucifer show történelmi revü	József Attila
Aug. 15.	Cinderella családi mesemusical	ExperiDance Produkció
Aug. 17.	Ron Aldridge: Csak kétszer vagy fiatal vígjáték	Turay Ida

Díj	A Fesztivál díjazottjai	Színház
A legjobb zenés előadás	My Fair Lady	Jókai
A legjobb rendezés	Radó Denise My Fair Lady	Jókai
Leglátványosabb előadás	Cinderella	Experidance
Schiller drámájának színpadra állításáért	Ármány és szerelem Varga Viktor	Szarvas, Cervinus
A legjobb női főszereplő	Saárossy Kinga: Coco	A férjvadász Gárdonyi
A legjobb férfi főszereplő	Barabás Botond Balla János színpadi szerző	Janika Szigligeti
A legjobb női mellékszereplő	Dobó Enikő: Brooke	Függöny fel Katona
A legjobb férfi mellékszereplő	Ragány Misa Ármány és szerelem Hotel Menthol	Cervinus Teátrum
A legígéretesebb színésztehetség	Papp Barbara fh. Polák Ferenc	Jókai Cervinus
A legjobb mesejáték	Csingiling az erdőben	Turay Ida
Szarvasi különdíjak		
A Képviselő-testület nagydíja	Hotel Menthol Varga Viktor	Cervinus
A Polgármester különdíja	Bartus Gyula színész	Jókai
A Polgármester különdíja	Kis Dániel (fő)világosító	Jókai
Józsa Mihály-díj	Földesi Ágnes	Lidérc - önálló est
A Szarvasért Alapítvány különdíja	Az égig érő fa	Zentai Kamara

„Kis esti zene”

A ZENEPAVILON MŰSORA

2018. június 16.–augusztus 19.

Június 16. Harmonikaegyüttes
Június 17. Városi Fúvószenekar
Június 18. Iváncsó Viola és tanítványai zongorajátéka
Június 19. Terasz Party Duó
Június 20. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
Június 21. Férfi kórus
Június 22. Kepenyes Pál
Június 23. Szilágyi Attila énekes-gitáros
Június 24. Blue Gym Aerobik Egyesület
Június 25. Balczó Balázs harmonikázik
Június 26. Harmonikaegyüttes
Június 27. Terasz Party Duó
Június 28. Férfi kórus
Június 29. Iváncsó Viola és tanítványai zongorajátéka
Június 30. Babilon Tse

Július 01. *„Kis esti Zene”*
Július 02. Apropó akusztik
Július 03. Blue Gym Aerobik Egyesület
Július 04. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
Július 05. Harmonikaegyüttes
Július 06. Kepenyes Pál
Július 07. Szilágyi Attila énekes-gitáros
Július 08. Jansi&Távoli Rockonok
Július 09. Balczó Balázs harmonikázik
Július 10. Terasz Party Duó
Július 11. Csabacsűdi Hagyományőrző Népdalkör
Július 12. Babilon Tse
Július 13. Kikindai Vidám Fiúk
Július 14. *„Kis esti Zene”*
Július 15. Figaro&Sevillai Borbélyok
Július 16. *„Kis esti Zene”*
Július 17.Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
Július 18. Terasz Party Duó
Július 19. Kepenyes Pál
Július 20. Babilon Tse
Július 21 Balczó Balázs harmonikázik
Július 22. Jansi&Távoli Rockonok
Július 23. Apropó zenekar
Július 24. Csabacsűdi Hagyományőrző Népdalkör
Július 25. Terasz Party Duó
Július 26. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
Július 27. Szilágyi Attila énekes-gitáros
Július 28. *„Kis esti Zene”*
Július 29. Figaro&Sevillai Borbélyok
Július 30. Kepenyes Pál
Július 31.*Kis esti Zene”*

Augusztus 01. Férfi kórus
Augusztus 02. Balczó Balázs harmonikázik
Augusztus 03. Körös Party Band
Augusztus 04. Harmonikaegyüttes
Augusztus 05. Jansi&Távoli Rockonok
Augusztus 06. Babilon Tse
Augusztus 07. Kepenyes Pál
Augusztus 08. Férfi kórus
Augusztus 09. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
Augusztus 10. Figaro&Sevillai Borbélyok
Augusztus 11. Balczó Balázs harmonikázik
Augusztus 12. Szilágyi Attila énekes-gitáros
Augusztus 13. Apropó akusztik
Augusztus 14. Terasz Party Duó
Augusztus 15. Flamingó zenekar
Augusztus 16. Harmonikaegyüttes
Augusztus 17. Vokál Patrióták
Augusztus 18. Balczó Balázs harmonikázik
Augusztus 19. Városi Kamarazenekar

Minden este,
hétköznaponként (hétfőtől csütörtökig) 18 órától,
hétvégén (péntek,szombat, vasárnap) 19 órától.

A 33. szám munkatársai

Bődi Etelka	középiskolai tanár
Brlás Attila	szerkesztő, képeslapgyűjtő
†Dr. Búzás László	ny. főiskolai igazgatóhelyettes
Csapó Imréné	ny. tanítónő
Dr. Demeter László	ny. fürdőigazgató
Dombovári Zita	művésztanár
†özv. Fertigné Ploy Hermin	ny. igazgatótanító
Harencsár Balázs	nevelőtanár
Hegedűs Éva	szerkesztő riporter
Kugyeláné Décsei Mónika	rendezvényház-vezető
Dr. Kutas Ferenc	ny. középiskolai tanár, szerkesztő
Dr. Kutasné Szarka Judit	ny. középiskolai tanár
†Lelkes Pál	ny. tanító
Dr. Lesfalvi Tibor	kormánytisztviselő, főosztályvezető
Dr. Lipcsei Imre	főiskolai dékán
Dr. Molitorisz Pál	ny. városi vezető ügyész
†Nádor Jenő	ny. középiskolai igazgató, történész
Palotás Ádámné Holub Teréz	ny középiskolai tanár
Paraszt Attiláné	ált. iskolai tanár
Dr. Reszkető Péter	ny. főiskolai docens
Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsa	ny. ált. iskolai tanár
Szirony Pál	főiskolai docens
Dr. Szitó János	ny. vízépítő kutatómérnök
Tatai László	a SZVID felelős szerkesztője
†Tóth Imre	ny. ügyvezető
Dr. Vitális György	ny. tanár, geológus, kandidátus
Vitális Ilona	ny. református lelkész

Technikai munkatársak

Bohák Dóra
Roszik Anita
Védőné Gráfik Erzsébet

Tipográfia

Dr. Kutas Ferenc

Nyelvi lektor

Sztrehovszki Zsuzsa
Paraszt Attiláné

Fotó

Babák Zoltán
Kutas Ferenc
Tatai László
Bakula János
archív fotók

A Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma

Dr. Demeter László ny. fürdőigazgató, a Kuratórium elnöke
†Kiszely Mihály ny. szövetkezeti elnök, gazdasági szakértő
Dr. Kutas Ferenc szerkesztő, a Kuratórium ügyvezetője

Tartalom

Jelenidőben

Kitüntetettek *(Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc)*
Országos és megyei kitüntetettek....4
Szarvas város kitüntetettjei....8
Szarvas Város Baráti Körének díjai....18
A város legnagyobb adófizetői....22
Dr. Búzás László: Az én történelmem 5. rész....23
A „szabadidős" sporttól az ifjúsági világbajnokságig *(Dr. Kutas Ferenc)*....29

Szemelvények a szarvasi oktatás történetéből

Özv. Fertigné Ploy Hermin: A szarvasi állami elemi iskola története 3. rész....36
Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna: Kisiskolás éveim emlékeiből....41
Lelkes Pál: A szarvasi tanyai iskolák története 17. rész....44
Paraszt Attiláné: A Szarvasi Kamarazenekar története....49
Elfelejtett Nemzeti dal (*Bese Imréné emlékére*)....62

Múltunkat idézve

Dr. Vitális György: Szarvas és környéke XIX. századi térképeken....64
Dr. Lesfalvi Tibor: A szarvasi polgári intézmények együttműködéséről 7. rész....78
Brlás Attila: A Tomka-malom története....86
Dr. Molitorisz Pál: A Kita-harang története....97
Harencsár Balázs: Ízes történetek a humor jegyében....106
Helytörténeti, helyismereti képes fejtörő *(Szerk: Brlás Attila)*....109
Hajdúk „Túlakörösön" *(Szerk. Dr. Reszkető Péter)*....110

Elődeink életéből

Dr. Vitális György-Vitális Ilona: Szarvasi élményeink 1944....116
Csapó Imréné Vaskor Anna: Nyári szünidő a tanyán....122
Részletek Nádor Jenő emlékeiből....127
Tóth Imre: Szarvasi panoptikum 3. rész....130

Elfelejtett szarvasiak

Szirony Pál: Szarvasi kötődésű olimpikonok
– Gyimesi János kosárlabdázó, mesteredző....135
– Harka László kézilabdázó....137
– Szalay Miklós labdarúgó, edző....142
– Kiss Lenke kosárlabdázó....144

In memoriam

Dr. Búzás László *(Dr. Kutas Ferenc)*....146
Kiszely Mihály *(Dr. Kutas Ferenc)*....148

Szemle

Hartay Csaba: Rajongók voltunk *(Bődi Etelka)*....150
Élete legboldogabb része *(Hegedűs Éva)*....152
Mindig úton *(T. L.)*....153
Szarvasi diákból lett tudós tanár *(Palotás Ádámné Holub Teréz)*....154
Otthon a szívekben *(Liliom)*....155
Mindennek van reneszánsza *(Dr. Demeter László)*....156
Honnan jöttünk? *(R. P.)*....157
Egyszerű, idilli, derűs *(T. L.)*....158
Emlékeink, halottaink *(T. L.)*....159
Szlovák szépirodalom Békésből *(T. L.)*....160
Az agrárkutatás, mint életmód *(T. L.)*....161
Egy év, két könyv *(T. L.)*....162
Jelbeszéd *(Dombovári Zita)*....163
Boldogságműhely *(Sz. Zs.)*....164
Sarokkő a pedagógusképzés *(Dr. Lipcsei Imre)*....165
Hallható és látható harmóniák *(Dr. Lipcsei Imre)*....166
Alkalmazkodó vízgazdálkodás *(Dr. Reszkető Péter)*....167
Az iskolatörténet tárgyi bizonyítékai *(Dr. Szitó János)*....168
Magágykészítés, diverzifikáció *(Dr. Szitó János)*....169
Mozgalmas életút *(Dr. Szitó János)*....170
Nem tudta, hova szegődött *(Dr. Szitó János)*....171
Föcstej és nyúltenyésztés *(Dr. Szitó János)*....172
Jó föld, jó legelő *(Dr. Szitó János)*....173
Szarvason történt 2018-ban *(Szerk.: Dr. Kutasné Szarka Judit)*....174
A Magyar Teátrum Nyári Fesztiválja – 2018 *(Szerk.: Dr. Kutas Ferenc)*....190
A Zenepavilon műsora – 2018-ban....192

A címlapon

Tessedik Sámuel *A Paraszt ember Magyarországban* (*1784–1786)* c. művének falurendezési tervezetéhez készült címer látható. Képei az egykori szarvasi parasztnép mezei foglalatosságait és az akkori szerszámokat ábrázolja. A felső, latin idézet fordítása: *"Imádkozzál, de dolgozzál, s az Isten is megsegít."* Az alsó felirat magyarul: *"Az embert gyermek-korától kezdve kell hozzászoktatni a tanuláshoz: ilyenformán folyamatosan gyarapítja ismereteit, s nemesebbé és szelídebbé válik az erkölcse."*

A Szarvasi Krónika megjelenéséhez egyszeri támogatást nyújtottak

Csapó Imréné, Paraszt Attiláné, Litauszky Zoltán, Takács Miklós, Tusjak Lászlóné, Dr.Vitális György.

Adójuk egy százalékával hozzájárultak

Aszódi Antal, dr. Aszódi Gabriella, Cseh Zsuzsanna,
Kutas Béla (Szeged), dr. Kutas Ferenc, ifj. Kutas Ferenc
és mindazok, akiknek neve nem jutott a szerkesztőség tudomására.

Hírközléssel segítettek

Általános Informatikai Kft., Kalásznet, Körös TV, Newjsag.hu, Szarvas és Vidéke.

A szarvasi szárazmalom

ÁRA: 1500 Ft

Nagy Imre és mártírtársai újratemetésének évfordulójára

Nagy Gáspár

Láthatatlan kőre vésem...

Egy lengő
lyukas zászló
a később lelőtt ismeretlen
gyönyörű lány kezében...
és Pesten meg Budán
a golyó-csókolta vérző házfalak...
s ahogy – tán utolsónak –
átszöksz az osztrák hóesésbe
mert azok biztos fölkötnek
ha itt maradsz.

És a ruszkik – törökmód –
persze itt maradtak
hiába írtátok tankjukra:
...Пошли домой!
(és mondtátok is: pasli damoj!)
láttad mint terem véreidből
bőven gyáva hóhér
százszámra börtönpribék is
és ha kell: barbár karhatalom
csak azért hogy féltedben
te is meghajolj!

És aztán lett a túlélésre annyi érv
ki ittmaradt ki messzire futott
mert felejteni mindenhol lehet
bár a Világ velünk volt... mégis elbukott!

...És közben lepergett annyi szürke év...
de nagyméha kimondtuk addig is: elég
míg ama fényes gyásznapon a nemzet újra
temethette hőseit s mártír miniszterelnökét.